

KU LEUVEN

FACULTEIT PSYCHOLOGIE EN
PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

Onderzoekseenheid Educatie, Cultuur & Samenleving

BEN IK HIER WELKOM?

Een kwalitatief onderzoek naar de relatie tussen inburgering en
burgerschap in het Inloopteam De Mobil te Leuven

Masterproef aangeboden tot het
verkrijgen van de graad van Master of
Science in de Educatieve Studies
Door

Marloes Dhaluin

Promotor: Prof. Dr. Stefan Ramaekers

2016

KU LEUVEN

FACULTEIT PSYCHOLOGIE EN
PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

Onderzoekseenheid Educatie, Cultuur & Samenleving

BEN IK HIER WELKOM?

Een kwalitatief onderzoek naar de relatie tussen inburgering en
burgerschap in het Inloopteam De Mobil te Leuven.

Masterproef aangeboden tot het
verkrijgen van de graad van Master of
Science in de Educatieve Studies
Door

Marloes Dhaluin

Promotor: Prof. Dr. Stefan Ramaekers

2016

Samenvatting

Dhaluin Marloes, Ben ik hier welkom? Een kwalitatief onderzoek naar de relatie tussen inburgering en burgerschap in het Inloopteam De Mobil te Leuven.

Masterproef aangeboden tot het verkrijgen van de graad van Master in de educatieve studies

Examenperiode: juni, 2016

Promotor: prof. Dr. Stefan Ramaekers

De masterproef behandelt de relatie tussen inburgering en burgerschap in het Inloopteam De Mobil in Leuven. De medewerkers van De Mobil voelen een spanning tussen het inburgeringstraject en de eigen werkingsprincipes. In deze masterproef wordt de spanning geconcretiseerd vanuit een reeks verschillende invullingen die aan burgerschap gegeven worden. Er wordt gezocht naar een plaats van De Mobil in het gehele inburgeringsverhaal.

Er wordt gestart met een uiteenzetting van zowel het begrip burgerschap als de verwante concepten gemeenschapsvorming, burgerschapsvorming en acculturatiestrategieën. Na de beschrijving hiervan ligt de focus op het fenomeen van inburgering met het bijbehorende inburgeringstraject in Vlaanderen. In het volgende deel worden de werkingsprincipes en doelstellingen van het inloopteam De Mobil besproken. Hierdoor worden de spanningen en het verschil tussen de werkingsprincipes van Inburgering en De Mobil zichtbaar. Welke burgerschapspraktijken er zich effectief afspelen in De Mobil en hoe die spanning zichtbaar wordt en concreet is, vormt de aanleiding van mijn onderzoeksvragen. Deze worden beantwoord aan de hand van een inhoudsanalyse van participerende etnografische observatie gedurende vier weken en semi-gestructureerde interviews, afgenomen van vijf allochtone vrouwen en drie medewerkers in De Mobil.

Uit de analyse kan geconcludeerd worden dat de Mobil bijdraagt aan de ontwikkeling van burgerschapscompetenties, voorgeschreven door het primaire inburgeringstraject. De Mobil gaat echter een stap verder dan deze burgerschapspraktijken, omdat relationeel burgerschap hier centraal staat als een dynamisch proces door tussenmenselijke verhoudingen. Burgerschap is hier geen status die nieuwkomers kunnen verwerven maar eerder een praktijk waarin het participeren centraal staat. Verder wordt er gesproken over het geleefd burgerschap, wat voorbijgaat aan het maakbaar burgerschap of de ready made citizen. De Mobil stimuleert tevens het lokaal burgerschap en het transnationaal burgerschap, waarbij burgerschap cultuur en religie overstijgt en toegekend wordt op basis van verblijf.

Woord van dank

Het schrijven van deze masterproef was niet alleen een heel grote uitdaging voor mij, maar eveneens een heel boeiend proces, waar ik veel uit geleerd heb. Het was een periode van vallen, nog eens vallen maar dan toch de moed vinden om weer recht te krabbelen en verder te gaan. Dit zou niet gelukt zijn zonder de helpende hand en de steun van enkele belangrijke personen.

In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar Prof. Dr. Stefan Ramaekers. Ik bedank hem voor de hulp en de begeleiding tijdens mijn masterproef. Wanneer ik vragen of bedenkingen had, kon ik altijd meteen bij hem terecht en stond hij klaar met antwoorden en tips. Een grote dankuwel hiervoor.

Daarnaast wil ik de medewerkers van De Mobil bedanken. Niet alleen omdat ze me de kans gegeven hebben dit onderzoek uit te voeren, maar ook omdat ze me heel erg geholpen hebben bij het vinden en aanspreken van respondenten die wilden meewerken aan mijn onderzoek. Tevens wil ik hen bedanken voor hun bijdrage aan mijn masterproef en het helpen tolken bij mijn interviews.

Ook zou ik graag de medewerkers van Inburgering en Open School bedanken. Ze hebben me de kans gegeven mijn onderzoek uit te voeren en ze waren heel bereidwillig mij te helpen met de nodige informatie.

Mijn ouders mogen in dit dankwoord zeker niet vergeten worden. Ik wil hen niet alleen bedanken voor de grote steun, maar ook voor de heel mooie kans die ze me gaven om te mogen studeren. Dank u, papa, voor het aanhoren van mijn soms vele gezeur. Dank u, mama, voor de bereidheid om te luisteren naar mijn gedachtegang, bedenkingen en twijfels en ook voor de vele uren die je opgeofferd hebt aan het doornemen en corrigeren van mijn thesis. Daarnaast wil ik Hendrik Polet heel erg bedanken voor het nalezen en verbeteren van mijn naslagwerk en Martijn Vanhaelemeersch voor het gezelschap tijdens de vele bibliotheekuren.

Tenslotte wil ik mijn vriend, Bernard Oosterlynck bedanken voor de grote steun en de oppeppende gesprekken wanneer ik het even moeilijk had bij het schrijven van deze masterproef. Dank dat je er bent voor mij.

Toelichting aanpak en eigen inbreng

Het onderwerp heb ik gekozen uit de voorgestelde lijst, waarbij dit thema me het meeste aansprak. De masterproef kwam tot stand onder begeleiding van Prof. Dr. Stefan Ramaekers. Na een eerste gesprek, waarin het onderwerp toegelicht werd, ging ik op zoek naar literatuur rond burgerschap, inburgering en verwante concepten. In het eerste semester heb ik heel wat literatuur doorgenomen en geprobeerd een rode draad te vinden die ik kon volgen in mijn masterproef. De literatuur werd aangevuld met materiaal aangereikt door Prof. Dr. Ramaekers.

In het tweede semester ben ik verder op zoek gegaan naar informatie omtrent mijn thema, waaruit dan mijn onderzoeksvragen gevloeid zijn. Daarna volgde de praktische kant van mijn thesis, waarbij ik gedurende een maand geobserveerd heb en interviews afgenomen heb in De Mobil in Leuven.

Tijdens de paasvakantie heb ik de analyse van mijn onderzoek uitgewerkt, de literatuurstudie vervolledigd en een conclusie opgemaakt. Gedurende dit hele proces stond Prof. Dr. Ramaekers steeds klaar met advies en suggesties. Prof. Dr. Ramaekers stimuleerde mij ook altijd om kritisch na te denken.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
Woord van dank	iii
Toelichting aanpak en eigen inbreng	v
Inhoudsopgave	vii
Inleiding	1
1. Burgerschap en verwante concepten	3
1.1. Burgerschap.....	3
1.1.1. Vier dimensies van burgerschap	4
1.1.2. Drie grote visies op burgerschap.....	6
1.2. Burgerschapsvorming.....	11
1.2.1. Burgerschapsvorming op een continuüm	11
1.2.2. Burgerschap als uitkomst en burgerschap als praktijk.....	11
1.3. Gemeenschapsvorming.....	13
1.3.1. Gemeenschapsvorming als verantwoord burgerschap.....	14
1.3.2. Gemeenschapsvorming als realisatie van burgerschap	14
1.4. Omgaan met diversiteit en bijhorende acculturatievormen.....	15
1.4.1. Acculturatievormen.....	15
1.4.2. Integratie	17
1.5. Hedendaags verhaal van burgerschap	18
1.5.1. Burgerschap als bindmiddel	19
1.5.2. Burgerschap als slijtzwam met als alternatief de relationele burger.....	20
2. Inburgering en burgerschap in Vlaanderen	24
2.1. Het inburgeringstraject	26
2.1.1. Het geïntegreerd doelenkader	28
2.1.2. Maatschappelijke oriëntatie.....	30
2.1.3. Nederlands als tweede taal (NT2)	30
2.1.4. Loopbaanoriëntatie (LO)	31
2.1.5. Ondersteuning trajectbegeleider	31
2.1.6. Uitbreiding Maatschappelijke Oriëntatie	31
2.2. Conclusie en opmerkingen bij het inburgeringstraject	33

3. Het Inloopteam.....	37
3.1. Inloopteam De Mobil.....	38
3.1.1. Onthaal	41
3.1.2. Groepswerking	41
3.1.3. Projecten	42
3.2. Inloopteam als een ontmoetingsplaats.....	44
3.3. Gemeenschapsvorming in ontmoetingsplaatsen en burgerschapspraktijken.....	48
4. Onderzoeksmethode.....	51
4.1. Kwalitatief onderzoek.....	51
4.2. Dataverzameling.....	52
4.2.1. Participerende etnografische observatie	52
4.2.2. Semi-gestructureerde interviews	53
4.3. Inhoudsanalyse.....	55
4.5. Methodologische kwaliteit van het onderzoek.....	56
5. Bespreking resultaten	59
5.1. Geïntegreerd doelenkader	59
5.2. Breuklijnen.....	79
6. Conclusie	87
7. Suggesties voor vervolgonderzoek.....	90
Bibliografie	91
Bijlagen.....	101
Bijlage 1	101
Bijlage 2	127
Bijlage 3	141
Bijlage 4	143
Bijlage 5	159
Bijlage 6	161

Inleiding

Nieuwkomers die zich in Vlaanderen of België komen vestigen, zijn verplicht om een inburgeringstraject te volgen. De Vlaamse overheid wil namelijk dat nieuwe burgers volledig zelfstandig kunnen deelnemen aan de samenleving. Het inburgeringstraject houdt een bepaald normatief concept van burgerschap in, gezien het wordt beschouwd als een geschikte manier om nieuwkomers de kans te geven om een actief en gedeeld burgerschap op te nemen (Inburgering, 2016).

AMIF, het Europees Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie is van mening dat het huidige inburgeringstraject niet flexibel genoeg is en wil daarom voor enkele bestaande doelgroepen trajecten op maat creëren. In 2014 heeft AMIF een project opgesteld met als doel laaggeletterde vrouwen uit derde wereldlanden met jonge kinderen beter te integreren in onze samenleving. Hiertoe werden verschillende proeftuinen opgericht om een geïntegreerd inburgeringstraject uit te testen (AMIF, 2014).

Eén van deze proeftuinen vindt plaats in het inloopteam De Mobil, een integraal laagdrempelig opvoedingsondersteuningspunt in Leuven. De Mobil richt zich voornamelijk op gezinnen die door armoede en uitsluiting kwetsbaar zijn. Sinds november 2015 vindt de proeftuin er één namiddag per week plaats, als extra activiteit naast de reeds georganiseerde activiteiten, zoals de groepswerking en de B(r)abbelkaravaan (Jaarverslag De Mobil, 2013).

Sinds de oprichting van de proeftuin voelden de medewerkers van De Mobil een spanning tussen het inburgeringstraject en de eigen werkingsprincipes. De medewerkers worstelden vooral met de vraag hoe ze zich moeten verhouden tot het proces van inburgering. In deze masterproef wordt die spanning duidelijk gemaakt vanuit een reeks verschillende invullingen die aan burgerschap gegeven worden. Op deze manier wordt gezocht naar de plaats van De Mobil in het hele inburgeringsverhaal.

Belangrijk is om het burgerschapsconcept te situeren in een breder veld van verwante concepten, zoals burgerschapsvorming, gemeenschapsvorming en de verschillende acculturatiestrategieën. Aangezien burgerschap op zich al een heel breed concept is met uiteenlopende invullingen zal deze paper slechts een selectie behandelen.

Na de beschrijving van deze concepten in het algemeen ligt in het tweede deel de focus op het fenomeen van inburgering met het bijbehorende inburgeringstraject in Vlaanderen. Dit geeft al een bepaalde invulling aan de besproken concepten.

In het derde deel worden de werkingsprincipes en de doelstellingen van het Inloopteam De Mobil besproken. Hierdoor worden de spanningen en het verschil tussen de functie van het inburgeringstraject en De Mobil duidelijk. Ze vormen de aanleiding voor de onderzoeksvragen, die in het vierde deel aan bod komen. Meer bepaald wordt er in dit onderzoek gekeken naar welke vormen van burgerschap er herkend kunnen worden in De Mobil. Als tweede vraag worden de spanningen onderzocht die vastgesteld kunnen worden in de dagelijkse praktijk van De Mobil door hun andere visie dan deze van het inburgeringstraject. Deze vragen worden beantwoord via een kwalitatieve inhoudsanalyse, meer concreet via observaties en interviews.

Daarna komt de bespreking van de resultaten van het onderzoek. Ten slotte volgt een conclusie met aanbevelingen voor zowel het beleid als de medewerkers van De Mobil.

1. Burgerschap en verwante concepten

In het eerste deel van de masterproef worden de concepten burger en burgerschap onderzocht. Er wordt gekeken naar wat het concept burgerschap inhoudt en de verschillende visies en/of benaderingen worden bestudeerd.

1.1. Burgerschap

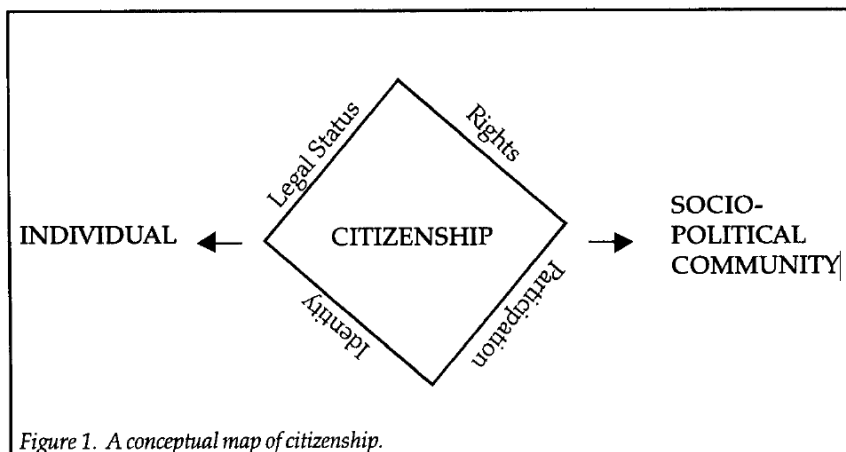
“Burgerschap is een begrip dat kan verwijzen naar welhaast alle aspecten van de relatie tussen burger en staat en tussen burgers onderling. Kortom, het is een begrip met vele dimensies” (Fermin, 2009, p. 13) Het is hierbij niet vanzelfsprekend om het concept burgerschap binnen bepaalde grenzen te plaatsen (Vandenabeele, Reyskens, & Wildemeersch, 2011). Sassen meent dat het bijna onmogelijk is om een vaste definitie te geven van het concept burgerschap, omdat het zich steeds moet aanpassen aan de maatschappelijke veranderingen. Het beantwoordt aan de context waarin het vorm krijgt en de tijdsgeest waarin het plaatsvindt. Het is iets dat nooit af kan zijn (2003). Isin & Turner (2002) sluiten zich hierbij aan met de vaststelling dat er geen concrete manier is om burgerschap in kaart te brengen maar dat het op verschillende manieren ingevuld kan worden. Bloemraad beschouwt burgerschap als een analytisch concept (2000). Burgerschap is een lidmaatschap binnen een socio-politieke gemeenschap, waarbij twee elementen centraal staan, namelijk het individu en de gemeenschap (Bloemraad, 2000).

Marshall definieert burgerschap als een aanspraak om geaccepteerd te worden als volledig lid van de samenleving (Bloemraad, Korteweg, & Yurdakul, 2008). In 1949 heeft T.H. Marshall een document geschreven, namelijk “Citizenship and social rights”, waarbij hij de grondrechten formuleerde. Hij onderscheidt drie soorten rechten, namelijk de civiele/burgerlijke rechten, de politieke en de sociale rechten (Lawy & Biesta, 2006; Kymlicka & Norman, 1994). Door deze rechten te verlenen aan burgers wordt elke burger verzekerd van een gelijkwaardige behandeling en wordt hij beschouwd als volwaardig lid van de samenleving (Lawy & Biesta, 2006).

Als eerste waren er de burgerlijke rechten, ontwikkeld in de 18de eeuw, waaronder de vrijheid van meningsuiting en religie, alsook het recht op gerechtigheid. De instituties verbonden met de burgerlijke rechten, zijn onder andere de gerechtshoven (Marshall, 1950). Politieke rechten, ontwikkeld in de 19de eeuw, zijn er onder andere om te kunnen deelnemen aan de politiek, bijvoorbeeld het stemrecht. Een representatieve instelling is het parlement. In de tweede helft van de 20^e eeuw werden de sociale rechten uitgewerkt. Deze garanderen onder andere het recht op onderwijs, economische welvaart, gezondheidszorg en sociale zekerheid (Wets, 2007). Het onderwijs en de sociale diensten zijn twee instituties die met het sociale element verbonden zijn (Marshall, 1950). De grondrechten van Marshall weerspiegelen vier dimensies, die hierna omschreven worden.

1.1.1. Vier dimensies van burgerschap

In de literatuur onderscheidt men vier dimensies van burgerschap, namelijk burgerschap als juridische/legale status, burgerschap met de rechten en plichten hieraan verbonden, burgerschap als identificatie met de gemeenschap en burgerschap als participatie aan de gemeenschap (Bloemraad, 2000; Bloemraad et al., 2008, Bosniak, 2006). Bloemraad et al. (2008) benoemen de vierde dimensie identiteit en het gevoel erbij te horen. De vier dimensies worden weergegeven in onderstaand schema en worden hieronder besproken. Burgerschap vormt hier de link tussen het individuele en de socio-politieke gemeenschap.

Bron: Bloemraad, 2000, p.10

De eerste dimensie en meest elementaire vorm van burgerschap is de legale status, die de staat aan een individu toekent. Bauböck (1994) noemt dit “nominaal burgerschap” (gecteerd in Bloemraad, 2000, p. 13). Burgerschap kan verkregen worden door de plaats waar men geboren is, de herkomst van de ouders of beide. Immigranten moeten hun burgerschap verkrijgen via wettelijke naturalisatie. Landen verschillen in hun vereisten voor het verkrijgen van de legale status, waarbij de minimale voorwaarden die de meeste landen vooropstellen, een periode van legaal verblijf en voldoende kennis over het land en de taal inhouden (Baubock, 2001; Bloemraad, 2006 geciteerd in Bloemraad et al., 2008). Iemand die formeel burger is, is een staatsburger en wordt beschermd door de wet waaraan men zich ook dient te houden. Men moet onder andere belastingen betalen en heeft recht op uitkeringen. Het formele aspect van burgerschap bestaat uit een set rechten en plichten, wat de tweede dimensie is (Schinkel, 2010). Naast dit formele burgerschap onderscheidt Schinkel (2010) het morele burgerschap. Dit slaat op de erkenning en naleving van de waarden en normen van het gastland. De laatste tijd is dit morele burgerschap sterk toegenomen en voor veel migranten is het een proces waar nooit een einde aan komt. Na het verwerven van de politieke rechten, moet men nog bewijzen bij de gemeenschap te horen. Men moet tonen dat men de verworven rechten ook

echt verdient. Het krijgen van het formele burgerschap ziet Schinkel (2010) nog maar als de start van een lang proces.

De rechten en de plichten verbonden aan burgerschap zijn de tweede dimensie. Zodra een individu als een legale burger beschouwd wordt, kan men rechten verwerven en heeft men plichten (Bloemraad, 2000). De staat garandeert de basisrechten voor de individuen, terwijl het individu de plicht heeft om onder andere belastingen te betalen, onderwijs te volgen als dit verplicht is en te gehoorzamen aan de wetten van het land (Janoski, 1998 geciteerd in Bloemraad et al., 2008).

De derde dimensie is burgerschap als identificatie met de gemeenschap. De nationale identiteit verwijst naar de mate waarin men zich associeert met de samenleving. Het geeft de gevoelens weer van het behoren tot de maatschappij en de attitudes ertegenover (Phinney et al., 2001). Er is heel wat te doen rond de nationale identiteit, omdat het kan leiden tot uitsluiting van bepaalde groepen. Er wordt als alternatief gepleit voor andere processen van identificatie met de gemeenschap, namelijk een functionele, normatieve en/of emotionele identificatie, die een betere benadering zouden zijn om spanningen tegen te gaan met het al dan niet uitsluiten van bepaalde groepen in een samenleving (WWR, 2007). Als eerste is er de functionele identificatie, waarbij elk individu gezien wordt als een persoon met diverse functionele verbindingen. Personen worden hier primair gezien als bijvoorbeeld lid van een voetbalclub en niet als allochtoon of autochtoon, Marokkaan of Belg. “Functionele identificatie ontstaat als mensen een gemeenschappelijk belang hebben en waar sprake is van wederzijdse afhankelijkheid” (WWR, 2007, p.14). Ten tweede is er de normatieve identificatie, die slaat op de mogelijkheid om de eigen normen en opvattingen te kunnen volgen en deze ook aan te dragen in zowel het publieke als politieke domein. Enkel het zich moeten aanpassen aan een bepaalde norm kan contraproductieve gevolgen hebben. Daarom wordt hier gepleit voor een open debat. Ten derde is er de emotionele identificatie, die betrekking heeft op het gevoel erbij te horen en verbonden te zijn (WWR, 2007).

De vierde en laatste dimensie van burgerschap is participatie aan de gemeenschap. Van Dale geeft de volgende betekenis: “deelneming: het hebben van een aandeel in iets” (Van Dale, 2016). Participatie is het meedoen aan het maatschappelijk gebeuren. Het heeft veel verschillende invullingen. Mensen kunnen namelijk participeren op verschillende domeinen in de samenleving, bijvoorbeeld politieke participatie, culturele of arbeidsparticipatie. Sinds de 21ste eeuw wordt het woord participatie gebruikt als aanduiding voor deelname aan de samenleving in brede zin (Van Houten & Winsemius, 2010). Er is altijd een subject, de persoon die deelneemt, en een object, waar men aan deelneemt. Dit kan bijvoorbeeld onderwijs, sport, werk of vrijwilligerswerk zijn. Sociaal en Cultureel Planbureau (geciteerd in Van Houten & Winsemius, 2010) spreken over drie domeinen van participatie, namelijk

de economische, de sociaal-culturele en de maatschappelijke participatie. Het eerste gaat over het deelnemen aan de arbeidsmarkt, het tweede over het participeren aan onderwijs, een bijscholing of een vorming en het derde gaat over het deelnemen aan onder andere vrijwilligerswerk, sportclubs en hobbyclubs. Daarnaast kan er ook nog politieke participatie aan toegevoegd worden (Van Houten & Winsemius, 2010). Participatie kan ook ingedeeld worden in een horizontale en een verticale deelname. Horizontaal kan bijvoorbeeld vrijwilligerswerk of lidmaatschap van een buurtcomité zijn. Het slaat op alles wat betreft het iets doen voor iemand of voor zijn of haar directe leefomgeving. Verticale participatie is bijvoorbeeld deelname aan het beleid, zoals bewonerscomités. Het betreft het deelnemen aan en het betrokken zijn bij het beleid van een organisatie (Van Houten & Winsemius, 2010).

1.1.2. Drie grote visies op burgerschap

In de loop van de jaren negentig heeft burgerschap zich ontwikkeld tot het centrale thema in het denken over de relatie tussen staat en individu en de relaties tussen burgers onderling. Goed, actief, verantwoord, volwaardig of substantieel burgerschap komt regelmatig terug in beleidsnota's en rapporten van adviesorganen. Er wordt hier gesproken over de wenselijkheid van dit soort burgerschap (Raad voor het Openbaar Bestuur, 2015). Nochtans is er geen heldere definitie van het concept burgerschap gezien er een gebrek is aan consensus over wat het begrip precies inhoudt. Fermin (2000) onderscheidt drie grote verschillende visies, namelijk de liberale, communitaristische en de republikeinse, waarbij telkens een andere klemtoon gelegd wordt, verwijzend naar één of meerdere van de hierboven besproken dimensies.

De Groof, Elchardus, Franck, & Kavadias (2009) verdelen deze drie visies in twee grote filosofische stromingen, de eerder liberaal getinte en de normatief getinte. Centraal bij de liberale visie zijn de rechten, vrijheden en belangen van individuen. Deze zijn niet verplicht deel te nemen aan de publieke participatie maar hebben hier wel het recht toe. De enige plichten zijn het respecteren van de wet en het betalen van belastingen. Men moet niet participeren aan de gemeenschap vanuit een idee van gemeenschappelijk belang. De normatief ingestelde stroming bestaat uit de communitaristische en de republikeinse stroming. Hier staan de plichten en verantwoordelijkheden ten opzichte van de samenleving meer centraal (De Groof et al., 2009). De normatieve burgerschapsnotie erkent dat mensen uit eigenbelang handelen, maar stelt dat deze belangenbehartiging gekaderd is in algemene opvattingen over juistheid, goedheid, solidariteit,... (Elchardus, 1993 geciteerd in De Groof, Franck, Elchardus, & Kavadias, 2010). In tegenstelling tot de liberale visie, worden de mensen bij de normatieve visie niet beschouwd als geïsoleerde individuen, maar verbonden door onder andere familie, vrienden, buurten, sociale klassen en geloofsgemeenschappen (Sandel, 2009 geciteerd in De Groof et al., 2010).

Ter verduidelijking worden de drie onderstaande visies weergegeven in een schema.

VISIE	Beklemtoonde dimensie	Burgerschapbeeld	Korte omschrijving
Liberaal - Neoliberaal - Egalitair liberaal	Juridische/legale status	Individualistische burger	- Handelen uit eigen belang - Nastreven eigen levensdoelen - Autonoom
Communitaristisch	Burgerschap als identificatie met de gemeenschap	Aanpassingsgerichte burger	- Ontlenen identiteit aan de sociale en culturele gemeenschap
Republikeins - Neo-republikeins	Burgerschap als participatie aan de gemeenschap	Kritisch-democratische burger	- Betrokkenheid bij de politieke en/of publieke gemeenschap

De eerste visie is de liberale, individualistische visie op burgerschap (Van Gunsteren, 1992). Deze legt de nadruk op burgerschap als juridische/legale status (Pierik, 2012). De liberale opvatting van burgerschap stelt weinig eisen aan burgers en wordt aangeduid als passief burgerschap (Fermin, 2009). De participatie aan het publieke leven is minimaal (Hoskins et al., 2012). Het liberale burgerschap krijgt ook de benaming utilitair burgerschap, aangezien individuen handelen uit eigen belang (Elchardus, 1993). De burger streeft hierbij zijn persoonlijke levensdoelen na, waarbij hij zich autonoom opstelt. Bijgevolg ontstaan er veel verschillende individuele waardenoriëntaties, hoewel de individuen gemeenschappelijke verantwoordelijkheden en plichten hebben (Van den Brink, 1994). Een goede burger kent dan ook zijn rechten en plichten en is competent in het gebruik hiervan (Dekker & de Hart, 2005). Publieke participatie is een recht, geen plicht. Men hoeft niet te participeren vanuit gemeenschappelijk belang, enkel voor zijn/haar particuliere belang (De Groof et al., 2010). Fermin (2009) maakt een onderscheid tussen de egalitair-liberale opvatting en het neoliberalisme. Bij de eerste opvatting staan de gelijke sociale rechten centraal, bij de tweede de gelijke economische rechten. Beide visies stellen de individuele rechten en vrijheden voorop (Fermin, 2009). Binnen de liberale opvattingen over burgerschap schuilt het gevaar dat er een maatschappelijke ongelijkheid groeit tussen verschillende bevolkingsgroepen omdat er een kloof

ontstaat tussen zelfstandige, mondige burgers en burgers die niet over de nodige vaardigheden beschikken om hun stem en belangen te laten horen (Vranken, 1999).

Neoliberalen gaan ervan uit dat individuen zelf keuzes moeten leren maken en verantwoordelijk zijn voor hun eigen leven. Individuen moeten zelf een eigen conceptie van het goede leven kunnen formuleren. Alle sociale kwesties worden verschoven naar de persoonlijke sfeer. De verantwoordelijkheid ligt bij de burger, het individu (Hagen, 2011).

Leenders & Veugelers (2004) noemen de burger, passende bij de liberale visie, de individualistische burger. Deze gebruikt zijn rechten, plichten en verantwoordelijkheid voor zover het iets oplevert voor zijn eigenbelang. Rechten beschermen zijn autonomie. Verplichtingen beperken de vrijheid, dus komen die op de achtergrond te staan (Leenders & Veugelers, 2004).

De tweede visie is de communitaristische visie. Deze legt de nadruk op burgerschap als identificatie met de gemeenschap. (Pierik, 2012). Pierik omschrijft dit als volgt:

Hieraan ligt de gedachte ten grondslag dat individuele persoonlijkheid niet uit zichzelf ontstaat, maar gevormd wordt in een dialogische interactie met medeburgers binnen een specifieke samenleving. Deze dialogische interactie verwijst zowel naar een cultuur die als gezamenlijk referentiepunt functioneert, als naar waarden en normen die de leden van de samenleving onderling verbinden. (Pierik, 2012, p.22)

Individuen ontlene hun identiteit aan de sociale en culturele gemeenschap, waarbij er gemeenschappelijke waarden en normen zijn (Dekker & De Hart, 2005). Naast de rechten die de burgers verkrijgen, wordt verwacht dat ze verantwoordelijkheid opnemen ten dienste van de gemeenschap (Delanty, 2002; De Groof et al., 2009). De klemtoon ligt hier niet op de rechten van het individu, zoals bij de liberale visie, maar op een normatief element, het 'common good'. De burger kan alleen voldoening krijgen als hij zich ten dienste stelt van de gemeenschap (De Groof et al., 2010).

Leenders & Veugelers (2004) spreken over aanpassingsgericht burgerschap, wat sterk verwant is met de communitaristische burgerschapsvisie. Een aanpassingsgerichte burger is, in tegenstelling tot een autonoom individu, een sociaal en politiek persoon. Hij/zij identificeert zich met de tradities en waarden van de samenleving waarbij plichten primeren (Leenders & Veugelers, 2004). Burger zijn betekent hier "dat men tot een historisch gegroeide gemeenschap behoort en zijn identiteit daaraan ontleent, vanuit de aanname dat individuele autonomie en oordeelkundigheid niet uit zichzelf ontstaan maar afhankelijk zijn van de gemeenschap" (Leenders & Veugelers, 2004, p. 364).

De derde visie is de republikeinse visie, die het publieke en actieve model genoemd kan worden. Deze visie sluit aan bij de dimensie burgerschap als participatie aan de gemeenschap (Pierik, 2012).

“Republican citizenship is quite demanding: it requires a capacity to communicate, an awareness of interdependence among citizens, a sense of responsibility to the wider society and an inclination to engage deliberatively with others in public debate.” (Pierik, 2012, p. 22). Er wordt van de burgers een verantwoordelijke en actieve betrokkenheid bij de samenleving verwacht (Carton, Dejaeghere, Callens, & Hooghe, 2009). De politieke of publieke gemeenschap waarin de burgers actief zijn, staat centraal (De Groof et al., 2009). De politieke inspraakrechten worden hier als fundamentele behoeften van de burger gezien (Van den Brink, 1994). “Burgerlijke deugden hebben betrekking op het competent en actief deelnemen aan de publieke gemeenschap en op waarden als tolerantie, redelijkheid en het kunnen omgaan met strijdige loyaliteiten (De Groof et al., 2009, p.9). De hoofdprincipes bij deze visies zijn: “het gevoel te behoren tot een politieke gemeenschap, loyaliteit tegenover het vaderland, deugden als ‘moed’ en ‘opoffering’ en de predominantie van burgerlijke plichten over individuele belangen” (De Groof et al., 2010, p.13). Een variant hierop is het neorepublikeins burgerschap. Belangrijke waarden hierbij zijn rechtvaardigheid en tolerantie (Dekker & de Hart, 2005). De publieke gemeenschap staat nog steeds centraal, maar er wordt erkend dat een burger tegelijkertijd lid is van verschillende gemeenschappen (De Groof et al., 2010). De neorepublikeinse visie legt de nadruk op drie thema’s. Ten eerste is het “een morele plicht voor een burger om publiek actief te zijn samen met andere burgers” (Carton et al., 2009, p. 38). Ten tweede wordt burgerschap gezien als het opnemen van een taak met bijbehorende formele rechten en plichten. Ten derde wordt verwacht dat burgers hun politieke gemeenschap helpen besturen (Carton et al., 2009). Men moet niet enkel deze helpen regelen, maar ook competent en actief deelnemen aan de publieke gemeenschap (De Groof et al., 2010). De overheid heeft de plicht om voorwaarden op te leggen, waardoor de burgers dit actieve burgerschap kunnen ontwikkelen. Dit kan onder andere door burgerschapsopvoeding op school te geven (Carton & Pauwels, 2005 geciteerd in De Groof et al., 2010).

Veugelers (2003) heeft deze neorepublikeinse burgerschapsvisie aangeduid als kritisch democratisch burgerschap:

Een kritisch democratische burger combineert individuele en sociale ontwikkeling. Hij is een sociaal wezen dat actief participeert in de maatschappij, op kritische wijze geëngageerd is en geïnteresseerd in de transformatie van de gemeenschap en het omgaan met culturele verschillen. Hij is op zoek naar een evenwicht tussen persoonlijke ontwikkeling, sociale betrokkenheid en emancipatie. (Veugelers & Leenders, 2004, p.368)

“Kritisch democratisch burgerschap impliceert zelfsturing, sociale betrokkenheid, kritische meningsvorming en daarop gebaseerd handelen” (Veugelers, 2003 geciteerd in Veugelers & Leenders, 2004, p.368). In deze visie van burgerschap als democratische praktijk staan de banden tussen burgers onderling centraal. Van Gunsteren (1992) geeft de burgers een verantwoordelijkheid

in het omgaan met onder andere verschillen en loyaliteitsconflicten. Er wordt beroep gedaan op de competenties van de leden van de politieke gemeenschap. Competenties waarover de burgers moeten beschikken zijn onder meer zelfredzaamheid, oordeelkundigheid, mondigheid en autonomie (Raad voor Openbaar Bestuur, 2011).

Het zou verkeerd zijn indien deze dimensie als identiek beschouwd wordt aan de maatschappelijke integratie. Het volgen van een opleiding, werk hebben of een goed huis hebben, zijn in feite geen elementen van burgerschap, maar ze creëren op die manier wel de mogelijkheid om te kunnen participeren in de samenleving op het niveau van de burgersamenleving (Raad voor Openbaar Bestuur, 2011).

De visies op burgerschap weerspiegelen verschillende benaderingen van burgerschapspraktijken. Natiestaten leggen bij de definiëring van burgerschap verschillende accenten, wat voornamelijk gebaseerd is op drie redenen namelijk, burgerlijke tradities, problemen uit het verleden in de samenleving en de politieke strekking van het land (Hoskins et al., 2012). De verschillende visies van burgerschap benadrukken de diverse functies van de overheid (Pierik, 2012). Er worden andere accenten gelegd. Een liberale visie respecteert de staat als rechtsstaat en garandeert de rechten van de burgers. Bij een meer communitaristische visie scheidt de overheid van een natiestaat meer mogelijkheden zodat burgers zich kunnen identificeren met de samenleving via de cultuur. Bij de republikeinse visie is de overheid meer democratisch georganiseerd en maakt ze het collectief zelfbestuur van burgers mogelijk (Pierik, 2012). Het is niet zo dat het normatief burgerschap het belang van vrijheden zal ontkennen, maar het beschouwt vrijheid eerder als een na te streven doel, waarbij zowel burgerdeugd als burgerplicht nodig zijn. Daartegenover zal de liberale visie doorgaans zeker niet ontkennen dat waarden, zoals verbondenheid en verantwoordelijkheidsgevoel, belangrijk zijn (De Groof et al., 2010). Geen enkel model is het juiste. Door het vooropstellen van of het kiezen voor een model, voldoen we niet aan de enorme complexiteit van onze samenleving. Onze maatschappij bevat namelijk aspecten van alle drie de bovenstaande visies (Van den Brink, 1994). De meeste burgerschapspraktijken zijn een combinatie van deze grote visies (De Groof et al., 2009). Naast het belang van rechten en vrijheden van burgers houdt lidmaatschap van een samenleving ook een normatief element in, gekoppeld aan gevoelens van verbondenheid, plichten en verantwoordelijkheden ten aanzien van die samenleving (De Groof et al., 2010).

1.2. Burgerschapsvorming

Burgerschapsvorming is de manier waarop burgers gevormd kunnen worden. In dit deel worden de verschillende wijzen waarop dit kan gebeuren, besproken.

1.2.1. Burgerschapsvorming op een continuüm

Er is zowel een minimale als een maximale invulling van burgerschap. Wanneer een burger gevormd wordt in minimale zin, gaat dit enkel over het aanleren van de noodzakelijke kennis die de nieuwkomers nodig hebben om een staatsburger te kunnen zijn. Een voorbeeld hiervan is de leerstof die meegegeven wordt over de inrichting van de staat. Vorming van een burger in de maximale zin is, naast deze kennis, ook het ontwikkelen van competenties die men nodig heeft om te kunnen functioneren in een complexe en diverse samenleving, zoals het leren omgaan met conflicten (Johnson & Moris, 2010; McLaughlin, 1992 geciteerd in Verhoeven, 2012).

1.2.2. Burgerschap als uitkomst en burgerschap als praktijk

In de literatuur vinden we twee grote perspectieven gericht op burgerschapsvorming. Deze theorie, besproken door Lawy & Biesta (2006), is vooral gericht op burgerschapsvorming bij leerlingen in een school. In deze masterproef gebruiken we de literatuur van Lawy & Biesta over burgerschapsvorming, maar richten we die op het vormen van nieuwkomers tot burgers.

Het eerste perspectief is burgerschap als uitkomst of burgerschap als-legale-status. Burgers worden opgevoed tot een bepaald einddoel, namelijk een goed burger zijn. Het tweede perspectief is burgerschap als dagelijkse-praktijk of burgerschap als participatie: burger zijn is iets wat je je hele leven bent en kan oefenen, het is niet iets wat je kan worden (Verhoeven, 2012).

Deze twee perspectieven op burgerschapsvorming worden hieronder besproken.

Het idee bij burgerschap als uitkomst of burgerschap als legale status is dat dit begrip herleid wordt tot een soort van productieproces (Biesta, 2006). Burgerschap wordt hier gecreëerd en is een reductie van het aanleren van burgerschap tot het methodische aspect. Het burgerschap wordt hier pas bereikt nadat men een bepaald ontwikkelings- en opvoedingstraject heeft doorlopen. Dit plaatst degenen die dit nog niet gevolgd hebben in de positie van het “nog-geen-burger zijn”, aldus Biesta (2006, p.55). Lawy en Biesta (2006) als Biesta, Lawy & Kelly (2009) uiten kritiek op deze opvatting. Lawy en Biesta (2006) vinden dat burgerschap als uitkomst een te enge interpretatie weergeeft van het idee van burgerschap. Biesta et al. (2009) sommen hierbij drie problemen op. Het eerste probleem is dat dit idee van burgerschapsvorming zich richt op de individuen. De veronderstelling is dat nieuwkomers als individuen de kennis, capaciteiten en de juiste waarden ontbreken om een goede burger te zijn. Individuen zijn zelf de schuld en worden verantwoordelijk gesteld voor het zoeken naar een oplossing. Het democratisch burgerschap wordt op deze manier geïndividualiseerd

door de suggestie dat een democratische samenleving opeens zal lukken doordat alle burgers een juiste set van kennis, waarden en attitudes heeft verworven (Biesta et al., 2009). Het tweede probleem is dat men enkel burgerschap kan verwerven door een bepaald traject te volgen (Biesta, 2006). Dat kaartten Lawy en Biesta et al. (2006) ook al aan, door te zeggen dat men voor het volgen van het traject nog-geen-echte burger zou zijn. Het derde en laatste probleem dat Biesta et al. (2009) benoemen, is de meerzinnigheid van educatie. Men kan nooit met zekerheid stellen dat wat onderwezen wordt, ook daadwerkelijk datgene is wat de onderwezenen geleerd hebben. Leerstof wordt altijd individueel verwerkt op basis van eigen ervaringen. Naast het educatieve aanbod zijn er andere ervaringen van belang. Zo zeggen Vandenabeele et al. (2011) dat we van een ander vertrekpunt moeten starten. Zo moeten we geen set aan kennis, vaardigheden en houdingen stimuleren om de participatie en het burgerschap te bevorderen.

Burgerschap als praktijk of burgerschap als participatie is een minder formeel en dynamischer concept, waarbij het participeren aan het maatschappelijk leven centraal staat (Wildemeersch, 2009). Men kan effectief ervaring opdoen door democratische participatie (Wildemeersch, 2009). Lawy en Biesta (2006) zijn voorstander van burgerschap als praktijk. Ze menen dat deze status geen onderscheid maakt tussen burgers en nog-geen-burgers. Het is eerder inclusief dan exclusief omdat de status ervan uitgaat dat iedereen in de samenleving burger is en die burgerschap als praktijk doorloopt doorheen het hele levensproces (Lawy & Biesta, 2006). Dit burgerschap is reflexief, want het geeft zelf feedback; het is relationeel, want het wordt beïnvloed door verschillende factoren, waaronder de sociale en structurele voorwaarden die hierop inspelen. Zodanig kan dit dus niet geleerd worden in instituties, maar in elke situatie (Lawy & Biesta, 2006). Nieuwkomers komen niet in aanmerking als burgers door een magisch mechanisme of door het reproduceren van een set van praktijken. Hun burger zijn is noch een status of bezit, noch is het een uitkomst van een ontwikkeld educatief traject. Het is een praktijk, ingebed in de dagelijkse realiteit, over de tijd en verschillende dimensies van het leven heen (Hall & Held, 1989; Isin & Wood, 1999 geciteerd in Lawy & Biesta, 2006). Biesta meent dat mensen evenveel leren over democratie en burgerschap door democratische en niet democratische ervaringen in hun dagelijkse leven, als door het officiële curriculum voor burgerschap (Biesta, 2006, p.56). Als men eerst de taal, kennis en vaardigheden moet verwerven eigen aan de gemeenschap, om daarna pas volwaardig te kunnen deelnemen aan de samenleving, dan herleiden we de complexiteiten ervan tot de problemen van individuen (Bouverne-De Bie, De Droogh & Verschelden, 2006). Als men eerst een bepaald traject moet doorlopen, wordt er bijgevolg een norm opgelegd om een burger te zijn. Dit sluit meteen iedereen uit die hieraan niet zou voldoen (Biesta, 2006).

Belangrijk hierbij zijn de ruimtes en praktijken waar participatie en burgerschap tot ontwikkeling kunnen komen (Vandenabeele et al., 2011). Jongeren participeren in hun gezin, hebben naschoolse activiteiten, gaan om met vrienden en zijn verbonden met de media. Op al deze manieren nemen ze deel aan het dagelijkse burgerschap. Bij burgerschapsvorming moet vertrokken worden vanuit levensechte praktijken (Lawy & Biesta, 2006 geciteerd in De Waal, 2015). Leren gaat niet vooraf aan burgerschap en burger zijn is geen titel die je wel of niet kan verkrijgen. “Het is een praktijk van identificatie met publieke kwesties in een gedeelde context met anderen” (De Waal, 2015, p.21). Lawy & Biesta willen zodoende een verschuiving van “teaching citizenship” naar “learning democracy” (2006).

1.3. Gemeenschapsvorming

Gemeenschapsvorming is een concept dat veel betekenissen heeft. Bouverne-De Bie & De Visscher (2008) definiëren gemeenschapsvorming als een gebeuren waarbij individuen, groep en samenleving telkens met elkaar interfereren. Het is een proces dat gebeurt. Gemeenschapsvorming kan gelinkt worden aan de sociale cohesie. Putnam (2000) beweert dat het verenigingsleven achteruitgaat door de individualiseringsprocessen. Gemeenschappen worden doorheen de tijd verschillend ingevuld. Binnen de actuele maatschappijvorm is er dan ook de vraag hoe gemeenschappen gevormd kunnen worden in een postmoderne samenleving vol diverse groepen en differentiatie (Devos, 2006).

Soenen (2006) onderscheidt drie vormen van verbondenheid of gemeenschapsvorming. De eerste is gemeenschapsvorming op basis van homogeniteit, waarbij krachtige, intieme relaties centraal staan. Men wil zo het isolement van bepaalde, vaak kwetsbare mensen, doorbreken of gemarginaliseerde groepen emanciperen door het ondersteunen van de homogeniteit. De tweede is gemeenschapsvorming op basis van herkenbaarheid, waarbij de relaties minder diepgaand zijn. Er worden initiatieven opgericht, die ervoor zorgen dat mensen bekenden worden voor elkaar. Het gevoel van familiariteit stijgt en mogelijkheden worden gecreëerd om gesprekken aan te gaan. De derde vorm is gemeenschap, op basis van ambivalentie, waarbij er initiatieven ondersteund worden die zich richten op een heterogeen publiek. Men kan elkaar vluchtig ontmoeten en er kan zelfs een krachtige groepsbinding ontstaan. Deze laatste laat de mogelijkheid open elkaar al dan niet te ontmoeten.

Bouverne-De Bie (2006) maakt verder een onderscheid tussen gemeenschapsvorming als verantwoord burgerschap en gemeenschapsvorming als realisatie van burgerschap.

1.3.1. Gemeenschapsvorming als verantwoord burgerschap

De basis van gemeenschapsvorming is hier het komen tot verantwoord burgerschap. Mensen moeten opnieuw zowel leren rekening houden met anderen als zich kunnen inleven in de situatie van anderen. Mensen worden opgevoed tot democratische wezens, gezien er grote nood is aan deze verantwoordelijke burgers (Bouverne-De Bie et al., 2006). Bouverne-De Bie et al. (2006) geven hierbij als negatief punt dat deze benadering de problemen van de samenleving in de schoenen schuift van de individuen. De gemeenschap moet bestaan uit verantwoordelijke, democratische burgers. De erkenning van het burgerschap en het behoren tot die bepaalde gemeenschap, wordt gelinkt aan bepaalde competenties, nodig om tot de groep van deze vrije, gelijke, onafhankelijke en rationele burgers te behoren (Nussbaum, 2006 geciteerd in De Visscher, 2008).

1.3.2. Gemeenschapsvorming als realisatie van burgerschap

Hier gaat men uit van de idee dat mensen sociale wezens zijn die hun identiteit creëren in interacties met anderen (Bouverne-De Bie et al., 2006). Een gemeenschap is iets wat ontstaat door de interacties tussen mensen. Belangrijk is dat het hier geen constructie is van wij- en zij-groepen. Individuen zijn verantwoordelijk voor het uitstippelen van hun eigen levensverhaal, maar krijgen daarbij ondersteuning van zowel individuele autonomie als sociale verbondenheid (Bouverne-De Bie et al., 2006). Samenlevingsproblemen worden niet afgeschoven op de individuen, maar worden structureel benaderd. Burgerschap is hier niet een eigenschap die individuen bezitten maar iets wat tot stand komt door de relaties die mensen met anderen aangaan. Hierdoor wordt burgerschap gerealiseerd en wordt hier gezien als het relationele burgerschap dat in de paragraaf rond het 'hedendaags burgerschapsverhaal' aan bod komt (Bouverne-De Bie et al., 2006).

Gemeenschapsvorming kan op verschillende manieren ingevuld worden, alsook volgens de drie grote visies van burgerschap, eerder beschreven. In de liberale visie handelt iedereen uit eigenbelang. Een gemeenschap wordt hier enkel gevormd als de gemeenschap bijdraagt aan het eigenbelang van de mensen. Gemeenschapsvorming is hier het leren organiseren van de eigen private sfeer en het verwerven van competenties waarmee men kan participeren in de samenleving. De focus ligt hier op het individu. Het gevaar duikt op dat niet ieder individu de nodige competenties gebruikt om zijn eigen leven vorm te geven (Devos, 2000).

Binnen het communitaristisch model omschrijft Devos een gemeenschap die meer is dan de som van haar delen en waaraan individuen hun identiteit kunnen verlenen (2006). De gemeenschap is hier geen homogene samenleving, maar er is een veelheid aan culturen (Devos, 2006). Wel moet er solidariteit en tolerantie zijn naar elkaar toe (Bouverne-De Bie et al., 2006). Het republikeinse model wil zowel het individu als de gemeenschap voldoende aandacht geven (Devos, 2006).

1.4. Omgaan met diversiteit en bijhorende acculturatievormen

Na het bespreken van wat burgerschap, burgerschaps- en gemeenschapsvorming inhouden, wordt gekeken naar hoe een samenleving reageert wanneer nieuwe personen aankomen. Wordt iedereen die in een samenleving toekomt meteen beschouwd als een gelijkwaardig persoon of leeft men buiten de gemeenschap? Bij de vraag hoe een samenleving reageert, wordt gekeken naar beide kanten van het verhaal. Enerzijds wordt onderzocht hoe een samenleving omgaat met en reageert op de komst van nieuwe burgers en anderzijds hoe de nieuwkomers hiermee omgaan en/of zich willen inpassen in een nieuwe maatschappij. Loobucyk noemt dit overeenkomstig de “treatment side” en de “adaptation side” (Loobucyk, 2011, p.401).

Volgens Parekh (2000) kan een samenleving op twee manieren omgaan met nieuwkomers. Aan de ene kant kan een gemeenschap van de nieuwkomers verwachten dat ze zich helemaal gaan aanpassen aan de dominante cultuur. Dat wordt assimilatie genoemd en is een monoculturalistische omgangsvorm. Aan de andere kant houdt een samenleving rekening met de eigenheid van de groepen en verwelkomt ze die met respect voor hun eigen cultuur. Dit is een multiculturalistische omgangsvorm (Parekh, 2000).

Nieuwkomers komen toe in een nieuwe samenleving, maar in welke mate worden nieuwkomers hierin opgenomen en onder welke voorwaarden gebeurt dat? In welke mate willen nieuwkomers zichzelf aanpassen aan de nieuwe cultuur? (Wets, 2007). Oriënteren ze zich hierbij op de cultuur van het gastland of klampen ze zich vast aan hun eigen leefgewoonten? Acculturatie verwijst naar de culturele veranderingen die zich voordien wanneer men vaak en voor een lange tijd in contact komt met verschillende culturele groepen (Berry, 1997). Er zijn verschillende modellen bij acculturatie, die hieronder besproken worden.

1.4.1. Acculturatievormen

Acculturatie is het geheel van processen en veranderingen dat plaatsvindt wanneer twee culturele groepen met elkaar in contact treden gedurende een langere tijdsperiode (Redfield, Linton & Herskovits, 1936 geciteerd in Snauwaert, Soenens, Vanbeselaere, & Boen, 2003). We onderscheiden drie modellen van acculturatie. De dimensie identificatie met de gemeenschap, die we reeds besproken hebben, komt hier duidelijk naar voren.

In het eerste model worden vier verschillen in zowel de mate van het contact met de gastsamenleving als de mate van het behoud van de eigen cultuur, weergegeven. Enkele auteurs omschrijven vier vormen van acculturatie, namelijk integratie, segregatie, assimilatie en marginalisering. (Loobuyck, 2011; Berry, 1997). Deze conceptualisering noemt men “contact conceptualization (Snauwaert et al., 2003, p. 231).

Deze vier termen zijn ondergebracht in onderstaande tabel:

	<i>Behoud van de eigen cultuur?</i>	
	Ja	Nee
Ja	Integratie	Assimilatie
<i>Contact met de gastsamenleving?</i>		
Nee	Segregatie	marginalisering

Bron: Loobuyck, 2011, p.401

“Segregatie betekent dat een groep migranten op één of meer gebieden apart staat van de rest van de samenleving” (Loobuyck, 2011, p.402). Dit komt voor in een multiculturele samenleving, waar men naast elkaar leeft. De nieuwkomers behouden er hun eigen cultuur. “Assimilatie betekent dat de minderheid de sociale en culturele kenmerken van de meerderheid overneemt om tenslotte volledig in de dominante cultuur op te gaan” (Loobuyck, 2011, p. 402). Zo wordt een homogene, monoculturele samenleving gevormd. De derde aanpassingsvorm is marginalisering. Hier herkent de groep zich niet meer in de eigen cultuur, noch in die van het gastland. Deze nieuwkomers zijn helemaal ontworteld en op zoek naar een identiteit om opnieuw vorm te geven aan hun leven.

De meeste EU-landen hebben gekozen voor integratie. “Het inpassen van nieuwe bevolkingsgroepen in een samenleving zonder dat ze hun culturele kenmerken moeten opgeven of worden geïsoleerd van de meerderheid” (Loobuyck, 2011, p. 402). De nieuwkomers nemen deel aan de samenleving zonder enerzijds gezien te worden als een gemeenschap op zich en anderzijds zonder dat ze zich helemaal moeten aanpassen aan de meerderheid. Bij integratie wordt gestreefd naar groepen die met elkaar leven in plaats van naast elkaar en waar verschillen erkend worden en mensen zich hiervoor openstellen (Loobuyck, 2011). In België beoogt men integratie. Migrantengroepen participeren aan de samenleving zonder dat ze een aparte groep zijn, en ze moeten zich niet volledig conformeren aan de kenmerken van het gastland (Wets, 2007).

Een tweede model van acculturatie legt niet de nadruk op het behoud van de cultuur en het contact met de samenleving, maar op de adoptie van de cultuur. De auteurs kijken naar de combinatie van de mate waarin de nieuwkomers de cultuur behouden en de cultuur van het gastland adopteren. Dit concept noemt het “adoption conceptualization” (Snauwaert et al., 2003, p. 232).

Een derde model heet de “identification conceptualization” (Snauwaert et al., 2003, p. 232). Hutnik (1991 geciteerd in Snauwaert et al., 2003) beschrijft vier strategieën van zelf-categorisatie. Deze

worden bepaald door de graad waarin het individu zichzelf beschrijft binnen de grenzen van de minder- en meerderheidsgroep. Het acculturatie individu identificeert zichzelf zowel met de meerderheids- als met de minderheidsgroep. Het assimilerende individu concentreert zich op de meerderheidsgroep bij het ontwikkelen van zijn/haar identiteit. Het dissociatieve individu definieert zichzelf als volledig binnen de grenzen van de etnische minderheidsgroep. Ten slotte is er het marginale individu dat zich met geen enkele groep identificeert (Snauwaert et al., 2003).

De werkelijkheid is complexer en genuanceerder dan deze theoretische modellen (Loobuyck, 2011). De scheiding tussen segregatie, integratie, assimilatie, dissociatie of segregatie en marginalisatie is niet zo strikt als hierboven aangegeven. Er zijn in werkelijkheid tal van domeinen, zoals onder andere het religieuze, economische, sociale en educatieve domein, waar een verschillende vorm van adaptatie kan aangegeven worden. Een persoon kan zich bijvoorbeeld integreren wat betreft de taal, maar kiezen voor segregatie als het aankomt op de religieuze beleving (Loobuyck, 2011).

De term 'integratie' wordt hieronder verder besproken, omwille van de abstractheid van het concept.

1.4.2. Integratie

Integratie betekent volgens Van Dale "het maken van of opnemen in een groter geheel" (Van Dale, 2016). Loobuyck (2011) meent dat integratie een heel dubbelzinnig en vaag concept is. Het is zowel het behouden van de eigen cultuur als het zich in een bepaalde mate aanpassen aan de gastsamenleving. In de praktijk blijft het heel onduidelijk op welke manieren men zich moet aanpassen en op welke terreinen de nieuwkomers hun cultuur mogen/kunnen behouden. Integratie is geen neutrale term en kan zowel gezien worden als een vorm van pluralisme terwijl het voor anderen meer neigt naar assimilatie (Loobuyck, 2011). In de jaren '90 is integratie individualistisch geworden. In de jaren '80 verwees integratie nog naar de etnische minderheden en de emancipatie van deze groepen (Schinkel, 2008).

Er kunnen vier afzonderlijke, elkaar niet uitsluitende categorieën van integratie onderscheiden worden, namelijk de economische, legale, politieke en sociale integratie (Algan, Bisin, Manning, & Verdier, 2012). Economische integratie is geassocieerd met integratie op de arbeidsmarkt, in de woonwijk, in het onderwijs en in het trainen van vaardigheden nodig voor deze interacties. Legale integratie is gerelateerd aan de evolutie van de status van de immigrant en aan de voorwaarden van zijn of haar verblijf. De derde categorie is de politieke integratie. Deze verbindt de publieke met de politieke sfeer en kijkt naar de mate van gezamenlijke besluitvormingsprocessen in het gastland. Het belang van interesse in lokale politieke processen, participatie in politieke organisaties, stemmen,... spelen hierbij een grote rol. Ten slotte is er de culturele integratie, die geassocieerd is met de sociale

en culturele sfeer waarbinnen de culturele gewoontes, waarden, geloof, religie en taal thuishoren. Het gaat dus om aspecten die niet te meten zijn via de markten of politieke processen. De culturele integratie van minderheden vergt dus een zoeken naar indicatoren die betrekking hebben op al deze categorieën (Algan et al., 2012).

1.5. Hedendaags verhaal van burgerschap

Het is niet gemakkelijk om burgerschap te definiëren en af te bakenen. Hedendaagse processen zoals globalisering, individualisering en democratisering stellen het burgerschapsconcept in vraag. Er hebben zich de laatste tijd veel maatschappelijke veranderingen voorgedaan, waarbij de wijze waarop we samenleven sterk veranderd is (Vandenabeele et al., 2011). Het concept burgerschap is sterk uitgebreid en wordt steeds populairder (Carton et al., 2009; Tonkens, 2009). Enkele auteurs geven volgende redenen aan: “individualisering van het sociale leven, flexibilisering en liberalisering van het economische leven, digitalisering van het culturele leven, netwerking van de contacten, differentiatie van de rollen die mensen opnemen, fragmentering van de zingevende kaders, pluralisering van het maatschappelijk leven etc.” We zien hierin telkens globalisering terugkomen (Castells, 1997; Sassen, 2002; Laermans, 2003; Boomkens, 2006 geciteerd in Vandenabeele et al., 2011, p.2). Tonkens & Kroese (2008) menen ook dat globalisering en individualisering onze maatschappij onder grote druk zetten. De globalisering zorgt voor culturele spanningen tussen zowel de mensen als in de politiek (Tonkens & Kroese, 2008). De diversiteit in Vlaanderen is groot en blijft groeien (Homans, 2014). Er ontstaan commoties tussen bewoners met verschillende nationaliteiten die in eenzelfde wijk wonen. De toenemende individualisering zorgt voor het verdwijnen van de solidariteit en het traditionele verenigingsleven. “Globalisering en individualisering lijken de maatschappij dan ook uiteen te trekken. Mensen die ooit met elkaar verbonden waren, ontwikkelen zich tot een individueel opererende en elkaar vrezende massa” (Hurenkamp & Tonkens, 2011, p. 7). Steeds belangrijker wordende waarden zijn namelijk persoonlijke verantwoordelijkheid en zelfsturing. Traditionele vormen van gedragssturing zwakken af en de nieuwe vorm van sociale controle plaatst het individu centraal. De idee van zelfsturing wordt ingevuld via competenties, kennis, vaardigheden en houdingen om volledig te kunnen deelnemen aan het maatschappelijke leven. Nieuwkomers moeten competent gemaakt worden om te kunnen participeren in onze complexe samenleving (De Groof et al., 2010).

Burgerschap wordt hier ingezet als instrument om de sociale integratie en sociale cohesie te bereiken. Er is dus een verschuiving in de focus van burgerschap, waarbij de aandacht niet enkel meer gericht is op de rechten en plichten binnen de naties (Tonkens & Kroese, 2008). Kivisto & Faist, 2007) geven aan dat het hedendaagse verhaal van burgerschap inclusie, expansie, erosie en terugtrekking bevat. Inclusie is de vraag naar wie burger is en wie niet en onder welke condities.

Expansie verwijst naar het feit dat burgerschap niet enkel meer iets is van de natiestaat. Erosie duidt op de afbraak van de sociale rechten. Ten slotte is terugtrekking het verhaal van de dalende betrokkenheid bij het publieke leven, wat ook wijst op de individualisering (Kivisto & Faist, 2007). Burgerschap is niet meer exclusief van de natiestaat en er wordt steeds vaker gesproken over wereldburgerschap, globaal, transnationaal, post-nationaal en multicultureel burgerschap (Sassen, 2003). Het is een meervoudig burgerschap, waarbij het individu als burger niet enkel tot één staat hoeft te behoren. Het Europees burgerschap is hier een voorbeeld van, waarbij iedereen die de nationaliteit van een EU-land heeft, ook automatisch een EU-burger is (Europese Commissie, 2016). Sommigen menen dat burgerschap bijna een containerbegrip genoemd kan worden aangezien dat alles wat ook maar iets te maken heeft met deelnemen aan de samenleving, hierin geplaatst wordt (Siongers, 2000 geciteerd in De Groof et al., 2010).

Burgerschap is dus het instrument om sociale integratie en cohesie te bereiken. De grote vraag is hier of burgerschap bindt. Deze binding vloeit al dan niet voort uit de drie maatschappelijke verschijnselen namelijk: globalisering, individualisering en democratisering. Hurenkamp & Tonkens hebben twee visies hierop, namelijk “burgerschap als bindmiddel en burgerschap als splijtzwam” (2008, p.9).

1.5.1. Burgerschap als bindmiddel

Er is in onze samenleving nood aan sociale cohesie, aldus Loobuyck (2006). Sassen geeft aan dat we in deze tijden van globalisering en individualisering grijpen naar transnationaal burgerschap (2003). Bij transnationaal burgerschap wordt burgerschap toegekend op basis van het verblijf in plaats van op basis van de cultuur, de religie, de nationaliteit of de afkomst (Loobuyck, 2006). “Wat mensen delen ontstaat door het gedeeld participeren zelf, niet noodzakelijk door een gedeeld nationaal gevoel” (Loobuyck, 2006, p.46). Het belangrijkste element van gemeenschappelijkheid volgens Loobuyck (2006) is dat mensen in dezelfde sociale, politieke, juridische en economische ruimte leven. Hij meent dat er op deze manier een gedeeld burgerschap kan ontstaan, ondanks alle cultuurverschillen. Bosniak wijst ook op het belang van de transnationale gevoelens van verbondenheid (2006).

Hurenkamp & Tonkens (2008) stellen in plaats van het actieve burgerschap als splijtzwam, het lokale burgerschap voor in de straat, in de wijk of in de stad, wat een betere binding veronderstelt dan het nationale of wereldburgerschap. De reden hiervoor is dat de lokale identificatie meer toegankelijk is dan de nationale identificatie. Door deel te nemen aan de lokale activiteiten verhoogt de sociale verbondenheid.

Uitermark en Duyvendak (2006) kiezen voor het straatburgerschap, waarbij ze actief burgerschap en sociale verbondenheid nastreven op straatniveau. Ze willen hier tegemoetkomen aan de twee kritieken, namelijk dat de overheid de problemen doorschuift naar de burgers in plaats van zelf verantwoordelijkheid op te nemen en ten tweede dat burgerschap zich enkel richt op de nationale identiteit (Uitermark & Duyvendak, 2006). Zij menen dat burgers, vooral diegenen met relatief weinig economisch, sociaal en cultureel kapitaal, zich vooral actief betrokken tonen binnen de eigen woonomgeving. Loobucyk geeft hierbij mee dat er een gevoel van lotsverbondenheid en solidariteit kan ontstaan, omdat “Thomassen, Kevins en Mohammeds” in eenzelfde straat wonen of samen werken op de werkvloer, samen sporten, hun kinderen naar dezelfde school gaan, Mensen komen met elkaar in contact en weten zo wie de sociaal, cultureel of levensbeschouwelijke ander is (Loobucyk, 2006).

Loobucyk spreekt over het “failliet van het integratiebeleid” (p. 412). Als reden geeft hij op dat er geen enkel land in geslaagd is om de achterstelling van bepaalde groepen migranten weg te werken, noch op het sociale, noch op het maatschappelijke of economische domein. Loobucyk wil naar een nieuw discours dat een fundamenteel andere benadering beoogt, namelijk de uitbouw van een “actief, pluralistisch en open burgerschap, dat gestalte moet krijgen door de allochtonen als de autochtonen” (Loobucyk, 2011, p. 413). Hij geeft volgende reden aan:

Het leven van zowel autochtonen als allochtonen speelt zich af binnen één en dezelfde sociale ruimte. Verschillen in cultuur, religie, afkomst, taal creëren niet telkens een nieuwe afzonderlijke samenleving, het gaat om verschillen binnen één en dezelfde samenleving. Allochtonen en autochtonen zijn compagnons de route en moeten samen op basis van evenwaardig partnerschap de samenleving opbouwen. We zitten allemaal in hetzelfde schuitje en worden allemaal nat. (Loobucyk, 2011, p. 413)

Het is eerder een burger-zijn, wat niet op een statische en normatieve wijze wordt opgelegd en waarbij het niet gaat over de reproductie van burgers, maar over een productie ervan. Zowel de autochtonen als de allochtonen nemen deel aan de zoektocht naar burgerschap, ingevuld op pluralistische wijze. Dialoog tussen diverse mensen is hier zinvol (Loobucyk, 2011).

1.5.2. Burgerschap als splijtzwam met als alternatief de relationele burger

De nadruk op nationaal burgerschap functioneert eerder als splijtzwam dan als bindmiddel. Het wij-gevoel, dus de verbondenheid met elkaar, is op nationaal vlak heel snel uitsluitend en politiserend (Hurenkamp & Tonkens, 2008). Het zal in de plaats van binden eerder het probleem versterken. Burgerschap zorgt hier voor de afscheiding van bepaalde groepen. Bij de traditionele benaderingen wordt burgerschap ingevuld als een exclusieve status die als basis dient voor de uitsluiting van de burgers en uitsluiting van wie niet als burger erkend wordt (De Visscher, 2008). De verantwoordelijkheid wordt bij de burgers gelegd, die competenties moeten ontwikkelen. Het

burgerschap wordt dus veelal ingevuld als een individueel leerproces. Een alternatief voor deze benadering is de inclusieve benadering, waarbij burgerschap gezien wordt als een continu leerproces en als een relationele praktijk. De Visscher spreekt hier over burgerzijn in plaats van burgerschap. "Alle leden van de samenleving worden beschouwd als burgers, ongeacht hun sociale, culturele, politieke of legale status" (De Visscher, 2008, p. 188).

Op de invulling van de actieve, participerende burger wordt heel wat kritiek geuit. Bouverne-De Bie & Visscher (2008) menen dat er op deze manier een onderscheid wordt gemaakt tussen de participanten en de non-participanten. De participanten zijn hier de mondige, zelfstandige burgers, die hun stem laten horen en de non-participanten, de anderen, die deze vaardigheden niet beheersen. Individuen worden hier herleid tot het al dan niet participant zijn. Het feit dat een individu niet participeert, wordt hier gezien als zijn eigen schuld.

Een alternatief voor dit actieve burgerschap is het relationeel burgerschap (Vandenbroeck, Boonaert, Van der Mespel, & De Brabandere, 2007; Lawy & Biesta, 2006; Pols, 2006). Relationeel burgerschap gaat over het samenleven. "It's about "living" together with others. The proposed self is a social self: to exist it must relate to others. Relations make the citizen more or less integrated" (Pols, 2006, p. 94).

Burger zijn is hier verbonden zijn met anderen, in tegenstelling tot een autonome, zelfstandige burger. De idee is dat elke persoon beschikt over verschillende mogelijkheden en kwaliteiten en dat deze verschillende manieren waarop mensen in de samenleving functioneren, erkenning moeten krijgen. Er moeten verschillende dimensies erkend worden van burger zijn (Pols, 2006; Bouverne-De Bie & De Visscher, 2008).

Relationeel burgerschap vertrekt van het idee dat identiteit gevormd wordt in interactie met anderen. Een voorwaarde om te kunnen bestaan, is dat men in relatie kan treden met anderen, want de mens is een sociaal wezen. Mensen hebben anderen nodig om hun identiteit te kunnen vormen. Burgerschap is hier een leerproces in het leren omgaan met diversiteit, waarbij verschillen tussen mensen als belangrijk worden gezien en gewaardeerd worden (Bouverne-De Bie & Visscher, 2008).

Er is geen bepaalde aanpak om burger te zijn en relaties aan te gaan en er zijn vele mogelijke perspectieven op de werkelijkheid. Relationeel burgerschap is het leren omgaan met een diverse wereld. Dat handelen kan niet vastgelegd worden met gedefinieerde doelstellingen, want deze worden voortdurend blootgesteld aan het sociale leven (Pols, 2006; Bouverne-De Bie, 2005; Bouverne-De Bie & De Visscher, 2008). Burgerschap is geen vast gegeven, maar krijgt in relatie met anderen vorm. Het is als een onderhandeld burgerschap (Pols, 2006).

Vandenbroeck, Boonaert, Van der Mespel, & De Brabandere beschouwen het relationeel burgerschap als alternatief voor het actief burgerschap (2007). In tegenstelling tot zelfredzaamheid, autonomie en empowerment, staat hier het idee centraal dat iedereen afhankelijk is van elkaar en dat deze onafhankelijkheid onlosmakelijk verbonden is aan ons menselijk bestaan. Burgerschap wordt hier gezien als de relaties tussen individuen en niet als iets wat een individu kan hebben (Vandenbroeck et al., 2007).

The concept of relational citizenship does not necessarily ask for the construction of new models or new interventions for individuals, but for reflective questions about living together and how this living together is shaped, what dialogical spaces are facilitated and how interdependency is performed. (Vandenbroeck et al., 2007)

Bij het relationele burgerschap (Pols, 2006), gelden reflexieve vormen van activering. Hier wordt de mens gezien als gesitueerd en gebonden in een context. Reflexieve benadering ziet het activeren tot burgerschap in een heel brede context, zowel op sociaal, politiek en economisch vlak. Er moet geluisterd worden naar de eigen verhalen en de ervaringen van de mensen, ook al druist dit in tegen de voorwaarden van de samenleving. Centraal bij de reflexieve benadering is het voortdurend onderhandelen met elkaar met een open einde. Er moet gekeken worden naar het individu op zich en naar zijn/haar specifieke situatie (Weil, Wildemeersch, & Jansen, 2005).

Pols heeft het relationele burgerschap heel mooi aangetoond met een passend voorbeeld waarin ze een situatie schetst van de manier waarop een verzorgende de ziekenhuiskamer binnenkomt om de mensen te wassen. De kamer wordt hier beschouwd als een open ruimte, waar niet meteen bepaalde voorgeschreven handelingen en idealen centraal staan. Volgens Pols is het een ruimte waar er nieuwe handelingen en gesprekken kunnen ontstaan tussen de mensen. Niet het handelen van zelfstandige individuen, maar de wederzijdse betrokkenheid staat hier centraal. "Het is wat Pols (2006) een ruimte noemt waar bestaande normen en posities terug kunnen worden losgewrikt en de komst van een nieuwe toekomst niet wordt verhinderd" (geciteerd in Vandenabeele et al., 2011, p. 9). Individuen worden hier niet meteen in een vakje geduwd en vastgepind op een bepaalde positie. De relationele burger kan gelinkt worden aan de burgerschapsvorming van burgerschap-als-praktijk, dat reeds besproken werd (Lawy & Biesta, 2006). Hierbij aansluitend kunnen we een plaats ook vanuit een relationele invalshoek zien. Deze heeft het essentiële kenmerk van nabijheid. "Nabijheid en betrokkenheid maakt van plaats een bouwsteen voor solidariteit en gemeenschapsvorming hier en nu" (Jans, 2014, p. 9). Amin (2004 geciteerd in Jans, 2014) beschrijft de relationele benadering van een plaats. We kijken niet naar burgerschap binnen de context van een natie als een status die gedefinieerd wordt. We kijken ernaar vanuit de praktijk. "Burgerschap valt niet langer samen met het formeel lidmaatschap van een politieke gemeenschap die de

inwoners van een territoriaal bepaalde plaats voorziet van gedeelde waarden, identiteit en rechten” (Jans, 2014, p. 9). We kijken naar burgerschap met de interpersoonlijke praktijken. Mensen met een verschillende achtergrond komen samen op een plaats. Er worden zo verschillende betekenissen en identiteiten aan die ene plaats toegeschreven en op die manier geeft ze mee vorm aan de identiteit van de bewoners en gebruikers. Ook verbindt deze ruimte verschillende plaatsen met elkaar. Hier vinden we het informele leren van burgerschap. We vinden hier momenten van burgerschapsleren, omdat deze mensen onder elkaar gaan praten en discussiëren over bepaalde kwesties die van belang zijn voor hen (Jans, 2014).

In het volgende stuk worden inburgering en burgerschap in Vlaanderen onderzocht, waarbij ook het bijhorende inburgeringstraject besproken wordt. Er wordt gekeken naar het soort van burgerschap dat men vooropstelt en op welke manier men er vorm aan geeft. De hierboven besproken concepten komen in het volgende deel ook aan bod, gericht op inburgering.

2. Inburgering en burgerschap in Vlaanderen

In Vlaanderen is er een inburgeringstraject voorzien voor nieuwkomers (Homans, 2014). Bij inburgering rijst meteen de vraag wie er burger is en wie niet. Wie wordt opgenomen door de gemeenschap en wie niet? En wat betekent het dan om opgenomen te worden in een gemeenschap en hieraan deel te nemen? Het is een vraag van inclusie en exclusie (Van den Bossche & Zemni, 2002). Van Den Bossche & Zemni (2002) menen dat “de erkenning dat het samenleven met ‘Anderen’ die niet noodzakelijk onze waarden en normen delen – een wezenlijk onderdeel van het democratische vraagstuk”. We leggen de nieuwkomers een bepaalde identiteit op. Door de andere een bepaalde identiteit op te leggen, definiëren we onszelf. “De concepten, criteria en termen die we gebruiken om de ‘Andere’ te omschrijven, verhullen bepaalde vooronderstellingen en definities van onszelf en onze eigen identiteit” (Van Den Bossche & Zemni, 2002, p. 107). Er is de neiging om de collectieve identiteit te definiëren, waarbij men ideeën heeft over hoe een persoon zich moet gedragen. “Dit betekent niet alleen dat de individuele keuzevrijheid bij de identiteitsdefinitie beperkt wordt, maar het levert ook problemen op voor hen die zich niet erkennen in het draaiboek” (Van den Bossche & Zemni, 2002, p.112) Het achterliggende gevaar is dat identiteit beschouwd wordt als het al dan niet tot het volk behoren. De dominante, onveranderlijke identiteit is als een scheidsrechter die aangeeft of men al dan niet erkend wordt als een speler in een ploeg. Dit kan een mechanisme van uitsluiting in de hand werken. Is identiteit onveranderlijk en strookt dit idee nog wel met de realiteit? (Lleshi & Coene, 2011).

België is een multiculturele samenleving geworden en wil dat nieuwkomers ingeburgerd geraken in onze maatschappij (Wets, 2007). Daarom erkent de Vlaamse Overheid in 1996 de noodzaak voor een onthaalbeleid voor nieuwkomers. Drie jaar later, in 1999, lanceert de Vlaamse regering het idee van inburgering (Wets, 2007). Het definitieve inburgeringsdecreet ging van start op 1 april 2004:

Inburgering is een interactief proces waarbij de overheid aan vreemdelingen een specifiek programma aanbiedt, dat hun enerzijds de mogelijkheid biedt om zich eigen te maken met de nieuwe sociale omgeving en anderzijds ertoe bijdraagt dat de samenleving de personen van de doelgroep als volwaardige burgers gaat erkennen, met als doel een volwaardige participatie van die personen in de samenleving. (Wets, 2007, p. 13)

Het doel is dat de nieuwkomer zo snel mogelijk zelfstandig zijn eigen weg kan vinden en actief kan deelnemen aan de samenleving (Inburgering, 2015). De rol van de lokale overheid en de actieve verzorgingsstaat wordt hier beklemtoond. Inburgering is een proces met wederzijdse rechten en plichten (Wets, 2007).

In Vlaanderen wordt het accent gelegd op de noodzakelijke competenties van burgers om te kunnen deelnemen aan het publieke domein. De nadruk wordt gelegd op rechten en plichten, de

wederkerige verantwoordelijkheid en de actieve participatie van de burger (Carton et al., 2009). België wil komen tot een actief en gedeeld burgerschap, wat een actieve participatie van allen vereist en voldoende sociale samenhang (Homans, 2014) “De Vlaamse regering kiest voor een maatschappijmodel waarbij iedereen -autochtone en ‘nieuwe’ Vlamingen- met elkaar samenleven op grond van gelijkwaardigheid, binnen een kader van normen en waarden eigen aan de Vlaamse samenleving en met respect voor ieders eigenheid” (Homans, 2014, p. 17). De formele invulling van burgerschap wijst hier op het verhaal van rechten en plichten, waarbij zowel zelfredzaamheid als zelfstandigheid centraal staan. Bij de formele invulling staan vooral de eerste twee dimensies, namelijk burgerschap als juridische status en burgerschap als het hebben van rechten en plichten, centraal. Nieuwkomers moeten gewezen worden op hun verantwoordelijkheid. Het morele niveau veronderstelt dat nieuwkomers zich aanpassen aan een aantal belangrijke waarden, zodat gelijkwaardig burgerschap mogelijk kan worden. Er is een gemeenschappelijke cultuursokkel die meegegeven moet worden in de Maatschappelijke Oriëntatie (Gryp, Loobuyck & Verschelden, 2015). Bosniak meent dat het morele niveau het best past bij onze samenleving, waarbij het morele ook het actieve burgerschap kan genoemd worden en waarbij de dimensies identificatie en participatie met de gemeenschap centraal staan.

Van Dale geeft volgende definitie weer van het inburgeren, namelijk “opgenomen worden in een gemeenschap” (Van Dale, 2015). Verstraete et al. (2000) en Verstraete et al. (2001) hebben een werkdefinitie over het inburgeren:

Het proces waarin enerzijds de nieuwkomer de mogelijkheid krijgt zich zijn nieuwe sociale omgeving eigen te maken en anderzijds die omgeving de nieuwkomer als volwaardig burger gaat erkennen. Het is een interactief proces waaraan in twee richtingen gewerkt wordt: zowel de belangen van de nieuwkomer als van de ontvangende samenleving worden in rekening gebracht. Het is een leerproces, waarin alle partijen van elkaar kunnen en moeten leren. Het is een negotiatieproces, waarin enkel de geldende en algemeen aanvaarde basisafspraken van onze Vlaamse samenleving niet negotieerbaar zijn. Inburgering moet leiden tot integratie. Integratie wordt beschouwd als het proces waarin de nieuwkomer op een volwaardige, evenredige en constructieve basis gaat participeren aan het maatschappelijke leven. Ook dit is een interactief leer- en negotiatieproces. (Verstraete et al., 2000; Verstraete et al., 2001 geciteerd in Wets, 2007, p. 19)

Liesbeth Homans (2014) meent in haar beleidsnota anno 2014-2019 dat er een grote etnische kloof gaapt. Alloctonen nemen niet evenredig en evenwaardig deel aan onze samenleving. Deze kloof wordt verklaard door een laag opleidingsniveau, taalachterstand, een te rigide arbeidsmarkt en onvoldoende toegankelijke diensten en etnisch nadeel (Homans, 2014). In deze beleidsnota staan vier doelstellingen voorop, namelijk:

- 1) in alle relevante maatschappelijke domeinen de etnische kloof verminderen
- 2) blijven investeren in het verhogen van de kennis van Nederlands
- 3) de bestuurskracht van lokale

besturen inzake lokaal integratiebeleid versterken en 4) een behoeftedekkend individueel vormings- en begeleidingsaanbod organiseren voor personen van vreemde herkomst. (Homans, 2014 , p.4)

Men wil de etnische kloof verkleinen. Daarom wordt in de beleidsnota een verantwoordelijkheid beklemtoond van zowel de regering en het middenveld als van de voorzieningen en de individuele burgers (Homans, 2014).

De topprioriteit van Homans (2014) is het Nederlands, zowel op formele als informele basis, stimuleren om de evenredige participatie te realiseren. Ze meent dat een goede kennis van het Nederlands de zelfredzaamheid van mensen verhoogt. Het is heel belangrijk dat de nieuwkomers minder afhankelijk worden van derden door zichzelf onder andere te kunnen informeren en te kunnen deelnemen aan het democratisch proces. Een goede kennis van de Nederlandse taal verhoogt de kans op tewerkstelling, maakt de toegang tot het onderwijs gemakkelijker en verlaagt de drempel bij onder andere de dienstverlening (Homans, 2014).

2.1. Het inburgeringstraject

Vreemdelingen die zich in Vlaanderen of Brussel willen vestigen, zijn verplicht een inburgeringstraject te volgen. Alle nieuwkomers hebben recht op een inburgeringstraject en bepaalde groepen zijn zelfs verplicht dit traject te volgen. De nieuwkomers kunnen hiervoor terecht bij een onthaalbureau. Zes onthaalbureaus vallen onder het agentschap Inburgering en Integratie. Antwerpen en Gent organiseren het zelf (Inburgering, 2015).

De volgende inburgeraars zijn verplicht een inburgeringstraject te volgen:

1. Vreemdelingen die tegelijk aan de volgende voorwaarden voldoen:
 - Ze zijn 18 jaar of ouder.
 - Ze zijn ingeschreven in het Rijksregister.
 - Ze wonen in een gemeente van het Vlaamse Gewest.
 - Ze hebben voor het eerst een verblijfstitel van meer dan drie maanden.
2. Belgen die tegelijk aan de volgende voorwaarden voldoen:
 - Ze zijn 18 jaar of ouder.
 - Ze zijn geboren buiten België.
 - Minstens een van hun ouders is buiten België geboren.
 - Ze zijn voor het eerst niet langer dan twaalf opeenvolgende maanden in het Rijksregister ingeschreven.
3. Anderstalige minderjarige nieuwkomers die achttien jaar worden op het moment dat ze nog geen twaalf opeenvolgende maanden voor het eerst met een verblijfstitel van meer dan drie maanden in het Rijksregister zijn ingeschreven.
4. Inburgeraars die bedienaar van een eredienst zijn in een door de Vlaamse overheid erkende plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap.

Voor die inburgeraars blijft de inburgeringsplicht bestaan zolang ze die niet zijn nagekomen. De plicht tot inburgering geldt niet in Brussel. (Inburgering, 2015)

Het niet naleven van deze verplichting, leidt tot een administratieve geldboete. Sommige burgers zijn dan weer vrijgesteld van de plicht tot inburgering:

De volgende inburgeraars zijn vrijgesteld van de plicht tot inburgering:

- burgers van een lidstaat van de Europese Unie, de Europees Economische Ruimte en Zwitserland en hun familieleden. Deze vrijstelling geldt niet voor familieleden van Belgen en inburgeraars met de Belgische nationaliteit die hierboven vermeld staan.
- inburgeraars die al een attest van inburgering hebben behaald
- inburgeraars die door een ernstige ziekte of handicap niet in staat zijn een inburgeringstraject te volgen
- inburgeraars die een getuigschrift of diploma hebben behaald in het Belgische of Nederlandse onderwijs
- inburgeraars die een volledig schooljaar onthaalonderwijs gevolgd hebben
- inburgeraars die 65 jaar of ouder zijn
- arbeidsmigranten die een verblijfsstatuut hebben dat tijdelijk is maar dat kan leiden tot een definitief verblijf.

De laatste vier vrijstellingsgronden gelden niet voor inburgeraars die bedienaar van een eredienst zijn in een door de Vlaamse overheid erkende plaatselijke kerk- of geloofsgemeenschap. (Inburgering, 2015)

Het inburgeringstraject bestaat zowel uit een primair als een secundair traject.

Zelfredzaamheid is het kernbegrip van het primaire inburgeringstraject. Zelfredzaamheid beoogt het verwerven van autonomie. Een autonomie, die de inburgeraar in staat stelt te leren participeren in een nieuwe samenleving. Dit betekent niet dat hij alles kent en kan, maar dat hij weet waarin hij iets kan vinden en op wie hij een beroep kan doen. Hij heeft competenties om zijn levensloopbaan in handen te nemen en weet ook welke competenties hij nog beter moet ontwikkelen. Hij ontwikkelt zijn keuzebekwaamheid en leert de gevolgen van zijn keuze inzien. Zelfredzaamheid geeft vrijheid maar betekent ook verantwoordelijkheid opnemen voor gemaakte keuzes en de gevolgen hiervan voor de omgeving. Onder zelfredzaamheid wordt dus begrepen dat de inburgeraar zelf in staat is actief zijn levensloopbaan verder uit te bouwen. (Geïntegreerd doelenkader, 2008, p.4)

Het primaire inburgeringstraject heeft als doel om het menselijk kapitaal dat een nieuwkomer in zijn oorspronkelijke land heeft opgebouwd, te helpen vertalen in een nieuwe context waarin hij/zij terechtkomt en zo een plek kan verwerven en behouden. Er wordt uitgegaan van de mening dat de inburgeraar in een nieuw referentiekader terechtkomt en zijn/haar leven moet heroriënteren. De commissie die het geïntegreerd doelenkader opgesteld heeft, spreekt zowel over het sociaal kapitaal, dat onder druk staat door een verminderd sociaal netwerk en de taal die een grens vormt, als over het economische kapitaal, zoals onder andere het diploma dat in het gastland niet erkend wordt, alsook over het cultureel kapitaal, waarbij er soms andere vaardigheden aangeleerd moeten worden. Naast deze verschillen dringen zich andere zaken op aan de nieuwkomers, zoals het vinden van een woonplaats of het zoeken naar een school voor hun kinderen (Geïntegreerd doelenkader, 2008).

Dit kan gelinkt worden aan het ondernemende zelf dat Simons & Masschelein (2007) beschrijven. Deze persoon moet zorgen voor zijn eigen welzijn en moet zijn eigen behoeften vervullen (2007). Succes hangt af van zichzelf en men kijkt naar zichzelf als een geheel van competenties. “Het is het ondernemende zelf en zijn behorende, berekende en speculatieve attitude t.a.v. het leven, dat leren ziet als een fundamenteel proces” (Simon & Masschelein, 2007, p. 412).

Het primaire inburgeringstraject bestaat uit drie delen, namelijk maatschappelijke oriëntatie, loopbaanoriëntatie en Nederlandse taallessen. Gedurende het primaire traject worden nieuwkomers ondersteund door een trajectbegeleider. Een bespreking van deze drie delen komt later aan bod (De Cuyper & Wets, 2007). De inhoud van het primaire inburgeringstraject staat opgelijst in het geïntegreerd doelenkader, dat in opdracht van de Vlaamse Overheid ontworpen is. Het primaire inburgeringstraject komt hier zowel tegemoet aan de wensen van de inburgeraar, als aan de verwachtingen van de samenleving en de overheid. De inburgeraar selecteert een aantal doelen, die hij hierbij wil bereiken en hij probeert deze zoveel mogelijk na te streven. De maatschappij verwacht dat de inburgeraar een plaats vindt in de samenleving en daarbij een nieuw referentiekader opbouwt. De nieuwkomer moet de waarden en normen van zijn nieuwe omgeving kennen en respecteren en zich aan de wetten houden (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

2.1.1. Het geïntegreerd doelenkader

Het geïntegreerd doelenkader is ontworpen om het geïntegreerd traject te kunnen realiseren, wat inhoudt dat de verschillende delen van het primaire inburgeringstraject, namelijk trajectbegeleiding, maatschappelijke oriëntatie, loopbaanoriëntatie en de basiscursus Nederlandse taal complementair kunnen worden ingezet. De reden hiervoor is om de kans op aansluiting te verhogen en de inburgeraar dicht bij zijn te bereiken doelen te brengen. Het geïntegreerd doelenkader zorgt dat het primaire inburgeringstraject een samenhangend geheel wordt. Het kader is tevens noodzakelijk omdat er verschillende instanties samenwerken met het primaire inburgeringstraject, bijvoorbeeld het Huis van het Nederlands, Centra voor Basiseducatie, VDAB,... (Geïntegreerd Doelenkader, 2008). Dit kader zorgt ervoor dat deze onderdelen goed op elkaar afgestemd worden.

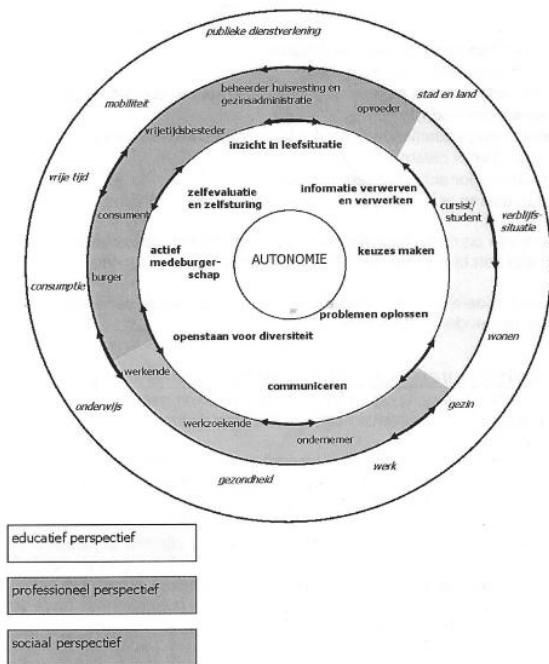
Op basis van de eerder verworven vaardigheden van de inburgeraar worden samen met de trajectbegeleider doelen geselecteerd. Niet alleen met de beginsituatie, maar ook met de randvoorwaarden en de reële situatie waarin de nieuwkomer zich bevindt, houdt de trajectbegeleider rekening, bijvoorbeeld de mobiliteit of de financiële situatie. Doorheen het totale vormingsaanbod wordt ook rekening gehouden met de rol die de inburgeraar in de samenleving vervult. De rollen zijn: “burger, beheerder van huisvesting en gezinsadministratie, consument, cursist/student, vrijetijdsbesteder, opvoeder, werkende of werkzoekende, ondernemer”

(Geïntegreerd Doelenkader, 2008, p. 7). Bij de keuze van de doelen die de inburgeraar dient na te streven, wordt een perspectief gekozen, dat een sociaal, educatief of professioneel perspectief kan zijn. De perspectieven kunnen ook samenvallen, bijvoorbeeld inburgeraars met een sociaal perspectief, gecombineerd met werken.

Na het selecteren van de ontwikkelingsdoelen, rekening houdende met de eerder verworven vaardigheden, de rol die men hierbij opneemt en in welk perspectief, worden deze ingeoeffend in de contexten die voor de inburgeraar van belang zijn (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

Bij dit alles staat de term empowerment centraal als opstap naar de participatie. Het inburgeringstraject is een continu proces dat op maat van het individu bekeken moet worden. Er zijn acht clusters van competenties, die tot doel hebben een grotere zelfredzaamheid te bereiken. Deze worden gedurende het traject ontwikkeld met de ondersteuning van verschillende partners, zoals Centra voor Basiseducatie. Deze clusters worden verworven binnen één of meer perspectieven en rollen die de inburgeraar koos (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

Hieronder volgt een visualisatie van het geïntegreerd doelenkader, deze zit ook in bijlage:

Bron: Geïntegreerd Doelenkader, 2013, p.12

De kern bevat de autonomie of de zelfredzaamheid van de nieuwkomer. Deze streeft hiernaar door de strategieën te gebruiken om zijn levensloopbaan uit te bouwen. De clusters van competenties staan rond deze kern en zijn dus nodig om de autonomie te vergroten. Elke cluster bestaat uit enkele

ontwikkelingsdoelen die in bijlage opgelijst zijn. Rond deze clusters staan de verschillende rollen, die de inburgeraars kunnen opnemen in de nieuwe maatschappij. Deze zijn onderverdeeld per perspectief, namelijk het educatief, professioneel en sociaal perspectief. De buitenste ring bestaat uit de verschillende contexten, die staan voor de plaats waar de inburgeraar zijn ontwikkelingsdoelen kan oefenen. Dit alles staat in een cirkel omdat doelen, rollen en contexten zo met elkaar kunnen verbonden worden, wat vele combinaties creëert. Deze contexten komen allemaal aan bod in de cursus maatschappelijke oriëntatie (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

Na het volgen van het primaire inburgeringstraject, wordt het secundaire inburgeringstraject aangeboden. Hierin kunnen de nieuwkomers hun keuzes, gemaakt in het primaire inburgeringstraject, vormgeven door bijvoorbeeld een beroepsopleiding te volgen, verder te studeren of door extra taallessen te volgen. Dit traject is niet verplicht en wordt ook niet georganiseerd door de onthaalbureaus, maar wordt aangeboden door reguliere voorzieningen (Inburgering, 2015). Welke deze voorzieningen zijn, staat niet vermeld.

Hieronder worden de verschillende delen van het primaire inburgeringstraject besproken.

2.1.2. Maatschappelijke oriëntatie

Het hoofddoel van de Maatschappelijke Oriëntatie is het verwerven van de nodige competenties om zelfstandig te kunnen functioneren, weet te krijgen van de rechten en de plichten en een weg te vinden in het netwerk van de verschillende organisaties van de maatschappij (Geïntegreerd Doelenkader, 2008). Het is een kennismaking met de Vlaamse en Belgische samenleving (Inburgering, 2015). Naast de competenties staan ook de waarden en normen centraal. Belangrijk is dat de nieuwkomers weten welke waarden en normen belangrijk zijn en onze samenleving schragen (Inburgering, 2015) “De inburgeraar wordt ondersteund bij het bouwen aan een netwerk, het omgaan met diversiteit en bij het cultureel en sociaal participeren aan zijn nieuwe samenleving” (Geïntegreerd Doelenkader, 2008, p.5). In totaal komen er elf leeromgevingen aan bod, namelijk stad en land, verblijfssituatie, gezin, werk, wonen, gezondheid, onderwijs, publieke dienstverlening, mobiliteit, consumptie en vrije tijd. De cursus duurt zestig uur en gaat door in de onthaalbureaus. De cursus wordt gegeven in de contacttaal van de nieuwkomer (Inburgering, 2015).

2.1.3. Nederlands als tweede taal (NT2)

Nederlands als tweede taal is de taalcursus voor de nieuwkomers. Op het einde van deze cursus moet minimaal het niveau A1 behaald worden. Dit wil zeggen dat ze voldoende Nederlands zouden moeten kunnen om zich te redden in maatschappelijke situaties, zoals bijvoorbeeld naar de winkel gaan. Het niveau van de studievaardigheid en de kennis van het Nederlands worden eerst bepaald, waarna nieuwkomers doorverwezen worden naar een aangepaste onderwijsinstelling die het best bij

hen aansluit. De drie mogelijke instellingen zijn de Centra voor Basiseducatie, de Centra voor Volwassenenonderwijs en de Universitaire Talencentra. Een cursus Nederlands als tweede taal duurt ongeveer 120 uur (Inburgering, 2015).

Vanaf januari 2016 wordt een resultaatsverplichting ingevoerd voor deze twee bovenstaande componenten van het inburgeringstraject. Men wil namelijk een beter zicht hebben op de resultaten die inburgeraars behalen. Het inburgeringsattest zal enkel nog worden uitgereikt indien men geslaagd is voor MO en NT2 (Homans, 2014).

2.1.4. Loopbaanoriëntatie (LO)

Dit deel van de cursus heeft als doel de nieuwkomer te begeleiden en te ondersteunen in het uittekenen van een eigen levensloopbaan. Men vertrekt vanuit de reeds aanwezige competenties van de inburgeraar. De VDAB heeft een pakket ontwikkeld voor inburgeraars met een professioneel perspectief, voor wie wil werken. Voor inburgeraars met een educatief of sociaal perspectief is nog geen structureel aanbod voorzien (Inburgering, 2015).

2.1.5. Ondersteuning trajectbegeleider

Elke inburgeraar wordt ondersteund door een trajectbegeleider. Deze biedt individuele ondersteuning aan en volgt de inburgeraar gedurende heel de duur van het primaire inburgeringstraject op. Men kan de trajectbegeleider beschouwen als de operationele regisseur van het traject. Trajectbegeleiding is de rode draad doorheen heel het inburgeringsprogramma (Geïntegreerd Doelkader, 2008).

2.1.6. Uitbreiding Maatschappelijke Oriëntatie

Hieronder gaan we uitgebreider in op de cursus Maatschappelijke Oriëntatie. Welke normen, waarden, vaardigheden en kennisdoelen worden hierin vooropgesteld om een goede burger te zijn?

De cursus Maatschappelijke Oriëntatie wil het zelfstandig functioneren van de nieuwkomer bevorderen. Hierbij staan zowel kennis en vaardigheden als waarden en normen centraal. Enerzijds hebben deze nieuwkomers deze kennis en vaardigheden nodig om actief aan de samenleving deel te nemen, anderzijds is het belangrijk dat ze weten welke waarden en normen belangrijk zijn in de Belgische samenleving. De cursus wordt aangeboden door het onthaalbureau (Inburgering, 2015).

De waarden en normen die België vooropstelt om het samenleven mogelijk te maken, vinden we terug in het eindverslag van de commissie ter invulling van de cursus Maatschappelijke Oriëntatie. Deze commissie werd in 2005 in het leven geroepen en had als doel de gemeenschappelijke waarden en normen van de Vlaamse samenleving te vertalen naar een richtlijn voor het lessenpakket. De

bevindingen en adviezen liggen aan de basis van het handboek Maatschappelijke Oriëntatie (Alsulaiman et al., 2006).

De commissie erkent dat er regels nodig zijn om te kunnen leven in een gemeenschap. Niet iedereen kan enkel doen wat hij/zij wil en zijn/haar eigen belangen tot het uiterste nastreven. Zonder voorschriften zouden er conflicten ontstaan en zouden we niet kunnen samenleven. Deze regels noemt men ook normen en zijn gedeeltelijk eigen aan de maatschappij. Waarden zijn de algemene formuleringen van normen en worden voorgehouden als na te streven idealen. Zo is “je mag niemand doden” de norm en “recht op leven” de waarde ervan. Belangrijk is de erkenning dat elke maatschappij gedeeltelijk andere waarden en normen vooropstelt. Nieuwkomers zullen bepaalde waarden vreemder vinden dan andere. De commissie geeft hier als reden aan dat diverse culturen verschillende problemen hebben moeten aanpakken omdat ze op andere wijzen gesteld zijn. Nieuwkomers moeten wel beseffen dat de waarden en normen die hier gangbaar zijn, meestal noodzakelijk gebleken zijn voor het goed functioneren van deze maatschappij (Alsulaiman et al., 2006).

Er wordt eveneens aangehaald dat men de diversiteit van waarden niet wil uitgommen. Het samenleven, zo meent de commissie, kan alleen voordeel halen uit het besef van het gedifferentieerde karakter van de aanwezige waarden. Hierbij is het belangrijk om te weten welke waarden primeren, want mensen van diverse sociale of etnisch culturele groepen verschillen in de wijze waarop ze waarden in gedrag vertalen. Wat in sommige culturen beleefd gedrag is, kan door andere sociale of etnisch culturele groepen als heel onbeleefd ervaren worden (Alsulaiman et al., 2006).

In de cursus Maatschappelijke Oriëntatie zijn er kennisdoelen, die het informatieve aspect vormen van de waarden en normen en waarbij de juridische normen centraal staan. Hierna volgen de overkoepelende en achterliggende waarden ervan en tenslotte ook de sociale normen. Men vindt dat alle inwoners de wetten van België moeten kennen. Hierbij heeft men vooral aandacht voor de belangrijkste aspecten van de wetgeving die het dagelijkse leven regelen en waar er een risico bestaat dat men deze kan overtreden. Nieuwkomers hebben behoefte aan de sociale normen en waarden. Deze hebben een grote invloed op hun dagelijkse leven. Mensen worden beoordeeld op hun gedrag met betrekking tot deze vele, kleine, ongeschreven regels. Nieuwkomers moeten inzicht verwerven in het gedrag van hun medemensen en in hun reacties hierop (Alsulaiman et al., 2006).

Enkele voorbeelden van sociale normen in onze maatschappij zijn dat jongens en meisjes zoveel mogelijk gemengd opgevoed worden, dat ze hun levenspartner vrij kunnen kiezen en de tendens om

zo weinig mogelijk voor de eigen godsdienst uit te komen in het openbare leven (Alsulaiman et al., 2006).

In de cursus Maatschappelijke Oriëntatie wil men veel aandacht besteden aan de dialoog. Dit is een *conditio sine qua non* voor de behandeling. De dialoog staat toe om de betekenis, de relativiteit, de grenzen, de samenhang en ook de interne tegenstellingen ervan te verkennen. Bovendien worden waarden, zoals openheid en respect, hier geoefend (Alsulaiman et al., 2006).

Men beklemtoont in België vijf hoofdwaarden, namelijk vrijheid, gelijkheid, solidariteit, respect en burgerschap, telkens in heel ruime zin. Deze waarden “vinden erkenning in wettelijke bescherming binnen bepaalde maatschappelijke gehelen, die meestal het karakter van een staat hebben, of recenter, binnen een federatie van staten” (Alsulaiman et al., 2006, p. 26). Burgerschap slaat op de actieve betrokkenheid van mensen bij elkaar, met de samenleving en de inrichting ervan.

De vijf hoofdwaarden komen in de lessen Maatschappelijke Oriëntatie aan bod en vormen de rode draad doorheen de lessen (Alsulaiman et al., 2006).

2.2. Conclusie en opmerkingen bij het inburgeringstraject

Met het inburgeringstraject voeden we burgers op om op een actieve wijze deel te nemen aan de samenleving en dus zo de sociale cohesie te bevorderen (Homans, 2014). Binnen een inburgering wordt een onderscheid gemaakt tussen staatsburgers en nog-niet-burgers. Het idee dat we spreken over burgers, veronderstelt dat er ook niet-burgers aanwezig zijn (Isin & Wood, 1999).

Bij het inburgeringstraject in België streeft men naar actieve, zelfredzame burgers. Dat wil men bereiken door de nieuwkomers het inburgeringstraject te laten volgen, waardoor ze de status van burger kunnen verwerven (Inburgering, 2015). Burgerschap kan zodoende gezien worden als iets dat aangeleerd wordt, wat Kymlicka & Norman (1994) burgerschap-als-uitkomst noemen.

Er wordt aan de nieuwkomers een gedeelde identiteit opgelegd door het inburgeringstraject, waarbij dit gezien kan worden als het opvoeden tot een verantwoorde burger (Bouverne-De Bie et al., 2006). De nieuwkomers krijgen bepaalde normen en waarden mee en worden vaardigheden aangeleerd om een actieve, participerende burger te worden. De inburgeraar leert via een inburgeringstraject hoe actief en verantwoordelijk deel te nemen aan de samenleving en zo de sociale cohesie te bevorderen (De Winter, 2005).

De paradox hiervan is dat dit kan leiden tot processen van inclusie en van exclusie, waarbij we spreken over staatsburgers en nog-geen-burgers. Het gevaar schuilt hier ook in dat gemeenschapsvorming herleid wordt tot burgerschapsvorming, waardoor de

samenlevingsproblemen gereduceerd worden tot het probleem van een individu (Bouverne-De Bie, et al., 2006). Wanneer een autochtoon niet goed geïntegreerd is, dan is dit zijn schuld en niet die van ons, van de samenleving (Schinkel, 2008). “Zodra er dus sprake is van de integratie van individuele personen, worden die personen discursief buiten het domein van ‘de samenleving’ geplaatst en wordt die verplaatsing in de eerste plaats hun verantwoordelijkheid” (Schinkel, 2008, p. 41). Schinkel (2008) bouwt hierop verder door te zeggen dat er met deze individualisering een deïndividualisering plaatsvindt. Aan de ene kant is het de fout van de autochtoon dat hij niet geïntegreerd is, anderzijds wordt dit gebrek verbonden aan het niveau van dit individu en aan dat van deze grotere groep. De gehele groep die valt onder de cultuur van de autochtoon geraakt besmet met het gebrek aan integratie (Schinkel, 2008). “Ali wordt gereduceerd tot exemplarisch individu van het culturele collectief” (p. 41). Men gaat dus eerst de integratie individualiseren en vervolgens deïndividualiseren door de reden waarom een individu niet integreert, toe te schuiven op de gehele cultuur van de andere.

Een tweede paradox bij inburgering is dat een inburgeringsbeleid gedefinieerd wordt waarbij er bepaald wordt wat nieuwkomers moeten kunnen en/of bezitten om deel uit te maken van de samenleving. Juist omdat wij de Ander definiëren, definiëren we onszelf. Door inburgering te zien als een wederzijds proces, waar zowel inburgeraars als autochtonen aan dienen te werken, kan dit effect verminderd worden (Van Den Bossche & Zemni, 2002).

Het inburgeringstraject is een integratiebeleid. De nieuwkomers nemen deel aan de samenleving, waarbij ze hun eigen cultuur mogen behouden. Het traject zou veel ruimte laten voor diversiteit en pluralisme. De individuen die we creëren, zouden dan acculturatie individuen zijn die zich identificeren met beide samenlevingen. Critici beweren echter dat het beleid eerder een assimilatiebeleid is dat gebruikt wordt als dekmantel voor het gedwongen aanpassen van minderheden aan onze dominante cultuur (Loobuyck, 2011).

Pierik (2012) beschouwt het inburgeringstraject neoliberal. De nieuwkomers behouden hun eigen culturele eigenheid, wat gerespecteerd wordt. Iedereen leeft naast elkaar met verschillende culturen en heeft de mogelijkheid om in hun private ruimte hun eigen culturele identiteit vorm te geven. Er zou dus sprake zijn van een multiculturalistische omgangsvorm (Parekh, 2000). De levensbeschouwing wordt echter sterk teruggedrongen tot de privésfeer. De discussie is te vinden in het verschil tussen de privé en de publieke sfeer, aldus Loobuyck (2011). Een religie kan bijvoorbeeld niet enkel in de privé sfeer blijven, want godsdienst is een gemeenschapsgebeuren dat invloed heeft op het publieke leven. “Wanneer men de levensbeschouwing zo veel mogelijk tot de privésfeer te

beperken, beknot men de gelovigen dan ook in de uitdrukking van hun geloof” (François & Moyaert, n.d.).

Met het inburgeringstraject moet men de taal aanleren, de normen en waarden, rechten en plichten passend binnen onze samenleving kennen. Het individu wordt hierbij gezien als een liberaal, autonoom subject, dat zich zelfstandig moet inburgeren in de samenleving. Het is het individu dat hier verantwoordelijk voor is (Schinkel, 2010).

Carton et al. (2009) beschouwen het inburgeringstraject eerder neorepublikeins. Naast de nadruk op de rechten en plichten van de burger, heeft de Vlaming de plicht mee te bouwen aan Vlaanderen. Tegenover de burger, is de overheid ook verantwoordelijk om voorwaarden te scheppen. Het is als een tweerichtingsverkeer waarbij elke actor zijn verantwoordelijkheid moet dragen. De maatschappelijke en politieke organisaties krijgen ook een prominente rol.

De Groof et al. (2010) menen dat het niet is omdat de liberale traditie de individuele bekwaamheid beklemtoont, dat het de gevoelens van verbondenheid, plichtsbesef en verantwoordelijkheidsgevoel, de normatieve component van burgerschap ontkent. Er is sprake van een combinatie van de politiek-filosofische strekkingen. Naast het belang van rechten en vrijheden voegt men namelijk het normatieve element toe ten aanzien van de samenleving (De Groof et al., 2010). Van Gunsteren (1992) meent ook dat geen enkele van de drie visies verwezenlijkt kan worden, maar er uit alle drie elementen bruikbaar zijn. De nadruk ligt op politieke betrokkenheid en de participatie in de democratische rechtsstaat. De Groof et al. (2009) noemen dit het sociaal burgerschap, waarbij men participeert aan maatschappelijk relevante activiteiten.

Het inburgeringsverhaal kan ook gezien worden als een streven naar een neorepublikeinse samenleving/maatschappij, die men wil bereiken met een inburgeringstraject dat eerder liberaal getint is. Men vertrekt namelijk vanuit de individuen die vorm moeten geven aan hun eigen leven en daarbij zelfstandig competenties moeten verwerven (Van Gunsteren, 1992). Men wil dit gebruiken om meer sociale cohesie en samenhang te verkrijgen, waarbij er verwacht wordt dat men gaat participeren aan de publieke en politieke gemeenschap, wat voorkomt bij de neorepublikeinse visie (De Groof et al., 2010). Zoals in Nederland, kan in België het verantwoordelijkheidsmodel gezien worden als een combinatie, waarbij iedereen een vrij individu is dat begrensd wordt door de democratische gemeenschap. Een goede burger handelt volgens het belang van de publieke zaak waarbij men zijn eigen verantwoordelijkheid opneemt. De liberale en republikeinse visie gaan hier hand in hand, waarbij het overwicht eens bij de ene visie ligt en dan bij de andere (Van Noije et al., 2012).

De inburgeringsplicht van nieuwkomers, de betrokkenheid van ouders bij de schoolprestaties van hun kind of de strijd tegen onveiligheid vragen burgers hun eigen welzijn en toekomst meer in eigen handen te nemen (liberaal), juist ook vanwege de morele burgerplicht om bij te dragen aan de sociale ambities op nationaal niveau zijn geformuleerd (republikeins). (Van Noije et al., 2012, p.311)

Het communitaristische wordt ook aangesproken bijvoorbeeld als solidariteit binnen de gemeenschap, maar deze gemeenschapszin kan dan weer gesitueerd worden als morele plicht bijvoorbeeld voor de aanpak van de buurtparticipatie, wat de republikeinse visie waarborgt (Van Noije et al., 2012).

De verplichting van de taallessen kan ook vanuit de toerustingsgedachte gezien worden volgens Loobuyck. De overheid voorziet een minimum aan kansen opdat de nieuwkomers hun eigen levensplan vorm kunnen geven. Loobuyck (2003) meent dat het verwerven van de taal echter een belangrijk middel is voor emancipatie en maatschappelijke participatie en dat het doel van de inburgeringscursussen niet gezien moet worden als disciplineren en assimilatie, maar eerder als emancipatie en kwalificatie (Loobuyck, 2003).

Na deze bespreking van Inburgering en het inburgeringstraject worden de werkingsprincipes van De Mobil onderzocht. De medewerkers van De Mobil ervaren van bij de opstart van het proeftuinproject een spanning tussen de werkingsprincipes van Inburgering en die van De Mobil. Om deze situatie te kunnen schetsen, wordt in het volgende deel De Mobil onderzocht.

3. Het Inloopteam

Een plek voor de allerkleinsten en hun ouders, grootouders
Een nieuwe plek zo oud als de straat
Een plek om samen op te voeden, de wereld te ontdekken en vorm te geven
Een conviviale plek waar gesproken en gespeeld wordt, gedroomd
Een plek waar verschil en plezier gemaakt wordt, ook met vreemden
Een plek voor buitenschoolse opvang, een zintuin
Een plek van mogelijkheid, een plek voor het nieuwe en de verwachting
Een vreemde intieme plek
Een beschermde en veilige plek voor het vervaarlijk uitdagende van het andere
Een plek van eenvoud en elegantie
Een lege plek waar iets kan plaats vinden
Een politieke plek, een eerste forum
Een plek als passage, een plek van overdracht en cultuur
Een plek aan de overkant van preventieve gezinsondersteuning, buurtwerking, samenlevingsopbouw, opvoedingsondersteuning, ontwikkelingsbegeleiding en geestelijke gezondheidszorg
Een plek van alledaagsheid, verwondering en mysterie
Een grootse plek voor het kleinse
Een poëtische plek, een plek om van te maken.
(Vandenborre, 2014, p. 201)

Een inloopteam, afgekort ILT, is een Integraal Laagdrempelig Opvoedingsondersteuningspunt. Het wordt gesubsidieerd door Kind en Gezin (Jaarverslag Kind & Gezin, 2013). Een inloopteam voorziet preventieve ondersteuning bij de opvoeding. De doelgroep die men probeert te bereiken zijn maatschappelijk kwetsbare gezinnen met kinderen tussen 0 en 3 jaar, of tot 6 jaar indien ze nog niet naar school gaan. Daarnaast zijn zwangere vrouwen met hun partner ook welkom. Een inloopteam beoogt een heel laagdrempelige en groepsgerichte werking (Jaarverslag Kind & Gezin, 2014; EXPOO, 2010). Men gelooft in de kracht van het bijeenbrengen van kansarme gezinnen, waarbij er aandacht gegeven wordt aan de positie van deze gezinnen in de samenleving (Jaarverslag Kind & Gezin, 2014). Inloopteams organiseren een onthaal waarbij ze de ouders wegwijs willen maken in het ruimere aanbod en hen informatie willen meegeven over het Inloopteam zelf (EXPOO, 2010). Daarnaast helpen de medewerkers de gezinnen met individuele ondersteuning, bemiddeling, doorverwijzing en zorgafstemming. Omdat een Inloopteam samenwerkt met de Huizen van het Kind, kunnen de medewerkers de ouders gemakkelijk doorverwijzen naar alle bestaande formele en informele ondersteuningsdiensten (Jaarverslag Kind & Gezin, 2014). Als laatste belangrijke taak heeft een inloopteam de plicht om structurele knelpunten en tekorten, waardoor gezinnen beperkt worden in hun groeimogelijkheden, te melden aan de beleidsmakers en de verantwoordelijken (EXPOO, 2010). Er zijn 15 inloopteams, gesitueerd in 8 achtergestelde buurten van Vlaamse steden en in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest (Jaarverslag Kind & Gezin, 2013).

3.1. Inloopteam De Mobil

De Mobil stelt zichzelf voor op de volgende manier:

Groepswerking als opvoedingsondersteuning, waarbij zowel ruime als nabije plekken gecreëerd worden.

1. een nabije plek: een plek waar gezinnen al komen, een presente plek
2. een ruime plek: armoede is een gebrek aan ruimte in velerlei opzichten/ruimte is een luxeproduct
 - = extra fysieke ruimte om te spelen, te ontdekken, te zijn... - een plek waar we anderen kunnen ontmoeten, waar er verbindingen worden gelegd tussen mensen.
 - = een plek waar we ook in ons hoofd even ruimte kunnen maken, los van de opslorpende zorgen van alledag
 - = een plek van uitwisseling tussen verschillende culturen en waar expliciet ruimte is voor de band met het thuisland
 - = een plek die in verbinding staat met andere plekken zoals de crèche, de vroedvrouwen, het OCMW,... (powerpoint De Mobil, 2014)

De Mobil is het inloopteam in Leuven. Alle (groot)ouders met jonge kinderen van 0 tot 3 jaar, of tot 6 jaar indien ze nog niet naar school gaan, zijn er dus welkom. Er wordt bijzondere aandacht geschonken aan kwetsbare, kansarme gezinnen die uitgesloten worden uit de maatschappij. De Mobil wil een plek zijn waar gezinnen elkaar kunnen ontmoeten, kinderen samen kunnen spelen en opgroeien (De Mobil, 2016). In De Mobil zijn er heel veel allochtone ouders aanwezig. Uit onderzoek blijkt dat in onze samenleving allochtonen door hun etnische achtergrond, een extra kwetsbare positie hebben binnen de samenleving. De culturele verschillen en sociaal-economische uitsluitingsmechanismen hebben als gevolg dat vreemdelingen meer vatbaar zijn voor stigmatisering en onbegrip (Vettenburg & Walgrave, 2002). De medewerkers in De Mobil bieden preventieve ondersteuning rond opvoeding. Ze voorzien zowel individuele ondersteuning als zorgbemiddeling en begeleide doorverwijzing. Ze willen zo laagdrempelig mogelijk zijn naar de buitenwereld toe en de ouders moeten er dan ook niet betalen om er te komen (Jaarverslag De Mobil, 2013).

De Mobil heeft ook een mobiele werking. Als ouders De Mobil niet kunnen bereiken, gaan de medewerkers bij hen thuis of naar een andere plaats waar de ouders willen afspreken. Met de B(r)abbelkaravaan, die straks besproken wordt, trekt men naar achtergestelde wijken om zo meer ouders te kunnen benaderen (De Mobil, 2016). De Mobil situeert zich op het niveau van het individu, het gezin en op het gemeenschapsniveau. Bij dit laatste kan men het sociale kapitaal versterken, onder andere in de groepswerking, de directe buurt en in relatie met school en andere contexten relevant voor de doelgroep. Het eerste niveau is het versterken van de relaties tussen generaties, ouders in hun ouderrol te bevestigen en de veerkracht te bevorderen (Jaarverslag De Mobil, 2013).

De Mobil gaat uit van de vaststelling dat allochtone gezinnen onzeker zijn om de stap naar de westerse samenleving te zetten. Ze voelen zich onzeker over de gehechtheid aan hun eigen culturele leefwereld en wat de integratie hiervoor betekent. De gezinnen weten niet hoe om te gaan met gevoelens van achterstelling en ambivalentie vanuit de bredere samenleving. Er is bijgevolg weinig sociale participatie (Jaarverslag De Mobil, 2013). Bij generatiearme gezinnen worden, generatie op generatie, kansen gemist en wordt de sociale uitsluiting steeds groter. Ze geraken vast in een vicieuze cirkel. Bij nieuwe kansarmoede meent De Mobil dat de draaglast zo groot is in combinatie met andere risicofactoren dat toekomstperspectieven verdwijnen. Het citaat van een ouder luidt “Armoede grijpt je naar de keel en daaraan ontsnappen, eist alle aandacht en energie van je op” (Jaarverslag De Mobil, 2013). De Mobil wil deze cirkels doorbreken zodat de ouders met hun kinderen meer kunnen participeren aan de ruimere samenleving en kansen kunnen grijpen, zoals onderwijs of een plek op de arbeidsmarkt.

De Mobil stelt een aantal werkingsprincipes voorop. Het behoren tot een etnische minderheidsgroep en/of het leven in kansarmoede zijn beide risicofactoren op het vlak van sociale participatie, gelijke kansen, opleidingsmogelijkheden en toegang tot zorg- en hulpverlening. Algemeen staat de zelfontplooiing van de ouders en kinderen centraal. Ze willen de ouders helpen hun eigen weg te vinden tot het bestaande aanbod zoals het CLB, OCMW,... maar hen ook het aanbod bieden dat voorafgaat aan die stap en hen helpen vertrouwen te vinden in begeleiders. Er volgen enkele specifieke doelstellingen (Jaarverslag De Mobil, 2013). Een eerste doelstelling is de sociale participatie, waarbij uitsluiting heel vaak voorkomt bij deze doelgroepen. De intentie is om deze negatieve spiraal te doorbreken, wat men wil bereiken door een vroege preventie. De tweede doelstelling is gelinkt aan het probleem dat deze risicogroepen vaak veel kansen missen op vlak van onderwijs, arbeid en huisvesting. De betrokkenheid van de ouders op de projectwerking zelf en de deelnemende organisaties, wordt gezien als een belangrijke manier van participatie. De medewerkers stimuleren de ouders zowel op het vlak van arbeids- en opleidingskansen als op onderwijsmogelijkheden. Als derde doelstelling bespreken de medewerkers samen met de ouders de taal- en schoolkeuzes. De kinderen in De Mobil komen van jongs af aan in een leerrijke speelomgeving terecht, waardoor hun sociale ontwikkeling bevorderd wordt. Een volgende doelstelling is om te kunnen praten over de vragen en noden rond ouderschap. Dit gebeurt vanuit de ondervinding dat allochtone of kansarme gezinnen niet aan de nodige interventie geraken wanneer ze louter worden doorverwezen. “Ze vallen door de mazen van het net van de doorverwijzing en zijn na deze ervaring van een onoverbrugbare kloof soms veel moeilijker te motiveren om hulp te zoeken” (Jaarverslag De Mobil, 2013).

De Mobil richt zich verder op de sterktes en de krachten van de kwetsbare gezinnen. De medewerkers beklemtonen de aanwezige vaardigheden van ouders en willen die verder versterken. Naast een grotere weerbaarheid tegen stress- en risicofactoren, verruimt hierdoor ook hun toekomstperspectief. Kansarmoede betekent een grote last die de ouders dragen en daarom wil men concrete steun bieden, waardoor de draaglast minder kansen wegneemt en de draagkracht kan groeien. De Mobil erkent de ouderrol waarbij de ouders centraal staan bij de opvoeding. De medewerkers vertrekken vanuit de presentietheorie van Andries Baart. Baart gaat ervan uit dat men zich in het midden dient te begeven van deze kwetsbare groep mensen en/of een ruimte dient te openen, zoals een ontmoetingsplaats. Kwetsbare mensen kunnen zich hier komen installeren met hun leefwereld. Relationale vaardigheden zijn hierbij heel belangrijk. Naast het feit dat hun sociale kracht en weerbaarheid versterkt wordt, is het ook belangrijk dat deze mensen ergens kunnen zijn zonder dat er zich allerlei zaken van bovenaf afspelen (Jaarverslag De Mobil, 2013). Om de draagkracht van de gezinnen te vergroten, vindt De Mobil het belangrijk dat het gezin een netwerk om zich heen voelt dat hen enige ademruimte geeft om zich terug, als gezin, op elkaar te richten. Men kan op die manier ook de solidariteit bij andere gezinnen ontdekken.

De medewerkers werken zowel cultuursensitief als methodisch. Cultuursensitief werken houdt in dat ze rekening houden met ouders die uit een andere culturele leefwereld komen en een cultuurspecifieke visie hebben op bepaalde zaken zoals onder andere autoriteit, ouderschap en partnerrelatie. Deze verschillende visies dienen hierbij ruimte te krijgen in de gespreksgroepen. Naast het cultuursensitieve aspect werkt men met diverse methoden van opvoedingsondersteuning. De medewerkers opteren voor een interdisciplinaire, integrale aanpak, waarbij ze naar alle verschillende vragen van de ouders luisteren. De begeleiding van het Inloopteam kan gezien worden vanuit verschillende perspectieven, namelijk vanuit zowel opvoedingsondersteuning als ontwikkelingsbegeleiding, gezinsempowerment en gelijkekansenbevordering (Jaarverslag De Mobil, 2013).

De medewerkers beogen een procesmatige werking. Er staat geen limiet op het aantal keer dat de kansarme ouders naar De Mobil mogen komen. De Mobil ziet het als een proces dat de kansarme ouders doormaken, waarbij ze op elk moment steun kunnen ontvangen van de medewerkers. Ze staan open om een vertrouwensband op te bouwen met de ouders, met maximaal respect voor de situatie waarin deze ouders zich bevinden. Er kan een continuïteit opgebouwd worden in de relatie tussen ouders en medewerkers. Ze openen een ruimte voor de ouders, waarbij de ouders zich welkom voelen en binnen kunnen komen met hun kwetsbaarheid (Jaarverslag De Mobil, 2013).

3.1.1. Onthaal

De eerste activiteit is het onthaal met vaste onthaalmomenten in de week, waarbij de medewerkers de tijd nemen om te luisteren en samen met de ouders naar antwoorden te zoeken. Sommige ouders hebben vragen of onzekerheden over de opvoeding, zoals onder andere het niet weten welke school te kiezen voor hun kindje of hoe ze hem/haar moeten inschrijven. Al deze vragen kunnen opgelost worden tijdens het onthaal. De onthaalmomenten vinden plaats in De Mobil zelf, maar kunnen ook aan huis of op een andere plek, naargelang de ouders wensen. Er zijn twee vaste onthaalmomenten per week, elke dinsdag- en woensdagvoormiddag. Wanneer geen van deze passen, kan er een ander tijdstip ingepland worden (De Mobil, 2016).

Naast het onthaal in De Mobil kan men ook terecht bij het consultatiebureau van Kind en Gezin in Leuven. De bedoeling is om de ouders wegwijs te maken in het ruimere aanbod van ontmoetingsruimtes en allerlei andere initiatieven in de stad Leuven (De Mobil, 2016).

3.1.2. Groepswerking

Als tweede activiteit is er de groepswerking, waarbij de ontmoeting tussen ouders en kinderen centraal staat. De kinderen kunnen tijdens deze momenten spelen in de speelruimte en alles op hun eigen tempo ontdekken. Ze ontmoeten er andere kinderen, waarmee ze kunnen samen spelen. Ouders kunnen zich hier amuseren met de kinderen, toekijken of gesprekken aangaan met andere ouders, met wie ze over opvoeding, gezinsleven of alledaagse zaken kunnen babbelen (De Mobil, 2016). Tijdens de groepswerking zijn er altijd twee begeleiders in De Mobil aanwezig, die het spel en gesprek ondersteunen.

Binnen de groepswerking is er de activiteit De Eerste Babbel. Er kan hier een gezamenlijk gesprek plaatsvinden over thema's die de ouders bezighouden of over bepaalde zaken die de medewerkers zien gebeuren bij de kinderen. De thema's liggen nooit op voorhand vast (De Mobil, 2016). Expliciet wordt aandacht gegeven aan de andere culturele achtergrond van de ouders (Jaarverslag De Mobil, 2013). Invalshoeken zijn hier het samen zijn, ervaringen uitwisselen en het leren van elkaar.

Naast De Eerste Babbel is er ook de activiteit Babymassage, waarbij een vroedvrouw van De Bakermat uitleg komt geven in De Mobil. Ze leert de ouders hoe ze hun kindjes kunnen masseren en luistert naar hun verhalen en vragen. Alle ouders met jonge kinderen of zwangere vrouwen zijn welkom bij deze activiteit. Men geeft hier als richtlijn mee dat deze workshop het meest geschikt is voor kindjes tussen 6 weken en 6 maanden (De Mobil, 2016).

Als derde activiteit is er Koken/Çorba, die een keer per maand plaatsvindt en waarbij men samen gaat koken en eten. De ouders komen zelf met ideetjes en receptjes die ze eens willen uitproberen

en die worden daarna uitgewisseld onder alle ouders. De bedoeling is om een lekkere, gezonde en goedkope maaltijd klaar te maken voor hun gezin. Alle ouders met jonge kinderen of aanstaande ouders zijn welkom. De kinderen kunnen tijdens het koken spelen in de speelruimte. De ouders verdelen de taken in zowel de keuken als de speelruimte (De Mobil, 2016). Door het koken kunnen ouders bevestigd worden in hun vaardigheden, maar het biedt ook een kans om een gesprek aan te gaan over gezonde en betaalbare voeding. De ouders kunnen er groeien in hun openheid naar elkaar toe en kunnen vertellen over hun eigen origine (Jaarverslag De Mobil, 2013). Centraal staat hierbij het gezellige, het bindende van het kookmoment.

Snuffelen en Snoezen, de vierde activiteit, stelt de beweging, de zintuigen en het ontspannen centraal. Zo gaan ze bijvoorbeeld zwemmen of komt er iemand van de circusschool langs om circusoefeningen aan te leren. Ze gaan soms ook snoezelen in de snoezelruimte. De ouders kunnen dan samen met hun kinderen rondsnoezelen, nieuwe dingen ontdekken of zich ontspannen (De Mobil, 2016).

In De Mobil zijn er ook taalkoffers aanwezig met boeken en spelletjes in, die kunnen uitgeleend worden. Ouders met hun kinderen kunnen spelletjes spelen, boeken lezen en zo op een leuke, speelse manier bezig zijn met de taal. Ook is er jaarlijks een voorleesworkshop, waarin ouders tips krijgen hoe ze op een boeiende manier verhalen kunnen voorlezen. Deze voorleesworkshop wordt georganiseerd in samenwerking met het OCMW in Leuven (De Mobil, 2016).

3.1.3. Projecten

Naast de vele activiteiten in De Mobil, lopen er ook drie projecten, die hieronder worden besproken.

Het eerste project is het ruilwinkeltje. Elke donderdagnamiddag kunnen ouders kleertjes voor hun kinderen kiezen in de ruilwinkel. Ze mogen per keer maximum 5 stuks meenemen. Zelf mogen ze ook kleren die ze niet meer nodig hebben, binnenbrengen in het winkeltje. Zo ontstaat er een ruilwerking. De ouders die er kleren halen, moeten zich niet verplicht voelen om zelf andere kledij binnen te brengen (De Mobil, 2016). Naast dit systeem kan er in enkele situaties, zoals bij een geboorte of bij een extreem tekort aan kleren, buiten de openingsuren van het winkeltje een kledingpakket gemaakt worden (Jaarverslag De Mobil, 2013).

Het tweede project is de B(r)abbelkaravaan, dit is de mobiele ontmoetingsruimte. De Mobil trekt met een tent en speelgoed naar sociale woonwijken. Het doel is om op deze manier meer gezinnen te kunnen bereiken. “Door hen uit te nodigen in de tent halen we hen uit hun huis en zo doorbreken we de vaak geïsoleerde ruimte waar deze gezinnen in vertoeven” (Van Vyve, n.d., p.1). De medewerkers vervullen de rol als gastvrouw of -heer, waarbij ze de mensen actief gaan uitnodigen van deur tot

deur. Dit actieve uitnodigen en het aanbieden van speelgoed voor de kinderen, vindt De Mobil noodzakelijk om ontmoetingen mogelijk te maken (Van Vyve, n.d.).

Kort samengevat zijn dit de drie belangrijkste functies:

De B(r)abbelkaravaan wil gezinnen de kans geven om zichzelf en elkaar te versterken op drie manieren: (1) gezinnen onderling laten kennismaken om hen zo op lange termijn uit hun isolement te halen, (2) gezinnen de kans geven om hun verhaal te vertellen en steun te ervaren van elkaar, (3) toeleiden naar de bestaande hulpverlening of sociale initiatieven en bemiddelen indien nodig. (Van Vyve, n.d., p. 4)

Driesens & Van Regenmortel (2006 geciteerd in Van Vyve, n.d.) menen dat op deze manier het ontmoeten voorbijgaat aan een afhankelijkheidsrelatie, “deze mensen komen niet naar de B(r)abbelkaravaan zoals ze naar een hulpverleningsloket gaan, ze verschijnen in de B(r)abbelkaravaan opnieuw als mens en niet enkel als probleemgeval” (Driesens & Van Regenmorel, 2006 geciteerd in Van Vyve, n.d.).

Met dit project wil men het kleine ontmoeten mogelijk maken, waarbij mensen uit eenzelfde buurt elkaar tegenkomen en een babbeltje kunnen slaan met elkaar. Kleine ontmoetingen kunnen op deze manier ook diepgaande gesprekken worden en ouders kunnen eindelijk eens hun verhaal kwijt aan iemand (Soenen, 2006 geciteerd in Van Vyve, n.d.). Bij al deze zaken wordt het kunnen benadrukt, het zijn geen doelstellingen die ze moeten bereiken. Het moet komen vanuit de ouders wanneer ze er zich zelf klaar voor voelen. Er is geen dwingend karakter aan deze ontmoetingen verbonden. Er kunnen tijdens deze kleine ontmoetingen of gesprekken, confrontaties plaatsvinden tussen verschillende opvoedingsidealen. “Het gaat hierbij niet over ‘hoe’ heeft hij/zij gehandeld en waarom dat goed/fout is, maar wel over ‘wat vindt hij/zij belangrijk in zijn/haar opvoeding?’ en hoe ga je daar mee om.” (Van Vyve, n.d. , p. 3). De medewerkers leggen de nadruk niet op wat goed of fout is; ze treden niet op als experts in de opvoeding maar als experts in het verwelkomen, verbinden en versterken van mensen (Van der Mespel, 2011 geciteerd in Van Vyve, n.d.). De medewerkers proberen het gesprek open te houden en proberen iedereen erbij te betrekken. Ze willen dat alle ouders het gevoel hebben te kunnen deelnemen aan het gesprek en zich gerespecteerd voelen. Van der Mespel spreekt hier over de “openheid van de dialoog bewaren” (geciteerd in Van Vyve, n.d., p.5).

Het speelgoed van de B(r)abbelkaravaan heeft een “dubbel verbindende kracht” (Van Vyve, n.d., p. 5). Enerzijds verbindt het de kinderen want ze komen in contact met elkaar via het speelgoed en kunnen samen spelen. Anderzijds zijn de ouders meer geneigd om contact te leggen met een andere ouder van wie de kindjes met elkaar spelen (Van Vyve, n.d.).

Wanneer de B(r)abelkaravaan er niet langer staat, rijst de vraag of de mensen sterk genoeg zijn om deze verbindingen met hun medebewoners in stand te houden. Het belangrijkste is dat de mensen zich ondersteund voelen in hun noden. Na een B(r)abelkaravaanperiode gaan ze met de mensen die nood hebben aan permanente ondersteuning, op zoek naar een geschikte plaats om samen te komen. In Herent is er bijvoorbeeld een permanente ontmoetingsruimte opgericht na de B(r)abelkaravaan. Ook zijn de gezinnen altijd welkom in De Mobil zelf (Van Vyve, n.d.).

3.2. Inloopteam als een ontmoetingsplaats

De Mobil is een ontmoetingsplaats waar kinderen kunnen spelen en ouders elkaar kunnen ontmoeten en gesprekken aangaan met elkaar over onder andere de opvoeding van hun kind. Hieronder worden het doel en de betekenis van een ontmoetingsplaats besproken en de visies van verschillende auteurs op dergelijke ruimte worden weergegeven.

Een ontmoetingsplaats is een ruimte waar informele contacten tussen ouders kunnen plaatsvinden, waar sociale netwerken ontstaan en waar mensen elkaar (opnieuw) kunnen vinden (Noens & Ramaekers, 2011). De ouders kunnen hun sociale netwerk uitbreiden en komen los uit hun isolement. Ze kunnen er onder andere gesprekken met elkaar voeren en hun twijfels en onzekerheden over de opvoeding van hun kind met elkaar delen (Noens & Ramaekers, 2011). We zien vaak in steden dat ouders kleine netwerken hebben, soms erg lange tijd met hun kinderen alleen doorbrengen, wat ze als onaangenaam of stressvol ervaren (Van der Mespel, 2011).

De Ontmoetingsplaatsen voor Kinderen en Ouders spelen in op de vraag naar gemeenschapsvorming over socio-economische of etnisch-culturele grenzen heen die in steden het meest aan de orde is. De ervaring in de kinderopvang wijst uit dat jonge kinderen een uitstekend sociaal bindmiddel zijn. (Van der Mespel, 2011, p.6)

Een ontmoetingsplaats onderscheidt zich van andere vormen van opvoedingsondersteuning omdat de nadruk hier niet gelegd wordt op het aanleren van opvoedingsvaardigheden of het intensief bezig zijn met de stimulering van de opvoeding (Noens & Ramaekers, 2011). Vandenborre (2014) merkt hierbij op dat een ontmoetingsplaats geen ruimte is voor een psychopedagogische of medische omkadering en de daarbij horende ontmoetingen tussen de ouder en de deskundige over het kind. Een ontmoetingsplaats heeft niet de bedoeling om ouders allerlei opvoedingstips mee te geven. De medewerkers hebben ook geen pasklaar antwoord wanneer ouders opvoedingsvragen hebben. Het doel is dus niet om de opvoeders te vertellen hoe ze correct moeten opvoeden. Dat wordt overgelaten aan de ouders (EXPOO, 2010). Het is een vorm van opvoedingsondersteuning waarbij sociale steun centraal staat. Hiermee wordt bedoeld dat ouders andere ouders vrijblijvend kunnen ontmoeten of met hun kind kunnen spelen. De ontmoetingsplaats probeert hierbij zo laagdrempelig mogelijk te werken (Vandenbroeck et al., 2007 geciteerd in Noens & Ramaekers, 2011). De sociale

cohesie wordt er bevorderd, omdat ouders hun twijfels en onzekerheden over de opvoeding kunnen delen met elkaar. Verder is het ook goed voor de ontwikkeling van kinderen omdat ze er onder andere nieuw speelgoed kunnen ontdekken en leren samenspelen met andere kinderen. Hun sociale vaardigheden worden op die manier verder ontwikkeld (Vandebroeck et al., 2007 geciteerd in Noens & Ramaekers, 2011).

Er zijn twee belangrijke werkingsprincipes van een ontmoetingsruimte, namelijk dat het opvoeden gezien wordt als een gedeelde verantwoordelijkheid en dat er een soort vrije confrontatie is (Vandebroeck et al., 2007; Vandebroeck & Geens, 2010 geciteerd in Noens & Ramaekers, 2011). Niet alleen de ouders maar ook de samenleving zijn verantwoordelijk voor opvoeden. Daarom spreekt men over een gedeelde verantwoordelijkheid in een gedeelde ruimte. In dat kader wordt een ontmoetingsplaats gezien als een overgangsgebied tussen het private en publieke domein. Hier wordt later dieper op ingegaan (Noens & Ramaekers, 2011).

Het tweede principe is de vrije confrontatie, waarbij ouders geconfronteerd worden met andere opvoedingswaarden en –stijlen (EXPOO, 2010; Van Der Mespel, 2011). Ouders krijgen een aanbod van mogelijkheden, waarbij ze vrij zijn om hier al dan niet informatie uit mee te nemen en zo de opvoeding van hun eigen kinderen vorm te geven (EXPOO, 2010). Het zet de ouders aan om na te denken over hun opvoedingsstijl (Vandenborre, 2007 geciteerd in Noens & Ramaekers, 2011). Omdat het een gedeelde ruimte is, impliceert dit een relationeel burgerschap (Vandebroeck, 2008). Bij het actieve burgerschap, zoals reeds gezien, ligt de klemtoon op het individu, waarbij problemen ook toegewezen worden aan individuen. Bij het relationele burgerschap hebben ouders hun eigen opvatting over goed opvoeden. Ze gaan daarover ook met elkaar in gesprek.

Buyse (2008) merkt op dat niet de ontwikkeling centraal staat, maar wel de ontmoetingen tussen de ouders. Eén van de factoren waardoor individuen zich verbonden voelen, is de opvoeding. Ontmoetingsruimtes geven mee vorm aan deze onderlinge verbondenheid (Vandebroeck et al., 2009).

Vandenborre (2014) ziet het als een plaats van zowel gelijkheid als verschil. Hij ziet het als een ontmoeting tussen gelijken, waar verschillen aan het licht kunnen komen. Hij vindt het woord plaats niet goed gekozen omdat dit nogal bepalend is. Als alternatief stelt hij het woord ruimte voor omdat dit ruimer is. Ruimte houdt enerzijds de concrete ruimte in met de omgevings- en architecturale kenmerken, maar anderzijds roept het begrippen op zoals “tijd-en-ruimte, betekenisruimte, tussenruimte, transitionele ruimte” (Vandenborre, 2014, p. 33). Buyse meent ook dat het belangrijk is de openheid te beklemtonen, door niet vast te leggen welke ruimte het precies is (2008). Vandenborre waarschuwt voor het geven van een naam aan of het benoemen van een

ontmoetingsplaats (2014). Zodra er een naam gegeven wordt aan iets, wordt dit in een vakje geduwd. De creatie en de inhoud van de ruimte worden bepaald door de gebruikers zelf. Deze zijn hier verantwoordelijk voor. Daarom is het belangrijk dat in een ontmoetingsplaats het opzet sober wordt gehouden, waarbij er slechts een minimum aan doelstellingen vooropgesteld wordt. Een ontmoetingsplaats kan zo gezien worden als een poëtische ruimte, waar de gebruikers zelf betekenis aan geven (Vandenborre, 2014). “Onthalen in een ontmoetingsplaats houdt de continue arbeid in van verschillende mensen om in een intersubjectieve ruimte te construeren als een weefsel van sociale en communicatieve uitwisselingen” (Vandenborre, 2014, p. 33). Het politieke komt hier ook terug in de opvoeding omdat de ouders met anderen spreken over wat goed opvoeden is en dat samen nagaan. Onderzoeken heeft iets mee van onderhandelen, waarbij ze allen een standpunt innemen over wat zij denken dat goed opvoeden inhoudt. Ze dragen hierbij de verantwoordelijkheid voor het oude wat is in de wereld, en het nieuwe wat met het kind toekomt. Ze krijgen de mogelijkheid om hun standpunt telkens opnieuw te vernieuwen (Arendt, 1961).

Noens & Ramaekers duiden ook op het belang van deze “onbegrensde ruimte” (Noens & Ramaekers, 2011). Onbegrensd wordt hier niet opgevat als iets materieels, maar in immateriële zin.

Een onbegrensde ruimte is in deze zin een ruimte waarbinnen niet al op voorhand bepaald is welke soort van ontmoetingen kan plaatsvinden tussen ouders onderling, tussen ouders en kinderen, tussen ouders en eventuele anderen, enz. Het is een ruimte waarbinnen er voldoende openheid is zodat ouders de ruimte zelf en wat er binnen die ruimte kan gebeuren mee vorm kunnen geven. (Noens & Ramaekers, 2011, p. 10)

Volgens Vandenbroeck et al. (2007, 2009b geciteerd in Ramaekers, 2010) is een ontmoetingsplaats gesitueerd tussen de publieke en private sfeer een overgangplaats tussen het private en publieke domein.

... the meeting place is not a private place. Every parent who comes by with his or her child is acting there under the gaze of others. This is not a panoptic, disciplining gaze, because it is reciprocal, open and non-hierarchical. But it is nonetheless a place in which parents expose themselves, leading to supplemental reflection on one's own actions. However, the meeting place is not a public place either, like a school for instance: there is no curriculum that is being imposed from outside and each parent is absolutely free to come by and go, and to participate or not in whatever activity. (Vandenbroeck et. al., 2007 geciteerd in Ramaekers, 2010, p.5)

De drie medewerkers nemen hier niet de rol van professionals aan die hun expertise overbrengen op de ouders, maar zijn eerder amateurs met een ethics-based houding. Deze houding veronderstelt een onwetendheid inzake het goede opvoeden en het openstellen naar de ouders, waarbij ze vertrekken vanuit hun belangen (Masschelein & Simons, 2008).

Het gevaar is dat een ontmoetingsplaats een begrensde ruimte wordt. Noens & Ramaekers (2011) noemen het een “bepaalde gemeenschap waarin men weet wat goed opvoeden is, waarin een bepaald weten over opvoeding normerend is” (p. 11). Belangrijk is dat er een ruimte gecreëerd wordt, waarbinnen ontmoeten kan plaats vinden, zonder dat er hier een norm heerst over wat het juiste handelen inhoudt. Noens & Ramaekers verwoorden het als volgt: “dat ontmoeten vormend kan zijn, betekent niet dat ouders door de gemeenschap gevormd worden, maar dat ze deze gemeenschap mee vorm geven” (2011, p.11).

Een ontmoetingsplaats is geen vooraf vastliggende, bepaalde gemeenschap. De gemeenschap krijgt hier vorm in het ontmoeten zelf (Ramaekers, 2010). Ouders moeten zelf bepalen wat belangrijk is, waarbij op deze manier het opvoeden teruggegeven wordt aan de ouders. De uitdaging ligt hier om dit ontmoeten niet opnieuw te proberen laten inpassen in het dominante discours. Ramaekers vindt het belangrijk de uitdaging te blijven aangaan om de eigenheid van de ontmoetingsplaatsen te behouden en ze te plaatsen naast het dominante discours (2010). “Het gevaar bestaat immers dat de essentiële principes, zoals tijd en ruimte van en voor kinderen en ouders onder druk komen te staan door de ‘drang’ om de praktijk in vooropgestelde doelstellingen en modellen te gieten” (Noens & Ramaekers, 2011 geciteerd in Van Der Mespel, p. 55).

Zoals reeds besproken is er in De Mobil een geefwinkel, die we ook zien als een ontmoetingsplaats op zich.

Er is geen onderscheid tussen rechthebbenden en rechtelozen, niet tussen werklozen en werkenden, niet tussen zij die het nodig hebben en zij die best zonder kunnen, niet tussen aanbieder en vrager. De geefwinkel werkt op basis van gelijkwaardigheid. Niets is er te koop, alles is er te geef. Niet is er gratis, alles heeft er de waarde van een geschenk. (Hens, 2015, p. 251)

De geefwinkel kan een plaats van ontmoeting worden. Ouders komen er elkaar tegen en praten er over hun kinderen. Naast een ontmoetingsplaats is het ook een ruimte van empathie en betrokkenheid. Er is geen hiërarchie want iedereen staat gelijke voet. Mensen die zaken komen halen of mensen die spullen droppen, staan op dezelfde hoogte. Het is een plaats waar sommige ouders onwennig worden omdat ze spullen echt gratis kunnen meenemen. Er is sociale controle van iedereen en de zinnetjes: “Ga je echt alles meenemen, heb je dit allemaal nodig?” zijn eerder vragen van bekommernis dan dat ze betuttelend of paternalistisch bedoeld zijn. De vragen kunnen van iedereen komen, niet enkel van de organisatoren. “Het zijn vragen die het bewustzijn van mensen over hun eigen gedrag prikkelen” (Hens, 2015, p. 248-249). Een geefwinkel is, naast een ontmoetingsplaats, een ruimte waar betrokkenheid en empathie kunnen ontstaan en waar mensen geconfronteerd worden met hun eigen gedrag (Hens, 2015).

3.3. Gemeenschapsvorming in ontmoetingsplaatsen en burgerschapspraktijken

Een ontmoetingsplaats staat open voor alle ouders of opvoedingsverantwoordelijken (EXPOO, 2010). Er wordt niet gekozen of op voorhand bepaald wie de plaats zal delen. Personen met verschillende visies en opvoedingsstijlen komen in dezelfde ruimte te zitten.

Wanneer mensen samen op een bus zitten, kiezen ze er ook niet zelf voor met wie ze dit zullen doen. Er is sprake van convivialiteit, bijvoorbeeld als mensen op een drukke bus zitten. Dat wordt getypeerd door “elkaar z’n ding laten doen en de weigering om over elk punt dat zich aandient heibel te maken” (Blommaert, 2013 geciteerd in Moris & Spijkers, 2015). We zien dat er tussen mensen met diverse culturele achtergronden soms kortstondig hulp wordt geboden. Een voorbeeld is het helpen van personen met een kinderwagen. Deze ontmoetingen blijven pragmatisch van aard (Moris & Spijkers, 2015). Wanneer voorbijgegaan wordt aan deze omgangsvormen, kunnen er burgerschapspraktijken ontstaan. In de ontmoetingsplaatsen gaat men voorbij aan deze convivialiteit. Men wil hier een plek zijn die mensen uit hun sociaal isolement haalt en hen confronteert met diversiteit. Men vertrekt vanuit het idee dat de nood voor sociale interactie universeel is en dat er plaatsen nodig zijn die een gevoel van een gemeenschap kunnen creëren (Vandenbroeck & Geens, 2010).

Een ontmoetingsplaats wil een plaats zijn waar een gevoel van gezamenlijkheid heerst over zowel de socio-economische en etnisch-culturele grenzen heen (EXPOO, n.d.). Aan de ene kant wil het een plaats zijn waar ouders zich verbonden en erkend voelen met anderen die ze zien als gelijken, bijvoorbeeld het ouder zijn, kinderen van dezelfde leeftijd hebben of dezelfde taal spreken. Aan de andere kant is het ook een plek waar ze geconfronteerd worden met diversiteit, bijvoorbeeld door niet dezelfde taal te spreken of door niet dezelfde opvoedingsstijl te hebben. Ze moeten de grenzen van hun eigen gemeenschap overstijgen en zo bruggen bouwen naar anderen (EXPOO, n.d). Door deze verbondenheid en de confrontatie met diversiteit, kan hun zelfbewustzijn groeien, waarbij ze leren nadenken over wie ze zijn in relatie tot anderen (Vandenbroeck & Geens, 2010).

Vandenbroeck & Geens spreken over gemeenschapsvorming in een ontmoetingsplaats. Er is een menselijke nood aan sociaal contact en het zich verbonden voelen met anderen zonder dat dit noodzakelijk moet gericht zijn op lange termijn verbindingen. Ramaekers (2010 geciteerd in Vandenbroeck & Geens, 2010, p.34) schrijft: “It is in the very encounter that the community takes place”. De gemeenschap wordt hier gevormd door de ontmoetingen die er plaats vinden tussen de mensen. Deze gemeenschapsvormende ontmoetingen gebeuren tussen diverse groepen (Vandenbroeck & Geens, 2010).

Het erbij horen wordt ook 'beloning' genoemd, waaronder de gevoelens vallen die de ouders ervaren wanneer ze erbij horen, de verbondenheid die ze tonen met de plaats en het feit dat ze door die verbondenheid tot een gemeenschap behoren (Vandenbroeck & Geens, 2010). Socialisering in een ontmoetingsplaats heeft dus geen ontwikkelingspsychologische betekenis, maar wel een sociaal-pedagogische inhoud. Het duidt op de relatie tussen het individu en de gemeenschap (Vandenbroeck et al., 2007). De ouders vragen zich of hoe ze iemand willen zijn en tegelijk ook kunnen behoren tot de gemeenschap. Deze ontmoetingen kunnen een antwoord zijn op de toenemende individualisering en de aantasting van de sociale netwerken (EXPOO, 2010).

In een ontmoetingsplaats kunnen mensen dus het gevoel krijgen dat ze bij een gemeenschap horen, wat betekent dat een ontmoetingsplaats een burgerschapspraktijk kan veronderstellen (Vandenbroeck & Geens, 2010). Burgerschap is hier een praktijk die vorm krijgt in de relaties en niet de praktijk waarbij men een reeks eigenschappen moet aanleren (Lawy & Biesta, 2006 geciteerd in Vandenbroeck & Geens, 2010). Men gaat uit van het idee dat een individu niet kan functioneren als hij/zij niet in interactie staat met anderen. Zonder het sociale aspect kan een individu niet fungeren

Dit soort burgerschap noemt men het relationele burgerschap, waarbij socialisering centraal staat. Socialisering verwijst hier naar de relatie tussen het individu en de gemeenschap. Het idee van het relationele burgerschap is dat autonomie altijd gepaard gaat met verbondenheid en we moeten erkennen dat we allemaal afhankelijk zijn van elkaar. Het idee van burgerschap is een belangrijke inspiratiebron voor een ontmoetingsplaats. "Het is binnen die verbondenheid dat we vorm geven aan de existentiële vraag naar onze identiteit: wie ben ik in relatie tot anderen en wat is mijn plaats in deze wereld. Het antwoord op deze vraag is nooit af en is continu in beweging (Vandenbroeck et al., 2009 geciteerd in Van Der Mespel, 2011, p. 50). Ouders komen samen in een ontmoetingsplaats en leren er inzien dat ze niet alleen zijn met hun onzekerheden. Ze treden er binnen met hun hele manier van zijn en hun bestaande onzekerheden.

Individen kunnen hun identiteit enkel vormen in relatie tot anderen. Individen verenigen zich in groepen en gemeenschappen. Deze verbanden zorgen voor de vorming van de individuele identiteit. Het is dus geen statisch maar een dynamisch concept, dat gevormd wordt en veranderbaar is en nooit volledig of stabiel kan zijn.

Het moet opgevat worden als een min of meer geïntegreerde symbolische structuur die een tijdsdimensie kent (verleden, heden en toekomst) en individuen belangrijke competenties levert om continuïteit en consistentie in hun leven te verzekeren. Een identiteit is zingevend en maakt het mogelijk om te functioneren in bepaalde sociale velden. De kijk op zichzelf en de kijk op anderen is een instrument in het alledaagse leven. (Jacobs & Maier, 2000, p. 4)

Identiteit heeft een sociale dimensie, die niet volledig los kan gezien worden van de individuele identiteit. De sociale dimensie van identiteit komt voort uit de relaties tussen mensen en de verbintenissen die ze onderling aangaan (Jacobs & Maier, 2000).

De Mobil is een ruimte die openstaat voor alle ouders of opvoedingsverantwoordelijken. Het kan een ruimte zijn die leidt tot ontmoetingen tussen ouders met diverse achtergronden, waarbij er een gemeenschap gevormd kan worden waar mensen zich deel van voelen. Het kan een plek zijn waar relationeel burgerschap plaatsvindt en allerhande burgerschapspraktijken vorm krijgen in de relaties met anderen. Het wil zo een plek bieden voor alle ouders waar ze zich welkom kunnen voelen, uit hun sociaal isolement kunnen treden en verbonden kunnen zijn met anderen. Het wil ook een ruimte zijn die gevormd wordt door de ontmoetingen tussen de mensen waar iedereen als gelijk beschouwd wordt en waar men leert omgaan met diversiteit.

We kunnen dus een duidelijke spanning onderscheiden tussen de werkingsprincipes van Inburgering enerzijds en De Mobil anderzijds.

Waar het inburgeringstraject duidelijk een verschil maakt tussen burgers en geen-burgers wordt in De Mobil iedereen als gelijke gezien en leert men omgaan met diversiteit. Burgerschap in inburgering houdt een bepaald concept van een burger in. Het burgerschap wordt aangeleerd via een reeks eigenschappen die men zich moet eigen maken terwijl in De Mobil burgerschap gecreëerd wordt door relaties. Burgerschap wordt hier niet op voorhand ingevuld. Nieuwkomers moeten zich inburgeren door individueel zich een reeks competenties eigen te maken. Er is dus in de literatuurstudie een duidelijke spanning op te merken tussen de werkingsprincipes van Inburgering en De Mobil. In De Mobil gaat het meer om “kansen helpen creëren, vaardigheden her-ontdekken, een aanbod doen waarin ze als groep in solidariteit vooruit kunnen, eerder dan als individu aangesproken en verantwoordelijk gesteld te worden” (Jaarverslag De Mobil, 2013).

4. Onderzoeksmethode

De medewerkers in De Mobil voelden met het idee van het proeftuinproject reeds een spanning tussen de vraag naar inburgering met een bepaald achterliggend concept van burgerschap en hun eigen werking. Er zijn duidelijke verschillen tussen de werkingsprincipes van De Mobil en van het inburgeringstraject, die aan bod zijn gekomen in de literatuurstudie. Dit onderzoek bekijkt hoe die spanning zich ontplooit en hoe de verschillen tussen beide naar voren komen. Er wordt gezocht naar burgerschapspraktijken in De Mobil en bekeken hoe de concepten gemeenschapsvorming, burgerschap, integratie en acculturatie ingevuld worden. Na het schrijven van de literatuurstudie kwam de nieuwsgierigheid naar de praktijk, wat er allemaal te zien, horen en beleven valt. De onderzoeksvragen zijn als volgt beschreven:

Vraag 1: Welke vormen van burgerschap herkennen we in De Mobil?

Vraag 2: Gegeven het feit dat de visie van een ontmoetingsplaats, in dit geval De Mobil, op gespannen voet staat met deze van het inburgeringstraject, welke spanningen zien we dan opduiken in de dagelijkse praktijk van De Mobil?

4.1. Kwalitatief onderzoek

In deze masterproef wordt gebruik gemaakt van een kwalitatief onderzoek. Holloway (1997 geciteerd in Savin-Baden & Howell Major, 2013) geeft hierover volgende definitie:

Qualitative research is a form of social inquiry that focuses on the way people interpret and make sense of their experiences and the world in which they live. A number of different approaches exist within the wider framework of this type of research, but most of these have the same aim: to understand the social reality of individuals, groups and cultures. Researchers use qualitative approaches to explore the behavior, perspectives and experiences of the people they study. The basis of qualitative research lies in the interpretive approach to social reality. (Holloway, 1997 geciteerd in Savin-Baden & Howell Major, 2013, p.11)

Kwalitatief onderzoek is gericht op het bestuderen van de manier waarop mensen zin geven aan hun ideeën en ervaringen (Savin-Baden & Howell Major, 2013). Packer (2002) meent dat dergelijk onderzoek een gezamenlijke productie is van de onderzoeker en de onderwerpen, wat een 'joint production' genoemd wordt. De data worden in dit geval verkregen uit een ontmoeting tussen twee culturen. Het onderzoek houdt een interpretatieve benadering van de werkelijkheid in waarbij de onderzoeker de zaken in zijn natuurlijke omgeving bestudeert, hierbij genaamd De Mobil. De betekenis die de betrokkene geeft aan de ontmoetingsruimte staat centraal in het onderzoek. De bestudeerde processen spelen zich af op lokaal niveau en beperken zich tot de organisatie en de actoren.

4.2. Dataverzameling

De dataverzameling in dit onderzoek gebeurt aan de hand van zowel semi-gestructureerde interviews als etnografische, participerende observatie.

4.2.1. Participerende etnografische observatie

Etnografische participerende observatie houdt in dat een onderzoeker gaat observeren in het veld en op deze manier informatie verzamelt. De onderzoeker is ter plaatse aanwezig en neemt deel aan de dagelijkse praktijk. Het idee is dat er tijdens deze observatie een letterlijke weergave van alles wat er gebeurt, opgenomen moet worden in bijvoorbeeld een schrift. De algemene opvatting die heerst bij de sociale wetenschappen is dat men door te observeren een objectieve, wetenschappelijke kijk op de zaken kan krijgen. De observator moet voeling krijgen met de mensen en de praktijken in De Mobil. Geertz meent dat men volledig lid moet worden van de praktijk (Geertz, 1972 geciteerd in Packer, 2002). De onderzoeker moet zichzelf ontdoen van de eigen vooronderstellingen en zich neutraal opstellen. De onderzoeker maakt zich los van zijn eigen routines en van zijn eigen alledaagse leven om een andere cultuur te kunnen bestuderen (Savin-Baden & Howell Major, 2013). Packer gaat voorbij aan deze opvatting en meent echter dat de onderzoeker zich niet los kan maken van de praktijk en volledig lid kan worden van de levensvorm die hij bestudeert. De notities en beschrijvingen kunnen geen letterlijk verslag zijn van de observaties omdat de onderzoeker een eigen interpretatie geeft aan wat waargenomen wordt (Packer, 2002). Verder meent Packer dat de onderzoeker zichzelf niet kan opzijzetten en zich neutraal kan opstellen. Iedereen is namelijk opgegroeid in een bepaalde cultuur, waarbij men vanuit zijn eigen cultuur en vooronderstellingen op een bepaalde manier kijkt naar de praktijk. Men kijkt door een bepaalde bril (Packer, 2002). Mensen worden geconstitueerd door de samenleving waarin men opgroeit en de geschiedenis die men doorloopt. Men kan geen volledig lid worden van de praktijk, zoals Geertz beweert, aangezien men zich niet kan ontdoen van zijn eigen vooronderstellingen en de eigen cultuur om volledig één van hen te worden.

In deze masterproef wordt de observatie gezien als een joint production, met name een ontmoeting tussen twee culturen, waarbij de data beschouwd worden als het product hiervan (Packer, 2002). De subjectiviteit van de onderzoeker wordt hierbij centraal geplaatst, gezien hij alles interpreteert en evalueert. Het doel van het onderzoek is dus niet om een objectieve werkelijkheid die buiten ons ligt te bestuderen of om wetmatigheden op te zoeken teneinde een objectieve weergave te kunnen schrijven. Er is niet voor één praktijk één juiste betekenis, namelijk omdat wat men observeert en noteert, voor meerdere interpretaties vatbaar is (Packer, 2002).

Er werd intensief geparticipeerd in De Mobil door er gedurende vier weken lang alle activiteiten mee te volgen, om zoveel mogelijk informatie over het dagelijkse reilen en zeilen te weten te komen. Soms was het moeilijk om te praten met de ouders omwille van de taal, hoewel er tijdens deze vier weken wel een band groeide met sommige van hen. Veel ouders dachten dat de onderzoeker een stagiair was, maar wanneer ze er expliciet om vroegen, stelde de onderzoeker zichzelf voor als een laatstejaarsstudente aan de KU Leuven, die de werking van De Mobil wilde leren kennen voor een opdracht. In de eerste week was het de bedoeling om een algemene kijk op de werking van De Mobil te krijgen. Vanaf de tweede week werd er geconcentreerd op bepaalde zaken in het kader van de onderzoeksvragen en de literatuur. De laatste twee weken werden tijdens de observatie de mensen apart genomen om te interviewen.

4.2.2. Semi-gestructureerde interviews

Als tweede methode, naast de participerende etnografische observatie, werden semi-gestructureerde interviews gebruikt in dit onderzoek (Baarda, de Goede & van der Meer-Middelburg, 1996). De interviewer volgt hier niet enkel een vaste vragenlijst, maar stelt ook vragen op de antwoorden en reacties van de deelnemer. Vooraf werd een interviewprotocol opgesteld, waarbij de grote lijnen en onderwerpen bepaald werden. Het interviewprotocol zit in bijlage. De precieze vragen en antwoordformuleringen lagen niet vooraf vast (Cambré & Waeye, 2008). Tijdens de interviews werden soms nieuwe vragen gesteld of vragen geschrapt om zo voorrang te geven aan de betekenisconstructie van de respondenten.

De interviews zijn opgenomen met een geluidsrecorder, waarna ze getranscribeerd zijn. De kandidaten tekenden telkens voor een geïnformeerde toestemming.

Een eerste moeilijkheid bij het afnemen van de interviews was de taal. De geïnterviewde vrouwen konden zich niet altijd even goed uitdrukken in het Nederlands en het was soms moeilijk om goed te begrijpen wat ze wilden bedoelen. Enkele interviews werden ondersteund door één van de medewerkers in De Mobil, die dan de rol van tolk op zich nam.

De tweede moeilijkheid was het formele karakter van de geïnformeerde toestemming en het opnemen van de interviews. De vrouwen stonden argwanend tegenover deze twee instrumenten, wat werd opgelost door bijkomende uitleg van één van de medewerkers.

Een laatste moeilijkheid was de stilzwijgendheid of verlegenheid van sommigen wegens het officiële karakter van het interview. Tijdens de observaties kwamen we soms meer te weten over bepaalde onderwerpen omdat die in een spontanere setting gebeurden.

De onderzoekspopulatie is geen duidelijk afgebakend en geïsoleerd geheel. De Mobil staat open voor alle ouders/opvoeders, maar besteedt extra aandacht aan de kansarmen. Er komen veel allochtone vrouwen met een heel diverse achtergrond naar De Mobil.

Samen met de medewerkers werd een selectie gemaakt voor de interviews, waarbij vrouwen die regelmatig naar De Mobil kwamen, werden aangesproken. Het was heel moeilijk om een afspraak met hen te kunnen vastleggen gezien het feit dat ze niet goed konden plannen. De interviews werden afgenomen tijdens de derde en vierde week van de observatieperiode bij vijf allochtone mama's en drie medewerkers.

Elk interview werd geopend met de vraag of de respondent zichzelf even kort wilde voorstellen. De interviews van de medewerkers bestaan telkens uit drie belangrijke topics, namelijk, hun rol in De Mobil, De Mobil zelf en het inburgeringsproject. Als eerste werd gevraagd welke plaats deze werknemers zichzelf geven in De Mobil en wat hun doel is van hun baan en hoe ze willen gezien worden in De Mobil. Ten tweede waren we benieuwd naar hun visie op De Mobil. Ten slotte werd gepolst naar hun mening over het proeftuinproject van Amif. De vragen en bijhorende onderwerpen zijn terug te vinden in het onderzoeksprotocol in bijlage.

Voor de ouders werd een ander interviewprotocol opgesteld. Elk interview werd hier ook eerst geopend met een korte voorstelling van mezelf, en dan met de vraag of ze zich ook kort wilden voorstellen. Er kwamen telkens vier belangrijke onderwerpen aan bod, namelijk De Mobil, het burgerschap, de gemeenschap en het proeftuinproject. Eerst werd De Mobil behandeld en wat hun drijfveer is om naar dit centrum te komen en wat ze ervan verlangen/verwachten. Ten tweede komt burgerschap aan bod, waarbij hen voornamelijk gevraagd wordt of ze zichzelf aanvaard of opgenomen voelen in de samenleving en ook wat ze belangrijk vinden in onze maatschappij, met name wat ze van betekenis vinden om een goede burger te zijn. Ten derde wordt dit onderwerp terug naar De Mobil gereflecteerd met de vraag hoe ze zich in deze ontmoetingsplaats voelen. We vragen hen ook of De Mobil een hulp is/was om beter te functioneren in de samenleving. Ten slotte gaat het over het proeftuinproject, waarover hun mening gevraagd wordt. Bij het laatste onderwerp was de moeilijkheid dat niet iedereen het proeftuinproject volgde. Toch werd geprobeerd om na een korte uitleg over dit project hun mening hierover te achterhalen.

De laatste week werd enkel op maandag nog een interview afgenomen aangezien er de rest van de week niet veel volk was in De Mobil, wegens de toen recente aanslagen. Ze gaven via de telefoon de uitleg dat ze niet wilden buitenkomen omdat ze zich geïsoleerd voelden en/of zich niet telkens wilden verantwoorden.

4.3. Inhoudsanalyse

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een inhoudsanalyse. Dit is het proces om een tekst te onderzoeken op zijn meest fundamentele niveau, namelijk de inhoud (Savin-Baden & Howell Major, 2013). De analyse van de interviews en observaties kan gezien worden als het tot uitdrukking brengen van de eigen vooronderstellingen. Het is een heen en weer tussen het 'verstehen' en het interpreteren. Daarmee wordt bedoeld dat men als lezer voortdurend toetst of zijn/haar verwachtingen al dan niet kloppen (Packer, 2002). De onderzoeker kan zichzelf niet uitschakelen en objectief de interviews en observaties analyseren. Zo kan de tekst de onderzoeker een halte toeroepen omdat die niet overeenstemt met zijn/haar verwachtingen.

De kennis die in de analyse bereikt wordt, is geen objectieve beschrijving die geproduceerd is door te abstraheren en te generaliseren (Packer, 2002). Packer (2002) gaat ervan uit dat er geen één juiste objectieve interpretatie bestaat. De lezing van een tekst wordt ingegeven door interesses van het moment. De analyse van dit onderzoek bestaat erin om de mensen uit te nodigen om een ontmoetingsplaats op een andere manier te zien.

De interviews die werden afgenomen bij de deelnemers werden letterlijk getranscribeerd. Hiervoor werd de techniek Verbatim transcript PLUS gebruikt, wat inhoudt dat de mondelinge gesprekken zo letterlijk mogelijk omgezet werden in geschreven taal (Savin-Baden & Howell Major, 2013). Bovendien werd rekening gehouden met non-verbale aspecten die aan bod kwamen tijdens de gesprekken, wat belangrijk is omdat de interacties niet enkel talige aspecten bevatten. De non-verbale aspecten geven een extra dimensie aan het gesprek, sturen de conversatie en geven bepaalde betekenissen aan zinnen en woorden (Savin-Baden & Howell Major, 2013). De notities van de observaties werden telkens genoteerd na de waarneming.

De interviews worden niet gecodeerd en wel hierom: coderen produceert iets abstracts, algemeen en formeels. Men zoekt objectieve kennis in de subjectieve expressies (Packer, 2011).

When we compare interviews and search for commonalities, we fail to take account of the context and the diversity of the participants, and this approach also tends to conceal the researcher's reflexivity and underestimate his/her influence on to the co-construction of the speech being analyzed. (Packer, 2011, p.69)

Coderen dwingt de onderzoeker om oordelen te maken over de mening van aaneengesloten blokken tekst. Wat hier dan gebeurt, is dat de onderzoeker terugvalt op zijn eigen persoonlijke kennis van de taal, en van wat de woorden betekenen en er zo vanuit gaat dat deze kennis gedeeld wordt door degene die spreekt (Ryan & Bernard, 2000 geciteerd in Packer 2011). Een betekenis van een woord vloeit echter voort uit het gebruik ervan want het staat niet op zichzelf met zijn eigen onafhankelijke betekenis (Packer, 2011). Het coderen en het geven van concepten aan deze stukken bevorderen

daarentegen een manier van kijken naar de wereld waarin de dingen onafhankelijke eigenschappen hebben en gecategoriseerd worden op basis van de eigenschappen die ze gemeen hebben (Packer, 2011).

Mishler duidt het kernprobleem van het coderen als volgt aan:

Meaning is contextually grounded, inherently and irremediably, coding depends on the competence of coders as ordinary language users. Their task is to determine the “meaning” of an isolated response to an isolated question, that is, to code a response that has been stripped of its natural social context. Their competence consists in their being able to restore the missing context. ... In this act of interpretation, coders rely on the varied assumptions and presuppositions they employ as ordinary language users. (Mishler, 1986 geciteerd in Packer, 2011, p.80)

Als we de interviews coderen, dan slagen we er niet in om de diversiteit en de context van de deelnemers mee te nemen in het onderzoek.

4.5. Methodologische kwaliteit van het onderzoek

In dit onderzoek wordt de kwaliteit nagegaan aan de hand van twee criteria, namelijk de validiteit en de betrouwbaarheid.

De onderzoeker is in een kwalitatief onderzoek te beschouwen als het onderzoeksinstrument. De kwalitatieve onderzoeksresultaten komen tot stand door de onmiddellijke tussenkomst van de onderzoeker. De persoonlijke inbreng in de vorm van waarneming, communicatie en interpretatie draagt bij aan de geproduceerde kennis. De onderzoeker heeft altijd een invloed (Packer, 2002).

De betrouwbaarheid houdt de mate in waarin het onderzoek repliceerbaar is. In kwalitatief onderzoek spreken we van een virtuele replicatie (Maso & Smaling, 1998). Dit betekent dat de onderzoekssituatie voortdurend verandert, waardoor feitelijke herhaalbaarheid niet mogelijk is. Een virtuele repetitie kan mogelijk gemaakt worden als er een uitgebreide rapportage over de uitvoering van het onderzoek aanwezig is. Maso & Smaling (1998) noemen dit de intersubjectieve navolgbaarheid. Als al het materiaal en aantekeningen bewaard worden en het onderzoek zodanig gerapporteerd wordt, dan kunnen de onderzoekers het proces van het onderzoek nagaan en zich er een eigen oordeel over vormen (Maso & Smaling, 1998). De literatuurstudie gaat vooraf aan het onderzoek, waarbij alle concepten rond burgerschap en de werking van De Mobil verkend werden. Deze verzamelde kennis was het uitgangspunt bij de analyse. Daarna werden alle stappen omschreven, uitgevoerd tijdens het onderzoeksproces, waarbij alles wat ondernomen is, zo goed mogelijk verantwoord werd. Zo zijn onder andere de keuze van de geïnterviewde vrouwen, als het aantal weken observatie en de manier waarop, neergeschreven. De interviews en de observaties zijn allemaal letterlijk getranscribeerd en kunnen opgevraagd worden, om de navolgbaarheid en

repliceerbaarheid van het onderzoek in acht te nemen. De data kunnen dus nagelezen worden als men de resultaten hieraan wil toetsen. Alle stappen van het gehele proces werden zo goed mogelijk doorlopen zodat dit gemakkelijk te volgen is bij het lezen van het onderzoek. Het werk duurde een jaar, waardoor de onderzoeker bijna de gehele tijd heel nauw betrokken bleef bij het onderzoeksproces.

Validiteit houdt de vraag in of er gemeten wordt wat we daadwerkelijk willen meten. Wardekker (2007) omschrijft interne validiteit ook als de vraag of het onderzoek gemeten heeft wat men beoogd had te meten. Soms was het moeilijk om tijdens de observaties en interviews niet af te wijken van de onderzoeksvragen. Er werd telkens afgewogen of de zaken die de onderzoeker aan het bekijken was, overeenstemden met de vooropgestelde onderzoeksvragen. De onderzoeker gebruikt letterlijke tekstfragmenten. Er werd voor de interne validiteit ook gebruik gemaakt van 'member checks' of communicatieve validering, waarbij tijdens een interview soms een samenvatting gegeven werd van wat men gezegd had om te controleren of het juist begrepen was (Ghesquiére & Staelers, 1999). Na het gesprek bleef de onderzoeker nog altijd een beetje informeel verder praten met de geïnterviewde, waarbij de opname apparatuur afgezet werd. Het nagesprek bracht heel belangrijke en interessante zaken aan het licht, wat een meerwaarde bleek voor het onderzoek. Deze elementen werden achteraf genoteerd. Maso & Smaling (1998) noemen dit prolonged engagement.

Externe validiteit houdt bij een kwalitatief onderzoek in dat men doelgericht bepaald heeft welke kenmerken de onderzochte groep moet hebben. Men spreekt van "purposive sampling" (Van Zweiten & Willems, 2004, p.39). De criteria waarop de onderzoeksgroep gebaseerd is, werden duidelijk omschreven. Verder kijkt men bij externe validiteit naar de generaliseerbaarheid van de conclusies en resultaten (Wardekker, 2007). Het is hier niet de bedoeling om een onderzoek uit te voeren dat generaliseerbaar is, maar eerder een explorerend onderzoek (Maso & Smaling, 1998).

Het gebruik van meerdere onderzoeksmethoden wordt triangulatie genoemd. Het nadeel van een observatie is dat er geen zicht is op de redenen waarom men iets doet, wat wel het geval is bij een interview. Het nadeel van een interview is dat er sociaal wenselijke antwoorden kunnen gegeven worden, wat niet zo is bij een observatie (Packer, 2002).

De interviews kunnen gezien worden als een "joint production" (Packer, 2002, p.56), Wat gezegd wordt, is een product tussen mij als interviewer en de geïnterviewde. De betekenissen zijn altijd gedeeld (Packer, 2002). De onderzoeker is zich ervan bewust dat bepaalde zaken misschien niet ter sprake zouden zijn gekomen als dit niet werd gevraagd (Packer, 2002). De onderzoeker kan zichzelf echter niet opzijzetten en ontdoen van zijn eigen vooronderstellingen. Hij kan zich niet neutraal opstellen om een objectieve weergave van de werkelijkheid te verkrijgen. De subjectiviteit en

vooronderstellingen bepalen mee het verloop, maar ook de resultaten van het onderzoek. De onderzoeker is zich ervan bewust dat hij/zij bij de analyse van de interviews een actieve rol speelt en de vooronderstellingen zijn een belangrijke bron om dit materiaal te verstaan (Packer, 2002). De interviews en observaties zijn anoniem en vertrouwelijk en hadden plaats in een vertrouwde setting, namelijk thuis bij de geïnterviewde of in De Mobil.

5. Bespreking resultaten

In het eerste deel wordt vertrokken vanuit het geïntegreerd doelenkader, wat opgesteld werd door Inburgering en gebruikt wordt in het primaire inburgeringstraject (Geïntegreerd Doelenkader, 2008). Er wordt gekeken of de acht clusters van competenties, de rollen en de elf leeromgevingen van dit kader voorkomen in De Mobil. Daarnaast worden de trajectbegeleiders van Inburgering vergeleken met de medewerkers van De Mobil en wordt gekeken of de hoofdwaarden die België vooropstelt in de cursus maatschappelijke oriëntatie ook in de ontmoetingsplaats voorkomen. Dit alles gebeurt vanuit de analyse van mijn resultaten bekomen via interviews en observaties.

In het tweede deel van deze analyse worden de breuklijnen en zaken buiten het geïntegreerd doelenkader bekeken, waarbij we ons afvragen of dit alle burgerschapspraktijken omvat die in De Mobil aan bod komen en of er zich niet meer afspeelt. In deze bespreking worden de concepten, besproken in de literatuurstudie, opnieuw behandeld, gereflecteerd op De Mobil.

Na deze bespreking wordt getracht een antwoord te geven op de onderzoeksvragen.

Het woord 'vrouwen' en 'ouders' slaan op de vrouwelijke bezoekers in De Mobil, waarbij de vrouwen elk een nummer krijgen. Tijdens mijn observatie was er ook één man, die met het woord 'man' vermeld wordt. De medewerkers zijn de drie mensen die in De Mobil werken en deze worden respectievelijk aangeduid met één, twee of drie. Deze namen worden in de analyse gebruikt uit respect voor de anonimiteit van zowel de vrouwen als de medewerkers.

5.1. Geïntegreerd doelenkader

Eerst worden de acht clusters van competenties, beschreven in het geïntegreerd doelenkader, toegepast op de werking van De Mobil. Gezien de competenties vatbaar zijn voor meerdere interpretaties wordt er een eigen invulling hieraan gegeven.

“De inburgeraar heeft inzicht in zijn actuele leefsituatie” (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

De inburgeraar schat zijn concrete situatie in, waarbij hij zijn behoeften, verwachtingen en aspiraties verwoordt. Hij verduidelijkt hierbij de voor hem relevante maatschappelijke rollen en contexten (Geïntegreerd doelenkader, 2008).

Zoals eerder aangehaald, is een ontmoetingsplaats een gedeelde ruimte waar er vrije confrontatie kan plaatsvinden, die ouders samen met andere beleven. Samenleven kan confronterend zijn aangezien niet elke ouder eenzelfde manier van opvoeden heeft of een zelfde kijk op bepaalde zaken. Bij een confrontatie met een ander kan men tot het besef komen dat de eigen manier van denken en leven niet altijd de juiste is en kan men een andere kijk krijgen op bepaalde zaken (EXPOO, 2010). Analoog aan de hierboven beschreven competentie, zien we in volgende citaten dat ouders

hun verwachtingen of behoeften leren verwoorden naar elkaar. Ze kunnen hun verhalen, ideeën en opvattingen over verschillende zaken aan elkaar kwijt. Dit zien we uit volgende observatie:

Daarna gaat het gesprek over in een ander onderwerp. Een kennis van iemand is aan het scheiden en is zwanger. Haar man onderdrukt haar heel hard. Ze mag geen Nederlands leren, niet naar school gaan of geen vriendinnen hebben en zit geïsoleerd thuis. De vrouwen kunnen hier niet bij want zij vinden deze zaken heel belangrijk. Daarna gaat het gesprek over in een discussie in verband met het al dan niet abortus plegen. De ene is er tegen omdat dit is wat Allah wil en dan moet je dit zo laten. De andere vindt dit geen gemakkelijke kwestie omdat deze vrouw in een kwetsbare situatie zit. In dit geval vindt zij dat dit wel kan/mag. Er zijn voor- en tegenstanders en ze weten niet goed wat ze moeten besluiten. (Observatie Marloes)

In een volgend voorbeeld zien we dat één van de vrouwen haar weg heeft leren vinden met bijhorende rechten en plichten. De vrouw meent dat dit gebeurde uit gesprekken met andere vrouwen en de medewerkers.

Ik vond zo mijn wegen niet... en zo. De Mobil heeft mij de weg leren kennen. We hebben ons rechten leren kennen, we hebben ons plichten. De weg, hoe dat we onze weg moeten vinden in de samenleving. Hebben we recht op bepaalde zaken of hebben we daar geen recht op? Dit heb ik allemaal in De Mobil geleerd. Dit was door gesprek met de andere vrouwen en door De Mobil. Door er samen met de vrouwen over te babbelen. De Mobil kan dit dan nog eens mee opzoeken of bevestigen bijvoorbeeld. (vrouw 5)

In het volgend voorbeeld zien we een medewerker in De Mobil die een mama meer inzicht wil geven in haar leefsituatie. De vrouw heeft al vier kinderen en wil er nog meer maar dit is financieel niet gemakkelijk volgens de medewerker. Ze confronteert de vrouw met de kostprijs van een kind, waarbij een gesprek ontstaat tussen enkele vrouwen over kinderen en hoeveel ze kosten.

Dan zeg ik tegen haar van: ik heb al gehoord dat da zoveel kost, want wij hebben dat dan ook eens opgezocht. Hoeveel kost eigenlijk een kind van die leeftijd tot die leeftijd. En dan praten we daarover met samen de andere vrouwen. Maar hier gaan we zeker niet zeggen van ja wij vinden dat geen goed idee ofzo.. We praten er wel over met haar en stellen haar bepaalde vragen, zodat ze het misschien, ja euh, zelf kan inzien of dat ze er zelf over kan nadenken of dit wel haalbaar is voor haar of niet. (medewerker 2)

Uit gesprekken met andere vrouwen en de medewerker kan de vrouw inzien dat het krijgen van meer kinderen financieel moeilijk is. Hierdoor kan de vrouw een beter inzicht krijgen in haar eigen situatie.

Concluderend kunnen we hier zeggen dat vrouwen meer inzicht krijgen in hun eigen leefsituatie door gesprekken met andere vrouwen en met de medewerkers.

“De inburgeraar verwerft en verwerkt informatie” (Geïntegreerd Doelkader, 2008).

Deze doelstelling wordt onderverdeeld in enerzijds informatieverwerving en anderzijds informatieverwerking. Bij het eerste worden nieuwkomers zowel verwacht relevante

informatiebronnen en –kanalen te kennen als deze kritisch te kunnen kiezen. Verder horend bij informatieverwerving moeten nieuwkomers kennis kunnen opdoen over een concrete situatie. Bij het tweede onderdeel, namelijk informatieverwerking worden de nieuwkomers verwacht de juiste hulpbronnen te kunnen gebruiken met het oog op het bereiken van het doel en de verwerkte informatie in verschillende situaties functioneel te kunnen toepassen (Geïntegreerd Doelenkader, 2008). Gezien de abstractie van de competentie kan deze op verschillende manieren ingevuld worden. Wat volgt, is onze eigen invulling hiervan.

De Mobil wil een plek bieden waar er geluisterd wordt naar vragen, verhalen en problemen rond de opvoeding van hun kinderen (Jaarverslag De Mobil, 2013). Hier volgen drie voorbeelden waaruit afgeleid kan worden dat vrouwen met dergelijke zaken naar De Mobil komen en hierbij informatie kunnen verwerven en verwerken.

Eén van de vrouwen in De Mobil heeft drie brieven bij die in het Nederlands geschreven zijn. De vrouw beheerst de Nederlandse taal nog niet helemaal en weet niet wat erin staat. Ze vraagt aan de medewerker om deze samen te overlopen zodat ze beter weet wat ze met ermee moet doen. (observatie Marloes)

Ja eigenlijk heb ik wel iets bijgeleerd want ze geven antwoorden over de vragen van ons en over de kindjes. (vrouw 2)

Soms niet verstaan voor afspraak maken of kindjes ziek of euhhh, voor dokter. De dokter, helpen Mobil, met mij. Ja... Hier goed hier (lacht). Jaja, hier goed...(vrouw 1)

In De Mobil is er af en toe een grote vraag naar of interesse in een bepaald onderwerp, zoals bijvoorbeeld de schoolkeuze. De Mobil beseft dat het voor vrouwen die nieuw zijn in het land, moeilijk is om een school te kiezen aangezien sommigen de werking van de scholen en de verschillen ertussen niet kennen. De medewerkers organiseerden tijdens de observatieperiode een activiteit waarbij er twee opeenvolgende dinsdagen de mogelijkheid was om een school te bezoeken. De vrouwen krijgen informatie over de werking van de school en mogen een kijkje nemen in de klassen. Uit de volgende voorbeelden kunnen we afleiden dat de vrouwen informatie verwerven over de scholen.

De Mobil heeft me hierbij geholpen, met antwoorden te geven op mijn vragen. Hoe dit allemaal draait op school en hoe het in zijn werk gaat. Ik heb veel opgenomen op korte tijd. (vrouw 3)

De medewerkers willen de ouders enerzijds helpen hun weg te vinden in het bestaande aanbod, zoals het OCMW, CAW en het CLB, en anderzijds willen ze hen een plek bieden die voorafgaat aan die stap en hen helpt vertrouwen te vinden in de medewerkers (Jaarverslag De Mobil, 2013). De ouders leren organisaties kennen, waarbij we zien dat er tegemoet gekomen wordt aan de competentie “het kennen van relevante informatiebronnen en –kanalen” (Geïntegreerd Doelenkader, 2008). De

medewerkers menen dat zonder een verdere begeleiding van het inloopteam, kansarme en/of allochtone gezinnen niet aan de nodige interventie geraken. “Ze vallen dan door de mazen van het net van de doorverwijzing en zijn na deze ervaring van een onoverbrugbare kloof soms veel moeilijker te motiveren om hulp te zoeken” (Jaarverslag De Mobil, 2013).

Een opmerking is dat De Mobil geen zaken zal opleggen aan de ouders maar enkel informatie wil meegeven, wat we terug zien komen in volgend citaat van een interview van één van de medewerkers:

Wij gaan niet zeggen van ja je moet dat zeker doen of zeker niet doen, wij zullen wel uitleggen wat het CLB nu net precies doet en toetsen of ze het wel echt helemaal begrepen heeft. Het is dus wel iets anders. We zullen haar wel steunen en proberen zoveel mogelijk te helpen. (medewerker 2)

Een ontmoetingsplaats is een opvoedingsondersteuningspunt waarbij de nadruk niet gelegd wordt op het aanleren van opvoedingsvaardigheden. Het is niet de bedoeling om ouders opvoedingstips mee te geven of klaar te staan met een antwoord (Noens & Ramaekers, 2011). De medewerkers in De Mobil de ouders niets opleggen rond de manier van opvoeden, wat afgeleid kan worden uit volgend citaat:

Ik denk dat het vooral belangrijk is om iedereen te erkennen in zijn wijze van opvoeding maar er ook samen over te babbelen. En dan te vertrekken van ja, ik doe dat zo en een andere ouder die dan zegt hoe zij het aanpakt. Dat da niet aan ons is om te zeggen wat een goede opvoeding is. Ik weet dat ook niet allemaal hé. Het is belangrijk dat wij hen niet opleggen wat ze moeten doen hé. (medewerker 1)

De medewerkers zullen de ouders naast opvoeden, ook niet opleggen om onder andere een baan te zoeken of hun kind in een crèche te plaatsen. In de gesprekgroepen stimuleren ze de kwetsbare ouders wel op het vlak van arbeids- en opleidingskansen (Jaarverslag De Mobil, 2013).

Naast het rechtstreeks informatie verwerven van de medewerkers biedt De Mobil een ruimte waar informele contacten tussen ouders kunnen plaatsvinden en dus informatie kan uitgewisseld worden. Er ontstaan sociale netwerken en ouders kunnen elkaar vinden (Noens & Ramaekers, 2011). Via deze bijeenkomsten is er gelegenheid om informatie uit te wisselen, wat we afleiden uit volgende citaten:

Soms is het zelf beter om informatie te verwerven van andere vrouwen, want als mensen in gesprek met anderen op iets komen, dan gaan ze denken, Hoh dat is wel iets dat ik zou kunnen doen. Het moet van binnenuit komen. (medewerker 1)

Maar de andere vrouwen in De Mobil hadden mij gezegd dat dit een goede school was. Door gesprek met andere vrouwen ben ik er op gekomen. (vrouw 2)

We zitten samen met twee vrouwen aan een tafel en praten over de verschillende scholen in Leuven. De Vlaamse vrouw heeft veel kinderen die op verschillende scholen zitten. Ze vertelt de voor- en nadelen die zij ondervindt aan de andere mama. (observatie Marloes)

Concluderend kunnen we zeggen dat er veel kennis verwerkt en verworven wordt in De Mobil, door zowel conversaties met de medewerkers als uit gesprekken tussen de vrouwen onderling. De informatie gaat niet enkel rond opvoeding, maar ook rond organisaties, zoals het CLB en OCMW. Er wordt aan de ouders niets opgelegd.

“De inburgeraar maakt onderbouwde keuzes en onderneemt acties om zijn keuzes uit te voeren” (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

Deze competentie in het geïntegreerd doelenkader wordt verder uitgewerkt in vijf stappen. De nieuwkomer omschrijft eerst de te maken keuze, exploreert daarna de keuzemogelijkheden vertrekkende vanuit betrouwbare informatie, stelt dan verder prioriteiten op basis van duidelijke criteria, maakt een bewuste keuze en onderneemt uiteindelijk actie (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

De Mobil kan helpen in het (leren) maken van prioriteiten, wat niet wil zeggen dat De Mobil keuzes wil maken voor hen. Hier zien we dat De Mobil kan fungeren als vervanging van hun familie, die achtergebleven is in het land waar ze vandaan komen. De ouders leggen hun twijfels of onzekerheden voor, zoals ze bepaalde zaken zouden polsen bij hun familie. In volgend citaat praat een medewerker over een vrouw die komt vertellen in De Mobil over de keuze om haar kindje al dan niet naar het buitengewoon onderwijs te sturen. Het CLB heeft haar onlangs dit advies gegeven.

Eigenlijk kan je het vergelijken met Belgische gezinnen, die Belgische roots hebben, die ook eens gaan toetsen bij hun familie of buurvrouw en dergelijke” Een tijdje geleden was er een mama met haar zoontje, die in het gewoon onderwijs zat, en die ze wilden verplaatsen naar het buitengewoon onderwijs. Hoh, ik wil graag, ik wil iets komen spreken om te weten wat het beste is voor mijn zoontje. Ik zou daar graag eens met jullie over praten. Dat is anders hé, ze had al advies gekregen wat ze het beste met haar zoontje zou doen door de leerkracht en het CLB en zo. Wij zijn er niet om een advies uit te spreken, ze gebruikt ons meer zo wat als toetssteen, zo wat onze mening daarover is en zo. (medewerker 2)

Het volgende citaat laat zien dat De Mobil wel nog iets meer doet dan familieleden of de buurvrouw, omdat ze enerzijds niet hun mening of voorkeur willen opleggen aan de ouders en anderzijds omdat ze willen dat de ouders ook zeker alles goed begrijpen wat het CLB hen heeft gezegd, zodat ze een goede keuze kunnen maken.

Het is eigenlijk een beetje alsof we hun buurvrouw zijn. En dan zo van, als het dan, ik vind het wel belangrijk dat de ouders wel goed begrijpen wat het CLB nu net gezegd heeft en welk advies ze gekregen hebben. En in dat opzicht is het dan niet gelijk de buurvrouw. Wij gaan niet zeggen van ja je moet dat zeker doen of zeker niet doen, wij zullen wel uitleggen wat het

CLB nu net precies doet en toetsen of ze het wel echt helemaal begrepen heeft. (medewerker 2)

Bij de vorige competentie was al duidelijk dat De Mobil hen advies wil meegeven over het kiezen van een school. Naast deze informatie die ze meegeven, kunnen we uit het volgend voorbeeld afleiden dat ze hen ook helpen in het maken van een keuze voor een goede school. Dit doen ze door onder andere mee te gaan naar andere scholen samen met de ouders.

Vandaag was er een medewerker samen met één van de vrouwen een school gaan bezoeken. De vrouw moet haar kindje binnenkort inschrijven en twijfelt bij het maken van haar keuze. De medewerker heeft haar vergezeld naar enkele scholen, zodat ze een goede beslissing zou kunnen nemen. (Observatie Marloes)

De volgende voorbeelden laten zien dat ouders nog het meest leren keuzes maken door met andere ouders in De Mobil te praten. In de drie voorbeelden zien we dat de vrouwen spreken over de verschillende scholen en volgens hen hun keuze de beste is. Daarnaast discussiëren ze over de opvoeding van hun kind, zoals wanneer vaste voeding kan. In het derde citaat van de medewerker kunnen we afleiden dat heel veel plaatsvindt zonder dat er echt iets geleerd of opgelegd wordt.

Even later zitten vier vrouwen in de zetel te praten over de schoolmogelijkheden. Eén van de vrouwen heeft negen kinderen, van wie er acht naar school gaan en heeft dus heel wat ervaring met verschillende scholen. De andere drie vrouwen luisterden aandachtig naar haar positieve en negatieve ervaringen. Er ontstond een gemeenschappelijk gesprek uit wat de beste schoolkeuze zou zijn voor het kindje van één van de vier vrouwen die het moest inschrijven. (observatie Marloes)

Het kan ook zijn dat ze andere vrouwen ontmoet in De Mobil met kindjes die dezelfde leeftijd hebben als dat van hen en die bijvoorbeeld wel al vaste voeding krijgen. Dan kunnen die daar over praten of dan ziet ze van een andere vrouw en denkt "aahn die geeft wel al vaste voeding, misschien kan ik dat ook al eens proberen". Alle vrouwen leren ook van elkaar door er gewoon over te babbelen of door andere dingen te zien van elkaar hé. (Medewerker 2)

Het vindt plaats zonder dat het echt geleerd of opgelegd wordt. Zo legt ze uit dat andere mama's van elkaar zien dat hun kindje naar de crèche gaat en dan beslissen om hun eigen kindje ook naar de crèche te sturen. (medewerker 1)

Concluderend zien we hier dat vrouwen enerzijds leren keuzes maken, maar anderzijds ook geholpen worden bij de uitvoering ervan. Dit gebeurt door gesprekken met andere ouders, waarbij ze hun twijfels, gedachten en onzekerheden kwijt kunnen, maar ook door conversaties met de medewerkers, die kunnen dienen als toetssteen. Belangrijk hierbij te vermelden, is dat De Mobil geen keuzes maakt in de plaats van de vrouwen of hen bepaalde zaken wil opleggen.

"De inburgeraar lost problemen op" (Geïntegreerd Doelkader, 2008).

Deze competentie houdt volgende zaken in: de nieuwkomer "omschrijft het probleem, herkent strategieën om problemen op te lossen, inventariseert voor- en nadelen van verschillende

oplossingswijzen, kiest een constructieve en realistische oplossingswijze, ontwerpt een stappenplan bij de oplossingswijze, maakt gebruik van formele en informele mogelijkheden voor hulp” (Geïntegreerd Doelenkader, 2008, p.17).

Een belangrijke voorwaarde om problemen op te lossen en hiermee te kunnen omgaan, is veerkracht. Volgens Encyclo (2016) betekent veerkracht: “Het vermogen om interne en externe mogelijkheden aan te boren om met een probleem om te gaan en de draad weer op te pakken”.

De Mobil meent dat de meeste ouders niet zelfredzaam zijn, niet over veerkracht beschikken en niet veel vertrouwen hebben in zichzelf en dus moeten gestimuleerd of gesterkt worden in hun zelfvertrouwen en groeimogelijkheden (Jaarverslag De Mobil, 2013).

Naast het opbouwen van veerkracht, die nodig is om zelfstandig problemen beter aan te pakken, kunnen we uit volgend citaat afleiden dat De Mobil de vrouwen ook helpt moeilijkheden op te lossen.

Ik denk dat wij altijd eerst proberen kijken naar wat weten de ouders ervan, wat weet de groep ervan en wat weet je er zelf van. Heel vaak weten mensen dat dan zelf, maar soms zijn het ouders die het echt wel gewoon niet weten. Euh, eerst in de groep hierop terugkomen en dan eventueel, ja, te verwijzen naar diensten die direct advies geven. Dan geven wij hen het idee om misschien daar eens te gaan horen en dan zorgen wij er vooral voor dat die mensen daar geraken. (medewerker 2)

De Mobil helpt hen of kan hen doorverwijzen naar andere instanties, zodat de ouders gebruik kunnen maken van formele mogelijkheden voor hulp. Eén van de bedoelingen van De Mobil is immers om de ouders de weg te helpen vinden tot het bestaande aanbod (Jaarverslag De Mobil, 2013). Deze doelstelling zien we in het volgend citaat, waarbij een medewerker meegaat naar het OCMW.

Allez, dan kunnen we zeggen, voor dat moet je naar het OCMW gaan of naar daar gaan. Daar is het goed voor dat. En dat zeggen we ook maar dat is vaak een veel te grote drempel voor kwetsbare gezinnen, dus dan gaan we ook zeggen van, we gaan meegaan. En inderdaad, wij gaan meegaan. Dat doen we dat zeker de eerste keer. De eerste keer zullen we dat gemakkelijk doen. Op den duur vinden de mensen dat gemakkelijker. Op een gegeven moment kan dit ook wel stimulerend, dat we zeggen van je kunt het ook wel zelf. (medewerker 1)

De informele hulp bij het oplossen van problemen kunnen we afleiden uit volgend citaat, waarbij een mama een probleem heeft. De vrouwen gaan in gesprek met elkaar en zoeken samen een oplossing hiervoor. De Mobil, als ontmoetingsplaats, biedt namelijk een ideale ruimte waar ouders informele contacten met elkaar kunnen aangaan (Noens & Ramaekers, 2011). Ouders kunnen er hun twijfels en onzekerheden delen met elkaar.

Een vrouw komt toe in De Mobil en is aan het wenen. Er is een gesprek tussen een medewerker, haar en nog een andere vrouw. Haar kindje heeft elke dag hoofd- en buikpijn omdat het bang is van zijn leerkracht. Samen met de medewerker en de andere vrouw praten ze erover wat ze hieraan kan doen. Ze vraagt zich af of ze eens naar de school zou moeten gaan om met de leerkracht te praten. De andere vrouw zegt dat ze dit ook al heeft meegemaakt en dat het geen slecht idee is om dit eens te doen. De medewerker denkt ook dat dit een goed idee kan zijn. (observatie Marloes)

Wanneer we een week later in De Mobil kwamen, was één van de medewerkers samen met deze vrouw naar de school gegaan om met de directeur en de leerkracht te gaan praten. De vrouw had gevraagd of de medewerker wilde meegaan omdat ze niet goed durfde wegens de taal. De medewerker helpt mee het probleem op te lossen.

Concluderend kunnen we hier zeggen dat De Mobil de ouders helpt in het opbouwen van veerkracht, zodat ze in staat zijn hun eigen problemen aan te pakken. Daarnaast helpen de medewerkers hen ook problemen op te lossen en proberen ze de ouders hierbij wegwijs te maken in het bestaand aanbod van hulpverleningsdiensten. Daarnaast kunnen ze hun problemen kwijt aan andere ouders in De Mobil en kan er samen naar oplossingen gezocht worden.

“De inburgeraar heeft de nodige competenties om te kunnen communiceren” (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

Deze competentie wordt onderverdeeld in vier delen, namelijk de mondelinge communicatie, lezen, schrijven en de sociale competentie. Bij de mondelinge communicatie is het van belang dat de nieuwkomer vertrouwde woorden en basiszinnen begrijpt, die zichzelf, zijn familie en directe omgeving betreffen, wanneer de andere persoon langzaam en duidelijk spreekt. Een tweede competentie is dat de nieuwkomers eenvoudige uitdrukkingen en zinnen kunnen begrijpen om hun woonomgeving en de mensen die men kent te beschrijven. Een derde punt is dat nieuwkomers een eenvoudige interactie kunnen uitvoeren als de communicatiepartner bereid is om wat men zegt te herhalen, maar ook helpt bij de formulering. Een laatste punt bij de mondelinge communicatie is dat de nieuwkomers eenvoudige vragen stellen en beantwoorden met betrekking tot de directe behoeften of vertrouwde onderwerpen (Geïntegreerd doelenkader, 2008). Bij het lezen wordt van de nieuwkomer verwacht dat hij/zij vertrouwde namen, woorden en eenvoudige zinnen leest. Het schrijven van een korte tekst en formulieren invullen met persoonlijke gegevens in, hoort bij schrijven. Als laatste is er de sociale competentie, waarbij verwacht wordt dat de nieuwkomer het taalregister hanteert, passende bij de situatie en het publiek (Geïntegreerd doelenkader, 2008).

Het oefenen op mondelinge communicatie en de sociale competentie gebeurt in De Mobil voornamelijk op onrechtstreekse wijze. Uit volgend citaat kunnen we afleiden dat de vrouwen de taal heel erg belangrijk vinden en dit willen leren.

De taal vind ik heel belangrijk. Op vlak van Nederlands, ik spreek hier en leer hier wel een beetje Nederlands. (vrouw 3)

Twee van de vijf geïnterviewde vrouwen hebben geen Nederlandse taallessen gevolgd maar spreken Nederlands door naar De Mobil te komen. Dit zien we in volgende citaten:

Ik praat Nederlands door De Mobil, ik praat met medewerkers. Niet allemaal verstaan, gewoon een beetje. (vrouw 1)

Ja, 5 jaar is goed. Je leert Nederlands leren, niet alleen Marokkaans ook Belgen soms komen ze naar hier. Vlaamse vrouwen en andere vrouwen, spreken met hen Nederlands, veel oefenen. (vrouw 1)

De medewerkers van De Mobil praten Nederlands met de vrouwen. De vrouwen en medewerkers praten over diverse onderwerpen waarbij sommige dingen letterlijk met handen en voeten worden uitgelegd of veel worden herhaald. Er wordt hier echter geen statement gemaakt over het pro en contra van Nederlandse taallessen in België of het voor- en tegenstander zijn van het spreken van het Nederlands. In dit onderzoek willen we met deze citaten enkel aantonen dat De Mobil wel degelijk een bijdrage kan leveren in het spreken en oefenen van de Nederlandse taal.

Het volgende voorbeeld laat ons zien dat het Nederlands leren gebeurt via informele ontmoetingen met elkaar.

In De Mobil, waar de kookactiviteit doorgaat, hangt er een poster uit van alle groenten en fruit, met de Nederlandse naam erbij. Tijdens het koken had er een vrouw een soort groente mee die ik niet kende en ik vroeg wat het was. Omdat ze de naam niet wist, gingen we samen kijken op de poster en we oefenden samen op de namen van de groenten. Soms vroegen vrouwen me ook wat een bepaald iets was of hoe iets noemde, tijdens een gesprek. Dit heb ik meermaals voorgehad. (observatie Marloes)

Eén medewerker spreekt Marokkaans en vervalt heel snel in die taal. Dit is haar mening hierover:

Het heeft zijn voordelen dat ik hun taal spreek, want ze kunnen op die manier hun gevoel wel goed uiten. Want ik denk dat als ze dit in het Nederlands moeten doen bijvoorbeeld, want wij zijn een plek waar gevoelens mogen zijn, dat het overschakelen naar Nederlands wel wat verliest, een beetje, verliezen van hoe je je voelt. Maar of het een pluspunt is? Dat vind ik echt dubbel. Ik ben hier soms, ik sta wel dicht bij de mensen. Je staat heel dicht bij de mensen, maar je moet altijd die afstand proberen te bewaken. Het voordeel is dat ik kan vertalen. Wat is de vraag, proberen zo goed mogelijk over te brengen. Dat is een voordeel. Het nadeel is dat je gezien wordt als één van hun. Dat ik niet los sta. (medewerkster 3)

Ze probeert zoveel mogelijk Nederlands te spreken, maar ze vindt het wel goed dat vrouwen even hun verhalen en gevoelens kwijt kunnen in hun eigen taal. Deze interculturele medewerker van Marokkaanse herkomst kan tevens als tolk fungeren (Jaarverslag De Mobil, 2013).

We kunnen hier concluderen dat de taal op een informele, onrechtstreekse wijze geoefend wordt in De Mobil.

“De inburgeraar staat open voor diversiteit” (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

Deze competentie houdt in dat de nieuwkomer de waarden en de normen in de Vlaamse/Belgische samenleving, die anders zijn dan de gangbare normen en waarden in hun land van herkomst, kunnen herkennen en duiden. De nieuwkomer moet hierbij dan ook openstaan voor de waarden en normen van de nieuwe samenleving. Verder wordt verwacht dat hij met begrip en respect in interactie met andere personen treedt, ongeacht zijn/haar etnisch culturele achtergrond, religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging, gender en geaardheid. Hij plaatst zijn gedrag en communicatie in de context van zijn nieuwe omgeving en als laatste hanteert hij de omgangsvormen in Vlaanderen en België (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

Eén van de doelstellingen in De Mobil is cultuursensitief werken, zoals eerder aangehaald. De medewerkers houden rekening met de verschillende culturele leefwerelden (Jaarverslag De Mobil, 2013).

Tijdens de observaties konden veel verschillende culturen onderscheiden worden, waarbij de ouders met elkaar interageren. In volgende citaten kunnen we zien dat de ouders in contact komen met verscheidene culturen, wat door hen positief ervaren wordt.

Er zijn veel verschillende culturen hier, veel ouders die hier komen, zijn van verschillende landen, wat ik heel goed vind. (vrouw 5)

In de Mobil iedereen zelfde. Zelf Marokkanen, Koerdisch, Turks, Belg, allemaal zelfde. Allemaal zelfde kijken. Maar in de Mobil heb ik gevoel dat iedereen gelijk is. (vrouw 1)

Toch blijft de scheiding tussen de autochtone en allochtone ouders merkbaar en soms moeilijk te overbruggen. Dit kunnen we afleiden uit het volgend citaat van een medewerker die meent dat de groep heel snel uiteenvalt in twee groepen wanneer er enkele ouders Nederlands spreken en andere niet. Op dit moment zijn er heel weinig Belgische gezinnen, waardoor het moeilijker is om aan te sluiten bij de grote allochtone groep.

Je zit heel snel in een hoekske van euhm, wij-zij. Of toch in twee groepen. Als ze al dan niet Nederlands spreken of niet spreken. Dat is zowat met vallen en opstaan. Op dit moment is dit

moeilijk en hebben we heel weinig Belgische gezinnen. En hoe minder er dan zijn, hoe moeilijker dat het is om dan aan te sluiten bij een grote allochtone groep. (medewerker 2)

Uit volgend citaat kunnen we afleiden dat er een gesprek kan ontstaan over de waarden en normen in onze samenleving. De medewerkers benoemen de waarden en normen, die de integratie misschien in de weg kunnen staan, maar willen die niet opleggen of opdringen aan de ouders.

Ik ga handelen vanuit mijn waarden en normen, omdat ik daarin opgegroeid ben. Met alle respect zijn er vrouwen met andere waarden en normen, die uit andere thuis komen. Er zijn dingen die misschien in de weg zullen staan van een integratie hier omdat de waarden en normen zo verschillend zijn en dan kunnen we dat benoemen. Maar ik ga niet zeggen dat zij daar moeten in veranderen. Je kan wel zeggen, euuhh, van dat feit, dat euh, dat hier niet zo getolereerd wordt en dat ja, da kan wel zijn dat mensen die daarop kijken, en dan weten ze dat ook. (interview medewerker 1)

De conclusie die we hier kunnen trekken, is dat zowel De Mobil als de ouders openstaan voor diversiteit. Toch blijft de scheiding tussen allochtonen en autochtonen duidelijk. De waarden en normen van de Belgische samenleving kunnen besproken worden in De Mobil, zonder dat deze opgelegd worden aan de ouders.

“De inburgeraar staat open voor actief medeburgerschap” (Geïntegreerd Doelkader, 2008).

Bij deze competentie hanteert en respecteert de nieuwkomer de rechten en de plichten van een nieuwe samenleving. Daarnaast engageert hij zich op persoonlijk vlak en stelt zich solidair op ten aanzien van medeburgers (Geïntegreerd Doelkader, 2008).

Er wordt aangezet tot actief burgerschap. Belangrijke opmerking is dat in deze analyse niet gekeken wordt naar het mainstream actieve burgerschap, gezien dan de niet-traditionele invulling ervan genegeerd wordt (Mathijssen, Wildemeersch, Stroobants, & Snick, 2003). Actief burgerschap is meer dan alleen burgers activeren tot de arbeidsmarkt. Tewerkstelling mag hier niet het enige gebied zijn waarin kansarmen geactiveerd moeten worden. Omdat ze uitgesloten worden op meerdere gebieden, is het heel belangrijk dat zij in deze meerdere domeinen geactiveerd worden. Mathijssen et al. (2003) menen dat betaalde arbeid nog steeds de voorwaarde is voor sociale participatie en integratie, waarbij andere activiteiten onzichtbaar zijn en niet voldoende waarde krijgen. Eerst moeten mensen zicht krijgen op hun eigen leven en hun eigen situatie. Dit is de eerste stap en De Mobil kan hierbij helpen.

Toch kunnen de strategieën die mensen gebruiken om zichzelf te organiseren en te overleven in hun situatie van armoede, gezien worden als hun specifieke manier van actief burgerschap. Deze mensen proberen hun eigen individuele levens voort te zetten en het beste te maken van hun situatie. Ze proberen actor te worden binnen hun eigen leven. (Mathijssen et al., 2003, p. 86)

Kansarmen worden op meerdere domeinen achtergesteld: “sociale vereenzaming, moeilijke toegang tot de arbeidsmarkt, gebrekkige kwaliteit van huisvesting en beperkt burgerschap of participatie aan het maatschappelijke leven” (Mathijssen et al., 2003, p.3). Veel kansarmen zijn sociaal geïsoleerd. Rijke en arme mensen wonen dikwijls op diverse plaatsen, waardoor dit verschil ook ruimtelijk zichtbaar wordt. Ze hebben meestal minder macht om hun situatie of hun leefomstandigheden te verbeteren (Mathijssen et al., 2003). Tijdens mijn observaties hebben we gemerkt dat de personen die naar De Mobil komen kansarmen zijn en achtergesteld worden op verschillende domeinen. Eén van de medewerkers geeft het verschil tussen twee soorten kansarmen.

Het is ook zo dat de groep Belgische vrouwen die we hebben, hebben ook een ander profiel hé. De allochtone vrouwen zijn euh, of gezinnen, zijn mensen die kwetsbaar gemaakt zijn door het feit dat ze hier nog niet lang in het land zijn, hier geen familie hebben, hier de taal nog niet goed spreken, euhm ja allerlei factoren die verboden zijn aan het feit dat ze nog nieuw zijn in feite. Terwijl de Belgen die kwetsbaar zijn, da heeft heel vaak met andere dingen te maken waardoor dat, ja, die het soms ook moeilijker maken om aansluiting te vinden met elkaar. Dat gaat dan over mensen met fysieke kwetsbare moeilijkheden, generatiearmoede, mensen die echt van generatie tot generatie in armoede leven. (medewerker 2)

Mathijssen et al. (2003) menen dat buurt- en nabijheidsdiensten kansarme mensen kunnen helpen te activeren tot actief burgerschap. Hoewel De Mobil niet helemaal gelijk is hieraan, kunnen ze in zeker opzicht bijdragen aan het activeren tot actief burgerschap. Gelijkenissen tussen deze twee is dat ze allebei gericht zijn op kansarmen. Een buurt- en nabijheidsdienst wil het beschikbare economische en culturele potentieel ontwikkelen in de buurt. De Mobil is een ontmoetingsplaats, een plek waar alle ouders welkom zijn. Toch helpen ze ook mee aan het ontwikkelen van de voorwaarden die Mathijssen et al. opstellen om te kunnen komen tot het actieve burgerschap (2003).

Er zijn drie condities om het actief burgerschap te leren, namelijk vraag, vermogen en verbondenheid. Er is hierbij een interactie tussen het individu, de context en de drie condities, waarbij de context een invloed heeft op zowel het leren als het soort engagement dat men opneemt.

We vertrekken van thema's die hen al bezig houden (vraag); we bouwen verder op de capaciteiten die ze al bezitten (vermogen); en we verstevigen de reeds bestaande sociale netwerken (verbondenheid); Te veel input van bovenaf sluit bij deze groep vaak op weerstand, mede daarom deze participatieve aanpak, waar de doelgroep erkend wordt als actoren, die hun eigen leven in handen nemen. (Mathijssen et al., 2003, p. 14)

De eerste conditie is de vraag of de challenge. Mensen worden uitgedaagd om op zoek te gaan naar antwoorden op “persoonlijke en sociale uitdagingen, zoals ervaringen van onrecht” (Mathijssen et al., 2003, p. 85). Het is als een soort uitdaging die het verlangen opwekt om verantwoordelijkheid op te nemen. Voor arme gezinnen is het helemaal niet zo vanzelfsprekend om zich te engageren wanneer ze nog teveel moeten focussen op het dagelijkse proberen te overleven. In deze gezinnen

staat het overleven centraal. Deze zorgen en problemen staan andere sociale behoeftes in de weg. “Om een actieve burger te kunnen zijn, moeten eerst de eigen onmiddellijke overlevingsbehoeften en die van het gezin bevredigd zijn. Alleen dan kan men tijd en energie vrijmaken om zich maatschappelijk te engageren” (Mathijssen et al., 2003, p. 85). In het volgend citaat zien we een voorbeeld van een vrouw die illegaal in het land verbleef. De Mobil heeft een kamer geregeld voor haar en volgt het proces op waarbij een Belgische vader haar kindje moet erkennen. Zo kan haar kind Belg worden en kan zij hier blijven door gezinshereniging. We kunnen hieruit afleiden dat de vrouw opnieuw actor wordt van haar eigen leven gezien de onmiddellijke overlevingsbehoeften voldaan zijn doordat ze onderdak heeft.

De eerste dag van mijn observaties kwam er een vrouw mee naar de snoezelruimte. De vrouw heeft een dochtertje van drie maanden, was illegaal in het land en had geen vaste verblijfplaats. Ze was gericht op het overleven van haar en haar kindje. Op de bus naar de snoezelruimte viel ze meteen in slaap en tijdens het snoezelmoment heeft ze ook liggen slapen. De dag erna was ze opnieuw in De Mobil. Ze had die nacht wel onderdak gevonden, maar voor de volgende nacht wist ze nog niet waar ze ging slapen. De vrouw had heel veel zorgen aan haar hoofd en was gefocust op het overleven. De Mobil heeft voor haar een kamer gevonden, waar ze tot een jaar lang mag blijven. Sindsdien komt de vrouw elke week naar de proeftuin en is heel geëngageerd in het leren van het Nederlands. (observatie Marloes)

Matthijssen et al. (2003) geven aan dat deze kansarmen bekrachtigd moeten worden. In De Mobil kunnen ouders er met hun vragen, zorgen en verhalen terecht. De Mobil neemt deze vragen serieus en probeert deze mensen hierbij te helpen. Zoals in de buurt- en nabijheidsdiensten wordt er vertrokken van de thema's die de ouders aangeven en belangrijk vinden.

De ouders “worden hierbij niet aangesproken als achtergestelde, maar als leveranciers van ideeën, deskundigheid en mankracht. Mensen worden gestimuleerd om over hun machteloos gevoel heen te geraken en om hun eigen verantwoordelijkheid op te nemen” (Mathijssen et al., 2003, p. 87). De ouders die er komen, worden positief benaderd. De Mobil lost hier niet alles op en stuurt de ouders door wanneer de situatie buiten hun bevoegdheid ligt.

Kwetsbare mensen zijn mensen die omwille van situaties vaak heel kwetsbaar gemaakt zijn. Maar het zijn daarom geen mensen die minder kracht of mogelijkheden hebben. En ik help hen hun kracht terug te vinden, dan vind ik het belangrijk dat ik kan helpen dat zij meer in hun eigen kracht gaan geloven. Dus, ik zie, ik ga mensen heel makkelijk bevestigen in positieve dingen die ze doen, omdat ik denk dat dit heel belangrijk is. (medewerker 1)

Het is niet dat wij een dienst zijn die uitleg geeft rond gezondheid hé. Ik denk dat wij eerder, alle er hebben een aantal kinderen overgewicht bij ons, ik denk dat wij dan eerder de ouders doorverwijzen, of er speciaal oog voor hebben. Kunnen die bij een dienst terecht waar dat ze er echt wel iets van weten. Dan geven we ze een boekje of verwijzen we ze door. (medewerker 2)

De tweede conditie is het vermogen of de capacity. “Om tot actie te komen, moet een persoon beschikken over het nodige vermogen en het zelfvertrouwen een competente actor te zijn, die in staat is om zijn of haar omgeving te beïnvloeden” (Matthijssen et al., 2003, p. 88). Veel kansarmen hebben het fenomeen van hulpeloos te zijn, aangeleerd. Matthijssen et al. (2003) noemen het de aangeleerde hulpeloosheid. Veel sociale werkers helpen de kansarmen voortdurend, waardoor ze hen bevestigen in het idee dat ze het alleen niet kunnen en dus hulpeloos zijn en slachtoffers in plaats van probleemoplossers. Doordat ze altijd geholpen worden en gezien worden als kwetsbare slachtoffers, krijgen ze de neiging om alles over te laten aan anderen. Mathijssen et al. (2003) merken hierbij verder op dat burgers die niet werken, heel snel als passief bestempeld worden. Deze mensen zullen zich daarom sneller zien als kwetsbaar en hulpeloos. Als manier om aan zelfvertrouwen te werken, geven Matthijssen et al. (2003) aan dat arme gezinnen zichzelf leren definiëren als probleemoplossers door positieve ervaringen in een vertrouwde omgeving op te doen. Zoals in de buurt- en nabijheidsdiensten worden mensen in De Mobil niet vanuit een deficiëntieperspectief benaderd, maar worden ze gezien als competente individuen. De medewerkers vertrekken vanuit het standpunt dat deze individuen wel voldoende capaciteiten hebben. Het enige verschil is dat individuen bij buurt- en nabijheidsdiensten kunnen werken, terwijl dit in De Mobil niet het geval is. Ouders die langskomen in De Mobil worden aangesproken op hun vaardigheden en erin erkend. Een ontmoetingsplaats werkt niet probleemgericht (Vandenborre, 2014).

Ook wil ik hen zelfredzaam maken. Ik moet altijd telefoneren voor hen, en dan zeg ik van ja kijk, ik blijf bij jou, jij mag nu telefoneren. Het is een groeiproces, dat zij daarin gegroeid zijn en dat ze het zelf durft via de telefoon. En dan vragen ze: kan jij dat afbellen voor mij? En dan zeg ik dat ze dit zelf moeten doen, dat ze dit ook kunnen. (medewerker 3)

De derde en laatste conditie om actief burgerschap te leren, is verbondenheid of connection. “Dit is het gevoel verbonden te zijn met anderen en ingebed te zijn in een bredere gemeenschap” (Matthijssen et al., 2003, p. 91). Actief burgerschap leren kan nooit geïsoleerd, op zichzelf, maar is altijd in verbondenheid met andere mensen.

Een gevolg van een continue ervaring van discriminatie, is dat ze weinig vertrouwen hebben in mensen en instituties. De maatschappij wordt vaak zelfs gezien als een plaats van vervreemding, waar ze zich niet thuisvoelen. Als gevolg riskeren ze nog meer geïsoleerd te worden. (Matthijssen et al., 2003, p. 92)

Samenvattend kunnen we hier zeggen dat De Mobil gezien kan worden als een eerste plek die - zonder het misschien zelf te beseffen of het als doelstelling voor ogen te zien - een eerste stap is naar het activeren van deze ouders tot het actieve burgerschap. De medewerkers helpen de ouders die er komen terug vat te krijgen op hun eigen leven. Ze zien hen als competente individuen en de ouders

voelen zich verbonden met elkaar in De Mobil. Ze hebben het gevoel te behoren tot een gemeenschap. Dit zijn drie belangrijke voorwaarden voor het stimuleren van het actieve burgerschap. In het volgend citaat zien we een vrouw die al vijf jaar naar De Mobil komt en zich begint thuis te voelen in de maatschappij. Ze voelt zich verbonden met de andere vrouwen en wil daarom als tolk gaan werken.

Een vrouw in De Mobil komt hier al vijf jaar, ze heeft twee kindjes en volgt Nederlandse lessen. Ze heeft Nederlands geleerd en begint haar weg te kennen en zich wat thuis te voelen in de maatschappij. Ze voelt zich verbonden met alle vrouwen in De Mobil die nog niet goed Nederlands spreken en weet hoe het voelt om de taal niet te verstaan. Uit deze motivatie wil ze zich actief gaan inzetten en gaan werken als tolk. Dit was het idee van één van de medewerkers, die haar zei dat haar Nederlands zeker goed genoeg is. (observatie Marloes)

“De inburgeraar doet aan zelfevaluatie en zelfsturing bij het ontwikkelen van autonomie” (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

Van de nieuwkomer wordt verwacht zijn eigen vorderingen te evalueren, na te gaan of de genomen stappen naar het doel te leiden, zijn aanpak en keuze bij te sturen, de afstand in te schatten naar het secundaire traject en hierbij aansluitend de nodige stappen te zetten naar dit secundaire traject (Geïntegreerd Doelenkader, 2008).

De ouders kunnen zichzelf bijsturen doordat ze geconfronteerd worden met andere opvoedingsmodellen in De Mobil. Door de vrije confrontatie worden ouders geconfronteerd met andere waarden en opvoedingsstijlen. Ze krijgen een aanbod van kennis en mogelijkheden, en zijn vrij om al dan niet deze informatie mee te nemen en erover na te denken (Van Der Mespel, 2011). Ze kunnen zichzelf bijsturen door het krijgen van andere informatie. Concluderend kunnen we zeggen dat de ouders zichzelf kunnen bijsturen bij het ontwikkelen van autonomie omdat ze met de visies en ideeën van andere ouders geconfronteerd worden.

De acht verschillende clusters, hierboven opgesomd, zijn nodig om de zelfredzaamheid of autonomie te vergroten (Geïntegreerd Doelenkader, 2008). Op basis van de beschikbare gegevens kunnen we stellen dat deze clusters aan bod komen en geoefend worden in De Mobil en dat de zelfredzaamheid van de ouders in De Mobil stijgt. De vrouwen hadden op briefjes, die aan de muur hangen in De Mobil, neergepend dat ze zelf geld willen verdienen, kansen willen grijpen zoals werk en dat ze niet afhankelijk willen zijn van hulp. Uit volgend citaat kunnen we afleiden dat de vrouw geleerd heeft meer haar eigen weg te vinden en geleerd heeft sterk te zijn. Haar zelfredzaamheid is gegroeid. We kunnen hier ook zien dat ze haar leven meer in eigen handen heeft en dus actor geworden is van haar leven.

Ik heb hier geleerd om mijn eigen weg te vinden en ik heb meer zelfvertrouwen gekregen. Ik heb geleerd om sterk te zijn. Als De Mobil er niet was geweest, dan had ik eigenlijk niets kunnen waarnemen of realiseren. (vrouw 5)

Uit volgende citaten kunnen we afleiden dat de medewerkers proberen de zelfredzaamheid te verhogen bij de ouders, wat tevens een grote doelstelling is van De Mobil (Jaarverslag De Mobil, 2013).

Ik probeer wel hun zelfredzaamheid een beetje te vergroten. Dat gebeurt niet formeel hé, maar zo binnen gesprekken, hoe ga je daarmee om. (medewerker 3)

Ze moeten op den duur zelf kunnen bellen of zelf naar een organisatie stappen. Wij gaan de eerste keer wel meegaan, maar we gaan dat niet blijven doen, ze moeten daarin groeien. (medewerker 1)

Maar het is ook niet de bedoeling dat we dit blijven doen, als we zien dat ze het zelf kunnen, dan ja, dan laten we hen alleen gaan of we laten hen alleen een telefoontje doen en dan kunnen we er bijvoorbeeld bij staan, als ze dit liever willen. Ma we zorgen wel dat we ze niet blijvend ondersteunen of hun handje vasthouden, maar dat ze ook wel ja, dat ze ook zelfstandiger daar in worden. (medewerker 2)

Rollen

Bij het nastreven van de acht clusters van competenties nemen ze een verschillende rol aan in de maatschappij, onderverdeeld per perspectief. De rol bij het educatief perspectief is “cursist/student”, bij het professioneel perspectief is dit de “ondernemer, werkzoekende en werkende” en bij het sociaal perspectief “consument, vrijetijdsbesteder, beheerder huisvesting en gezinsadministratie en opvoeder” (Geïntegreerd Doelenkader, 2008, p. 19). Deze rollen worden niet verder verduidelijkt in het document en daarom willen we hier opmerken dat er een interpretatie gegeven wordt wanneer we bekijken of de ouders in De Mobil deze rollen invullen.

Er zijn enkele vrouwen die Nederlandse taallessen volgen buiten De Mobil en ze nemen op die manier de rol van cursist op. Uit de interviews en observaties zien we de rol als ondernemer niet aan bod komen.

In volgend citaat kunnen we afleiden dat een vrouw de rol opneemt als werkzoekende, waarbij De Mobil haar geholpen heeft in haar zoektocht naar werk. Ze ondervindt hierbij heel wat struikelblokken, zoals het niet mogen aanhouden van haar hoofddoek, wat een heel delicate kwestie is voor de vrouw. De Mobil heeft haar wel geholpen bij de zoektocht naar werk. De tekst tussen haakjes is de tolk die aan het woord is.

Ik werken, beginnen morgen, eerste werkdag. Dat was ook een project dat we samen hebben afgelegd. Een weg zoeken naar werk. (Het is voor haar belangrijk dat ze een werk vindt waar ze haar hoofddoek mag aanhouden). Het is moeilijk voor mij, waarom? Dat is het moeilijkste

dat ik ervaar. Het is een drempel die, het was een moeilijke weg, het zoeken naar werk. (Ze is blij, want het is een heel lang traject dat ze heeft afgelegd om werk te vinden, maar nu is ze blij dat ze een aangepaste baan heeft gevonden, want ze heeft last van haar rug. Maar nu blijkt dat ze haar hoofddoek niet mag aandoen, dat vindt ze heel moeilijk). (vrouw 5)

De vrouwen nemen allen de rol van consument aan, waarvan het ruilwinkeltje in De Mobil een typerend voorbeeld is. Ouders kunnen er kleren uitwisselen, waarbij de regel is dat de ouders per kind per week maximaal 5 kledingstukken mogen meenemen. Men is hierbij niet verplicht iets in ruil terug te geven (Jaarverslag De Mobil, 2013). Zoals al besproken, is het een plaats waar het bewustzijn van mensen over hun eigen gedrag geprikkeld wordt, omdat er sociale controle is. Ze leren omgaan met geven en nemen (Hens, 2015).

We kunnen afleiden dat de ouders vrijetijdsbesteders zijn aangezien ze deelnemen aan de activiteiten in De Mobil. Alle geïnterviewde vrouwen zijn beheerder van een huis en hebben een gezin, waardoor we kunnen afleiden dat ze handelen in een rol van beheerder van een huisvesting en een gezinsadministratie. Hierbij aansluitend zijn het allen opvoeders daar het ouders met kinderen zijn.

11 leeromgevingen

Inburgering stelt 11 leeromgevingen centraal in het inburgeringstraject, namelijk stad & land, verblijfsstatuten, gezin, tewerkstelling & ondernemerschap, wonen, gezondheidszorg, volwassenenonderwijs, publieke dienstverlening, mobiliteit, consumptie en vrije tijd (BRON). De competenties kunnen geoefend worden in de verschillende leeromgevingen, maar deze komen ook aan bod in de cursus maatschappelijke oriëntatie. Hieronder bekijken we of deze leeromgevingen eveneens behandeld worden in De Mobil.

Onder de leeromgeving stad & land kunnen we activiteiten van De Mobil plaatsen waarin er gewerkt wordt rond waarden en normen en rechten en plichten van ons land. In De Mobil zijn er soms gesprekken met de vrouwen hierover in onze samenleving. Een medewerker zegt het volgende:

Er zijn dingen die misschien in de weg zullen staan van een integratie hier omdat de waarden en normen zo verschillend zijn en dan kunnen we dat benoemen. Maar ik ga niet zeggen dat zij daar moeten in veranderen. Je kan wel zeggen, euh, van dat feit, dat euh, dat hier niet zo getolereerd wordt en dat ja, da kan wel zijn dat mensen die daarop kijken, en dan weten ze dat ook. Maar ik heb niet het gevoel dat onze waarden en normen zoveel beter zijn dan andere. Maar je hebt ze gewoon meegekregen, het hangt er een beetje vanaf. Soms dan denk ik van oei, dat vind ik moeilijk. Maar euh, je kan daarover in gesprek gaan hé. Dat gaat ook heel goed. Als de mensen hier efkes zijn, kan je eigenlijk gemakkelijk over dingen in gesprek gaan. (medewerker 1)

Naast de leeromgeving stad & land, zien we dat de leeromgeving gezin heel sterk aanwezig is. De Mobil is namelijk een opvoedingsondersteuningspunt. Er wordt heel wat aandacht besteed aan de kinderen en aan het vinden van een goede school voor de kinderen, wat hierboven al aangehaald werd.

Ook van de leeromgeving tewerkstelling kunnen we zeggen dat deze aandacht krijgt in De Mobil. De medewerkers van De Mobil helpen hen in het vinden van een baan, door bijvoorbeeld mee te stappen naar de VDAB maar ook omdat ze onderling spreken over werken en opleidingen. Eén van de vrouwen in De Mobil is aan het solliciteren als tolk. Uit volgend citaat blijkt dat een medewerker haar aangespoord en geholpen heeft.

Dus euh, er komen veel vrouwen naar De Mobil, die niet zo veel Nederlands kunnen praten. En ik ben ier, ik ben de enigste die beter Nederlands dan hun praat en ook Arabisch en Berbers. Ik euh, soms, de medewerkers van De Mobil, ik vertaal zo soms bij hun. Een medewerker heeft me gezegd dat ja, euh, alleja, als je dat graag doet en je spreekt goed. En ik vind dat ook goed dat je ook helpt en het is beetje hulp en ik voel me ook goed als ik dat doe. Want weet je, het is heel lastig als je de taal niet goed kan en niet begrijpt. (lacht). (vrouw 2)

Hieruit kunnen we afleiden dat deze leeromgeving aanwezig is. Belangrijk hierbij is dat de medewerkers niet willen opleggen aan de ouders dat ze moeten werk zoeken.

Een volgende leeromgeving die we ook opmerken in De Mobil is de gezondheidszorg. Uit volgend citaat kunnen we afleiden dat vrouwen bijvoorbeeld met brieven van het ziekenhuis of de dokter bij de medewerkers komen van De Mobil.

Mobil heeft samen gaan naar ziekenhuis, samen euh, helpen, een beetje ja. Voor afspraken en ook helpen, voor afspraken veel. Voor alle dingen, ook andere dingen. Niet alleen ziekenhuis, ook voor papieren, voor brieven enzo jaja. (vrouw 5)

Wonen is een volgende leeromgeving die we tijdens de observaties zien opduiken. Een vrouw in De Mobil had geen vaste verblijfplaats en één van de medewerkers heeft een kamer voor haar kunnen regelen, waar ze tot een jaar kan blijven.

De medewerkers dragen ook bij aan de publieke dienstverlening. Uit het volgende citaat zien we dat ze vinden dat sommige diensten zoals het OCMW toch niet altijd even toegankelijk zijn, in tegenstelling tot wat deze beogen. De medewerkers gaan daarom soms mee om een afspraak te maken of ze bellen in hun plaats, omdat ze willen dat alle ouders toegang krijgen tot bepaalde organisaties en daarbij kunnen geholpen worden bij onder andere problemen rond huisvesting of financiële problemen.

Ik denk dat dit wel echt nodig is want er zijn heel veel diensten, die er dan zijn bij huisvesting of financiële problemen, voor alles en nog wat, maar het blijkt toch niet altijd even toegankelijk te zijn. Het blijkt moeilijk te zijn voor mensen om daar terecht te komen met hun vraag. Heel veel diensten, als mensen een keer wegblijven, nemen zelfs niet spontaan terug contact met hen op. Terwijl dat ja, sommige mensen het gewoon niet goed begrepen hebben en dan soms het idee hebben dat ze hier geen antwoord gevonden hebben op hun vraag of niet doorhebben dat ze zelf een nieuwe afspraak moeten maken of toch schrik hebben over wat gezegd wordt enzo. Ze doen geen moeite, omdat mensen bij het gewone aanbod kunnen komen. Bij het OCMW is het vaak een kwestie van de moeilijkheid dat je daar iemand te pakken krijgt of om een afspraak te maken. En dat ze moeten terugbellen en nog eens moeten terugbellen om te zorgen dat je er terug geraakt. Sommige van die organisaties verwachten ook gewoon veel zelfstandigheid en verantwoordelijkheid bij de gezinnen. Die organisaties proberen heel laagdrempelig te zijn, maar we zien dat ze dit niet echt zijn voor deze gezinnen. Het is voor hen soms nog altijd heel moeilijk om daar een afspraak te maken of de stap te zetten om er naar toe te gaan. En dan gaan wij mee of bellen we eens in hun plaats, ja...(medewerker 2)

De volgende leeromgeving is de mobiliteit: de vrouwen komen te voet of met de bus naar De Mobil. De eerste keer gaat één van de medewerkers naar hen thuis en leert hen hoe ze de bus moeten nemen of voor sommige activiteiten van De Mobil nemen ze gezamenlijk de bus.

De voorlaatste leeromgeving is consumptie. In De Mobil zien we dit in het volgende voorbeeld duidelijk terugkomen. De medewerker meent dat vrouwen soms niet goed kunnen inschatten hoeveel hun kinderen op lange termijn zullen kosten. Een medewerker probeert duidelijk te maken aan een vrouw in De Mobil hoeveel een kind eigenlijk kost. Ze wil hiermee de vrouw inzicht geven en tot nadenken stemmen bij de beslissing om nog kinderen te krijgen omdat ze weet dat de vrouw niet heel kapitaalkrchtig is.

Allez, we proberen dat te bespreken. We vragen haar dan of ze weet hoeveel een kind eigenlijk kost en hoeveel dat de kinderen later gaan kosten als ze moeten gaan studeren, wanneer ze naar het middelbaar gaan. Dan zeg ik tegen haar van: ik heb al gehoord dat da zoveel kost, want wij hebben dat dan ook eens opgezocht. Hoeveel kost eigenlijk een kind van die leeftijd tot die leeftijd. (medewerker 2)

Als laatste is er de vrije tijd. We kunnen uit de activiteiten die plaatsvinden in De Mobil afleiden dat er aandacht besteed wordt aan de vrije tijd. Een voorbeeld is de activiteit zwemmen, waarbij de mama's met hun kinderen samen gaan zwemmen. De vrouwen maken zo kennis met het zwembad, en leren onder andere hoe ze er naartoe kunnen gaan en hoe ze er zich moeten gedragen. Een ander voorbeeld waarbij de leeromgeving vrije tijd aan bod komt, is wanneer vrouwen een sport of hobby zoeken voor hun kinderen.

De medewerkers als trajectbegeleiders

In het inburgeringstraject wordt men ondersteund door een trajectbegeleider die ondersteuning aanbiedt en de inburgeraar opvolgt. Hij/zij wordt gezien als de operationele regisseur van het traject (Geïntegreerd Doelenkader, 2008). In De Mobil zijn er drie medewerkers, die de ouders ook proberen op te volgen of te begeleiden, indien nodig. Ze willen ruimte geven aan de mensen, stellen open vragen aan de ouders en maken de ontmoeting mogelijk. Daarnaast willen ze de openheid van de dialoog bewaren, en zorgen dat er een open confrontatie gecreëerd kan worden (Van Der Mespel, 2011). Dit alles kan afgeleid worden uit volgende citaten.

Maar als groepsmedewerker doen wij de ja, de groepen die wij installeren voor jonge gezinnen hier. We begeleiden, voorbereiden, zorgen dat die mogelijk zijn. Maar ook alles daarrond, het onthaal en zorg aan mensen, hen helpen de weg vinden enzo. (medewerker 1)

Mijn rol is een beetje de warme sfeer creëren. Ik ga, ik doe, ik begeleid mee de gesprekken. Ik geef dit een beetje sturing. (medewerker 3)

Wij willen eigenlijk vooral een plek zijn waar gezinnen kunnen komen en waar het de bedoeling is dat gezinnen een plek krijgen. Alle, en daarvoor moeten wij toch wel een bepaalde positie innemen om te zorgen dat die gezinnen een plek kunnen krijgen. (medewerker 1)

De medewerkers van De Mobil willen hierbij niet de persoon zijn die zaken oplegt aan de vrouwen of hen zegt wat ze moeten doen en wat het beste is voor hen en hun kinderen.

Welke rol dat ik wil oppakken, dat is gewoon ondersteunend zijn naar de mensen toe in euh, kwetsbare mensen zijn, mensen die omwille van situaties vaak heel kwetsbaar gemaakt zijn. (medewerker 1)

Het moet van binnenuit komen. Ik ben niet de persoon om te gaan zeggen wat of hoe. Plus ik weet het ook niet altijd van wat of hoe. Ik weet dat het voor mij gewerkt heeft, maar daarom werkt het niet altijd voor een ander. (medewerker 1)

Hoofdwaarden

Zoals eerder aangegeven, beklemtoont men in Vlaanderen deze hoofdwaarden steeds in heel ruime zin. Deze vijf hoofdwaarden komen in de lessen Maatschappelijke Oriëntatie aan bod en vormen de rode draad (Alsulaiman et al., 2006). In De Mobil kunnen we deze waarden zien terugkomen, waarbij wij hier een bepaalde invulling van deze waarden zien door onze betekenis die we eraan geven.

In De Mobil hangen briefjes aan de muur waarop enkele vrouwen geschreven hebben welke waarden, normen, vaardigheden,... zij belangrijk vinden om een goede burger te zijn. Naast de waarden rond het kunnen spreken van de taal, onafhankelijk zijn en het vinden van werk, zien we dat enkele vrouwen thema's binnenbrengen die we kunnen zien in het kader van gelijkheid, solidariteit en respect. Dit zijn de volgende: 'delen met elkaar', 'niet onvriendelijk zijn tegen mensen die je niet

kent', 'respect hebben voor anderen', 'proberen elkaar te begrijpen', 'iedereen is gelijk', 'Alles goed, samen lief', 'goed doen, geen racisten doen.'

Uit volgend citaat kunnen we afleiden dat vrouwen respect hoog in het vaandel dragen. De vrouw in volgend citaat wil goed doen voor de burens en ze respecteren.

Respect, dat je goed contact hebt met je burens. Als jij goed bent en dat komt van u, dan gaan de mensen misschien ook moeite doen om goed te zijn. Ook al zijn ze niet goed, of hebben ze geen goede intenties, dan zullen ze wel, ook al blijf je u best doen, dan zullen ze misschien wel, dan gaat het wel beter. Niet alleen bij de burens, ook andere. Jij maken goed, de andere ook goed (vrouw 5).

De medewerkers gaan cultuursensitief te werk, waarmee bedoeld wordt dat er respect is voor alle anders culturele visies of maatregelen. Het is belangrijk deze aan bod te laten komen in groepsgesprekken (Jaarverslag De Mobil, 2013). We kunnen uit deze doelstelling afleiden dat respect voor anderen, solidair zijn tegenover anderen, hier belangrijk wordt geacht. Vrouwen worden als gelijken gezien in De Mobil.

De Nederlandse taal wordt geoefend, zelfredzaamheid wordt verhoogd, de vrouwen verwerven informatie, kunnen in De Mobil terecht met hun vragen, leren beslissingen te nemen door met andere vrouwen te discussiëren, leren hun weg vinden in de maatschappij,... De eerste voorwaarden voor het stimuleren tot actief burgerschap worden gelegd, waarbij ze leren actor te zijn van hun eigen leven. De elf leeromgevingen zien we ook terugkomen in De Mobil. De medewerkers kunnen gezien worden als trajectbegeleiders, eerder een vertrouwensband ontwikkelen en de ontmoeting faciliteren. In De Mobil komen er dus duidelijk burgerschapspraktijken aan bod.

5.2. Breuklijnen

In het eerste deel werd aangetoond dat de zelfredzaamheid van ouders verhoogt door naar De Mobil te gaan. Toch is er een groot verschil tussen de werkingsprincipes van De Mobil en Inburgering. Individuen worden meer zelfredzaam maar de aandacht gaat hierbij niet uit naar het ideaalbeeld van het individu dat autonoom functioneert (Vandenbroeck et al., 2007).

Er is een groot verschil tussen beide noties van het zelfredzaam worden in De Mobil en bij inburgering. Anders dan bij inburgering ontstaat zelfredzaamheid in De Mobil niet door een opgelegd programma, maar door ontmoetingen en relaties tussen de vrouwen onderling en de medewerkers. De Mobil bevordert de zelfredzaamheid en autonomie, maar de autonomie gaat hier steeds gepaard met de verbondenheid. Het is binnen deze verbondenheid dat de vrouwen hun identiteit vormen. De Mobil wil de ouders een plek geven om hen uit hun isolement te halen zodat de mensen zich verbonden voelen en hierdoor de competenties geoefend worden. Het is door deze ervaring van verbondenheid dat het sociale vorm krijgt (Van Der Mespel, 2011).

In relation to parent support, it implies that one does not look for programmes that enhance autonomy or empowerment, but rather at how empowerment as well as interdependency, relations and encounters may be enacted or 'performed' between people. (Vandenbroeck et al., 2009, p.74)

Waar inburgering eerder werkt als slijtzwam, die een onderscheid creëert tussen burgers en nog-geen-burgers, werkt burgerschap eerder als bindmiddel in De Mobil (Hurenkamp & Tonkens, 2008). De vrouwen in De Mobil voelen zich verbonden met elkaar. Ook in de citaten gerelateerd aan de hierboven besproken competenties is te zien dat de verbondenheid en gesprekken met andere vrouwen, hun zelfbewustzijn meer ontwikkelt. We kunnen hierbij verwijzen naar het feit dat ze uit conversaties met andere vrouwen meer informatie verwerven en verwerken, maar ook door gesprekken leren keuzes maken. In volgende citaten kunnen we zien dat de vrouwen zich verbonden voelen met de andere, wat blijkt uit volgende observaties. In het eerste voorbeeld zien we dat de mama's koekjes delen met de kinderen van de andere ouders. Een volgend voorbeeld toont een vrouw die trakteert met pralines aan de andere vrouwen en de medewerkers tijdens de activiteit de B(r)abbelkaravaan. Wanneer een mama aanstalten maakt om weg te gaan, volgen de meeste, wat ook de verbondenheid aantoont. Vandenbroeck & Geens (2010) menen ook dat deze gebaren wijzen op een gevoel van verbondenheid.

Vandaag vond voor de tweede keer de Brabbelkaravaan in Wilslele plaats. De vrouw die regelmatig naar De Mobil komt, kwam stipt om 10 uur toe samen met haar vriendin. Deze had pralines mee voor alle vrouwen en de medewerksters. (observatie Marloes)

Tijdens de groepswerking gebeurt het veel dat de vrouwen koekjes meehebben voor hun kind. Ze delen deze met de andere kinderen en met de ouders. Eén keer was er een kindje dat wat ziekjes was en niet wilde eten. Ze wilde enkel een koekje, wat de mama niet bij had. Een andere vrouw had dit gehoord en gaf er eentje dat ze meehad voor haar eigen kindje. (observatie Marloes)

Tijdens de groepswerking gingen de ouders meestal samen weg. Wanneer een vrouw aanstalten maakte om weg te gaan, volgden de andere vrouwen meestal ook allemaal. (observatie Marloes)

In De Mobil wordt de verbinding gelegd met het idee dat we allen afhankelijk zijn van elkaar en dat dit inherent is aan ons menselijk bestaan (Vandenbroeck et al., 2007). In tegenstelling tot de autonome, zelfstandige, actieve burger die men wil bereiken in het inburgeringstraject is burgerschap in De Mobil veel meer dan dat. Het is een kwaliteit van de relaties tussen individuen en niet meer van individuen. De mensen voelen zich hier onderling verbonden. Ze hebben het gevoel ergens bij te horen, wat 'belonging' wordt genoemd (Vandenbroeck & Geens, 2010).

De vrouw die regelmatig naar De Mobil komt, kwam stipt om 10 uur toe samen met haar vriendin. Deze had pralines mee voor alle vrouwen die er zouden komen en voor de medewerkers. (observatie Marloes)

Wanneer het eten klaar is, gaan ze allemaal aan tafel. Er is een vrouw die ervoor zorgt dat er genoeg stoelen en plaats is, zodat iedereen rond de tafel kan. Een andere vrouw bedient iedereen en zorgt dat alle genoeg eten heeft gekregen. (observatie Marloes)

Ik voel me een deel van het geheel. Geen ongelijkheid. Ja, ik voel me deel van een geheel. Als ik niet kom, dan heb ik het gevoel dat ik iets gemist heb. Maar wat ik gemist heb, dan vind ik heel moeilijk om te verwoorden. (vrouw 3)

Er is geen onderscheid tussen wie burger is en wie niet, burgerschap wordt door iedereen gedragen. Dit wordt het relationeel burgerschap genoemd, dat gaat over het samenleven met anderen (Vandenbroeck 2007; Lawy & Biesta, 2006; Pols, 2006). Uit deze verbondenheid ontstaat vorming. Hierbij staat ontmoeting in diversiteit centraal. De maatschappij heeft nood aan plaatsen waar gedeelde identiteiten vorm kunnen krijgen, over zowel socio-economische als etnisch culturele grenzen heen. In De Mobil probeert men te werken over etnisch culturele grenzen heen, wat al aangetoond werd in het stuk over diversiteit (Van der Mespel, 2011). In volgend citaat van een mama in De Mobil kunnen we afleiden dat ze het gevoel heeft dat iedereen gelijk gezien wordt in De Mobil.

Ja, dat euh, iedereen is gelijk. Ook ben je arm of ander kleur of. Ik heb het gevoel we zijn dezelfde hier. Ik praat niet in straat hé. Maar in de Mobil heb ik gevoel dat iedereen gelijk is. (vrouw 2)

Toch blijft het moeilijk om de wij-zij groepen van allochtonen en autochtonen te mengen, wat we konden afleiden uit het citaat bij de cluster diversiteit. Door met andere vrouwen te praten, worden ze bewust van wie ze zijn en krijgen ze inzicht in hun plaats in de gemeenschap (Vandenbroeck & Geens, 2010).

Trienkens (2004 geciteerd in Gowricharn, Postma & Trienekens, 2012, p. 12) spreekt over het geleefd burgerschap. "Het is een proces waarin burgerschap continu gevormd en bestreden wordt in alledaagse praktijken en waarin de dynamiek in de culturele karakteristieken van burgerschap, zoals identiteit centraal staat". Het uitgangspunt is geen opgelegd model maar er wordt vertrokken vanuit de leefwerelden van burgers. Het baseert zich op de alledaagse praktijken. Men wordt hier geen burger door zich te assimileren aan de meerderheidscultuur, maar door "meervoudige en gelaagde identificatieprocessen" (p. 12). Men gaat hier dus voorbij aan de ready made citizen of het maakbaar burgerschap.

Eerder werd gesproken over een minimale en maximale invulling van burgerschap, waarbij dit in De Mobil eerder maximaal benaderd wordt. Hierbij worden naast kennis ook competenties onrechtstreeks geleerd om zo beter te kunnen functioneren in een complexe en diverse samenleving. In volgende citaten kunnen we afleiden dat vrouwen niet alleen de taal oefenen, maar ook afspraken leren maken voor de dokter, wat wij zien als competenties nodig om te kunnen functioneren in de samenleving.

Ik praat Nederlands door De Mobil, ik praten met medewerkers. Niet allemaal verstaan, gewoon een beetje. (vrouw 1)

Hier afspraken maken voor dokter en voor school. Ook hier afspraken leren maken voor dokter. (vrouw 1)

Mobil heeft samen gaan naar ziekenhuis, samen euh, helpen, een beetje ja. Voor afspraken ook helpen, voor afspraken veel. Voor alle dingen, ook andere dingen. Niet alleen ziekenhuis, ook voor papieren, voor brieven enzo jaja. (vrouw 5)

Burgerschap wordt hier niet gezien als een status die men kan bereiken door een bepaald traject te volgen, maar als een praktijk (Lawy & Biesta, 2006). Dit wordt burgerschap-als-praktijk (Lawy & Biesta, 2006) genoemd, wat tegengesteld is aan het inburgeringstraject dat nieuwkomers moeten volgen om een burger te kunnen worden. Uit observaties en interviews zien we een gerichtheid naar het leren van burgerschap door de praktijk zelf, die ingebed is in de dagelijkse realiteit. Elke persoon wordt als burger beschouwd.

Dewey sluit zich hierbij aan want hij stelt het gemeenschappelijke 'doen' centraal als basis voor de ontwikkeling van burgerschapswaarden (1952 geciteerd in De Waal, 2015). Analoog hieraan zien we een vrouw die al doende iets bijleert.

We zijn gezamenlijk naar de snoezelruimte geweest met de bus, waarbij een vrouw, die nog maar net nieuw in het land is, diende te zeggen welke bus wij moesten nemen. Op deze manier leerde ze hoe het bussysteem in België in elkaar zit. Dit werd haar niet aangeleerd, maar werd praktisch geoefend samen met De Mobil, want we moesten tenslotte in de snoezelruimte geraken. (observatie Marloes)

Naast burgerschapsvorming zien we in De Mobil een ander soort gemeenschapsvorming dan het inburgeringstraject wat een samenleving wil vormen door individuen op te voeden tot een verantwoordelijke burger, namelijk gemeenschapsvorming als realisatie van burgerschap (Bouverne-De Bie et al., 2006). In De Mobil steunt gemeenschapsvorming niet op het vormen van individuen. De gemeenschap verwijst hier naar wat zich afspeelt tussen de individuen onderling. Burgerschap is hier niet een eigenschap of competentie die burgers dienen te bezitten om tot een bepaalde groep te behoren, maar iets dat tot stand komt door de relaties die mensen met elkaar aangaan. Het is een collectieve, sociale praktijk (Cockx, 2010). Individuen gaan in De Mobil relaties aan met anderen die verschillend zijn van zichzelf. Op deze manier overstijgen ze zichzelf door in dialoog te treden met de anderen waardoor ze de verschillen van elkaar overstijgen (Cocxk, 2010). In volgend citaat zien we dat de ouders met veel mensen van verschillende origine in contact komen en toch als gelijke worden beschouwd.

Ik kom naar Mobil, is goed voor mensen. Blij, soms naar buiten met mensen enzo euh, niet goed. In De Mobil iedereen zelfde. Zelf Marokkanen, Koerdisch, Turks, Belg, allemaal zelfde. Allemaal zelfde kijken. Andere mensen niet zelfde. In Mobil, allemaal zelfde. (vrouw 5)

Er zijn veel verschillende culturen hier, veel ouders die hier komen, zijn van verschillende landen, wat ik heel goed vind. Veel goed, ja. Geen familie hier, hier De Mobil veel familie. De Mobil is echt mijn familie geworden, aangezien ik zelf geen familie heb hier. Ja, hier familie. Het is mijn netwerk hier. Als ik hier toekom, is het echt alsof ik thuiskom bij mijn familie. (vrouw 5)

De medewerkers proberen de openheid van de dialoog te bewaren en ruimte te bieden voor ontmoeting en vrije confrontatie (Van Der Mespel, 2011). Het is in de samenkomst zelf tussen de mensen dat een gemeenschap vorm krijgt (Vandenbroeck & Geens, 2010). Individuen creëren hun identiteit in interacties met anderen (Bouverne-De Bie et al., 2006). Analoog hierbij kunnen we uit volgende citaat afleiden dat de medewerkers uit ervaring ondervinden dat vrouwen veel leren door onderling met elkaar te praten.

We denken ook niet dat dit werkt, want als mensen van buitenaf krijgen, van aja, je kindje slaapt niet goed, dat betekent dat je zo en zo, en dat te weinig toe. En zo ritueeltjes doen, dan voor die mensen die ritueeltjes helpt dat niet dat ik dat ga zeggen. Maar als mensen in gesprek met anderen op iets komen, dan gaan ze denken, Hoh dat is wel iets dat ik zou kunnen doen. Het moet van binnenuit komen. Ik ben niet de persoon om te gaan zeggen wat of hoe. Plus ik weet het ook niet altijd van wat of hoe. Ik weet dat het voor mij gewerkt heeft, maar daarom werkt het niet altijd voor een ander. (medewerker 1)

De vrouwen hebben het gevoel ergens bij te horen en een deel te zijn van het geheel. Uit volgende citaten kunnen we afleiden dat de vrouwen zich zo niet voelen in de samenleving. Ze geven aan dat ze discriminatie ervaren en zich geen gelijke voelen met de andere Belgen.

Nee, ik ben niet goed voor straat. Soms mensen oud, of naar bus, veel zo euh, kijken en soms ook praten niet goed. Waarom komt naar hier? Waarom niet weg? Als ik naar huis, veel wenen (beeldt wenen uit). Ik ben niet goed voor de, soms niet altijd. Met andere mensen goed, andere niet. (vrouw 1)

Ik heb het nog een beetje moeilijk buiten De Mobil. En ook wat gebeurt er allemaal de laatste tijd. Maar euh, aan de ene kant zeg ik ja: niet iedereen is slecht. Er zijn overal goede en slechte mensen. Ja... Het is zowat ja maar.. Ik voel dat wel. Ik ga niet vies gekeken voelen, maar wel je voelt dat. Je voelt dat je buitenlander bent. Maar niet bij iedereen hé. Bij een paar mensen. Maar ik kan ook begrijpen hé, dat is normaal. (vrouw 2)

Nee, ik voel me niet als hen. (als antwoord op de vraag of men zich een deel van de samenleving in België voelt). (vrouw 3)

Ik vind dat in België, veel racistisch. Niet meer zoveel goede personen hier, deze tijd, heel moeilijk. Beetje moeilijk. Als mensen goed tonen, maar daarna niet hé. (vrouw 4)

De samenleving kan op twee manieren omgaan met nieuwkomers: of men verwacht dat ze zich helemaal aanpassen aan de gastsamenleving of men houdt rekening met de eigenheid van de groepen en verwelkomt ze met respect voor hun cultuur. Het inburgeringstraject blijkt integratie te beogen, al komt er soms kritiek dat het eerder zou neigen naar assimilatie (Loobuyck, 2011). Een doelstelling van De Mobil, zoals eerder aangegeven, is dat er rekening gehouden wordt met de

eigenheid van de groepen en men respect heeft voor de cultuur. Tijdens de observaties zagen we onder andere dat er gepraat wordt over verschillende culturen, met daarbijhorende typische gewoontes. Ook mogen de vrouwen een hoofddoek dragen in De Mobil. Tijdens de kookmomenten wordt er enkel klaargemaakt wat de vrouwen mogen eten vanwege hun cultuur. Er worden typische gerechtjes uitgewisseld.

Hoe de samenleving of De Mobil nieuwkomers behandelt, is één kant van het samenlevingsverhaal. Aan de andere kant kan er gekeken worden naar hoe de nieuwkomers hiermee omgaan en/of ze zich willen inpassen in een nieuwe samenleving. Loobuyck (2011) noemt dit de 'treatment side' en de 'adaptation side'. Enerzijds kan er gekeken worden naar hoe een samenleving omgaat met en reageert op de komst van nieuwe burgers, en anderzijds hoe de nieuwkomers hiermee omgaan en/of ze zich willen inpassen in een nieuwe samenleving. Hierboven werd besproken hoe De Mobil de vrouwen benadert die bij hen langskomen. In de volgende paragraaf wordt gekeken naar de 'adapation side', namelijk hoe de ouders in De Mobil zich verhouden tot de samenleving. Daarna wordt onderzocht of De Mobil hierbij een rol kan spelen.

Uit de interviews van de vrouwen kan men afleiden dat ze geen familie of vrienden hebben in België. Dit citaat is een voorbeeld ervan.

Heel veel, ik heb geen familie hier. Ik wou zo een beetje, dat ze iemand toch voor ons een beetje tijd heeft. Ik ben altijd bezig met de kinderen en thuis. (vrouw 2)

De vrouwen staan los van de samenleving, wat gezien kan worden als segregatie (Loobuyck, 2011). Ze behouden volledig hun eigen cultuur en leven naast de gastsamenleving. De Mobil kan er wel voor zorgen dat vrouwen meer contact krijgen en zo meer deelnemen aan het maatschappelijke leven. Dit kunnen we afleiden uit volgende citaten van één van de medewerkers.

Maar anderzijds zal er wel, dat mensen van hier andere mensen kunnen leren kennen, en ook buiten deze plek elkaar zien en contact blijven houden, waardoor hun netwerk zal vergroten, en waardoor het dan wel gemakkelijker zal gaan in de buitenwereld. Toch ook een plek vinden zo in de buitenwereld. (medewerker 1)

Mensen die hier zich bijvoorbeeld heel goed voelen want bijvoorbeeld een hoofddoek dragen is hier geen issue. Maar als ze dan bijvoorbeeld op straat komen, voelen ze dit wel heel hard. Als ze hier goed genoeg kunnen voelen dat dit geen issue is, dan zouden ze later op straat ook geen issue meer moeten hebben dat ze dit kunnen meepakken naar buiten. (medewerker 1)

Sommige vrouwen blijven gehecht aan hun eigen cultuur. Uit volgend citaat leiden we af dat niet alle vrouwen van De Mobil zich evengoed integreren in onze samenleving.

Bij sommige mensen gaat dat minder, bij andere mensen gaat dat heel snel. Ik weet niet hoe goed dat gebeurt. (medewerker 1)

Zoals eerder aangegeven is de grens tussen de vier adaptatievormen, namelijk integratie, segregatie, marginalisering en assimilatie, niet duidelijk te trekken (Loobucyck, 2011). In volgend citaat zien we dat de vrouwen zich geïntegreerd hebben qua taal, maar als het gaat om religieuze beleving kiezen voor segregatie. Hierna volgend interview werd afgenomen van een full-time huismoeder die al twaalf jaar in het land is en naast de mensen van De Mobil niemand kent in België.

Ik heb geen familie, zo echt contact met mensen hé. Alleen Mobil en soms daar vrouwen kennen. (vrouw 4)

Ze vindt het heel belangrijk dat haar kinderen de cultuur behouden en Marokkaans praten. Zo vindt ze het niet kunnen dat in België mensen gaan samenwonen vooraleer ze getrouwd zijn. Belgen zijn afstandelijk en niet vriendelijk, volgens haar. (observatie Marloes)

Tijdens de observaties konden we afleiden dat de vrouwen zich het meest identificeren met de etnische minderheidsgroep, wat Snauwaert et al. (2003) het dissociatieve individu noemen.

Een doelstelling van De Mobil is om rekening te houden met de verschillende culturen:

Het is aangewezen om de ontmoetingsgroepen te plaatsen in het licht van bepaalde gewoontes in andere culturen waarbij vrouwen onderling samenkomen om over relaties, kinderen, mannen, opvoeding, etc. te spreken. In het Turks bestaat het woord *dertlesmek*: het delen van vreugde en smart, kommer en bekommernis omtrent het leven, het gezin, de toekomst, de samenleving. (Jaarverslag De Mobil, 2013)

Dit linken we aan het transnationaal burgerschap. Bosniak spreekt hier over een gevoel van verbondenheid wanneer een gedeeld burgerschap ontstaat ondanks cultuurverschillen (2006). “Voorbij het denken van enkelvoudige loyaliteiten en identiteiten worden meervoudige, etnische en transnationale bindingen als mogelijkheidsvoorwaarden voor een vitale samenleving beschreven” (Gowricharn et al., 2012, p.12). Uit volgend citaat kunnen we afleiden dat De Mobil kan bijdragen aan dit transnationale burgerschap, met name de dimensie van identificatie. De Mobil tracht onder andere met de B(r)abelkaravaan mensen met verschillende cultuur en achtergrond samen te krijgen, waardoor er ruimte voor verschil en vitaliteit ontstaat.

Ik ben mee gaan aanbellen om mensen uit te nodigen voor de proeftuin, maar daaruit bleek dat de burens elkaar niet zo heel goed kennen. Ze zitten allemaal in hun isolement van hun appartement. Meermaals zeiden mensen dat ze behalve hun burens links en rechts, niemand kenden. Een Marokkaanse moeder praatte heel denigrerend over haar onderburens omdat het vreemdelingen waren. (observatie Marloes)

Door de mensen uit te nodigen is er al meer contact. Het is geen allesomvattend iets, maar het kan een hulp zijn, waardoor mensen uit die sociale woonwijk elkaar toch beter leren kennen. Ze zijn geen onbekenden meer voor elkaar en leren de andere culturen kennen (Van Vyve, n.d.).

Billiet et al. (1990) delen het uitgangspunt dat de mogelijkheid om te communiceren met leden van een ander etnische groep en hun manier van leven te leren kennen, begrip en waardering schept. Er

wordt uitgegaan van de spreuk 'onbekend maakt onbemind'. Amir meent dat contact tussen betrokkenen met een gelijke status leidt tot minder vooroordelen (1990 geciteerd in Billiet et al., 1990). Tijdens de observatie in De Mobil hebben we dit fenomeen duidelijk gemerkt.

Naast het transnationaal burgerschap, kan De Mobil bijdragen aan het lokaal burgerschap. Uitermark & Duvyendak (2006) schuiven dit burgerschap naar voren als kritiek op het nationaal burgerschap, dat al snel uitsluitend, fel en politiserend kan werken. Ze beogen daarom het lokaal burgerschap, waarbij er betrokkenheid is tussen de buurtbewoners. Er heerst sociale cohesie, waardoor men tegemoetkomt aan de kritiek dat de overheid zowel de verantwoordelijkheid op de individuele burgers schuift als dat die zich richt op de nationale identiteit. De Mobil draagt met groepswerking en met de B(r)abelkaravaan bij aan een aspect van het lokaal burgerschap, namelijk de sociale cohesie en identificatie.

Een functie van de B(r)abelkaravaan is namelijk om gezinnen onderling kennis te laten maken en om hen op lange termijn uit hun isolement te halen (Van Vyve, n.d.). Men wil zo het kleine ontmoeten mogelijk maken tussen mensen uit eenzelfde buurt (Soenen, 2013). De nieuwkomers komen elkaar tegen en kunnen een babbeltje slaan, waardoor een band met medebewoners kan ontstaan (Van Vyve, n.d.).

Toch zien we dat de allochtone groepen zich nog altijd het meest verbonden voelen met de eigen etnische groep. Dit komt duidelijk naar voor in de observaties. De vrouwen houden zich vooral vast aan hun eigen cultuur.

De Mobil is een ruimte voor iedereen die niemand kan opeisen. Het is een ruimte waar iedereen als gelijk wordt beschouwd, waar men zichzelf kan zijn en waar er niets van hen verwacht wordt. Het is een soort tussenruimte, een overgangsgebied tussen het publieke en het private. We moeten blijven streven naar deze ruimte als een "ontplaatste plaats" of een "ontruimde ruimte" (Ramaekers, 2015; Noens & Ramaekers, 2011). Het gevaar bestaat dat, wanneer alles van tevoren vastligt over wat een goede ouder is, in dit geval een goede burger, een plek van al zijn mogelijkheden ontdaan wordt. De mensen worden de kansen ontnomen en er is geen ruimte meer om zelf burger te worden en aan de slag te gaan (Ramaekers, 2015). Dit is het gevaar wanneer het dominante inburgeringsdiscours binnengebracht zou worden in De Mobil. Ouders verschijnen er met een gelijk vermogen, namelijk zelf betekenis kunnen geven aan de wereld en vorm geven aan het samenleven. Belangrijk is dat de medewerkers zowel op fysiek als mentaal vlak ruimte moeten scheppen in plaats van deze op te vullen met oordelen, adviezen en/of theorieën (Ramaekers, 2015). Dit is in tegenstelling tot het inburgeringstraject, waarbij men de burger definieert en kadert (Inburgering, 2015).

6. Conclusie

Vraag 1: Welke vormen van burgerschap herkennen we in De Mobil?

Op basis van de analyse van de beschikbare empirische gegevens, kunnen we aannemen dat De Mobil onrechtstreeks bijdraagt aan de ontwikkeling van de burgerschapscompetenties, voorgeschreven in het geïntegreerd doelenkader. De bijhorende rollen en leefomgevingen komen aan bod. Verder kunnen we concluderen dat de medewerkers van Inburgering vergelijkbaar zijn met deze in De Mobil, met dat verschil dat de laatste niets wil opleggen aan de mensen maar ruimte creëren voor dialoog en vrije confrontatie. Uit bovenvermelde citaten kunnen we concluderen dat De Mobil zelfs een stap verder gaat dan deze burgerschapspraktijken. Burger zijn is hier, in tegenstelling tot de autonome zelfstandige burger, een verbondenheid hebben met anderen en het is een leerproces in het leren omgaan met diversiteit. Er wordt aandacht geschonken aan de uiteenlopende manieren waarop burgers in hun dagelijkse samenleving deelnemen en vorm geven aan hun leefwereld. We kunnen hieruit afleiden dat het relationeel burgerschap duidelijk naar voren komt in De Mobil, waarbij de ouders hun identiteit ontwikkelen in interactie met de omgeving. Verder zien we dat De Mobil bijdraagt aan het stimuleren van het actief burgerschap, in de zin dat de ouders opnieuw grip krijgen op hun eigen leven. Uit het resultaat van de analyse kunnen we verder concluderen dat het hier gaat om een geleefd burgerschap, wat voorbijgaat aan het maakbaar burgerschap. De Mobil draagt enerzijds bij aan het lokaal burgerschap en het straatburgerschap door burgers van eenzelfde woonwijk samen te brengen, waardoor een verbondenheid kan ontstaan. Ook draagt De Mobil bij aan het transnationaal burgerschap, waarbij burgerschap toegekend wordt op basis van verblijf in plaats van cultuur en religie.

Vraag 2: Gegeven het feit dat de visie van een ontmoetingsplaats, in dit geval De Mobil, op gespannen voet staat met deze van het inburgeringstraject, welke spanning zien we ontwaren in de dagelijkse praktijken van De Mobil?

Uit de beschikbare gegevens van de analyse kunnen we concluderen dat er, onrechtstreeks en informeel, veel geleerd wordt in De Mobil. Het is duidelijk dat er veel spanningen voorkomen in de dagelijkse praktijken van De Mobil. Zo kunnen we uit de interviews van de vrouwen afleiden dat veel mama's, van wie de meeste van hun familieleden zijn achtergebleven in het thuisland, geïsoleerd thuis zitten met hun kinderen en geen contact hebben met anderen. Ze voelen zich niet verbonden met de samenleving. In De Mobil ervaren ze daarentegen een verbondenheid met andere ouders en geven aan zich een deel te voelen van iets. Daarnaast organiseren de medewerkers de B(r)abelkaravaan, waarbij ze met een tent naar achtergestelde wijken trekken om meer ouders te benaderen en hen uit hun sociaal isolement te halen. De medewerkers voelen aan dat allochtone gezinnen onzeker zijn om de stap naar de westerse samenleving te zetten. Uit de interviews blijkt dat

de vrouwen zich niet welkom voelen in de samenleving en niet het gevoel hebben er deel van uit te maken. Ook kunnen we uit de observaties afleiden dat de meeste ouders geïsoleerd zijn en zich volledig vasthouden aan de eigen cultuur, ook al zijn deze al meer dan vijf jaar in het land. De Mobil probeert ervoor te zorgen dat hun netwerk groter wordt en dat ze meer contact krijgen met de maatschappij.

In De Mobil ontstaat er een gemeenschap, waarbij er door interacties tussen de ouders, burgerschap gerealiseerd wordt. Er wordt gekeken naar wat zich afspeelt tussen de individuen onderling. Burgerschap wordt hier niet beschouwd als een vooraf ingevuld concept, maar wordt gevormd door de ontmoetingen tussen diverse groepen. Wat de ouders hier delen, ontstaat niet door een gedeeld nationaal gevoel, maar door het gedeeld participeren zelf. Het ontstaat uit de verbondenheid en interacties met anderen. Het sociale krijgt vorm. De ouders komen, door confrontatie met anderen, in contact met verschillende visies en uitgangspunten. Ze kunnen er gedaante geven aan hun identiteit en worden bewust van hun plaats in de gemeenschap. Anders dan bij inburgering is het geen opgelegd kader, maar de ontmoetingen en relaties staan centraal.

Inburgering verwacht van nieuwkomers dat ze autonome, zelfredzame, actieve burgers worden die verantwoordelijkheid nemen over hun eigen leven en participeren aan de gemeenschap. Uit observaties en interviews blijkt dat sommige ouders nog geen vat hebben op hun eigen leven. De Mobil ervaart dat de hulpverleningsdiensten niet zo laagdrempelig zijn als beoogd wordt en de vrouwen moeilijk toegang vinden tot deze informatiebronnen. Ondanks het feit dat het inburgeringstraject de zelfredzaamheid wil verhogen, zien we dat de vrouwen in De Mobil hun weg niet goed vinden in de samenleving en niet zelfredzaam zijn. Uit de beschikbare gegevens kunnen we afleiden dat ze de vrouwen hierin helpen. De Mobil stapt mee naar de nodige instanties en maakt hen wegwijs hierin. Ze leren al doende hun problemen aan te pakken en op te lossen. De ouders leren actor te worden van hun eigen leven en krijgen meer zelfvertrouwen. Ze worden hier niet aanzien als hulpeloze individuen, maar worden aangesproken in hun krachten en vaardigheden. Het gemeenschappelijke doen staat hier centraal. Burgerschap is hier geen status of bezit die ze verkrijgen wanneer ze een bepaald traject doorlopen hebben, maar wordt gezien als een praktijk waarin het participeren centraal staat.

De verbondenheid die ze voelen in De Mobil en het zelfvertrouwen dat groeit, zijn belangrijke voorwaarden om te leren hun eigen leven in handen nemen. Uit de beschikbare gegevens van de analyse merken we dat de ouders met veel vragen en onzekerheden naar De Mobil komen, waarbij de medewerkers hen proberen te helpen, zonder hen op te leggen wat ze moeten doen. Uit observaties en interviews blijkt dat de ouders meer zelfredzaam zijn geworden door De Mobil. De

ouders ervaren steun, niet enkel van de medewerkers maar ook via andere ouders beseffen ze dat ze er niet alleen voor staan.

Burgerschap wordt hier maximaal ingevuld want, naast kennis over verschillende instanties, worden competenties, nodig om te functioneren in een diverse samenleving, geleerd door het participeren zelf. Tijdens de observaties hebben we gemerkt dat veel vrouwen nog niet goed de Nederlandse taal beheersen, ook al wonen ze al geruime tijd in België. De taal wordt hier onrechtstreeks aangeleerd. Daarmee samenhangend, wordt er geleerd om bijvoorbeeld afspraken te maken bij de dokter. De vrouwen komen in contact met veel diverse culturen en leren hiermee omgaan in De Mobil.

Er wordt geen stempel gedrukt op de ouders die naar De Mobil komen want iedereen wordt er als een gelijke gezien. Toch zien we nog steeds groepen ontstaan op basis van allochtonen en autochtonen. Op dit moment zijn er slechts enkele Vlaamse vrouwen in De Mobil, waardoor het contact tussen beide groepen moeilijk blijft verlopen. Daarentegen heerst er een groot respect voor de verschillende culturen en de bijbehorende waarden en normen. Waar inburgering streeft naar integratie, wat volgens enkelen neigt naar assimilatie, willen de medewerkers in De Mobil geen normen en waarden opleggen maar erover spreken en uitleg geven.

De Mobil fungeert als een luisterend oor, kan helpen bij praktische zaken en kan advies of informatie geven. Uit de verbondenheid met de andere ouders en de liefde die ze ervaren van de medewerkers van De Mobil, treden ze uit hun isolement. Ze worden opnieuw als een persoon gezien, en niet als een andere en nog-geen-burger. De Mobil gaat voorbij aan de toenemende individualisering en maakt geen onderscheid tussen burgers en nog-geen-burgers.

Ondanks het inburgeringsverhaal merken we in De Mobil dat veel ouders niet zelfredzaam zijn en de taal niet goed spreken, geen vat hebben op hun eigen leven, hun weg niet goed vinden in de samenleving, nog steeds geïsoleerd thuis zitten en zich niet verbonden voelen met de maatschappij. Er blijft een kloof tussen de allochtonen en de autochtonen en de hulpverleningsdiensten zijn toch niet zo laagdrempelig als ze beogen.

Met deze masterproef willen we de relevantie van een ontmoetingsplaats aanduiden. Burgerschap in een ontmoetingsplaats is geen vooraf ingevuld concept maar is iets dat geleefd wordt en ontstaat uit de verbondenheid met anderen. Het is iets wat ingevuld wordt net door ontmoetingen met mensen. Er wordt geen onderscheid gemaakt, iedereen is gelijkwaardig. Bovenop dit alles zien we dat er aan al deze hierboven opgesomde spanningen tegemoet gekomen wordt in De Mobil. De medewerkers geloven in de kracht van het informele waarbij niets opgelegd wordt. Er worden op een ongedwongen manier veel zaken geleerd, zonder dat er een verplichting is om zaken aan te leren.

7. Suggesties voor vervolgonderzoek

Een suggestie voor vervolgonderzoek komt naar voren uit de bespreking van de analyse. Zo zou er in een nieuwe masterproef op zoek kunnen gegaan worden naar de redenen waarom allochtonen en autochtonen in een ontmoetingsplaats, in dit geval De Mobil, toch nog altijd gescheiden blijven. Zelf denken we dat de Nederlandse taal voor een grote barrière zorgt. We vragen ons af of dit de enige reden is en of er nog andere oorzaken hierin een rol spelen. Kunnen we zeggen dat we in De Mobil een miniatuurweergave zien van wat zich in de samenleving afspeelt?

In de toekomst kan er ook een onderzoek gevoerd worden naar de relevantie van de vrijstellingstoets voor nieuwkomers. Deze krijgen de mogelijkheid om een toets af te leggen, waarmee ze vrijgesteld kunnen worden van het inburgeringstraject. Deze test zou weergeven of men een goede burger is of niet. Het zou interessant zijn om enerzijds Belgen deze test te laten afleggen en te kijken hoeveel procent er slaagt en anderzijds de relevantie en achterliggende bedoelingen van deze vragen te bestuderen.

Bibliografie

- Algan, Y., Bisin, A., Manning, A., & Verdier, T. (2012). *Cultural Integration of Immigrants in Europe*. Oxford, UK: University Press.
- Alsulaiman, A., Abicht, L., Bossuyt, M., Charkaoui, N., Floblets, M., Torfs, R., & Vermeersch, E. (2006). *Eindverslag Commissie "ter invulling van de cursus maatschappelijke oriëntatie"*. Brussel, Belgium: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Team diversiteit en inburgering.
- AMIF (2014). *Europees fond voor Asiel, Migratie en Integratie: Proeftuinen "Inburgering op maat voor laaggeletterde vrouwen met jonge kinderen"*. Retrieved Oktober 20, 2015, from http://www.esf-agentschap.be/sites/default/files/attachments/calls/oproepfiche_amif_proeftuinen_laaggeletterde_vrouwen_met_jonge_kinderen.pdf
- Arendt, H. (1961). *Tussen verleden en toekomst. Vier oefeningen in politiek denken*. Leuven, Belgium: Acco.
- Baarda, D.B., de Goede, M.P.M., & van der Meer-Middelburg, A.G.E. (1996). *Basisboek open interviewen. Praktische handleiding voor het voorbereiden en afnemen van open interviews*. Houten, The Netherlands: Stenfert Kroese.
- Berry, J.W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34.
- Biesta, G., Lawy, R., & Kelly, N. (2009). Understanding young people's citizenship learning in everyday life: The role of contexts, relationships and dispositions. *Education, Citizenship and Social Justice*, 4(1) 5-24.
- Biesta, G.J.J. (2006). Waar wordt democratie geleerd? In M. de Winter, T. Schillemans, & R. Janssens (Eds.), *Opvoeding in democratie* (pp.51-63). Amsterdam, The Netherlands: SWP.
- Billiet, J., Carton, A., & Huys, R. (1990). *Onbekend of onbemind?: een sociologisch onderzoek naar de houding van de Belgen tegenover migranten*. KU Leuven, Sociologisch onderzoeksinstituut, Belgium.
- Bloemraad, I. (2000). Citizenship and immigration a current review. *Journal of International Migration and Integration*, 1(1), 9-37.
- Bloemraad, I., Korteweg, A., & Yurdakul, G. (2008). *Citizenship and Immigration: Multiculturalism, Assimilation, and Challenges to the Nation-State*. Retrieved November 12, 2015, from

<http://www.annualreviews.org.kuleuven.ezproxy.kuleuven.be/doi/pdf/10.1146/annurev.soc.34.040507.134608>

- Bosniak, L. (2006). *The Citizen and the Alien: Dilemmas of Contemporary Membership*. Retrieved Oktober 25, 2015, from <http://press.princeton.edu/chapters/s8319.pdf>
- Bouverne-De Bie, M., & De Visscher, S. (2008). *Participatie: een sleutelbegrip in de samenlevingsopbouw*. Niet-gepubliceerd artikel. Gent, Belgium: Universiteit Gent.
- Bouverne-De Bie, M., De Droogh, L., & Verschelden, G. (2006). Sociaal-cultureel werk: van burgerdeugd naar realisatie van burgerschap? In J. Cockx. & F. De Vriendt (Eds.), *WisselWERK-Cahier '06 "Ne zanger in een groep": over gemeenschapsvorming*. (pp. 122-135). Schaarbeek, Belgium: Socius.
- Buyse, A. (2008). *Opvoedingsondersteuning. Ondersteuning van gezinnen vandaag: een onderzoek in opdracht van de Vlaamse Gezinsbond*. Gent, Belgium: UGent, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Vakgroep Experimenteel- klinische en Gezondheidspsychologie.
- Cambré, B., & Waeye, H. (2008). Kwalitatief onderzoek en dataverzameling door open interviews. In J. Billiet & H. Waeye (Eds.), *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijke onderzoek* (pp. 315-342). Antwerpen, Belgium: De Boeck nv.
- Carton, A., Dejaeghere, Y., Callens, M., & Hooghe, M. (2009). Burgerschapsconcepten in Vlaanderen: een internationale vergelijking, *Vlaanderen Gepeild! Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering*, 30-63.
- Cockx, F. (2010). *De functie(s) van sociaal-cultureel werk: resultaten van een visieontwikkelingstraject met, door en voor het sociaal-cultureel volwassenwerk in Vlaanderen*. Retrieved April 6, 2016, from <http://www.socius.be/wp-content/uploads/2016/01/Functies2010.pdf>
- De Cuyper, P., & Wets, J. (2007). *Diversiteit in integratie. Een evaluatie van de vormgeving, efficiëntie en effectiviteit van het Vlaamse inburgeringsbeleid*. Retrieved November 13, 2015 via http://inburgering.be/sites/default/files/Het%20Vlaamse%20Inburgeringsbeleid%20geevalueerd_deel2.pdf
- De Groof, S., Elchardus, M., Franck, E., & Kavadias, D. (2009). *International Civic and Citizenship Education Study (ICCS)*. Brussel, Belgium: Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming.

- De Groof, S., Franck, E., Elchardus, M., & Kavadias, D. (2010). *Burgerschap bij 14-jarigen. Vlaanderen in internationaal perspectief. Vlaams eindrapport van de International civic and citizenship education study*. Brussel, Belgium: Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming.
- De Mobil (2016). *De Mobil: plekken om te spelen en te groeien*. Retrieved February 20, 2016, from <https://www.demobil.be/>
- De Visscher, S. (2008). *De sociaal-pedagogische betekenis van de woonomgeving voor kinderen*. Gent, Belgium: Academia Press.
- De Waal, V. (2015). Pleidooi voor een handelingsgerichte benadering van burgerschap. Over waardeontwikkeling en betekenisvolle communicatie in burgerschapspraktijken. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 24(2), 4-27.
- De Winter, M. (2005). *Democratieopvoeding versus de code van de straat*. Retrieved March 20, 2016, from file:///C:/Users/marlo/Downloads/winter_2005_oratie%20(2).pdf
- Dekker, P., & de Hart, J. (2005). Goede burgers? In P. Dekker & J. de Hart (Eds.), *De goede burger. Tien beschouwingen over een morele categorie* (pp. 11-19). Den Haag, The Netherlands: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Delanty, G. (2002). Communitarianism and citizenship. In E. F. Isin & B. S. Turner (Eds.), *Handbook of citizenship studies* (pp. 159-175). Londen, UK: Sage.
- Devos, R. (2006). Filosofische visies over gemeenschapsvorming. In Cockx, J. & De Vriendt, F. (Eds.), *WisselWERK-Cahier '06 "Ne zanger is een groep": over gemeenschapsvorming* (pp. 14-27). Schaarbeek, Belgium: Socius.
- Elchardus, M. (1993). Cultuurstrijd rond het burgerschap. *De gids op maatschappelijk gebied*, 48(11), 895- 912.
- Europese Commissie (2016). Retrieved April 15, 2016, from http://ec.europa.eu/index_nl.htm
- EXPOO (n.d.). *Doelgroep en doelen*. Retrieved April 15, 2016, from <http://expoo.be/doelgroep-en-doelen>
- EXPOO (red.). (2010). *Dialogmoment Ontmoetingsplaatsen – eindverslag*. Retrieved March 5, 2016, from www.expoo.be/sites/default/files/kennisdocument/eindverslagdialogmomentontmoetingsplaatsen.pdf

- Fermin, A. (2009). *Burgerschap en multiculturaliteit in het Nederlandse integratiebeleid*. Retrieved Oktober 25, 2015, from <http://rebond.nl/wp-content/uploads/2012/07/Bervoets-e.a.-2009-in-bm-36-1.pdf>
- François, W., & Moyaert, M. (n.d.). *Moderniteit en tolerantie, Levensbeschouwelijke diversiteit in de publieke ruimte*. Retrieved April 20, 2016, from file:///C:/Users/marlo/Downloads/uitgebreide-tekst-tolerantie-en-moderniteit%20(2).pdf
- Geïntegreerd Doelenkader (2008). *Geïntegreerd doelenkader voor het primaire inburgeringstraject*. (Unpublished). Belgium: Inburgering.
- Ghesquière, P., & Staessens, K. (1999). Kwalitatieve gevalsstudies. In B. Levering & P. Smeyers (Eds.), *Opvoeding en onderwijs leren zien: Een inleiding in interpretatief onderzoek* (pp. 192-213). Amsterdam: Boom.
- Gowricharn, R., Postma, D.W., & Trienekens, S. (2012). *Geleefd burgerschap: van eenheidsdwang naar ruimte voor verschil en vitaliteit*. Amsterdam, The Netherlands: SWP.
- Gryp, D., Loobucyk, P., & Verschelden, G. (2015). *Burgerschap in inburgering: eenstemmigheid of politieke consensus? Een onderzoek naar discourscoalities in het Vlaamse inburgeringsdecreet*. Retrieved November 10, 2015, from <https://biblio.ugent.be/publication/3010736/file/3010757.pdf>
- Hagen, A. (2011). Streven naar het actieve leven, Neoliberale government als vorm van moderne politieke macht binnen het activerend arbeidsmarktbeleid. *Krisis: tijdschrift voor actuele filosofie*, 2, 20-30.
- Hens, T. (2015). Deeleconomie als actief burgerschap. In J. Peeters (Ed.), *Veerkracht en burgerschap, sociaal werk in transitie* (pp. 245-253). Berchem, Belgium: EPO
- Homans, L. (2014). *Beleidsnota Integratie en Inburgering: 2014-2019*. Retrieved Oktober 10, 2015, from <https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2014-2015/g137-1.pdf>
- Hoskins, B., Abs, H., Han, C., Kerr D., & Veugelers, W. (2012). *Contextual Analysis Report: Participatory Citizenship in the European Union Institution of Education*. Retrieved February 20, 2016 from http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/report_1_contextual_report.pdf
- Hurenkamp, M., & Tonkens, E. (2008). *Wat vinden burgers zelf van burgerschap? Burgers aan het woord over binding, loyaliteit en sociale cohesie*. Den Haag, The Netherlands: Nicis institute.

- Hurenkamp, M., & Tonkens, E. (2011). *De onbeholpen samenleving: burgerschap aan het begin van de 21^e eeuw*. Amsterdam, The Netherlands: University Press.
- Inburgering (2015) Het primaire inburgeringstraject. Retrieved Oktober 20, 2015, <http://www.inburgering.be/nl/inburgeringstraject>
- Isin, E.F., & Wood, P.K. (1999). *Citizenship and Identity*. London, UK: Sage.
- Isin, E. F., & Turner, B.S. (2002). *Handbook of citizenship studies*. London, UK: Sage.
- Jaarverslag De Mobil (2013). (Unpublished). Leuven, Belgium: De Mobil.
- Jacobs, D., & Maier, R. (2000). *Europese Identiteit en Europees burgerschap als constructie, feit en fictie*. Retrieved February 14, 2016, from <http://www.oikos.be/archief-oikos/jaargang-2000/oikos-15-3-2000/312-15-05-jacobs-ea-eur-identiteit-en-eur-burgerschap/file>
- Jans, M. (2014). *Solidariteit in Superdiversiteit*. Retrieved March 20, 2016, from http://www.solidariteitdiversiteit.be/uploads/docs/bib/diegem_d411.pdf
- Kind & Gezin. (2013). *Jaarverslag Kind & Gezin*. Retrieved February 20, 2016, from <http://www.kindengezin.be/img/jaarverslag-2013.pdf>
- Kind & Gezin. (2014). *Jaarverslag Kind & Gezin*. Retrieved february 20, 2016, from <http://www.kindengezin.be/img/JV2014.pdf>
- Kivisto, P., & Faist, T. (2007). *Citizenship: Discourse, Theory and Transnational Prospects*. Oxford, UK: Blackwell publishing.
- Kymlicka, W., & Norman, W. (1994). Return of the citizen: A survey of recent work on citizenship theory. *Ethics*, 104(2), 352-381.
- Lawy, R., & Biesta, G. (2006). Citizenship-as-practice: the educational implications of an inclusive and relational understanding of citizenship. *British Journal of Educational Studies*, 54(1), 34-50.
- Leenders, H., & Veugelers, W. (2004). Waardevormend onderwijs en burgerschap. Een pleidooi voor een kritisch democratisch burgerschap. *Pedagogiek*, 24(4), 361-375.
- Lleshi B., & Coene, G. (2010). *Identiteit en interculturaliteit: identiteitsconstructie bij jongeren in Brussel*. Brussel, Belgium: VUBPRESS.
- Loobuyck, P. (2003). Het Vlaams minderhedenbeleid. Een status quaestionis. *Migrantenrecht*, 17(3), 84-88.

- Loobuyck, P. (2006). Wat hebben Thomas, Kevin en Mohammed met elkaar van doen? Burgerschap en nationaliteit als politiek-filosofische concepten. *Samenleving en politiek*, 13(2), 45-55.
- Loobucyk, P. (2011). Multicultureel burgerschap. Voorbij integratie, assimilatie, segregatie en marginalisatie. *Ons Erfdeel*, 45(3), 399-411.
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class and other essays*. Cambridge, UK: University Press.
- Maso, I., & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam, The Netherlands: Boom.
- Masschelein, J., & Simons, M. (2007). Competentiegericht onderwijs: voor wie? Over de 'kapitalistische' ethiek van het lerende individu. *Ethische perspectieven*, 17(4), 398-421. doi: 10.2143/EPN.17.4.2024709
- Masschelein, J., & Simons, M. (2008). *De schaduwzijde van onze welwillendheid. Kritische studies van de pedagogische actualiteit*. Leuven, Belgium: Acco.
- Mathijssen, C., Wildemeersch, D., Stoobants, V., & Snick, A. (2003). Activeren tot actief burgerschap: de casus van buurt- en nabijheidsdiensten. *Vorming* 18(2), 79-102.
- Moris, M., & Spijkers, F. (2015). Rapport Retrospectieve case study De Lijn Antwerpen. Retrieved April 20, 2016, from http://www.solidariteitdiversiteit.be/uploads/docs/cases/24092015rapportdelijn_def_.pdf
- Nederlandse Encyclopedie. (2016) *Veerkracht*. Retrieved April 25, 2015, from <http://www.encyclo.nl/begrip/Veerkracht>
- Noens, P., & Ramaekers, S. (2011). *Opvoedingsondersteuning in Ontmoeten: Onderzoeksverslag ter ontwerp van een bronnenboek*. Leuven, Belgium: Laboratorium voor Educatie en Samenleving, K.U. Leuven.
- Packer, M. (2002). *The science of qualitative research*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Parekh, B. (2000). *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. London, UK: MacMillan Press.
- Phinney, J. S., Horenczyk, G., Liebkind, K., & Vedder, P. (2001). Ethnic Identity, Immigration, and Well-Being: An Interactional Perspective. *Journal of Social Issues*, 57(3), 493-510. doi:10.1111/0022-4537.00225

- Pierik, R. (2012). *Burgerschap en inburgering*. Retrieved February 25, 2016, from http://www.rolandpierik.nl/%5Cdownloads/Pierik_Burgerschap_en_Inburgering.pdf
- Pols, J. (2006). Washing the citizen: Washing, cleanliness and citizenship in mental health care. *Culture, Medicine and Psychiatry*, 30, 77-104.
- Powerpoint De Mobil. (2014). *De Mobil, plekken om te spelen en te groeien*. (niet gepubliceerd).
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of the American community*. New York, US: Simon and Schuster.
- Raad voor het Openbaar Bestuur (Ed.). (2011). *Etniciteit, binding en burgerschap*. Retrieved November 18, 2015, from http://www.rob-rfv.nl/documenten/migratie/etniciteit_binding_en_burgerschap_1_.pdf
- Ramaekers, S. (2010). *Pedagogy of the encounter? Philosophical notes on the idea of 'meeting places' as forms of parent support*, Retrieved November 10, 2015 from file:///C:/Users/marlo/Downloads/RAMAEKERS%20Paper%20not%20anonym%20(3).pdf
- Ramaekers, S. (2015). *Opvoeders zijn geen managers: Een pedagogisch perspectief op opvoedingsondersteuning*. Retrieved April 5, 2016, from <http://sociaal.net/analyse-xl/opvoeders-zijn-geen-managers/>
- Sassen, S. (2003). Citizenship Destabilized. *Liberal Education*, 89(2), 14-21.
- Savin-Baden, M., & Howell Major, C. (2013). *Qualitative Research: The essential guide to theory and practice*. London, UK: Routledge.
- Schinkel, W. (2008). *De Gedroomde samenleving*. België: Klement.
- Schinkel, W. (2010). The Virtualization of Citizenship. *Critical Sociology*, 36(2), 265-283.
- Snauwaert, B., Soenens, B., Vanbeselaere, N., & Boen, F. (2003). When integration does not necessarily imply integration: different conceptualizations of acculturation orientations lead to different classifications (a study of the integration of ethnic minority members in Belgium). *Journal of Cross-cultural Psychology*, 34(2), 231-239.
- Soenen, R. (2006). *Het kleine onmoeten: over het sociale karakter van de stad*. Antwerpen, Belgium: Garant.

- Tonkens, E. (2009). *Tussen onderschatten en overvragen. Actief burgerschap en activerende organisaties in de wijk*. Amsterdam, The Netherlands: SUN Trancity.
- Tonkens, E., & Kroese, G. (2008). *Oefeningen in burgerschap in de multiculturele samenleving: Case study Omwana*. Amsterdam, The Netherlands: Universiteit van Amsterdam, afdeling sociologie en antropologie.
- Uitermark J., & Duyvendak, J.W. (2006). *Sociale integratie. Straataanpak in de praktijk: Ruimte maken voor straatburgerschap*. Retrieved April 4, 2016, from <http://justusuitemark.nl/files/uitermark-duyvendak-mms-essay.pdf>
- Van Dale. (2015). *Inburgeren*. Retrieved November 20, 2015 from <http://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/betekenis/nederlands/inburgeren#.Vy9FyvmLTIU>
- Van Dale. (2016). *Integratie*. Retrieved April, 15, 2016, from http://www.vandale.be/opzoeken?pattern=integratie&lang=nn#.VyoDY_mLTIU
- Van Dale. (2016). *Participatie*. Retrieved February 10, 2016, from <http://www.vandale.be/opzoeken?pattern=participatie&lang=nn#.Vy9G5vmLTIU>
- Van Den Bossche, G., & Zemni, S. (2002). Allochtonen aller landen: burger u in. Wat het debat over inburgeringsplicht ons kan vertellen over identiteit(en). In A. Van den Brande (Ed.), *Identiteiten: functies en dysfuncties* (pp. 107-143). Gent, Belgium: Academia Press.
- Van den Brink, B. (1994). De civil society als 'kloppend hart' van de maatschappij: drie filosofische visies. In P. Dekker (Ed.), *Civil society: verkenningen van een perspectief op vrijwilligerswerk* (pp. 49-65). Leuven, Belgium: Acco.
- Van Der Mespel, S. (2011). Ontmoetingsplaatsen voor kinderen en ouders: van buitenbeentje naar hype. *Pow Alert*, 37(4), 47- 56.
- Van Gunsteren, H.R. (1992). *Eigentijds burgerschap*. Retrieved 15 November, 2015 from <file:///C:/Users/marlo/Downloads/439428.pdf>
- Van Houten M., & Winsemius A. (2010). *Participatie ontward. Vormen van participatie uitgelicht*. Belgium: Movisie.
- Van Noije, L., Jonker, J., Veldheer, V., & Vrooman, C. (2012). Verschuivende verantwoordelijkheden. In V. Veldheer, J. Jonker, L. van Noije & C. Vrooman (Eds.), *Een beroep op de burger. Sociaal*

- en Cultureel Rapport* (pp. 300-319). Den Haag, The Netherlands: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van Vyve, L. (n.d.). *De B(r)abbelkaravaan, een project van inloopteam De Mobil*. Niet-gepubliceerd artikel. Leuven, Belgium: De Mobil
- Van Zwieten, M., & Willems, D. (2004). *Waardering van kwalitatief onderzoek*. Retrieved March 10, 2016, from <http://link.springer.com/article/10.1007/BF03083653#page-1>
- Vandenabeele, J., Reyskens, P., & Wildemeersch, D. (2011). *Beelden van burgerschap vandaag*. Retrieved Oktober 20, 2016, from <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/296129/1/beelden%20van%20burgerschap.pdf>
- Vandenborre, R. (2014). *Van aanraakbaarheid rijk*. Leuven, Belgium: Bibliofiel genootschap Literarte.
- Vandenbroeck, M., & Geens, N. (2010). *Evaluatierapport van Baboes, de Brusselse ontmoetingsplaats voor kinderen en ouders*. Retrieved February 20, 2016, from <http://www.vbjk.be/files/Evaluatierapport%20Baboes%20september%202010.pdf>
- Vandenbroeck, M., Boonaert, T., Van der Mespel, S., & De Brabandere, K. (2009). Dialogical Spaces to reconceptualize Parent Support in the Social Investment State. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 10(1), 66-77.
- Vandenbroeck, M., Boonaert, T., Van der Mespel, S., & De Brabandere, K. (2007). *Opvoeden in Brussel*. Retrieved February 19, 2016, from <http://stop4-7.be/files/Opvoeden%20in%20Brussel%20-%20eindrapport.pdf>
- Verhoeven, S. (2012). *Democratisch burgerschap*. Retrieved February 25, 2016, from [file:///C:/Users/marlo/Downloads/Democratisch-burgerschap-Onderzoeksrapportage%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/marlo/Downloads/Democratisch-burgerschap-Onderzoeksrapportage%20(2).pdf)
- Vettenburg, N., & Walgrave, L. (2002). Een integratie van theorieën over persisterende delinquentie: maatschappelijke kwetsbaarheid. In P. Goris & L. Walgrave (Eds.), *Van kattenkwaad tot erger. Actuele thema's uit de jeugdcriminologie* (pp. 44-59). Leuven, Belgium: Garant.
- Veugelers, W.M.M.H. (2003). *Waarden en normen in het onderwijs, Zingeving en humanisering: autonomie en sociale betrokkenheid*. Utrecht, The Netherlands: Oratie, Universiteit voor Humanistiek.

- Vranken, J., Geldof, D., & Van Menxel, G. (1999). *Armoede en sociale uitsluiting, Jaarboek 1999*. Leuven, Belgium: Acco.
- Wardekker, W. (2007). Criteria voor de kwaliteit van onderzoek. In B. Levering & P. Smeyers (Eds.), *Opvoeding en onderwijs leren zien. Een inleiding in interpretatief onderzoek* (pp. 50-63). Amsterdam, The Netherlands: Boom.
- Weil, S.W., Wildemeersch, D., & Jansen, T. (2005). Chapter 11: Restrictive and Reflexive Activation. In Weil, S.W., Wildemeersch, D. & Jansen, T. (Eds.), *Unemployed Youth and Social Exclusion in Europe: Learning for Inclusion? Discourses Explored* (pp. 196-219). Aldershot, UK: Ashgate.
- Wets, J. (2007). *Wat is inburgering in Vlaanderen? Conceptnota "inburgering" in het kader van het VIONA-onderzoek 'Evaluatie van de inhoudelijke en financiële aspecten van het Vlaamse inburgeringsdecreet'*. Leuven-Antwerpen, Belgium: Associatie van de KU Leuven, HIVA en de Universiteit Antwerpen, OASeS/CeMIS.
- Wildemeersch, D. (2009). *Kwesties van burgerschap: Naar buiten treden en het verschil openhouden*. Retrieved Oktober 29, 2015, <https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/230800>
- WWR (2007). *Identificatie met Nederland*. The Netherlands: Amsterdam University Press.

Bijlagen

Bijlage 1

Interviews van de medewerkers

Interview medewerker 1

Kan u uzelf eens voorstellen?

Ik ben al niet meer zo jong (lacht), ik heb wel al een hele weg afgelegd. Ik ben ..., euh euh, ik word zestig jaar dit jaar. En ik ben hier vier, vijf jaar geleden beginnen werken. Euhmm, ik ben euh, moeder van drie kinderen, oma van vier kindjes. En ik heb oorspronkelijk begonnen met pedagogie te studeren aan de KU Leuven, orthopedagogie. Maar ik heb dan mijn thesis niet afgemaakt door omstandigheden, dus ik ben eigenlijk, euh, ik heb heel lang gewerkt zo jaaa, onder mijn niveau. Ik heb eerst op kraamzorg gewerkt, de Bakermat, en ik kreeg daar zowel al een beetje, door mijn gerichtheid, de socialere zin toegewezen. Ik kreeg toch wel altijd heel fel, ik heb dan in de bouw gewerkt, een jaar, als metserdienaar. Ik ben op een gegeven moment wel dat kraamverzorger een heel leuke job, maar toch wel te weinig uitdaging voor mij. Dan ben ik naar iets anders gaan zoeken en heb ik een paar jaar gewerkt voor Place to live, als educatief medewerkster. En dat is een organisatie in Brussel, euh, voor Brusselse moeders en kinderen om die te ondersteunen. Euhm, een aantal jaar gewerkt, op de sociale dienst van een beschutte werkplaats. Dan heb ik bijgestudeerd en is mijn diploma sociaal werk behaald bij de hogeschool in Leuven. Toen ik mijn diploma voor die sociale richting, ben ik gestopt bij die sociale werkplaats, dat was ook heel administratief werk enzo. Da was ook nie helemaal wat ik zocht. En toen ben ik hier terechtgekomen (lacht), ik heb hier gesolliciteerd en ik had het gevoel van dit is het helemaal, dit is mijne puzzel die in mekaar valt. Ik ben altijd heel betrokken geweest op kinderen, en zo een beetje sociaal geëngageerd op opvoeding. Ook vanuit mijn opleiding. Maar ik ben ook heel fel bezig geweest met relaties tussen ouders en kinderen dus ik had zoiets van, ik wil hier blijven werken, tot ik op pensioen ga.

Amai, dat is een hele loopbaan. Hier binnen de Mobil, welke rol neemt u hier dan op?

We zijn een heel klein team. We werken maar met drie mensen en we doen eigenlijk allemaal een beetje hetzelfde. We zijn groepsmedewerkers. Annelies is coördinator, deze heeft meer verantwoordelijkheid en die neemt ook wel meer zo de dingetjes, zo de raad van bestuur, algemene vergadering, dossiers die moeten geschreven worden enzo... En zij neemt daarbij de hoofdverantwoordelijkheid voor op. Dat wil niet zeggen dat we haar daarbij niet kunnen helpen he. Maar als groepsmedewerker doen wij de ja, de groepen die wij installeren voor jonge gezinnen hier. We begeleiden, voorbereiden, zorgen dat die mogelijk zijn. Maar ook alles daarrond, het onthaal en zorg

aan mensen, hen helpen de weg vinden enzo. Dat zit daar allemaal mee in. We doen eigenlijk allemaal een beetje hetzelfde hé.

Hoe denkt u dat de mensen naar u kijken?

Veel mensen kijken naar mij als de oma voor hun kindjes (lacht). Dat heeft dan een beetje te maken met de leeftijd die ik heb. Dat heeft voor- en nadelen, maar dat is goed aan een divers team. Dus euhm, mensen zullen eerder naar mij stappen, zoals ze een beetje stappen met hun vragen naar hun mama zouden stappen. Omdat veel mensen die hier zijn, ook ver alle allochtoon zijn, en ook ver van hun familie zijn. Het is voor hen ook belangrijk om ergens iemand die zowat die vragen kan beantwoorden. Dus ik denk dat ik voor een aantal mensen die rol vervul, maar dat is mijn bedoeling niet van die rol op te nemen.

Welke rol wilt uzelf opnemen?

Welke rol dat ik wil oppakken, dat is gewoon ondersteunend zijn naar de mensen toe in euh, kwetsbare mensen zijn, mensen die omwille van situaties vaak heel kwetsbaar gemaakt zijn (kijkt bedrukt). Maar het zijn daarom geen mensen die minder kracht of mogelijkheden hebben. En ik help hen hun kracht terug te vinden, dan vind ik het belangrijk dat ik kan helpen dat zij meer in hun eigen kracht gaan geloven. Dus, ik zie, ik ga mensen heel makkelijk bevestigen in positieve dingen die ze doen, omdat ik denk dat dit heel belangrijk is.

Dus u wil ervoor zorgen dat ze hun eigen kracht terugvinden? Op welke manier wilt u dit doen?

Ja, proberen dit te doen. Maar hen ook aanspreken, en ook door ze in contact komen met anderen, gaan ze ook van elkaar zien dat het moeilijk is om dit of dat te doen, en hoe andere ermee omgaan. Ze gaan zich aan elkaar optrekken, maar dat is ook die groep, die krachtiger wordt. En dat zie je wel gebeuren, en dat vind ik fantastisch.

Heeft u het gevoel dat u hen iets wil bijleren of hen iets wil meegeven? Zo ja, op welke manier?

Ik denk niet dat ik euh, iets kan of moet bijleren. Ik denk dat mensen heel veel zelf weten. Natuurlijk we delen hier allemaal ervaringen. Mensen die samenkomen, delen ervaringen rond kindjes en en en en opvoeding die er zich afspelen. Ik ben ook een moeder en een grootmoeder, ik heb ook ervaring dus ik ga die ook bij gelegenheid delen. Ik ga daar niet als eerste mee klaarstaan, maar ik ga ook wel eens iets zeggen. In die zin, kan ik bijdragen aan het groepsgebeuren en leer ik ook van andere mensen. Maar we zijn zo niet van opvoedingsondersteuning, in die theorie dat wij een aantal tips gaan geven en zeggen van ja, dat zijn de tips, we kunnen daar zo en zo mee omgaan. We denken ook niet dat dit werkt, want als mensen van buiten af krijgen, van aja, je kindje slaapt niet goed, dat

betekent dat je zo en zo, en dat te weinig toe. En zo ritueeltjes doen, dan voor die mensen die ritueeltjes helpt dat niet dat ik dat ga zeggen. Maar als mensen in gesprek met anderen op iets komen, dan gaan ze denken, goh dat is wel iets dat ik zou kunnen doen. Het moet van binnenuit komen. Ik ben niet de persoon om te gaan zeggen wat of hoe. Plus ik weet het ook niet altijd van wat of hoe. Ik weet dat het voor mij gewerkt heeft, maar daarom werkt het niet altijd voor een ander.

Als concreet voorbeeld: u ziet dat een vrouw, die hier regelmatig komt, altijd chipjes, snoepjes of koekjes geeft aan haar kind, ongezond eten geeft en niet groentjes of fruit. Hoe gaat u dit benaderen?

Als we echt dingen zien, dat we denken, oké dit is niet oké. Dan zullen we daar zeker iets van zeggen, maar altijd met respect naar de mensen toe, en vaak zien we dit inderdaad zo dat er veel chips gegeven worden enzo. Vaak weten de mensen dit niet, dat dit eigenlijk niet zo goed is. Ze denken het geeft veel energie, mijn kind eet niet goed, het krijgt er energie van. Dat is goed, het krijgt veel energie van te eten. Dan kunnen wij wel zeggen van ja het is misschien ook wel omdat je die dingetjes tussendoor geeft, dat het daardoor ook wel geen andere dingetjes meer eet. We proberen dat wel zo te zeggen, maar als we echt het gevoel hebben van: dit is niet oké, dan zullen we wel wat meer proberen eraan te werken, maar altijd vanuit respect voor de ouders. Euhm (pauze), we zullen nooit iets opleggen, maar we gaan daar met de mensen over in gesprek.

Jullie gaan wel rond bij de ouders om te vragen of hun kind al in geschreven is in een school? Waarom?

Ja, dat is natuurlijk een beetje een vraag vanuit het lokaal overlegplatform van de scholen, die nu, ja wij hebben dat altijd gedaan, ook als het niet via de computer moest, die eigenlijk, die soms, alle, die zich jaarlijks niet inschreven, waren ook vaak kwetsbare mensen. Kijk, die mensen bereiken we niet en dat is iets waar we kunnen bij helpen. Omdat dit ook vaak iets is dat de mensen niet kennen of niet weten, geen besef van hebben, of ze het te moeilijk vinden. Dat is wel wat wij doen, als mensen dingen te moeilijk vinden, proberen wij die drempel te verlagen. Door eufemismen mee te gaan, mee te stappen (lacht). De drempel verlagen om in te schrijven is eufemismen zeggen, van ja oke... willen we meegaan naar de scholen om in te schrijven omdat dit moeilijk is. En nu zeggen wij van ja zullen wij u inschrijven via de computer, omdat wij ervoor willen zorgen dat mensen niet uit de boot vallen. Dus inderdaad, we laten niet alles op zijn beloop, we gaan in het oog hebben van wat belangrijk is. We vinden naar school gaan voor de kinderen uiteraard heel belangrijk en we gaan natuurlijk ook helpen dat dit kan gebeuren.

Naast de school, in welke mate, hoever gaan jullie erin om mee te stappen met de mensen?

Dat is een moeilijke, dat is een evenwichtsoefening. Wij gaan soms wel zeggen van kijk, ja wat wij ook doen na die groepswerking, is een beetje helpen met het vinden van een school of het vinden van een crèche, dat zijn die kleine dingen die wij ook doen, want wij hebben ook een onthaalfunctie, waar we dat kunnen doen. En mensen gaan rap zien van ja, we kunnen daar wel terecht met een aantal vragen. Of ook met andere en moeilijke vragen. Of we horen verhalen van mensen, alléja, waar we ons een beetje, ja... (denkt na). Die ons raken, waarvan we denken van oh god, kunnen we daar niets aan doen? Of mensen die bijvoorbeeld geen inkomen hebben, je laat mensen niet verhongeren. Of zoeken op welke manier kunnen ze aan eten geraken, of op welke manier kunnen ze toch aan een inkomen geraken? Maar wij zijn, we blijven een preventieve organisatie, wij zijn, wij doen geen hulpverlening eigenlijk. Daar zijn veel andere organisaties voor. Alle dan kunnen we zeggen, voor dat moet je naar het OCMW gaan of naar daar gaan. Daar is het goed voor dat. En dat zeggen we ook maar dat is vaak een veel te grote drempel voor kwetsbare gezinnen, dus dan gaan we ook zeggen van, we gaan meegaan. En inderdaad, wij gaan meegaan. Dat doen we dat zeker de eerste keer. De eerste keer zullen we dat gemakkelijk doen. Op den duur vinden de mensen dat gemakkelijker. Op een gegeven moment kan dit ook wel stimulerend, dat we zeggen van je kan het ook wel zelf. Of we gaan samen telefoneren met hen, we proberen het hen zelf te laten doen, omdat euh, om de mensen weer hun kracht aan te spreken. Maar we willen wel drempelverlagend werken, want de drempels zijn hoog. Voor de kwetsbare mensen zijn drempels van die laagdrempelige organisaties nog altijd heel hoog. En dat heeft te maken met zich niet goed kunnen houden aan afspraken, dat heeft te maken met de taal niet machtig zijn. Dat heeft te maken met de ingang niet te vinden, of niet durven iets te zeggen, weet ik veel, dit kan met van alles te maken hebben, laten we daar ook op inspelen, dan gaan we dat doen. Maar het is altijd moeilijk om dan op een gegeven moment toch, je kan niet voor iedereen alles doen. Dat helpt ook niet, ze moeten het zelf kunnen doen. Ze moeten op den duur zelf kunnen bellen of zelf naar een organisatie stappen. Wij gaan de eerste keer wel meegaan, maar we gaan dat niet blijven doen, ze moeten daar in groeien.

Hoe ziet u De Mobil als organisatie?

Wel ik denk, en ik hoop dat De Mobil een plek is waar de mensen naartoe kunnen komen met hun kindje. Of met hun vragen (denkt na). Een plek om naar toe te komen waar ze zich erkend voelen, waar ze zich thuis voelen een beetje, maar vooral erkend worden. Een plek waar ze zich niet altijd moeten verantwoorden, waar ze mogen zijn wat ze zijn, met hun sterktes en hun zwaktes, en daardoor ook gemakkelijker in contact kunnen gaan met andere, omdat die druk zowa wegvalt. Maar ook dingen die we horen of zien gebeuren, of horen van anderen. Ja... Ze voelen zich er niet alleen

welkom, ze hebben ook een plaats. En dat is wel een beetje de bedoeling. De bedoeling van De Mobil, van het groepswerk is ook wel euh, ouders met hun kindjes samenbrengen, en het leren van de focus op de kind te leggen. In kwetsbare situaties zijn de problemen ook vaak zo groot dat men zich niet meer richt tot hun kind. Want de gedachte dat je morgen op straat beland, is niet zo evident he. Een beetje stimuleren van het contact met het kind, dat dit goed blijft (stilte). En tegelijkertijd proberen we die andere zorgen een beetje weg te nemen, door met hen samen te zeggen van oké, we kunnen samen kijken hoe dit hier allemaal opgelost kan worden. Dat ze niet meer het gevoel hebben er helemaal alleen in te blijven staan. Het is ook goed dat ze dan eens met hun kindje bezig kunnen zijn. Je ziet ook wel mensen groeien, in bepaalde facetten. In de dingen waar ze het in de maatschappij moeilijk mee hebben, zie je wel dat de Mobil hier een plek is, waar ze het minder moeilijk hebben. Nu zouden ze dit nog moeten kunnen meepakken naar buiten.

Mensen die hier zich bijvoorbeeld heel goed voelen want bijvoorbeeld een hoofddoek dragen is hier geen issue. Maar als ze dan bijvoorbeeld op straat komen, voelen ze dit wel heel hard (kijkt bedrukt). Als ze hier goed genoeg kunnen voelen dat dit geen issue is, dan zouden ze later op straat ook geen issue mee moeten hebben dat ze dit kunnen meepakken naar buiten. Maar zo werkt dat niet altijd he... Maar anderzijds zal er wel, dat mensen van hier andere mensen kunnen leren kennen, en ook buiten deze plek elkaar zien en contact blijven houden. Waardoor hun netwerk zal vergroten, en waardoor het dan wel gemakkelijker zal gaan in de buitenwereld. Toch ook een plek vinden zo in de buitenwereld. Als ze minder geïsoleerd zijn, want ik denk dat heel veel mensen heel geïsoleerd zijn (knikt). Heel moeilijk, als ze minder geïsoleerd zijn en mensen leren kennen in hun wereld, hun wereldje daardoor verruimd. Dan denk ik dat dit werkt om... (twijfelt).

Wilt u hen bepaalde normen en waarden meegeven? Zo ja, waarom en welke? Zo nee, waarom niet?

Nee, meegeven vind ik zo wat een betuttelend woord. Ik ga handelen vanuit mijn waarden en normen, omdat ik daar in opgegroeid ben. Met alle respect zijn er vrouwen met andere waarden en normen, die uit andere thuis komen. Er zijn dingen die misschien in de weg zullen staan van een integratie hier omdat de waarden en normen zo verschillend zijn en dan kunnen we dat benoemen. Maar ik ga niet zeggen dat zij daar moeten in veranderen. Je kan wel zeggen, euhh, van dat feit, dat euh, dat hier niet zo getolereerd wordt en dat ja, da kan wel zijn dat mensen die daarop kijken, en dan weten ze dat ook. Maar ik heb niet het gevoel dat onze waarden en normen zoveel beter zijn dan andere. Maar je hebt ze gewoon meegekregen, het hangt er een beetje vanaf. Soms dan denk ik van oei, dat vind ik moeilijk. Maar euh, je kan daarover in gesprek gaan hé. Dat gaat ook heel goed. Als de mensen hier eufkes zijn, kan je eigenlijk gemakkelijk over dingen in gesprek gaan.

Denkt u dan dat de Mobil bijdraagt aan de inburgering, integratie van die ouders in de samenleving?

Ja, dat denk ik wel. Inburgering, integratie, wat is dat: mensen die buitenkomen, proberen hier een plek te geven. Euhm, we beginnen al met een plek hier bij ons te geven. In die hoop dat de plek kan groter worden, wat ook gebeurt. Bij sommige mensen gaat dat minder, bij andere mensen gaat dat heel snel. Ik weet niet hoe goed dat gebeurt. Ik denk dat dit ook gebeurt als wij er niet waren hé, wij spelen geen cruciale rol. Maar ik denk wel dat het helpt, en euh (twijfelt), ja het is, jaja ik denk wel dat we daar een rol inspelen. Nu zijn we daar ook heel concreet rond bezig, rond inburgering. Waarbij we dan ook bespreekbaar maken, of hebben gemaakt of nog altijd maken binnen de gesprekken, van wat betekent dat voor u: een goeie burger zijn? (kijkt bedenkelijk).

U spreekt hierover met de ouders?

Ja ja ja, zeker ten voorbereiding. We vragen van wat is dat voor jullie, wat houdt dit allemaal in? Dat is euhm, ja, als je dat dan bespreekbaar maakt..(denkt na).

Wat krijgt u als antwoorden?

Andere mensen helpen, naar school gaan, kunnen werken, kunnen dingen doen in de maatschappij, euhhm, Nederlands leren ook... Da zijn heel veel antwoorden op gekomen, dat je zegt, van wat is da nu, burger worden. Ik denk inderdaad dat we daar eigenlijk een goeie rol in spelen. Dat denk ik wel.

Welke aspecten van inburgering spelen zich hier dan af?

Kennis hebben van onze cultuur, denk ik... ja... (denkt na).

Wat vindt u van het proeftuinproject op dinsdagnamiddag?

Ik vind dat heel goed, cultuur leren kennen, de taal. Het is niet gemakkelijk, het is heel heel moeilijk (kijkt bedrukt), het begint al omdat iedereen een heel strikt gebonden aan Europese normen project, dat maakt dat het feit dat juiste mensen bereiken binnen het project, dat dit al heel moeilijk is. De mensen die naar hier komen zijn niet altijd even strikt in. Die afspraken, het is vooral moeilijk dat wij zagezegd niet altijd de juiste mensen bereiken. Alle, eigenlijk de mensen die niet in aanmerking komen. Maar wij vinden wel dat het feit dat die vrouwen komen, er iets aan hebben, maar ze zijn volgens de regels er niet welkom. Maar het feit dat die blijven komen, is teken dat deze wel geschikt zijn. Maar wel niet aan den normen. In het begin was dat allemaal oke, van ja kom er maar bij. Maar dan is er daar reactie op gekomen, en ja ik begrijp dat ook wel. Ik bedoel, subsidies enzo. Maar dat betekent wel , ja waar zijn die mensen die zo'n inburgeringsmodule nodig hebben.

Wat vindt u van de samenwerking met de Mobil en het proeftuinproject?

Ik vind dat heel goed. Met het proeftuinproject, maar ook dat er een samenwerking is met de mensen van inburgering, met de mensen van open school en met die leerkrachten enzo (lacht). Dat we elkaar nu een beetje hebben leren kennen, en ik denk zelf als dit project dan afgesloten is enzo, dat wij het feit dat we nu elkaar kennen, ook makkelijker. We moeten samenwerken he, er zijn doorverwijzingen, enzo...Elkaar leren kennen in een organisatie Het feit dat wij elkaar nu, relaties werken altijd heel productief. OM samen te werken. Dat zij ons leren kennen en dat wij hun manier van werken leren kennen. Enja, ik denk dat wij uiteraard wel ergens een plek hebben om mensen toe te leiden. Maar blijkbaar niet helemaal de juiste mensen. We hadden het misschien van in het begin anders, strikter moeten aanpakken, maar ja. Het gaat hem om het feit dat wij niet de mensen hebben die wel laaggeschoold zijn maar die dan net niet het juiste profiel hebben. In feite zijn ze laaggeschoold, maar ze hebben dan net van alles geprobeerd ondertussen, terwijl ze hier waren. Ze zijn al een keer naar Open School of CVO geweest, maar dan is dat niet gelukt. En het feit dat ze daar dan al geweest zijn, hebben ze niet meer het juiste profiel. Nu hebben ze een CVO profiel. Het feit dat ze een CVO profiel hebben, klopt dan al niet meer. Eigenlijk is het alleen voor mensen die hier nog maar net binnen zijn en nog niets geprobeerd hebben. Er zijn veel andere mensen die hier al jaren zitten en die eigenlijk de nood hebben om die Nederlandse lessen te volgen, die dit dan niet kunnen. Maar er zijn hier veel andere mensen die hier al jaren zitten, en die er nood voor hebben. Ze kunnen dit niet, want ze vinden geen plek of ze kunnen gewoon hun kinderen niet naar de creche doen. En die dus eigenlijk blijven wachten tot hun kinderen naar school gaan om dan te kunnen Nederlands leren. Waardoor heel veel kostbare tijd verloren gaat, zodat die mensen, die hebben dan wel al eens iets geprobeerd dat dan niet lukt, en dan vallen die er eigenlijk uit (kijkt bedroefd).

Hoe ziet u dit dan in de toekomst?

Euhmm, als het via Europa komt, zal het altijd zo zijn he denk ik.. Ik hoop, ik denk misschien, ik weet het niet, dat als het in de toekomst gedaan is, dit proeftuinproject, dat we een of ander soort samenwerking krijgen met de mensen die meegewerkt hebben, die dat ook gezien hebben enzo. Ik weet het niet, misschien kunnen die eens Nederlandse les komen geven in onze groepswerking, ik weet het niet.

Wat vindt u van het werkingsprincipe dat ze toepassen?

Op zich is dat niet verkeerd, en ik vind dit ook niet erg dat die mensen eens geconfronteerd worden met dat. Het feit dat ze eens op tijd moeten komen. Ik ben niet degene die gaat zeggen dat ze te laat waren fzo. Maar belangrijk in onze maatschappij, voor iemand die naar buiten komt, een uur is een

uur. Veel mensen, vooral in het zuiden van Afrika, als die twee uur later zijn, zijn die nog op tijd he. Ja, en dat is dan iets waar ze hier mee geconfronteerd worden, ook binnen die proeftuin. Ik vind dit wel oke hé. Als ze daar dan iets van leren, laten we ons zeggen, en toch een beetje meer hun best doen om zich aan afspraken te houden, dan hebben ze ook al weer meer een stap gezet. Dat is ook integratie he. Dat vind ik helemaal niet verkeerd, maar bij ons zijn de mensen dat niet gewoon die naar hier komen. Van ons mogen ze komen, en als ze eens niet komen is dat niet erg. En als ze later komen, is dat ook niet erg. Wij willen de drempel zo laag mogelijk houden (lacht).

Maar u vindt deze samenwerking dus wel goed buiten het feit dat veel vrouwen eigenlijk niet welkom zijn?

Ja. Ik vind die samenwerking wel goed. Ja, dat is nu op dit moment een beetje discussie rond. Om dan toch genoeg mensen te kunnen aantrekken. Ja... Ik ben er niet zo fel mee bezig. Het zijn Annelies en Akima die dit doen. Ik heb het in het begin wat gevolgd, nu wat op afstand. Maar euh... ze steken er heeel veel tijd in, heel veel! (zucht). Wij zijn gewoon van mensen te blijven bellen, en op een plek te gaan staan om te kijken of er nog mensen zijn die dan te laat zijn gekomen en nog eens bellen, alle, we zijn da gewoon om zo te werken, dat is het niet. Maar nu elke week, en dan nog eens het gevoel dat je de juiste mensen niet bereikt, waar je dan heel veel tijd insteekt, maar dan nog altijd niet de goeie mensen hebt.

U zou het binnenbrengen in De Mobil?

Dat zou misschien wel iets kunnen zijn (denkt na). Zoals we nu babymassage doen, maar of dat binnen de groepswerking kan? Babymassage gaat over de relatie moeder en kind, dat past bij de groepswerking. Maar Nederlandse les, dat weet ik niet of dat hierin past. Het zou wel kunnen als een activiteit zoals we bijvoorbeeld naar de snoezelruimte gaan. Ik denk dat nu zo... Maar misschien is dit helemaal niet mogelijk, of is hier geen ruimte voor. Het is gewoon een idee dat ik nog met niemand besproken heb. Maar dat is ja. Er kan ook iets anders komen he, er kan ook zijn dat die mensen wel gemakkelijker naar open school gaan geraken, omdat ze die personen nu tijdens de proeftuin hebben leren kennen. Ik weet het niet, maar ik denk dat het altijd vruchtbaar is om een samenwerking te doen. Dat het contact goed blijft.

Dankuwel voor dit interview!

Na het interview was er een informeel gesprek waarbij het volgende naar boven kwam. De medewerkster zei me dat ze dit ook nog graag wilde toevoegen aan het interview.

Wat heel belangrijk is, of wat er gebeurt als we heel intens met iemand bezig zijn, is dat er een vertrouwensband komt (benadrukt met vinger in de lucht). Een vertrouwensrelatie die groeit. Dat is ook de reden waarom mensen ons meevragen om naar andere diensten te gaan. Vertrouwen hebben in het feit dat we hen goed zullen helpen en dat wel allemaal voor hun zullen vertalen. Die vertrouwensrelatie vind ik belangrijk. Wij vinden dat zelf ook heel belangrijk, want alleen op die manier kan je eigenlijk echt wel de mensen helpen. Maar gaat dit stoppen als hun kindje naar school gaat, en dan is het gedaan? Mogen we niet meer komen? Nee, dat klopt niet. Mensen blijven welkom en we hebben ook mensen die hier al geweest zijn, in het begin dat De Mobil openging, ja mensen waarvan hun kinderen nu 8-9 jaar oud zijn die af en toe eens langskomen en die regelmatig eens bellen, waar dat wij ook nog eens naar bellen, om te vragen hoe gaat het met jou. Dat je toch een klein beetje die link houdt en dat de mensen ook weten van oké, die persoon, daar kan ik nog altijd naartoe. Dat is de persoon die belangrijk is in mijn leven. En als dit voor hem mogelijk is, willen we dat blijven behouden, die continuïteit is voor ons belangrijk. We willen integraal werken, op alle domeinen van het leven zo'n beetje. Wij gaan heel integraal werken maar ook in de tijd proberen euhh.... Ja. Als ze zoveel problemen hebben, je moet daar aandacht voor hebben. Anders hebben die geen ruimte meer in hun hoofd. Ruimte is fysieke ruimte, arme mensen hebben niet veel plek of speelgoed om te spelen met hun kinderen. Maar dat is ook sociale ruimte, die hebben geen andere mensen om mee in contact te komen. Dat is ook euh, wacht fkes (denkt na), ruimte in het hoofd. En dat zijn eigenlijk allemaal dingen waar wij plek voor willen maken of plek voor willen zoeken.

Dank u wel voor dit interview.

Interview medewerker 2

Kan u zichzelf eens voorstellen? Hoelang werkt u hier al? Wat is u positie hier in de Mobil? Je vooropleiding?

ik werk hier jaaa, euhm (denkt na) in 2006 volgens mij, 2006 of 2007 zijn we gestart met een project, euhm, de Babybabbel heette dat toen, om ouders en kinderen samen te brengen. En ook voor allemaal ouders die op een of andere manier kwetsbaar zijn of kwetsbaar zijn gemaakt. Euh, en dat project is in 2009 overgegaan, we hebben een erkenning gekregen als groepswerking, sinds 2009. Dus ik ben hier sinds de start eigenlijk he. Ik ben ermee in gegroeid eigenlijk (lacht).

Als vooropleiding ben ik psycholoog en antropoloog. Ik werk hier als coördinator en een groot stuk in de groepswerking. Ik heb zo wel wa nauw contact met de gezinnen die hier komen. Ik probeer euhm, te coördineren en ook de koppeling te doen tussen euhm van de organisatie, maar ook tussen de overheid en de werking. Ik ben eigenlijk de coördinator, maar omdat we met zo een klein team zijn, sta ik ook veel mee in de groepswerking en sta ik ook dicht tegen de gezinnen aan (lacht).

U neemt de rol op binnen groepswerking?

We zijn een heel kleine werking, dus we hebben veel contact met de gezinnen. Ik moet toch regelmatig invallen als groepswerker of bepaalde dingetjes meer opnemen. Nu vroeger waren we nog kleiner eigenlijk, dan had je nog meer contact met de gezinnen. Het is een mix tussen coördinator en groepswerker eigenlijk.

Hoe denkt u dat de mensen die naar de Mobil komen naar u kijken?

(lacht), hmm ik heb er geen idee van eigenlijk. Het hangt er vanaf hoelang die mensen al komen naar De Mobil. Helemaal in het begin was er eigenlijk heel weinig coördinatiewerk omdat wij een project waren eigenlijk nog he. Dan stond ik constant tussen de gezinnen, toen kende ik die allemaal echt goed, alle je hebt daar gewoon een contact mee he. Ik denk niet dat die mij zien als de chef fzo. Die vanboven uit, of de grote baas. Ik denk dat niet, ik denk dat niet. Ik denk wel dat er af en toe gezegd wordt van "ik denk dat dit een beslissing is die ik samen met Annelies moet nemen" of "ik moet het eens vragen aan Annelies". Dus in dat opzicht beslis ik wel veel dingen samen mee, maar ik voel me zeker geen grote baas en ik denk dat ze toch euhm, zeker niet zo kijken naar mij (lacht).

Hoe wilt u uzelf profileren naar de mensen toe?

Hmmm (denkt na), ik vind dit al een moeilijke vraag hoor (lacht). Euhm (lacht), hmm. Ik weet dat eigenlijk niet. Wij willen eigenlijk vooral een plek zijn waar gezinnen kunnen komen en waar het de

bedoeling is dat gezinnen een plek krijgen. Alle, en daarvoor moeten wij toch wel een bepaalde positie innemen om te zorgen dat die gezinnen een plek kunnen krijgen. Euhmm, en daarvoor is het belangrijk om een aantal, om de verantwoordelijkheid te nemen over een aantal dingen, een aantal huisregels opstellen, en ook ervoor te zorgen dat de ouders hier kunnen praten, zich welkom voelen ook vooral. Alle, eigenlijk, ja echt, dat ze voelen dat ze hier een plek krijgen in De Mobil, waar ze altijd welkom zijn.

Als u tijdens de groepswerking regelmatig een vrouw ziet die enkel ongezond eten geeft aan haar kindje zoals chips en snoep. Wat doet u dan?

Oh, pff, da zijn zo van die moeilijke dingen hé (zucht), en waar wij inderdaad geconfronteerd mee worden. Dat mensen zich veilig weten, een plek weten om naar toe te komen, , zich op hun gemak weten en de bedoeling ook om te werken vanuit wat wij zelf euhm van kennis in huis hebben of eventueel van andere ouders kunnen krijgen zo. Wij stellen ons zeker niet op als experts die alles weten en hen alles gaan zeggen het moet.. We werken vanuit de ouders en vanuit ervaringen,... Euhm... langs de andere kant, denk ik wel dat ouders soms bepaalde informatie niet weten. Euhm... Sommige ouders weten bijvoorbeeld niet dat chips echt slecht zijn, ze denken van ja er zitten veel calorieën in, dus mijn kind zal er wel veel energie van krijgen.

Gaat u er dan echt naar toe en zegt u dan dat het niet goed is? Of op welke manier pakt u het aan?

Ik ga er eerst vragen rond stellen in het algemeen, daarna stel ik vragen zoals wat ze graag eten en veel eten, omdat voor jou ook een klein beetje te kunnen situeren. Een kind dat hier aankomt met een pak chips, dat is niet oke. Maar dan kan je eens vragen of ze het lekker vinden en waarom ze het eten bijvoorbeeld. En je andere kinderen, vinden die dit ook lekker? Wat is lekker, wat is gezond? Soms is dit wel moeilijk voor ouders, kinderen eten net vaak liever de dingen die ongezond en vetzig zijn of veel suiker bevatten. Ik denk dat we da, dat we proberen dat op die manier wat proberen aan te brengen. Maar belangrijk is euhm, dat de ouder niet gevisualiseerd wordt, of alleen aangesproken wordt. We doen dit in groep. Er zijn gesprekken tussen de verschillende gezinnen rond snoep enzo en rond gezond eten. Het kan ook wel dat we er iets van zeggen als een mama terugkomt van de sociale kruidenier met snoepjes en pakken chips enzo, en dan tegelijkertijd zegt dat haar kind niet goed eet. Dan vragen we haar of ze weet hoe het komt. En dan vertellen we haar dat als haar kind alleen die dingen eet, dat ze misschien geen zin heeft in ander eten. Ik denk dat we rapper zullen verwijzen, naar iemand anders, alle of een boekje van Kind & Gezin, iemand die hen kan zeggen wat gezond is, of het woord van de dokter, die zegt wat gezond is. Alle, maar we zouden het wel zeggen, zo op het moment zelf. Dat is op het einde van de weg, denk ik. Als ze echt zeggen dat ze een probleem hebben. Dan zou ik wel zeggen van ja dat is niet zo gezond. Dat is zo iets dat op het einde kan gezegd

worden, want op voorhand gekeken naar hoe andere ouders ermee omgaan en wat wordt er daar rond gezegd tussen de ouders (denkt na). Het is niet dat wij een dienst zijn die uitleg geeft rond gezondheid he. Ik denk dat wij eerder, alle er hebben een aantal kinderen overgewicht bij ons, ik denk dat wij dan eerder de ouders doorverwijzen, of er speciaal oog voor hebben. Kunnen die bij een dienst terecht waar dat ze er echt wel iets van weten. Dan geven we ze een boekje of verwijzen we ze door. Maar echt ja, op het einde, eerst situeren.

Trekt u deze werkwijze door naar alles rond opvoeding?

Ik denk dat wij altijd eerst proberen kijken naar wat weten de ouders ervan, wat weet de groep ervan en wat weet je er zelf van. Heel vaak weten mensen dat dan zelf, maar soms zijn het ouders die het echt wel gewoon niet weten. Euh, eerst in de groep hierop terugkomen en dan eventueel, ja, te verwijzen naar diensen die direct advies geven. Dan geven wij hen het idee om misschien daar eens te gaan horen en dan zorgen wij er vooral voor dat die mensen daar geraken. Hoe kunnen we hen hierbij helpen? Nadien als ze daar advies krijgen, wat doen we daar nu mee? Doen we daar nu ietske mee of niet. We proberen zelf geen positie van expert in te nemen eigenlijk. In eerste instantie doen we dat niet. (denkt na). We denken wel dat er op een moment, dat er wel een positie ingenomen wordt, als er al van alles aan voorafgegaan is en dat we ze gaan doorverwijzen naar een dienst die hen kan helpen. Het is niet dat we er ons volledig van weghalen, we zijn ook euh, niet een organisatie die zegt: we gaan helemaal niets opnemen, we doen alleen ontmoetingen, en voor de rest niets. We beperken ons niet enkel tot het contact tussen ouders en wat er hierbij uitkomt op zich vruchtbaar is. Maar omdat wij toch wel geconfronteerd worden met de groep en we zien wel zaken die moeilijk lopen hé. En ja dan kijken wij van ja, wie kan daarbij helpen. Dat kan vanalles zijn hé. En dan kunnen we hen helpen door eens mee te gaan naar een bepaalde dienst of door een telefoontje te plegen voor hen enzo.

Hoe ver gaan jullie hierin?

Goh, dat is moeilijk he. (stilte). In principe is het als het over de kinderen gaat he, of als het een heel grote invloed heeft op de kinderen. Eigenlijk vanaf wanneer het kind of gezinsleven sterk beïnvloed wordt. Normaalgezien moet dat euh, dat zowat de richtlijn zijn. Het heeft ook te maken met familie tot familie he. Sommige families kunnen dat ook wel zelfstandig, we kunnen niet bij iedereen meegaan he. Ge kunt ook zeggen: "gaat er naar toe en we bellen nadien om te horen of gij daar geraakt zijt of niet". Euhm, of op voorhand zeggen hoe ze er moeten geraken enzo. Het hangt ook van gezin tot gezin af he. Ma normaal alles wat rond het kind en het gezin draait. Maar we zijn er ook niet met genoeg voor he, dat is het probleem eigenlijk he. We hebben daar een vrijwilligster voor, Bea, maar we zouden nu iemand bijkomend willen proberen te pakken krijgen, maar daar wordt wel

een en ander van gevraagd natuurlijk qua achtergrond he. Je moet daar wel wat voor kunnen, je moet met zo'n gezinnen kunnen werken, en kunnen komen tot hun vraag. Je moet dat kunnen vertalen op het moment dat je met dat gezin bij het OCMW of de dokter bent, dat is niet zo gemakkelijk he om iemand te vinden. Ik denk dat dit wel echt nodig is want er zijn heel veel diensten, die er dan zijn bij huisvesting of financiële problemen, voor alles en nog wat, maar het blijkt toch niet altijd even toegankelijk te zijn (zucht). Het blijkt moeilijk te zijn voor mensen om daar terecht te komen met hun vraag. Heel veel diensten, als mensen een keer wegblijven, nemen zelf niet spontaan terug contact met hen op. Terwijl dat ja, sommige mensen het gewoon niet goed begrepen hebben en dan soms het idee hebben dat ze hier geen antwoord gevonden hebben op hun vraag of niet doorhebben dat ze zelf een nieuwe afspraak moeten maken of toch schrik hebben over wat gezegd wordt enzo. Ze doen geen moeite, omdat mensen bij het gewone aanbod kunnen komen. Bij het OCMW is het vaak een kwestie van de moeilijkheid dat je daar iemand te pakken krijgt of om een afspraak te maken. En dat ze moeten terugbellen en nog eens moeten terugbellen om te zorgen dat je er terug geraakt. Sommige van die organisaties verwachten ook gewoon veel zelfstandigheid en verantwoordelijkheid bij de gezinnen. Die organisaties proberen heel laagdrempelig te zijn, maar we zien dat ze dit niet echt zijn voor deze gezinnen. Het is voor hen soms nog altijd heel moeilijk om daar een afspraak te maken of de stap om er naar toe te gaan. En dan gaan wij mee of bellen we eens in hun plaats, ja... (denkt na). Maar het is ook niet de bedoeling dat we dit blijvend doen, als we zien dat ze het zelf kunnen, dan ja, dan laten we hen alleen gaan of we laten hen alleen een telefoontje doen en dan kunnen we er bijvoorbeeld bij staan, als ze dit liever willen. Ma we zorgen wel dat we ze niet blijvend ondersteunen of hun handje vasthouden, maar dat ze ook wel ja, dat ze ook zelfstandiger daar in worden.

Heeft u het gevoel dat u bepaalde dingen wil meegeven in De Mobil aan de ouders? Zo ja, wat dan? Zo nee, waarom niet?

Ja... (denkt na) Ja, je hebt natuurlijk wel altijd je eigen kijk op opvoeding he. Wat jij denkt dat belangrijk is in de opvoeding en het leven van het kleine kind is natuurlijk niet hetzelfde als, alle niet iedereen heeft dezelfde manier van werking he. Ik denk dat het vooral belangrijk is om iedereen te erkennen in zijn wijze van opvoeding maar er ook samen over te babbelen. En dan te vertrekken van ja ik doet dat zo en een andere ouder die dan zegt hoe zij het aanpakt. Dat da niet aan ons is om te zeggen wat een goede opvoeding is. Ik weet dat ook niet allemaal he. Het is belangrijk dat wij hen niet opleggen wat ze moeten doen hé. Sommige ouders zeggen dan: ik heb het zo gedaan, andere ouders doen het dan op een andere manier. Ja, er wordt zo gebabbeld rond bepaalde kwesties gelijk het voorbeeld dat ik daarnet gegeven heb van Rahima, die dan zegt dat ze nog twee kinderen wil. Zo eigenlijk.. euhm, u afvraagt of het voor haar gezin wel nog zo optimaal is om twee extra kinderen

erbij te krijgen. Da wordt dan wel gevraagd, alle, dan vragen we wel echt aan Rahima of dit wel zo een goed idee is en hoe ze dat dan later gaat doen. Alle, we proberen dat te bespreken. We vragen haar dan of ze weet hoeveel een kind eigenlijk kost en hoeveel dat de kinderen later gaan kosten als ze moeten gaan studeren, wanneer ze naar het middelbaar gaan. Dan zeg ik tegen haar van: ik heb al gehoord dat da zoveel kost, want wij hebben dat dan ook eens opgezocht. Hoeveel kost eigenlijk een kind van die leeftijd tot die leeftijd. En dan praten we daar over samen met de andere vrouwen. Maar hier gaan we zeker niet zeggen van ja wij vinden dat geen goed idee fzo.. We praten er wel over met haar en stellen haar bepaalde vragen, zodat ze het misschien, ja euh, zelf kan inzien of dat ze er zelf over kan nadenken of dit wel haalbaar is voor haar of niet.

Hebt u het gevoel dat u hen helpt? Zo ja, op welke manier?

Wij stellen hen vaak de vraag: Hoe is het met de kinderen? Hoe is het met u? Ik denk dat het belangrijk is als zij ook eens hun verhaal kunnen doen. En dat ze ook met hun bezorgdheden of bedenkingen of vragen welkom zijn bij ons. Een tijdje geleden was er een mama met haar zoontje, die in het gewoon onderwijs zat, en die ze wilden verplaatsen naar het buitengewoon onderwijs. Goh, ik wil graag, ik wil iets komen spreken om te weten wat het beste is voor mijn zoontje. Ik zou daar graag eens met jullie over praten. Dat is anders hé, ze had al advies gekregen wat ze het beste met haar zoontje zou doen door de leerkracht en het CLB enzo. Wij zijn er niet om een advies uit te spreken, ze gebruikt ons meer zo wat als toetssteen, zo wat onze mening daarover is enzo. Ze komt het zo nog eens checken bij ons, wat wij erover denken en om haar hart eens te luchten over ja, ik ben daar van verschoten en ik ben ook wel bang voor de toekomst als hij naar het buitengewoon onderwijs gaat enzo. Wij zijn dus echt anders dan een dienst die adviezen geeft, wij proberen wel maximaal, alle, op zo een goed mogelijke manier bij aan te sluiten en haar, alle, niet omdat ze zou doen wat het CLB zegt, maar omdat zij aan het CLB en aan de school haar stem kan laten horen en dat zij zo goed mogelijk weet over wat het precies allemaal gaat enzo, dat ze goed geïnformeerd is. Eigenlijk laten we haar het verhaal doen en dan vragen we wel of ze alles goed begrijpt en of ze goed geïnformeerd is enzo, en dan zullen wij wel uitleggen wat ze niet goed verstaat (denkt na). Eigenlijk kan je het vergelijken, met Belgische gezinnen, die Belgische roots hebben, die ook eens gaan toetsen bij hun familie of buurvrouw en dergelijke. Dat betekent niet dat wij ne keer niet kunnen zeggen van "ik denk dat het beter zou zijn dat je dit of dat doet". Het is eigenlijk een beetje alsof we hun buurvrouw zijn. En dan zo van, als het dan, ik vind het wel belangrijk dat de ouders wel goed begrijpen wat het CLB nu net gezegd heeft en welk advies ze gekregen hebben. En in dat opzicht is het dan niet gelijk de buurvrouw. Wij gaan niet zeggen van ja je moet dat zeker doen of zeker niet doen, wij zullen wel uitleggen wat het CLB nu net precies doet en toetsen of ze het wel echt helemaal begrepen heeft. Het is dus wel iets anders. We zullen haar wel steunen en proberen zoveel mogelijk

te helpen. Dat ze weet dat we er zijn voor haar. Wij zullen soms wel eens zeggen wanneer het goed is om over te gaan op vaste voeding voor een kindje. Maar het is zeker niet de bedoeling dat die dat klakkeloos moeten overnemen he (stille). Wij gaan zeker niet zeggen van: je moet nu vaste voeding geven aan je kindje. Het kan ook zijn dat ze andere vrouwen ontmoet in De Mobil met kindjes die dezelfde leeftijd hebben als haar kindje en die bijvoorbeeld wel al vaste voeding geeft. Dan kunnen die daar over praten of dan ziet ze van een andere vrouw van "aahn die geeft wel al vaste voeding, misschien kan ik dat ook al eens proberen". Alle vrouwen leren ook van elkaar door er gewoon over te babbelen of door andere dingen te zien van elkaar he.

Hoe ziet u De Mobil?

Een plek om mensen welkom te heten en euh waar je andere mensen kan ontmoeten. Een plek om mensen uit hun isolement te halen, ja... Waar ze zich welkom voelen (kijkt blij).

Denkt u dat De Mobil kan bijdragen aan een betere integratie van deze mensen in de maatschappij? Zo ja, hoe?

Ik denk dat eigenlijk wel ja. Ik denk dat ge hmm, da wij toch wel veel gezinnen tegenkomen, die nieuw zijn, heel weinig familie hebben, die heel weinig verbonden zijn met de maatschappij, omdat ze hier alleen zijn en weinig mensen kennen. Alle ik denk dat. En dat ze geen verbondenheid hebben met de maatschappij hierdoor. Ik denk dat da... dat da wel een uitdaging is voor mensen als ze hier nieuw zijn. Ik denk dat we proberen daar een eerste plek voor te zijn waar ze kunnen komen, waar ze kunnen vertellen over zichzelf. Waar ze terecht kunnen met hun vragen enzo. Maar ook waar ze andere mensen zien die een beetje in dezelfde situatie zitten als hun. Er wordt niet direct iets terug verwacht, alle heel veel van instanties zijn plaatsen waar ge dingen kunt vragen of waar je een brief kan laten invullen en dan krijg je dat ingevuld terug. Maar dat heeft hier niets te maken met een band opbouwen ofzo, het is enkel een dienst die hen wel een antwoord kan bieden. Dat is dienstverlening enzo wat he. Maar het is niet dat ze daar een band opbouwen ofzo of andere mensen ontmoeten ofzo. Het is echt gewoon dienstverlening.

Ziet u de mensen groeien in de maatschappij? Zo ja, op welke manier?

Ja, ik zie de mensen wel groeien (denkt na). In eerste instantie is dat die mensen andere gezinnen leren kennen, die ook wel in een gelijkaardige situatie zitten. Of ons leren kennen, die dan wel niet in een gelijkaardige situatie zitten, maar dan wel ook geen niet echt burens zijn, die wel deel uitmaken van een informeel netwerk. Je ziet een netwerk dat soms ook buiten de werking een leven begint te leiden. Een netwerk dat we dat ook zien buiten de werking. Maar of dit dan echt daarom is dat mensen nog gemakkelijker contact leggen met hun burens, of vrienden maken die wij niet kennen, ik

weet dat niet. Er is uiteindelijk, denk ik, toch nog ja veel, mogelijkheden in sociale woonwijken bijvoorbeeld waar ze natuurlijk wel veel burens kunnen leren kennen. Maar het is toch ook heel vaak ook mensen in dezelfde situatie daar. Alle, ik denk dat het heel moeilijk is om sociaal netwerk, alle sociaal netwerk is belangrijk om hogerop te komen, om hogerop te komen in de maatschappij. En ik denk dat dit wel een doelstelling is dat de meeste mensen voor zichzelf willen. Maar dat dit heel moeilijk is om ook mensen van die een iets betere positie hebben in de maatschappij, om daar dan ook contacten mee te leggen. In De Mobil leren ze ook wel gezinnen kennen die anders, die alle, je kan zowiezo leren van elkaar. Het zijn mensen die in een situatie zitten, maar die niet allemaal hetzelfde omgaan met hun situatie. Je hebt mensen die heel sterk in hun schoenen staan, waar anderen van kunnen opsteken. Ik geloof er wel in dat mensen kunnen leren van elkaar ook al zijn dat allemaal mensen die in een moeilijke situatie verkeren. Maar het zou wel mooi zijn mochten de mensen toch wel meer kansen krijgen om contacten met mensen te maken die zelf niet in een moeilijke situatie zitten. Alle wat meer ruimte hebben in hun hoofd enzo. Een voorbeeld met DOMO bijvoorbeeld. Als ze zo een gezin kennen die het beter heeft, en daar toch veel van krijgt fzo ja. DOMO werkt met vrijwilligers die dan, ja, eigenlijk een soort vriend worden van het gezin en die daar regelmatig komt, en de kindjes bijvoorbeeld helpt bij hun huiswerk. Het is zowat een soort vriend, maar die zit dan niet in dezelfde situatie, die heeft wat meer ruimte enzo.

In de Mobil zijn het voornamelijk allochtoonse vrouwen. Is het een doelstelling van jullie om te streven naar een diverser publiek? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Heel graag streven naar een meer, ja we zijn er zowiezo voor mensen die in een moeilijke situatie zitten he, ik denk eigenlijk hoe diverser, hoe meer mensen, hoe meer kansen je hebt om te leren van elkaar. Ook vrouwen van verschillende afkomsten en Vlaamse afkomst, dat zou een serieuze uitdaging zijn. Je zit heel snel in een hoekske van euhm, wij-zij. Of toch in twee groepen. Als ze al dan niet Nederlands spreken of niet spreken. Dat is zowat met vallen en opstaan. Op dit moment is dit moeilijk en hebben we heel weinig Belgische gezinnen. En hoe minder er dan zijn, hoe moeilijker dat het is om dan aan te sluiten bij een grote allochtone groep. Vaak, alle, vaak als er een onevenwicht komt tussen, als je een klein groepje hebt van 5 gezinnen, waarvan 2 Belgische en drie allochtoonse, is dat eigenlijk te doen om met elkaar in contact te blijven en euhm, elkaar te begrijpen. Maar als er een Belgische vrouw is en er zijn er 6 Marokkaanse, dan is dat echt moeilijk. Het is ook zo dat de groep Belgische vrouwen die we hebben, hebben ook een ander profiel he. De allochtone vrouwen zijn euh, of gezinnen, zijn mensen die kwetsbaar gemaakt zijn door het feit dat ze hier nog niet lang in het land zijn, hier geen familie hebben, hier de taal nog niet goed spreken, euhm ja allerlei factoren die verboden zijn aan het feit dat ze nog nieuw zijn in feite. Terwijl de Belgen die kwetsbaar zijn, da heeft heel vaak met andere dingen te maken waardoor dat, ja, die het soms ook moeilijker

maken om aansluiting te vinden met elkaar. Dat gaat dan over mensen met fysieke kwetsbare moeilijkheden, generatiearmoede, mensen die echt van generatie tot generatie in armoede leven. Mensen moeilijker om in de groep nieuwe mensen te leren kennen, of vertrouwen kunnen krijgen in de mensen, die niet weten of het al dan niet wel goed bedoeld is nu. Die getekend zijn door generaties in armoede te leven. Deze zijn in sociaal inzicht ook kwetsbaar geworden. En als je dan, alle, je kwetsbaarheid zo nog eens extra meedraagt, om dan in een groep te komen waar er niet altijd Nederlands gesproken wordt, anders zijn, het is een dubbele moeilijkheid he. Ik denk ook hoe diverser hoe beter eigenlijk. Je wil ook niet zeggen, het is ook niet omdat, alle we streven er wel naar. Maar het blijft een grote uitdaging. We moeten ook niet streven naar de perfecte harmonie, je kan ook leren omdat het al dan niet klikt met iemand. Ik denk ook niet dat we moeten streven naar dat perfectie. Het is een grote uitdaging, het blijft ook moeilijk om sommige vrouwen te pakken te krijgen. Alle, je moet heel vaak langsgaan om hen uit te nodigen, veel energie in steken. Nu eens je een gezin kent en je kan er iets voor doen, kan het wel lang duren.

De laatste vraag gaat over het proeftuinproject. Wat vindt u hiervan?

Ja, dat is eigenlijk een moeilijk parcours omdat de richtlijnen die de EU opstelt, wel moeilijk zijn eigenlijk. Ze zijn enorm strikt. Het is de bedoeling om laagdrempelig en outreachend te werken, maar gezinnen die nog geen EU-burger zijn, die laag gealfabetiseerd zijn en jonge kinderen hebben. Nu als je laagdrempelig werkt, dan wil dit eigenlijk zeggen ik maak mijn drempel zo laag mogelijk, dus je begeeft je op plekken waar die gezinnen mogelijks komen, maar er komen op die plekken natuurlijk ook nog heel veel andere gezinnen, dus voor ons is dat eigenlijk wel echt een moeilijke match om de juiste profiel, tegelijkertijd willen we laagdrempelig werken, maar tegelijk zijn er heel strikte richtlijnen, wie we mogen nemen en wie niet. Op dit moment bereiken wij gezinnen die euh, waarvan de meeste helemaal niet binnen het profiel passen, maar die wel op de een of andere manier een behoefte aangeven van kijk ik wil dat wel graag volgen. Om andere ouders te leren kennen, om Nederlands te leren, het is zo een beetje een moeilijk iets. Er zijn veel vrouwen in De Mobil die de behoefte eraan hebben, maar eigenlijk niet mogen deelnemen. Wij richten ons in De Mobil op gezinnen die kwetsbaar gemaakt zijn, maar dat is natuurlijk heel gevarieerd he. En euh, het zijn enkel beperkt aantal gezinnen die in aanmerking zouden komen.

Wat vindt u van de samenwerking met andere partners?

Pfff... (lacht). Ik weet niet, ik denk op dit moment, een partnerschap is altijd moeilijk he. Het zijn allemaal organisaties die zijn eigen doelstellingen hebben zo. Open school wil vooral mensen de kans geven om Nederlands te leren. Inburgering is uit op bepaald burgerschap. Wij hebben eigenlijk als opdracht opvoedingsondersteuning te bieden aan kwetsbare gezinnen, we hebben dat ingevuld als

een eerste plek die we willen zijn voor kwetsbare gezinnen. Dus dat is allemaal anders. Voor een stuk merk je wel dat wij verschillende invoeringen hebben. Voor een stuk, je merkt dat je met dezelfde soort gezinnen werkt, maar andere nadrukken worden gelegd. Voor mevrouw van Open School daar, euhm, die vond dat nu, die wil echt mensen Nederlands leren. Die zit er mee gewrongen dat er zo een verschil aan niveau is en dat ze er niet goed kan werken. Het is een verschil. Dat zou onze eerste bezorgdheid niet zijn, bij ons is het een plek kunnen geven aan de vrouwen. Die mensen zijn nu ook wel akkoord om mensen op te nemen in de proeftuin die niet geschikt zijn, die niet onder de richtlijnen vallen. Dus dat is het probleem niet. Maar wij voelen constant druk vanuit Europa om, dat als we niet voldoen, dat we ons budget niet krijgen. Das een constante druk, om toch die mensen te kunnen proberen bereiken. Maar dan zijn we eigenlijk met iet anders wa bezig he. Dan ben je toch echt aan het, alle, kijken naar gezinnen die naar hier kunnen komen.

Wat bedoelt u met: we zijn bezig met iets anders?

Ons eerste opdracht is niet mensen screenen op hun laaggeletterdheid en of ze al dan niet ingeburgd zijn of niet. Wij willen gewoon euhm (denkt na), ne ruimen groep, van mensen die nieuw in het land is en zijn, en op zoek zijn naar een plek waar ze willen en kunnen leren van andere mensen en jonge kindjes iets kunnen aanbieden en nie...Alleja. Ik vind het wel onze opdracht om mensen die extra kwetsbaar zijn, en het profiel hebben van een laag gealfabetiseerde, die nieuw in het land zijn. Dat zijn mensen die heel kwetsbaar zijn hé, dus het is onze opdracht om die bij de werking te kunnen betrekken en die de kans geven om aan te sluiten bij zo een proeftuin, maar da mag zo nie, ja, kweetniet...

Wat vindt u van de werking binnen het proeftuinproject? De manier van werken?

Euh... ik weet niet, ergens is er de vraag naar ouders wel. Binnen die proeftuin is het de bedoeling dat er Nederlands in zit, iets rond de maatschappij leren kenne, moest daar ook inzitten. Nu, je hebt dan nog altijd een heel ruime keuze van wat je aanbiedt he. Eigenlijk zou nu de laatste vergadering die ik gehad heb, zei Nele van ja misschien moeten we het gewoon als een gesprek laten gaan want met al die verschillende niveaus, is het misschien dan toch niet haalbaar. Maar waarom er dan toch voor Nederlandse les gekozen is, is omdat veel ouders daar toch wel op hameren, alle dat toch wel echt willen om die Nederlandse taal te leren en oefenen. Maar in de praktijk blijkt dan, net omdat er zodanig veel verschillende niveaus zijn, blijkt dit moeilijk te lopen. Euhm, maar ja voor de rest valt da aanpakken wel echt formeler he. Das formeler, maar langs de andere kant, euhm, bij ons is het heeltijd binnen en buiten, efkes komen spelen met hun kind, komen babbelen over ietske, euhm, en daar is dat een formele structuur en opbouw echt he. Euhm, (lange pauze), nja.

Vindt u het goed dat dit gebeurt? Dat die samenwerking er is?

Ik denk dat we in het begin er wat van uitgingen dat er toch ongeveer hetzelfde zou zijn en dat we toch dat inforemele, ja, stukske, in het begin was het de bedoeling dat het ook een binnen-buiten moment zou zijn, waar dat ze dan konden gaan als ze wilden en er dan iemand van Open School aanwezig zou zijn. Maar nu is het meer een les met een begin en een einde, nu als er de vraag is van ouders om echt een les te organiseren, dan op zich niet zo verkeerd, om soms als ze echt vragen van ik wil iets bijleren, ik wil mijn zinnen kunnen vormen en maken, ja dan moet je soms wel echt een periode van aandacht kunnen afmaken, en bij ons is soms wel zo een ander uiterste, waarin dat er dingen heel vluchtig zijn. En bij ons moeten ze ook niet altijd komen, daarom dat het misschien moeilijker is om in een project te gaan, niet slecht dat het iets formeler is, maar ze zijn het niet gewoon vanuit onze werking. In de proeftuin is het een totaal andere werking dan bij ons, want daar moeten ze stil zijn en luisteren en bepaalde dingen doen. Het is gewoon echt een andere werking, dat ze niet gewoon zijn van bij ons. Ik vind het echt een moeilijken...

Het is dubbel, langs de ene kant geven de vrouwen aan dat ze echt Nederlands willen leren, maar aan de andere kant komen ze soms echt voor de vrouwen, om eens te babbelen enzo. Ik vind het echt een moeilijken. Plaatsen waar ze, nog altijd anders invullen dan dat wij het invullen. Meer gestuurd, we proberen wel dat er interesse is vanuit ouders. Het wordt wel formeler gestuurd he... Wij zitten dan wat in het andere uiterste.. Ja...

Dank u wel voor het interview!

Interview medewerker 3

Kan u uzelf eens voorstellen?

Ik ben ..., ik werk in de Mobil, ik denk nu ongeveer 3 jaar. Ik zit in een halftijdse betrekking, mijn taken bestaan voornamelijk uit het begeleiden van de groep, groepswerking. Ik studeer gezinswetenschappen, ik ben daar nu mee bezig.

U verzorgt de groepswerking maar wat houdt dit in?

Mijn rol is een beetje de warme sfeer creëren (lacht). Ik ga, ik doe, ik begeleid mee de gesprekken. Ik geef dit een beetje sturing. Je werkt met verschillende mensen, dat zal altijd wel iets teweeg brengen.

Een voorbeeld is bijvoorbeeld als het gaat over hmmm, efkes nadenken hé, een concreet voorbeeld dat spanningen opbrengt. Als je een gemengde groep hebt bijvoorbeeld, dan heb je

allochtonen en autochtonen in zitten, dan hoor je op de achtergrond, alle dat is een gevoelig onderwerp, (kijkt bedrukt) ik voel dat het gevoelig is, wanneer het gaat over gelijkheid, voorrang krijgen van bepaalde plaatsen. Een tijdje geleden ging het over huisvesting en dan hoor je iemand zeggen: amai, die zijn hier nog maar pas en die hebben voorrang op de huisvesting. En je begrijpt dan dat die Vlaamse mama ook al lang op de wachtlijst staat. Ja dat zijn zowa thema's die spanningen oproepen.

Komt u hier dan tussen? Zo ja, op welke manier? Zo nee, waarom niet?

Ik kom hier niet tussen, ik ga wel een beetje proberen euh, (denkt na) probeer ik efkes af te wachten, ik probeer een afwachtende houding aan te nemen en te kijken hoe het verder gaat. Het voordeel tussen aanhalingsteken is dat de groep die hier dan vaak bij is, niet zo goed over Nederlands beschikt. Alle, die niet echt taalmchtig is. Dus dan kan je dat een beetje omzeilen. Dus dit kan je wel doen.

Hoe denkt u dat u gezien wordt door de ouders?

Ja ik ben zelf van Marrokaanse afkomst, en ik krijg hier vaak de naam als 'zuster' (lacht). Mijn zuster, dat maakt het ook niet gemakkelijk om mensen , om afstand hé. Ja dat is niet altijd even gemakkelijk. Ja.. Zij zien mij ook iemand met wie ze zich kunnen identificeren. Je hoort dat soms ook vaak van: ja je bent hier gisteren niet geweest, hoe komt het? Ik denk wel dat ik hier een plek heb in de Mobil. Ik denk dat wel.

Heeft u het gevoel dat u hen iets wil bijleren of meegeven?

Ik probeer wel hun zelfredzaamheid een beetje te vergroten. Dat gebeurt niet formeel hé, maar zo binnen gesprekken, hoe ga je daarmee om. Ik vraag dan ook wat, misschien als iets blijft hangen van bepaalde gesprekken neem ik dit mee naar mijn team. En ik probeer dat daar toch een antwoord op te vinden.

Heeft u daar een voorbeeld van?

Als iemand bijvoorbeeld een job zoekt en jij ziet dat die taal, ja... niet machtig is, dat die bepaalde verwachtingen of doelen hebben. Want die zeggen dan in mijn land van herkomst had ik een goede job, diploma en als je dan naar hier komt dan verlies je wel heel veel hé. Je verliest je taal, je positie, je verliest je kapitaal. Dan ben ik hier wel heel voorzichtig mee. Ze willen terug een bepaalde positie beoefenen die ze in hun land van herkomst hadden, dat kan alleen maar als je de mensen een beetje begeleid, of zoeken in de richting, ja das moeilijk he. Allé ik ga meegaan naar de vdab en we zoeken dan samen. Op stap zoeken naar een aangepast traject.

Ik ga meegaan omdat ik het heel moeilijk vind om zelf aan te geven van oei, dat gaat hier heel moeilijk. Je grijpt veel te hoog. Als je dan naar zo'n instantie gaat en de trajectbegeleider alleja de begeleider die zegt dan van ahja mevrouw, je moet je Nederlands kunnen voor deze job. Dus in plaats dat u het zegt, gaat u mee naar de vdab. Ik heb liever dat ze het van daaruit horen. Ik moet ook mijn positie een beetje, alle hoe zeg je dat, ik moet waken over mijn positie. Het feit dat ik hen begeleid en euh, ja ik weet niet hoe ik het moet formuleren. Je wil niet de persoon zijn die zegt dat het te hoog gegrepen is en dat je het niet gaat kunnen. Dat is ook niet mijn taak (denkt na).

Als er tijdens een groepswerking een mama met een kindje ziet dat enkel koekjes en pizza eet bijvoorbeeld, gaat u hen daar dan op aanspreken?

Ik probeer dat, ik probeer dat onrechtstreeks aan te brengen binnen de groep. Ik richt me niet altijd tot een persoon, die dan eigenlijk net euh... (pauze) we hebben hier een mama die als ze van het sociaal winkeltje komt altijd chips en chocolade mee heeft voor haar kindje. En dan vaak zegt van ja mijn dochter eet niet goed. Dan stellen we ons de vraag dat als ze altijd suikers eet en ongezonde hapjes krijgt, ze niet zal eten Dat is mijn interpretatie, maar ik probeer dan op een andere manier aan te geven van ja, als je dat teveel suikers gaat geven, dan gaat da kind niet eten. Maar ik ga dat niet zeggen op het moment dat ze ongezonde hapjes aan het eten is, want dan spreek ik haar daar rechtstreeks op aan. Ik ga dat wel doen, ik neem dat wel mee. En als ze dan iets gezond aan het eten is, of ik heb hier een appel en ik snijd da in stukjes, en ze eet een stukje, dan ga ik daar een beetje op in. Euhm... (denkt na).

Het is niet dat u er hen echt gaat op wijzen?

Nee, ik vind niet dat dit mijn taak is... (pauze). Elke moeder weet wel wat gezond is en ongezond is. Ik denk dat toch, ik denk dat wel. Maar sommige, je hebt daar ook culturele verschillen aan hé. Bijvoorbeeld zoetigheid in bepaalde culturen, snap je. Zoetigheid is iets, snap je (denkt na). Als een mama hier binnenkomt en ze deelt dan snoep rond, dan denk je van oei, maar als je dan zo, zij doen dit vanuit een goede intentie, vanuit een 'ik heb u graag' en ze geven snoepjes rond. Snap je, het is een beetje dubbel.

Jullie helpen de ouders met bijvoorbeeld inschrijvingen in de school. Maar hoe ver gaan die vragen?

Je krijgt een vraag. We hebben nu laatst een vraag gekregen, er is daar een vader, die hebben hun moeder laten overkomen, schoonmoeder, die heeft psychiatrische problemen. Dan moet ik eigenlijk, oei, dat is eigenlijk geen vraag voor mij. Maar we zien wel met de kinderen die daar wonen, dat die daar wel , dat brengt verandering met zich mee. Dat kind begint angstig te worden, dan is dat wel

een probleem. We hebben dan wel die vraag opgenomen, en we proberen dan eigenlijk door te verwijzen. En dan kunnen we dit los laten. Ook wil ik hen zelfredzaam maken. Ik moet altijd telefoneren voor hen, en dan zeg ik van ja kijk, ik blijf bij jou, jij mag nu telefoneren. Het is een groeiproces, dat zij daar in gegroeid zijn en dat ze het zelf durft via de telefoon. En dan vragen ze: kan jij dat afbellen voor mij? En dan zeg ik dat ze dit zelf moeten doen, dat ze dit ook kunnen (lacht).

U spreekt de taal van de ouders, van de meeste ouders, ziet u dit als een pluspunt? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Het heeft zijn voordelen dat ik hun taal spreek, want ze kunnen op die manier hun gevoel wel goed uiten. Want ik denk dat als ze dit in het Nederlands moeten doen bijvoorbeeld, want wij zijn een plek waar gevoelens mogen zijn, dat het overschakelen naar Nederlands wel wat verliest, een beetje, verliezen van hoe je je voelt. Maar of het een pluspunt is? (denkt na). Dat vind ik echt dubbel. Ik ben hier soms, ik sta wel dicht bij de mensen. Je staat heel dicht bij de mensen, maar je moet altijd die afstand proberen te bewaken. Het voordeel is dat ik kan vertalen. Wat is de vraag, proberen zo goed mogelijk over te brengen. Dat is een voordeel. Het nadeel is dat je gezien wordt als een van hun. Dat ik niet los sta (kijkt bedrukt).

Die spanning vindt u dus moeilijk? Waarom?

Ik ben hier een vriendin, zo noemen ze mij ook he. Ik ben hier een zus, een vriendin, ik ben iemand van hun. Ja, dat is wel euhm, dat is het moeilijke eraan, aan mijn job. Vandaar dat ook veel van allochtonen, alle ik denk dat hé, ik vermoed dat, dat vele misschien geen hulpverlening kiezen. Ik denk dat niet gemakkelijk is. Ik krijg hier gesprekken, dat brengt spanningen met zich mee. Maar ook zo naar mijn collega's he. Dat ik daar gesprekken heb, maar tijdens het gesprek zeggen ze van, je mag dit niet zeggen aan hun (benadrukt het woord: hun). In het begin heb ik daar heel hard mee geworsteld, omdat ik niet wist van, jaaa hoe ga ik hiermee om. Wat moet ik nu doen? Ik heb toch vertrouwen, vertrouwen van het gezin, die vertellen heel veel. Ik mag dit dan niet vertellen aan mijn collega's. Ik heb dan op een gegeven moment, ik dacht, dat is hier mijn plek niet. Ik zat constant in een dubbel, in een dilemma, ja ik zat een beetje vast. Vast in loyaal zijn, ik wil loyaal zijn naar mijn collega's. Ik wil hen vertrouwen en ik vind dat als zij mij iets vertellen, ik moet dat kunnen doen dat verhaal. Dat ze het niet allen dragen. Ik heb daar dan over gebabbeld met andere collega's en ik probeer nu wel te zeggen van kijk: vertel mij hetgeen euhm, dat iedereen mag weten. Maar ik moet daar ook mee oppassen, want dat kan verhaal afstoten, dat ze mij niet het volledige verhaal vertellen. Maar dat, in het begin heb ik daar moeten in zoeken. Ik kreeg heel veel informatie van de gezinnen, en dan heb ik daar even in laten bezinken. En dan ging ik wat reflecteren en denken hoe kan ik dit nu over brengen. Dat is een spanning waar ik me nog altijd zowat in bevind. Ik moet het

vertrouwen doortrekken naar mijn collega's ook. Ze mogen niet alleen mij vertrouwen. Het is mijn taak ook dat de gezinnen, dat mijn collega's ook gelijk zijn als mij. Dat ze gelijk staan tegenover mij. Dat ze daar dezelfde verhaal mogen aan vertellen.

Hoe ziet u De Mobil?

Ik zie die euh...(denkt na) we zijn een plek, waar euh, waar iedereen kan samen komen en kan zijn wie zij/hij wilt zijn. Ja, een plek waar iedereen kan zijn die zij wilt zijn. Een plek waar ja, ja, dus waar euh, waar dat ze hun angsten kunnen uiten, hun gevoelens kunnen uiten, hun verhalen kunnen uiten... Dat het een plek is voor hun, dat ze echt kunnen zijn wie ze zijn, wie ze echt zijn. Dat vind ik wel belangrijk.

Ziet u het als een plek van verschil of als een plek van gelijkheid? En, waarom?

Allebei, het mag allemaal naar voren komen, zowel de gelijkenissen als de verschillen. Want ik denk dat iedereen wel eens verdrietig is en dan heb je wel gelijkenissen in beide groepen. Zo kunnen ze dit dan uiten, misschien de ene anders dan de andere. Maar wel gelijkwaardig is belangrijk, gelijkwaardige manier worden aangesproken (pauze), ja dat vind ik belangrijk.

Ziet u het ook als een plek waar ze hulp krijgen?

Ja, dat is eigenlijk de bedoeling van onze werking. Dat ze eigenlijk aan de hand van hun verhalen, vaak hebben ze geen vragen als ze binnenkomen. Daarom is het vaak belangrijk om aan de hand van hun verhalen, als ze binnenkomen, wat wordt er hier verteld? Wat vertelt men hier in het verhaal? Ik denk dat dit toch mijn taak is, van ja ik zal het anders doen dan mijn andere collega's. Maar ik zie het als mijn taak om dat goed te filteren, welke vraag is belangrijk of welke waarde? Wat geldt hier in het verhaal? Welke antwoorden zoekt zij? Dat is zo een beetje, dat probeer ik dan in de volgende groepswerking, terug zo op te pikken waar we dan zijn gebleven. Ik probeer zo wa te luisteren, vaak is dat heel moeilijk. Je kan bijvoorbeeld euhm (denkt na) een vraag, gefrustreerd he, zo wa ambetant in de opvoeding. Dan blijkt dat ze dit heel moeilijk vinden dat da kind bijvoorbeeld, alle ze zeggen dan van ja dat kind luistert niet naar mij. Maar als je dan goed luistert, dan zie je dat die moeder niet heel goed consequent is of bijvoorbeeld, bij iets waar ze nee had opgezegd, dat da kind gaat knippen of knutselen. Alle zo een beetje ja..

Denkt u dat de Mobil bijdraagt aan een betere inburgering en integratie van deze mensen in de samenleving?

Ik denk dat wij zeker bijdragen aan inburgering en integratie (lacht). Maar ik zeg het al, het moet van beide kanten komen he. Je kan niet, je kan hier wel conflict aanmaken en zeggen van ja dat is une weg. Als je daar dan botst, omwille van verschillende redenen of de taal niet goed machtig zijn, ja, dat zijn verschillende redenen e. En dan komen ze terug, en dan vertrekken we er terug mee. Ik denk wel dat die weg wel vinden, de sterkere. Door De Mobil, Mobil heeft daar misschien wel aan bijgedragen, we hebben dat ondersteund, we hebben dat een beetje begeleid. Dan laat je dat los, en dan vinden die wel hun weg. Ma eerst efkes hun handje vasthouden en de weg helpen zoeken, en erna loslaten en dan vinden die hunne weg. Ik denk wel dat we toch verschillende gezinnen hebben dat toch zo hun weg hebben gevonden in de samenleving, ja ik denk dat wel (lacht).

Ziet u de ouders groeien in De Mobil?

Ja, die zijn zeker en vast gegroeid he (kijkt trots). Ook het feit dat ze hier blijven komen, wil ook iets zeggen he. Het feit dat die hier toch iets zinvol in zien, in deze plek. Want ik denk als ge een plek, alle ge gaat toch ergens naartoe waar je je goed voelt, en je krijgt daar iets terug. Je wordt daar gehoord of je wordt daar aanvaard. Da zijn toch verschillende dingen die u doen groeien in u menszijn, en ik denk toch dat daar wel, alle anders zouden de mensen niet terugkomen. Alle, sinds dat ik hier werk, zie ik wel gezinnen die hier al heeltijd komen en blijven komen, ook al zijn de kinderen soms al op school. En euh, toch groeien, in de zin van ja oke, ik heb wat meer vertrouwen, mijn kind kan nu naar de creche, en de volgende stap is van ja oke, ik ga werk zoeken, hoe doe ik da? Ja, da zijn zo die kleine stapjes, da je wel ziet. We zien dat we heel dicht staan bij die mensen ja.

Wat vindt u van het proeftuinproject?

Mijn eerste idee toen dat dit voorgesteld werd, dacht ik echt zo van aahn joepie, keitof. Omdat ik zelf euh, Berbers origine ben (lacht). Ik dacht van ja er is toch nog altijd een groep allochtoonse vrouwen die, euhm, die het moeilijk vinden om euh, om onderwijs te volgen of om Nederlandse taalles te volgen in een gemengde groep. Als je toch altijd zelf van origine, hebt gezegd, zo van euh, alle alleen maar les hebt gekregen van alleen maar vrouwen. Dus het is dan ineens wel een hoge drempel (kijkt bedenkelijk) maar nu is het dus een plek waar de mama's kunnen komen om les te volgen samen met hun kindjes. Dus het is ineens wel aahn ja goed! Omdat het enkel vrouwen zijn. Vaders zijn ook welkom, maar alle die zijn er toch niet. Dus euh ja da was mijn eerste gedacht erover. Ik vond dat wel positief, ja...(denkt na).

En nu?

(denkt na). Het moet iets vrijblijvend blijven vind ik, want binnen De Mobil, leren die eigenlijk ook Nederlands met andere Vlaamse. Dus door het zelf uit te leggen, komen ze wel in euh, ja komen ze tot het Nederlands praten. Euh, de woorden, de taal, daar euh, ik heb er zo een paar lessen bijgewoond, ja ik weet niet zo goed wat ik hierbij moet denken. Natuurlijk is het wel een beetje verwarrend, want ja het is een proeftuin, het is inburgering, maar wij hebben toch wel een beetje naar de mensen toegeleid. Dus mensen gaan er ook van uit dat het vrijblijvend is. Dus die denken dat het volgens het stramien van De Mobil ook iets vrijblijvend is. Die nemen da gedrag, alleja, da zet zich verder daar e. En da werkt wel een beetje bij die lesgevers daar, alle dat die niet zo, of ja dat het zo ons stramien is.

De werkwijze

Euhm... ik weet niet hoe ik daar euh, (pauze) Mensen moeten zelf kunnen beslissen om Nederlands te volgen. Want ik denk wel altijd dat als je zelf gemotiveerd bent om echt Nederlands te leren, die heel gemotiveerd zijn, euh, die komen van zichzelf. We moeten daar niet aan elkaar trekken fzo. Je hebt andere gezinnen die niet gemotiveerd zijn, maar toch soms komen en soms niet. Dan vragen we ons soms af van ja waarom komen die? Is het dan om een bepaalde attestering te krijgen? Ja ik vind da zo een beetje euh, een beetje moeilijk. Ja, maar euh ier moet je wel echt trekken, hier in De Mobil bereiken we ook ons gezinnen en daar komt ook veel Nederlands aan bod, maar dat is zo iets heel spontaan en heel ja, euh, informeel, ja. Daar moeten wij echt zoeken naar vrouwen die willen komen. Het is ook zo nog maar een opstartfase, ik denk dat ze zelf nog wat zoekende zijn (denkt na).

Je hebt echt inburgering die euh, in agentschap, das nog anders he. Das nog iets anders he, daar is het echt verplicht. Dan heb je zo gezinnen die al inburgering hebben gevolgd, en CVO op school, maar eigenlijk, alle snapje. We hebben dan andere vrouwen hier die nooit CVO of inburgering hebben gevolgd, en die kunnen dan al heel veel Nederlands kunnen. We hebben hier enkele vrouwen die dat nooit gedaan hebben, wel al lang naar hier komen en toch al heel veel Nederlands hebben geleerd. Ja, heeft dat dan te maken met de verplichting of de druk? Snap je, ik weet het niet goed hoor (twijfelt).

Vind u dat het project moet blijven bestaan?

Ik denk dat wel euh, maar dat moet iets vrijblijvend blijven denk ik (denkt na). Dat mag niet zoiets gepusht zijn. Eigenlijk iets zoals nu, maar toch niet verplicht. Soms heb ik wel het gevoel dat sommige vrouwen toch een beetje gepusht moeten worden. Euh, alleja, dat die onderdrukt worden door hun partner, dat die dan een beetje gepusht moeten worden om Nederlands te leren. Op deze manier

vind ik het oke, als die vrouw dan kan zijn wie ze wil zijn, en Nederlands kan leren, dan vind ik dat goed.

En nu vindt u het teveel geforceerd?

Nu is dat, als ge de proeftuin is pas opgestart, maar als je echt kijkt naar de inburgeringcursus is het iets dat moet. Vanuit de ervaringen heb je mama's die niet naar hier komen en euh, en die eigenlijk, Nederlands moeten gaan leren, met mannen en vrouwen samen. Euh... Ja dat is niet doenbaar. Het is moeilijk om uit te leggen. Ja... Ik euh, ja snap je. Naar de toekomst wel een blijvend project maar vrijblijvender. Ik denk dat iemand die gemotiveerd is en echt Nederlands wil leren, veel beter zal leren dan iemand die gepusht is. Want als die Nederlands moeten leren dan ja, averechts doet fzo. Ik weet het niet zo goed. Ik ben zelf een beetje in de war vandaag. Euhm, ik denk wel dat dat wel zijn vruchten kan afwerpen. Alle dat da iets kan doen. Het is eigenlijk een groep die les kan volgen samen met hun kinderen, dat kan wel een positief effect hebben op gezinnen. Ik weet dat er heel veel vrouwen zijn van bepaalde streken, die niet mogen Nederlands volgen door hun man. Wat gaan die dan doen? Met de kinderen, zwanger, kindjes krijgt en ja dan wordt je vrijgesteld fzo. Ik denk dat het toch wel een goed idee is en succes kan hebben (lacht).

Dank u wel voor dit interview.

Bijlage 2

Interviews van de vrouwen in De Mobil

Interview vrouw 1

Dit interview ging heel stroef, aangezien Mimouna niet goed Nederlands kan en er geen tolk bij was. Ook duurde het niet lang omdat haar kindje niet bij haar wilde blijven zitten en heel de tijd wilde spelen.

Kan je jezelf eens voorstellen?

Mijn naam is Ik ben bijna 10 jaar in België.

Hoelang kom je al naar de Mobil?

(denkt na) Euhm, bijna 8 jaar.

Hoe heb je de Mobil gevonden?

Ik euh, geen familie hier. Ik kom hier praten met andere vrouwen en ook helpen soms met papieren.

Waarom kom je naar De Mobil?

Nee, ik kom voor Mobil, ik kom voor kindje. Te spelen. En ook veel samen praten (lacht).

Je komt dus voor beide?

Ja, voor kindje en ouders (lacht).

Hoe heb je de Mobil gevonden? De eerste keer dat je hier kwam, de eerste keer, 8 jaar geleden?

Euhm, gezien, de Mobil. Komt hier eerste keer. Met kindje spelen daar en euhm en mama's ook.

Hebt u hier iets geleerd? Zo ja, wat?

Vroeger geen geleerd. Alleen deze jaar voor Nederlands leren, Nederlands praten. En vroeger niet. Jawel Mobil, heel alleen Nederlands leren. Dinsdag altijd komen. Hier goed voor mij. Ik moet lezen en Nederlands goed praten met kindjes, veel huiswerk. (twijfelt) Voorlezen is moeilijk...

Helpen ze je hier in De Mobil? Zo ja, op welke manier?

Soms niet verstaan voor afspraak maken of kindjes ziek of euhhh, voor dokter. De dokter, helpen Mobil, met mij. Ja... Hier goed hier. Jaja, hier goed... (lacht)

Hoe voel je jezelf in De Mobil?

Zeer goed ja goed ja (lacht). Ja, hier afspraken maken voor dokter, voor school. Ook hier afspraken leren maken voor dokter..

Voel je jezelf een deel van een gemeenschap? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Ja, 5 jaar is goed. Je leert Nederlands leren, niet alleen Marokkans ook Belgen soms komen ze naar hier. Vlaamse vrouwen en andere vrouwen, spreken met hen Nederlands, veel oefenen. Belangrijk om Nederlands te leren. Dit jaar is goed met Nederlandse les hier, heel goed.

Wat vindt u van de proeftuin?

Ja ik vind dit heel goed. Ik heel graag Nederlands leren. (lacht)

Hoe voelt u zich in de samenleving? Buiten de Mobil, op straat, in de samenleving? Hoe voelt u zich daar? In België?

Nee, ik ben niet goed voor straat. Soms mensen oud, of naar bus, veel zo euh, kijken en soms ook praten niet goed. Waarom komt naar hier? Waarom niet weg? Als ik naar huis, veel wenen (beeldt wenen uit). Ik ben niet goed voor de, soms niet altijd. Met andere mensen goed, andere niet. Allemaal Marokkaan, niet goed, wel goed.

En hier in de Mobil?

Hier niet, kijken allemaal goed naar u. Ik kom naar Mobil, is goed voor mensen. Blij, soms naar buiten met mensen enzo euh, niet goed. In de Mobil iedereen zelfde. Zelf Marokkanen, Koerdisch, Turks, Belg, allemaal zelfde. Allemaal zelfde kijken. Andere mensen niet zelfde. In Mobil, allemaal zelfde. Mensen niet (lacht).

Dus hier in de Mobil allemaal dezelfde?

Hier allemaal zelfde, geen familie hier. Dus ik kom hier, ja.... (lacht)

Helpt de Mobil je om in de samenleving beter te kunnen leven?

Ja voor probleem, voor kindjes voor school, dan ook helpt Mobil bij jou. Voor school.

Voor deze dingen heeft De Mobil geholpen?

Ik niet werken, mijn man wel (ja... lacht). Mobil helpt ook voor dokter. Ik niet werken. Ik niet goed Nederlands verstaan. Moeilijk met afspraak maken. Komen naar Mobil helpt volgens mij.

Heb je al voordien Nederlands geleerd? Zo ja, waar?

Nee, ik praat Nederlands door De Mobil. Ik praat met medewerkers. Ik praatten met medewerkers. Door de gesprekken. Vroeger niet, dan 2 jaar, 3 jaar geleerd. Niet allemaal verstaan, gewoon een beetje. Nooit les gevolgd (lacht) Kindjes alleen Nederlands praten. Kindjes ook Nederlands. Nederlands is goed.

Dank u wel voor dit interview.

Interview vrouw 2

Kan je jezelf eens voorstellen?

Ik ben met ..., ik ben 25 jaar. Ik heb twee kindjes. Een zoon van vier jaar en een dochtertje van 2,5 jaar. Ik heb de Mobil twee jaar nadat ik hier was. Eigenlijk was het zo een beetje druk voor mij, want mijn kinderen zijn met een jaar tussen na elkaar gekomen.

Hoelang bent u al in België?

(denkt na) Ik ben hier al vijf jaar in België, ik kom van Marokko.

Bent u Belg?

Nee, ik ben getrouwd met mijn man. Die is hier geboren wel. Ja, een Belg. Maar ik niet, ik ben vijf jaar hier. Ik ben in Marokko geboren. Mijn partner is een Belg.

Hoe hebt u Nederlands geleerd?

Ik ben een jaar naar school geweest, CVO in Leuven voordat ik kinderen krijg. En ja (lacht)

Hoe hebt u de Mobil ontdekt?

Via een vriendin van mij. Euhh, we hebben ook samen, kinderen van zelfde leeftijd. Ze is ook Marokkaans, en ik ging daar af en toe. Ze heeft ook twee kinderen maar dat was druk en die maken ruzie enzo. Dus via Kind & Gezin heeft zij de Mobil ontdekt en ze zei van ja kom maar mee. Er is ook meer plaats om te spelen enzo. Want je weet in dat appartement is een beetjeeee... (lacht). Ik ben met haar geweest en van toen kwam ik elke keer bij de ontmoetingen.

Waarom komt u naar de Mobil?

Eerst kwam ik voor mijn kinderen, voordat mijn eerste naar school gaat, maken veel ruzie. Maar als in Mobil bent, ze spelen apart maar ook met andere kindjes en speelgoed enzo. Mijn kinderen waren

altijd bij mij, weet je. Maar door Mobil, kunnen ze beetje apart spelen. Oké ik ben daar, maar weet je, toch apart. Alle weet je wat ik bedoel? (lacht). Maar ook voor de vrouwen. Sinds dat Noortje naar school, en ik heb kans om te komen, ga ik zowiezo komen. Want weet je, ik heb veel vrouwen gekend. Ook een kans om hen efkes te zien. Want ook druk met de kinderen enzo. Het is een momentje om even te ademen en te babbelen enzo.

Hebt u het gevoel dat u iets bijgeleerd hebt door De Mobil? Zo ja, wat?

Ja eigenlijk heb ik wel iets bijgeleerd want ze geven antwoorden over de vragen van ons en over de kindjes. Ik heb wel bijgeleerd. Ik had vragen over voeding van de kinderen. Enja, ik heb bijgeleerd.

Wat is uw het meeste bijgebleven?

Heel veel, ik heb geen familie hier (kijkt verdrietig). Ik wou zo een beetje, dat ze iemand toch voor ons een beetje tijd heeft. Ik ben altijd bezig met de kinderen en thuis. Ik heb zo een plekje, eigenlijk, voor een beetje te ontspannen en te... weet je zo te ontsnappen. Want anders ben ik nu bezig met het huis en dat en dit. Maar nu ben ik zo een beetje uitgerust en erna ga ik verder doen en ja ja.

Verwacht u iets van De Mobil als u hier komt?

Euh...(denkt na) eigenlijk niet zoveel. Maar wel, over de kindjes. Tussen onze babbel, dat gaat ook over kindjes. Zij hebben er ervaring mee. Ik stel vragen of ik ben ongerust over niets. Dan zeggen zij nee dat is niet zo. Of dat gaat over zijn, dusja. Euh ik ja eigenlijk wel.

Zie je de Mobil als een gemeenschap? Voelt u zich deel ervan?

Ja, eigenlijk wel (kijkt blij).

Voel je jezelf deel van iets in De Mobil? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Ik heb eigenlijk, das euh, wel een grote, alle, iets doen voor de mama's. Das heel, ik vind da heel goed en chapeau. Dat je voelt dat iemand daar iets voor doet. Om te babbelen, antwoorden te krijgen. Dat doet goed. En speciaal, alle ik ben van Marokko gekomen. Euh, ik voel me in het begin zo een beetje alleen, triestig. Maar hier niet. Er zijn nog mensen die andere mensen helpen en hen tijd geven. Weet je wat ik bedoel. Ik weet niet of ik het goed uitleg (lacht).

En voelt u zichzelf een deel van de samenleving? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

De laatste jaren. Het was echt moeilijk in de eerste jaren. Nu begin ik ook met een beetje Nederlands te praten, ik kan antwoorden, ik kan iets vragen. Ik begrijp een beetje Nederlands. Dus ik begin mee te gaan zo.

Wat vindt u belangrijk in de samenleving?

Ja, dat euh, iedereen is gelijk. Ook ben je arm of ander kleur of. Ik heb het gevoel we zijn dezelfde hier. Ik praat niet in straat he. Maar in de Mobil heb ik gevoel dat iedereen gelijk is. Of euh, iets anders. Maar dat vind ik ook goed.

En buiten de Mobil?

Ik heb het nog een beetje moeilijk buiten de Mobil. (kijkt naar de grond) En ook wat gebeurt er allemaal de laatste tijd. Maar euh, aan de ene kant zeg ik ja: niet iedereen is slecht. Er zijn overal goede en slechte mensen. Ja... Het is zowat ja maar.. Ik voel dat wel. Ik ga niet vies gekeken voelen, maar wel je voelt dat. Je voelt dat je buitenlander bent. Maar niet bij iedereen he. Bij een paar mensen. Maar ik kan ook begrijpen hé, das normaal.

Heeft de Mobil geholpen om beter in de samenleving hier mee te draaien? Mobil een rol gespeeld?

Ja, nee, ik weet niet, ik praat er niet zoveel over met hun over da dingetjes. Soms over de kindjes. Maar ik heb wel gemerkt als ik iemand van De Mobil in het straatbeeld zie ofzo, die doen normaal. En de andere mensen zijn dan een beetje van ja hoe kan dat nu. Maar maar, da buitenlands met een Belgische vrouw zo babbelt enzo op straat, dat vind ik echt goed. Dan ben ik niet alleen, weet je wat ik bedoel zo. Zo raar kijken, hoe komt da. Maar gelukkig zeg ik, zijn er zo'n mensen die dan wel babbelen.

De inschrijving van uw dochter in de school?

Nee ik heb dat via school gedaan, ik ben langs geweest bij die school. Maar de andere vrouwen in De Mobil hadden mij gezegd dat dit een goede school was. Door gesprek met andere vrouwen ben ik er op gekomen.

In De Mobil gaat het meest over de kinderen?

Ja over de kinderen, opvoeden enzo.

Heeft u het inburgeringstraject gevolgd? Zo ja, wat vond u er van?

Ja, super, ik heb veel geleerd. Het was goed. Jajajaja (lacht)..

Gaat u naar het proeftuinproject?

Ja, ik ben een keer geweest, maar ik vind dat, ik ben wel, ik ben dat niveau een beetje, ja, een beetje te hoog voor het niveau. Ik vind dat niet zo belangrijk voor mij. Alle ja, alle, ik ken alles. Ik liever anders. Alles wat ze er doen, beetje voor mensen die nog niet, ja... (denkt na).

Als het dan op u niveau zou zijn, zou u dit goed vinden?

Jaja, heel goed, want je mag met je kindjes gaan. En anders moet je een crèche hebben, veel probleem voor veel vrouwen. Ze hebben kinderen, maar ik kan niet crèche betalen en Nederlands leren. Ze wachten tot hun kindjes naar school gaan en dan beginnen, ja, dus dat is heel tof. Heel goed (lacht). Ja, het is goed dat dit binnen De Mobil gebeurt, je maakt je geen zorgen over waar je kindje gaat laten. Want ook een goed uur, want school is tot drie uur. Dus dan kan je ook andere kinderen gaan halen.

Een medewerkster vertelde me dat De Mobil een rol heeft gespeeld in het zoeken naar werk voor jou. Klopt dit? En op welke manier?

Dus euh, er komen veel vrouwen naar De Mobil, die niet zo veel Nederlands kunnen praten. En ik ben hier, ik ben de enigste die beter Nederlands dan hun praat en ook Arabisch en Berbers. Ik euh, soms, de medewerkers van De Mobil, ik vertaal zo soms bij hun. Akima heeft me gezegd dat ja, euh, alleja, als je dat graag doet en je spreekt goed. En ik vind dat ook goed dat je ook helpt en het is beetje hulp en ik voel me ook goed als ik dat doe. Want weet je, het is heel lastig als je de taal niet goed kan en niet begrijpt. (lacht). Dat is echt moeilijk. Akima zei me dat ik als ik wou, sociale tolk zou kunnen worden. Ja, Mobil doe ik als we samen zijn maar ik wil ook werken als mijn dochtertje naar school gaat. Dat is eigenlijk mijn euh, dat is mijn project, alle om het zo te zeggen. Mijn opleiding en zo. Akima heeft dat vroeger ook gedaan en ze zegt ja er zijn mensen die minder Nederlands dan mij kunnen praten. Ze zei dat ik dat kon doen. Dus door De Mobil ben ik wel wat op dat traject gekomen.

Dank u wel voor dit interview.

Interview vrouw 3

Kan u uzelf eens voorstellen?

Ik ben ..., ik kom uit Marokko. Ik ben al drie jaar in België. Ik heb niet de Belgische Nationaliteit. Ik heb het inburgeringstraject gevolgd. Ik werk niet, mijn man wel. Ik heb een kindje van 2 jaar en binnen enkele dagen beval ik van een tweede kindje (lacht).

Waarom komt u naar De Mobil?

Ik wil heel graag Nederlands spreken. Ik wil een beetje van alles leren kennen. Ik neem hier heel veel dingen op. Maar het is moeilijk om te benoemen.

Op welk vlak dan? Vlak van opvoeding of andere ? En heeft u een concreet voorbeeld?

Ja, opvoeding, zoals bijvoorbeeld, ik had eens de vraag van hoe ik mijn kindje zindelijk kan krijgen. En dan aan de hand van boekjes heb ik dit geleerd. Op vlak van Nederlands, ik spreek hier en leer hier wel een beetje Nederlands. Ik steek hier heel veel op. De crèche, informatie over scholen. Ik heb een jongetje van twee jaar. Zoektocht naar een crèche, opvang en de zoektocht naar een goede school. Ik heb actief deelgenomen met de kennis van verschillende scholen. De Mobil heeft me hierbij geholpen, met antwoorden te geven op mijn vragen. Hoe dit allemaal draait op school en hoe het in zijn werk gaat. Ik heb veel opgenomen op korte tijd.

Komt u hier naar De Mobil voor de medewerkers, de andere ouders of je kindje?

Alle twee. Voor de mensen en voor mijn kindje. Maar ook voor de medewerkers. Voor alles kom ik. Maar ook euh, contact met andere ouders. En contact met andere ouders (lacht).

Voelt u zich hier welkom en voelt u zich een deel van De Mobil? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Ik voel me een deel van het geheel. Geen ongelijkheid. Ja, ik voel me deel van een geheel. Als ik niet kom, dan heb ik het gevoel dat ik iets gemist heb. Maar wat ik gemist heb, dan vind ik heel moeilijk om te verwoorden (denkt na).

Hoe heb je De Mobil leren kennen?

Via Kind & Gezin ben ik naar hier gekomen.

Hoe lang komt u al?

Sinds dat mijn kindje 7 maanden was. Ik ben Nederlands gaan leren en dan ben ik naar hier gekomen.

Voelt u zich een deel van de samenleving in België?

Nee, ik voel me niet als hen (kijkt verdrietig).

Ziet u De Mobil als een soort plaats? En als welke?

Ik voel me hier deel van iets. Het is een plek waar ik ouders kan ontmoeten en de medewerkers zijn hier ook (lacht).

Wat vindt u belangrijk om opgenomen te kunnen worden in de samenleving?

De taal vind ik heel belangrijk.

Hebt u het gevoel dat u gegroeid bent sinds u naar De Mobil komt? Zo ja, op welke manier?

Ik ben gegroeid op de manier dat ik hier veel mensen heb leren kennen, mijn netwerk is gegroeid, ik heb hier vriendinnen leren kennen. Andere mama's die hier regelmatig komen. Mijn netwerk is uitgebreid en verruimd (stilte). Ik vind het moeilijk om het te benoemen.

Verwacht je iets van De Mobil als je hier naartoe komt? Zo ja, wat?

Als ik nood heb aan een paar vragen, als ik nood heb aan iets dat ik niet weet of waar ik onzeker over ben, dan verwacht ik wel dat ik hier antwoord krijg of geholpen wordt. Anders kom ik hier voor mijn kindje of voor de andere vrouwen.

Wat vindt u van het proeftuinproject?

Ik vind dit heel goed, ik ben er heel tevreden over. Ik wil heel graag Nederlands leren en dit kan daar. Ook kan mijn kindje daar bij zijn. Ik heb het gevoel dat ik erin moet groeien. Ik vind het wel goed (lacht). Vorige keer vond ik het heel goed omdat we in het Nederlands aan het praten waren met de andere ouders. Ik vond dit gezellig en leuk. Gewoon door het spreken van het Nederlands vond ik het goed. Wij hebben gewoon gesproken. Gewoon uit gesprekken. En niet iets dat aangeleerd werd.

Dank u wel voor dit interview.

Interview vrouw 4

Kan u uzelf eens voorstellen?

Ik ben... ik heb vier kinderen. (denkt na) Grote 10 jaar, tweede 8, derde 4 en kleintje een jaar en twee maand.

Hoelang bent u hier al in België?

Bijna 12 jaar.

Vanwaar komt u?

Turkije

Hoelang komt u al naar de Mobil?

(denkt na) Bijna acht jaar, zoiets.

Hoe hebt u De Mobil ontdekt?

Iemand heeft verteld, ja, plaats voor kinderen. Dan euh, altijd gaan ik.

Wie heeft u dit gezegd?

Iemand van Kind & Gezin komen naar ons, huisbezoek. Daar gaan, ja ik kijken. Voor kinderen goed (kijkt blij).

Waarom komt u naar De Mobil?

Ik zit veel alleen hé (kijkt serieus), ik ken hier niet, door verhuizen. Ik niemand kennen bijna. En dan ook voor kinderen, daar veel plaats hé om te spelen en zo.

Gaat u zowel voor de vrouwen als de kinderen?

Voor mij kinderen voor te gaan. Niet andere mensen, ja. Voor de kinderen. Ik wel leuk dat andere vrouwen er zijn. Ik vroeger meer gaan, nu minder hé. Ik niet veel euh, niet veel tijd ik heb. Nu minder tijd dan vroeger.

Wilt u in De Mobil iets bijleren? Zo ja, wat?

Ik weet da niet eigenlijk (denkt na), soms ook een keer per maand koken ook. En dan euh, ja praten en beetje leren meer. Nederlands meer leren daar, ja. Vroeger ook koken. Nu veel moe en niet veel tijd gehad. Ik ben beetje minder naar daar gegaan.

Op welke vlakken hebt u iets geleerd?

Nederlands, meest. Ik heb geen lessen gevolgd. Enkel in De Mobil Nederlands leren. Ik heb buurman ook, ik heb daar ook een jaar veel van hem geleerd. En euh, beetje meer leren, Nederlands altijd heel moeilijk. Geen les Nederlands. Ik niet perfect praten, maar beter dan niets hé. Het is niet zo heel perfect mijn babbelen, maar beetje, ik kan alles doen he. Zelf geleerd, in De Mobil en van mijn buurman (kijkt trots).

Naast het Nederlands, heeft De Mobil u op andere vlakken geholpen?

(denkt na) Ik weet dat niet.

Hebben ze u geholpen bij de zoektocht naar een school?

Ahn nee, ik heb kind zelf ingeschreven. Ik ken niet Mobil, ik heb zelf gezocht. En dan niet zo moeilijk, een school gedaan en dan alle kinderen naar die school.

Wat vind u van de activiteiten?

Ja goed, als je veel tijd hebben, gaan goed. Ja, voor mij niet veel meer gaan. Maar voor andere mensen goed. Ik vind dat goed De Mobil.

Hoe voelt u zich in de Mobil?

Ik ken veel mensen daar. Als ik vroeger daar was, veel kennen, veel vrouwen. Ja, goed. Kinderen hebben beetje plek hé. Welkom, ja (lacht).

Ik heb geen familie, zo echt contact met mensen he. Alleen Mobil en soms daar vrouwen kennen. Alleen daar beetje praten. Daar niet meer gaan, niet meer zien met elkaar.

Ja, het moet zo é. Elk land moet zo (kijkt serieus).

Hoe voelt u zich in de samenleving?

Ik weet niet.

Wat vindt u belangrijk om een goede burger te zijn?

(denkt na) Moeilijk, ik versta niet.

Burger is een mens. Wat vindt u belangrijk om goede mens te zijn?

Alles goed, samen lief. Goed doen, geen racisten doen. Soms heb ik, vorige week bus, en een vrouw. Ik zo staan, zij duwt mij. Zijn vrouw stapt in bus naar achter en duwt mij. Ik was zeer boos he. Niet graag zo een mensen zien. Jaja, gebeurt veel. Ook zien ze mij en dan zeggen ze ja veel kinderen ja. Niet mijn probleem he, jouw probleem. Ik ben moe en ik werk thuis hé. Ik alles doen voor mijn kinderen hé. Iedereen zelf keuze he. Ik vind dat in België, veel racistisch. (kijkt boos) Niet meer zoveel goede personen hier, deze tijd, heel moeilijk. Beetje moeilijk. Als mensen goed tonen, maar daarna niet he.

In De Mobil?

Nee, in de Mobil niet. Maar ik heb in Mobil niet zo problemen. Ik een keer, ruzie met Marokkaanse vrouw. Een keer met iemand, Marokkaanse vrouw. Maar nu gedaan, het is gedaan, 3 jaar of 4 jaar geleden. Ik wil niet over babbelen. Het is gedaan. (kijkt boos)

Elke dinsdagnamiddag is er de proeftuin. Wat vindt u daarvan?

Ik heb nooit geweest, nu 1 maand, 2 maand bezig. Nee nooit geweest. Ik heb niet geweest. Mijn kind slaapt, begint om één uur, en om één uur hij slaapt he. Ik kan niet alleen laten gaan. Ik ben ook alleen, voor babbelen ik heb niemand. Voor lezen en schrijven niet, gewoon voor babbelen. En voor babbelen ik niet gaan. Ook mijn kindje slaapt. Ik heb ook niet veel tijd. Iedereen mag zelf kiezen, ik heb niet veel tijd, ik vind dat niet zo erg. Ik zou liever willen schrijven. Het is beter hé voor ons. Babbelen is goed, maar lezen en schrijven niet. Ik kan niet hé. Het is beter hé als ik kan schrijven. Ik heb niet veel tijd ook. Ik ga niet graag. Niet echt voor mensen, maar mijn kleine slaapt. Ik kan niet alleen, en daar zitten he. Beetje moeilijk voor mij. Ik moet ook koken voor mijn andere kinderen (lacht).

Dank u wel voor dit interview.

Interview vrouw 5

Kan u zichzelf eens voorstellen?

Ik heb ..., ik heb een zoon, ik kom uit Marokko. Ja, komt hier België, bijna 8 jaar, ja. Sgoed. Euh, ik hertrouwd, ja. Mijn zoon is zes jaar, ik euh, vanaf euh, school gaat, school Santa Maria. Ik, euh, ga naar Open School, ik maak mijn rijbewijs, ik komt hier euh, Mobil. Ik graag komt hier Mobil (lacht).

Hoelang komt u al?

Zeven jaar, lang. Euh, komt hier toen mijn kindje nog een baby was

Hoe hebt u de Mobil gevonden?

Mobil helpt veel. Via Kind & Gezin, ja. In het begin kwam Annelies hier, altijd die komt hier. "Ze heeft mij komen halen bij mij thuis en dan gingen we samen naar De Mobil". Ik euhh, maandag, ook euh, dinsdag, donderdag. "Vanaf ik mijn kindje naar school gedaan heb, kom ik naar hier". Ja, veel veel helpen voor mij. "Ik ben altijd regelmatig naar De Mobil gekomen toen ik nog niet werkte. Met de kleine, toen hij nog niet naar school ging. Maar sinds dat mijn kindje naar school gaat, ben ik nog altijd blijven komen. (lacht)

Waarom komt u naar De Mobil?

Mijn zoon is euh, euh, is ziek, misschien altijd ziek. Ik ga naar ziekenhuis (kijkt verdrietig). Ziekenhuis altijd ik weet het niet, ik weet niet. Euh, ja ik weet et niet. Ik euh, ja. Mobil heeft samen gaan naar ziekenhuis, samen euh, helpen, een beetje ja. Voor afspraken ook helpen, voor afspraken veel. Voor

alle dingen, ook andere dingen. Niet alleen ziekenhuis, ook voor papieren, voor brieven enzo jaja (kijkt blij).

Komt u voor de andere ouders, voor uw kinderen of voor de medewerkers?

Met mensen, jaja, alledrie.

Nu komt u nog altijd zonder uw kindje?

Jaja, soms geen school voor mijn kindje, samen komt hier. Maar hij wel naar school, jaja, ik kom alleen.

En dan komt u voor de andere vrouwen of waarom komt u nog zonder zoontje?

Niet veel mensen, elk land, euh, "er zijn veel verschillende culturen hier, veel ouders die hier komen, zijn van verschillende landen, wat ik heel goed vindt". Veel goed, ja. Geen familie hier, hier De Mobil veel familie. "De Mobil is echt mijn familie geworden, aangezien ik zelf geen familie heb hier". Ja, hier familie. "Het is mijn netwerk hier". "Als ik hier toekom, is het echt alsof ik thuiskom bij mijn familie. Dit is omdat ik zelf geen familie heb en hier alleen ben". Alleen euh, ik praat geen familie, ik kom hier in De Mobil voor praten, voor helpen, voor praten met mensen (steekt duim op).

Hebt u het gevoel dat u gegroeid bent door naar De Mobil te komen? Zo ja, op welke manier?

Jaja, veel. "ik heb hier geleerd om mijn eigen weg te vinden en ik heb meer zelfvertrouwen gekregen. Ik heb geleerd om sterk te zijn. Als De Mobil er niet was geweest, dan had ik eigenlijk niets kunnen waarnemen of realiseren" (lacht).

Heeft u een voorbeeld?

"Ik vond zo mijn wegen niet... (twijfelt) En zo De Mobil heeft mij de weg leren kennen. We hebben ons rechten leren kennen, we hebben ons plichten. De weg, hoe dat we onze weg moeten vinden in de samenleving. Hebben we recht op bepaalde zaken of hebben we daar geen recht op? Dit heb ik allemaal in De Mobil geleerd. Dit was door gesprek met de andere vrouwen en door De Mobil. Door er samen met de vrouwen over te babbelen. De Mobil kan dit dan nog eens mee opzoeken of bevestigen bijvoorbeeld. Als ik hier ben, voel ik me precies terug in mijn eigen land, ik heb hier echt een plek. Ik ben hier niet bang, we hadden hier het gevoel dat we ook iets waard waren. Dat we ook iets betekenden, dat we ook iets van mensen zijn, we waren vanuit het gevoel van een gelijke behandeling. Dat we niet het gevoel hadden van ja: wij zijn hier een andere gemeenschap. Nee, hier zijn we gelijk".

Hoe voelt u zich in de samenleving?

Nee, het is niet hetzelfde als in De Mobil. Nee, niet zelfde. Mobil niet zelfde als samenleving (kijkt verdrietig).

Voelt u zich beter in de samenleving sinds u naar De Mobil komt?

“Ik ben sterker geworden, ik vind mijn weg wel beter in de samenleving” Euh, dat is iets dat van binnenkomt he. (er waren hier moeilijkheden met de vertaling, er is geen vertaling voor wat de vrouw zegt...). Heel veel maken voor mij, heel veel betekent voor mij. Het is euh, voila, ja. “Ik bedoel hier dat ik De Mobil heel belangrijk vind”.

Wat vindt u belangrijk om een goed mens te zijn?

Respect, dat je goed contact hebt met je burens. “Als jij goed bent en dat komt van u, dan gaan de mensen misschien ook moeite doen om goed te zijn”. Ook al zijn ze niet goed, of hebben ze geen goede intenties, dan zullen ze wel, ook al blijf je u best doen, dan zullen ze misschien wel, dan gaat het wel beter”. Niet alleen bij de burens, ook andere. Jij maken goed, de andere ook goed. “Ik euhm, (pauze) ook al wordt ze boos door de mensen, dan verandert dat. Als ze zien dat jij gemakkelijk bent en blij, dan draait het de andere richting uit. Ook al is de persoon boos, dan zal hij zich toch niet boos voelen”.

Elke dinsdagnamiddag is er Nederlandse les, gaat u daar naartoe?

Ik werken, beginnen morgen. Eerste werkdag (pauze). “Dat was ook een project dat we samen hebben afgelegd. Een weg zoeken naar werk. Het is voor haar belangrijk dat ze een werk vindt waar ze haar hoofddoek mag aanhouden” Het is moeilijk voor mij, waarom? “Dat is het moeilijkste dat ik ervaar. Het is een drempel die, het was een moeilijke weg, het zoeken naar werk”. Ze is blij, want het is een heel lang traject die ze heeft afgelegd om werk te vinden, maar nu is ze blij dat ze een aangepaste job heeft gevonden, want ze heeft last van haar rug. Maar nu blijkt dat ze haar hoofddoek niet mag aandoen, dat vindt ze heel moeilijk. Ze heeft het zelf willen aandoen, en nu wordt ze gedwongen haar hoofddoek af te doen. Het is net alsof wij onze kleren zouden moeten afdoen, dat gevoel heb ik. Veel mensen maken alleen voor moslims. Het was een heel lange zoektocht, heel lang traject. Als ze het niet aanvaarden dat ik mijn hoofddoek op een bepaalde manier draag, dan ga ik toch ontslag moeten nemen. Het is een heel delicaat onderwerp voor mij. (kijkt naar de grond)

En wat vindt u van het idee van de Nederlandse lessen?

“Ik vind het goed is dat er een plek is voor vrouwen met kinderen waar ze Nederlands kunnen leren”.
(lacht) “Open school is moeilijk als je kinderen hebt hé, waar moeten die kinderen dan naartoe he.
Hier heel goed omdat kinderen met mama, heel heel goed dat kinderen bij mama zijn. Goed dat er
Nederlands is. Want Open School met kinderen gaat niet. Goed dat er toch nog een plek is waar je
kan zijn met kinderen, zonder dat je de kinderen naar een crèche moet doen of je moet wachten tot
ze naar school gaan om Nederlands te gaan leren”. **Dank u wel voor dit interview.**

Bijlage 3

Geïnformeerde toestemmingen van zowel de medewerkers als de vrouwen van De Mobil (sjabloon)

KU LEUVEN

Geïnformeerde toestemming - Informed consent

Ik, ondergetekende,, geef mijn toestemming tot deelname aan de masterproef van Marloes Dhaluin.

Ik verklaar hierbij dat ik,

- (1) de onderzoeker toestemming geef om het interview op te nemen met registratieapparatuur opdat de gegevens later verwerkt en gebruikt kunnen worden in bovenbeschreven masterproef,
- (2) uit vrije wil deelneem aan dit onderzoek,
- (3) de toestemming geef aan de onderzoeker om mijn resultaten op een vertrouwelijke en anonieme wijze te bewaren, te verwerken en te rapporteren,
- (4) op de hoogte ben van de mogelijkheid om mijn deelname aan het onderzoek op elk moment stop te zetten zonder opgave van redenen, en weet dat daaruit geen nadeel voor mij mag ontstaan,
- (5) weet heb dat ik, indien gewenst, een verslag van de onderzoeksbevindingen kan krijgen,
- (6) duidelijk geïnformeerd ben en het inlichtingenformulier heb gelezen, dat ik ook de kans heb gekregen om vragen te stellen en hierop een gepast antwoord heb gekregen,
- (7) voor eventuele vragen, klachten, verdere opvolging, weet ik dat na mijn deelname terecht kan bij Marloes Dhaluin (marloes.dhaluin@student.kuleuven.be)

Voor akkoord,

Plaats en datum

Naam + handtekening van de geïnterviewde

.....

.....

Bijlage 4

Notities van de observaties

Observatie 23 feburari 2016 (Snoezelruimte)

Vandaag zijn we naar de snoezelruimte geweest. De Mobil heeft deze afgehuurd voor twee uur. Ik heb nog nooit van een snoezelruimte gehoord en heb er nog nooit een bezocht. In een snoezelruimte kunnen de mama's met hun kindjes spelen maar ook ontspannen. Er zijn verschillende ruimtes, zo is er een ontspanningsruimte waar een hangmat, een bed, een waterbed en een grote zetel staan. De ruimte is verduisterd en er hangen heel wat kleine lichtjes. Het is heel ontspannend. Een tweede ruimte is een speelruimte met een groot ballenbad. In een derde zaal staat een groot videoscherm en de muren zijn geschilderd als een circus. Er staan knoppen op de muur waar, wanneer je erop drukt, er muziek uitkomt. Een andere ruimte heeft een draaiend platform op de grond, er hangen spiegels aan de muur en er branden lampjes in alle kleuren. Kortom, het is een ruimte waar men heel veel kan ontdekken.

We zijn met de bus naar de snoezelruimte geweest. Om 13u hadden we met alle vrouwen afgesproken aan het station om samen de bus te nemen. Er was een Afrikaanse vrouw die nog niet lang in het land is. Ze was een uur te vroeg maar vertelde ons met heel veel trots dat ze dus wel degelijk op tijd was. De medewerkster vertelde mij dat ze de vorige keer een uur te laat was op de afspraak en dat ze had gezegd dat het beter is om op tijd te komen. Er ontstond een gesprek tussen de medewerkster en de vrouw over hoe je het beste kan inschatten om ergens op tijd te komen, zonder dat je daarvoor een uur te vroeg of te laat moet zijn.

Terwijl we op de bus stonden te wachten, hielden de medewerksters een praatje met de vrouwen. Ze vroegen hoe het was met hen en hun kindjes. Enkele vrouwen praatten onder elkaar, andere stonden een beetje te staren naar de andere mensen en bussen. De medewerkster vroeg aan een vrouw, die hier nog niet lang was in België, welke bus ze zouden moeten nemen en binnen hoeveel minuten hij zou komen. Ze vroeg het in het Nederlands en spoorde de vrouw aan om in het Nederlands te leren. Spontaan werd er geoefend op de getallen. De vrouw begon elke minuut spontaan te zeggen: "Het is nu nog drie minuten... Het is nu nog twee minuten".

Iedereen was opgelucht wanneer een dubbele bus aankwam, want we waren met heel veel kinderwagens. Eenmaal op de bus viel een van de vrouwen meteen in slaap, een medewerkster vertelde mij dat deze vrouw geen vaste verblijfplaats heeft. Ze heeft een kindje van drie maanden van een Vlaamse man, maar hij wil haar niet erkennen. De vrouw slaapt blijkbaar elke nacht ergens anders en soms op straat. Voorlopig was er nog geen oplossing.

Wanneer we in De Mobil aankwamen, kregen we eerst allemaal iets om te drinken in een soort refter. De meeste vrouwen hadden eten mee voor zichzelf en hun kindje. We gingen allemaal aan een tafel zitten. De vrouwen zaten verspreid over de twee tafels. Een medewerkster had boterhammen mee om uit te delen, ze was op de hoogte dat er een van de vrouwen geen eten zou bijhebben, aangezien haar moeilijke situatie.

Na het eten gingen we binnen in de snoezelruimte. Sommige vrouwen lieten hun kindjes de snoezelruimte alleen ontdekken terwijl ze een babbeltje deden met enkele andere vrouwen. Ze hielden hun kindje wel continue in het oog. De vrouw, zonder vaste verblijfplaats, had haar kindje op de zetel gelegd tussen twee buizen met allemaal lichtjes, zelf heeft ze gedurende de twee uur op het waterbed liggen slapen.

Een vrouw vroeg aan de medewerkster dat ze graag een opleiding zou beginnen nu haar kindje binnenkort naar school gaat, maar dat ze niet goed wist waar te zoeken. De medewerkster zei dat ze er samen eens naar kunnen kijken tijdens een onthaalmoment op dinsdag of woensdagvoormiddag.

Na het moment van de snoezelruimte keerden we met de bus terug naar het station in Leuven. Toen we op de bus aan het wachten waren, vertelde een van de mama's tegen mij dat ze regelmatig opmerkingen krijgt in de bus wanneer ze met haar kindjes of met haar kinderwagen op de bus zit. Ze krijgt onder andere opmerkingen over haar hoofddoek of dat ze teveel plaats inneemt met haar kinderwagen.

Eenmaal op de bus heb ik een gesprek met een medewerkster. Ze vertelt me dat de vrouwen heel wat te maken krijgen met zo'n racistische opmerkingen in de bus of op straat. De vorige keer was ze er zelf bij geweest toen ze naar de snoezelruimte gingen. Een meneer was kwaad geworden dat ze met zoveel kinderwagens in de bus stonden en riep naar hen dat ze terug moesten keren naar hun eigen land. De medewerkster vertelt dat dit heel erg kwetst en dat ze het zelf heel jammer vindt dat zulke dingen gebeuren. Wanneer we toekwamen aan het station, ging iedereen zijn eigen weg uit.

EXTRA: Er kwam een vrouw mee naar de snoezelruimte. De vrouw heeft een dochtertje van drie maanden, was illegaal in het land en had geen vaste verblijfplaats. Ze was gericht op het overleven van haar en haar kindje. Op de bus naar de snoezelruimte viel ze meteen in slaap en tijdens het snoezelmoment heeft ze ook liggen slapen. De dag erna was ze opnieuw in De Mobil. Ze had die nacht wel onderdak gevonden, maar voor de volgende nacht wist ze nog niet waar ze ging slapen. De vrouw had heel veel zorgen aan haar hoofd en was gefocust op het overleven.

Observatie 29 februari 2016 (De eerste babbel)

Vandaag is het 'de eerste babbel' in De Mobil. Er zijn acht vrouwen, waarvan twee zwanger. Er zijn zes allochtone vrouwen en twee Vlaamse vrouwen. Eentje die komt met haar dochtertje van 1 jaar, ze komt echt om te spelen met haar kindje en besteedt geen aandacht aan de andere vrouwen. Ze speelt samen met haar dochtertje met alle speelgoed. Ze laat verschillende dingen zien aan haar kindje. De andere Vlaamse vrouw laat haar kindje spelen, zelf is de vrouw dingen aan het bekijken op haar smartphone. Haar dochtertje loopt rond en speelt een beetje met het speelgoed, af en toe komt ze naar haar mama om borstvoeding vragen. Na een kort gesprek met de vrouw kom ik te weten dat ze acht kinderen heeft en vaak naar de ontmoetingsplaats komt. Ze vindt het heel jammer dat de andere vrouwen snel vervallen in hun eigen taal en dat ze dan niet kan meepraten.

In een andere hoek zitten vijf vrouwen te praten en te lachen in een vreemde taal. Hun kindjes spelen met het speelgoed en komen regelmatig eens bij hun mama op de schoot zitten. Een andere vrouw, van een andere nationaliteit dan de andere, zit er ook bij. Ze zegt niets en kijkt rond zich heen. Haar kindje is ook aan het spelen en komt regelmatig bij haar mama.

Wanneer het tijd is om koffie te drinken en dessert te eten dat ze zelf gemaakt hebben, verzamelen alle vrouwen zich in de keuken. De meeste vrouwen nemen een tas koffie of thee en een stukje van de applecrumble voor hun kindje. Ze gaan niet samen aan de tafel zitten maar staan recht. Ze staan allemaal door elkaar. Na de koffie gaan de vrouwen terug op de zetel gaan zitten. Tijdens het gesprek vraagt de medewerkster af en toe om eens vijf minuten lang Nederlands te praten, waarop de vrouwen dit telkens wel proberen, maar ze vervallen telkens opnieuw in hun eigen taal.

Er is niemand die de afwas doet. De medewerkster vraagt wie er wil afwassen waarop de vrouwen zeggen dat ze allemaal hun eigen koffietassen hebben afgewassen, toch staat er nog veel afwas. De medewerkster begint het speelgoed op te ruimen waarbij de andere vrouwen en de kindjes helpen.

De vrouwen vertrekken allemaal naar huis om hun andere kindjes van school te gaan halen. De afwas blijft staan en wordt later gedaan door de medewerkster. Ze vertelt mij dat de vrouwen soms wel de afwas doen en soms niet. Soms zijn alle vrouwen aan het babbelen en wil er geen enkele het gesprek verlaten om de afwas te gaan doen, andere keren doen alle vrouwen het samen. Ze zegt mij wel dat ze het altijd vraagt wie de afwas wil doen, maar dat ze niemand gaat dwingen of bevelen de afwas te doen. Ze denkt dat het een soort verantwoordelijkheid is dat moet groeien bij de vrouwen.

Wat wel opvalt is dat de mama's ook zorgen voor de kindjes van de andere mama's. Er begon opeens een kindje te wenen, waarop twee mama's bijna tegelijk rechtstonden om te kijken wat er aan de hand was. Dit gebeurde nog enkele keren in de namiddag.

Observatie 1 maart 2016 (school bezoeken)

Vandaag bezoeken we een school in Leuven. De Mobil organiseert deze activiteit zodat de vrouwen kunnen kennis maken met enkele scholen en de werking van een Vlaamse school. We hebben afgesproken met alle vrouwen die meegaan op de Grote Markt aan het stadhuis om zo samen te wandelen naar de scholen. In het totaal waren we met zeven vrouwen, waaronder zes allochtone vrouwen en een Vlaamse. Een van de vrouwen was er niet, de medewerkers belden haar op waarna een van hen ging de vrouw halen met haar fiets. De vrouw wist de weg niet. Op weg naar de school waren de vrouwen in gesprek met elkaar. De medewerkster liep even naast elke vrouw om te vragen hoe het met hen en hun kindje was. Wanneer we in de school aankwamen, werden we onthaald door enkele leerkrachten en de directrice. We kregen koffie of thee met een stukje cake aangeboden. De vrouwen werden gevraagd in een kring te gaan zitten voor een soort groepsgesprek. De directrice heette iedereen van harte welkom waarop ze vroeg wat de vrouwen belangrijk achten in een school. Een van de leerkrachten schreef neer wat de vrouwen zeiden:

“Ze kan op de school waar ze nu zit niet slapen, dus ze is ambetant als ze naar huis gaat. Er is ook een grote kloof tussen de “rijke” mensen en de anderen. Er worden kindjes gepest.”

“Goede zorgen voor mijn kindje en hen hepen. Zo bijvoorbeeld de snottebellen aan de neus niet laten hangen”

“Mijn zoon kleurt heel graag en leest boekjes. School is belangrijk voor later. Het is belangrijk om op tijd te komen”

“Ik vind het belangrijk als mijn kind op school kan slapen”

“Ik vind het belangrijk dat mijn kind niet alleen moet spelen, ook dat hij Nederlands leert. Leren lezen en schrijven. Ook vind ik het belangrijk dat kleuters en lagere school apart zijn om te eten en te spelen. Ook vind ik de opvang heel belangrijk, want ik heb geen familie die ze kan komen halen als ik niet op tijd kan”

“Andere kindjes leren kennen + plek vinden in de school”

Enkele vrouwen konden beter Nederlands en probeerden bij dit gesprek te vertalen voor de andere vrouwen. De directrice en de leerkrachten gingen rond bij de vrouwen en er ontstonden enkele groepjes waar er gesproken werd over de school.

Na dit gesprek was er een poppenkast voor de ouders en hun kindjes, er zaten ook enkele kleutertjes van de school bij. De poppenkast werd gespeeld door twee kleuterleidsters.

Na de poppenkast kregen we een rondleiding in de school. De directrice liet ons elke kleuterklas zien. We mochten er met iedereen binnengaan en eens rondkijken. De directrice of de leerkracht gaf soms een klein woordje uitleg. We hadden de mogelijkheid om rond te kijken in elke klas en vragen te stellen. De mama's maakten heel wat foto's van hun kindje in de klas en van de klas zelf. Sommige kindjes begonnen al meteen te spelen met het speelgoed in de klas.

Na de rondleiding vertrokken de vrouwen richting huis of richting het proeftuinproject in De Mobil.

Observatie 3 maart 2016 (groepswerking)

Vandaag was het groepswerking in De Mobil. Er waren zes allochtoonse vrouwen. De vrouwen zaten allemaal op een kussen of stoel terwijl hun kindjes aan het spelen zaten. Er was onder andere een vrouw uit Afrika die niet veel praatte. De andere vrouwen waren in onderling gesprek met elkaar. Een andere vrouw ging naar een medewerkster om te vragen of ze haar kindje kan inschrijven in een school. De medewerkers doen dit normaal in de uren van groepswerking maar willen dit nu veranderen naar de onthaalmomenten op dinsdag- en woensdagvoormiddag. Ze willen dit doen om de grens gescheiden te houden tussen de groepswerking en het helpen van de vrouwen in verband met de school en dergelijke.

Eén van de vrouwen had twee grote zakken bij vol kleren van haar kinderen. Ze zei dat ze te klein waren geworden en dat ze de kleren graag schenkt aan de geefwinkel

Ze had ook schoentjes bij die te krap geworden waren voor haar zoontje en vroeg aan een andere vrouw of ze die wou hebben. Toen deze ze niet hoefde, werden de schoentjes in de geefwinkel geplaatst.

Tijdens de groepswerking komt een vrouw binnen met haar twee kinderen. Ze moet naar de sociale kruidenier, die gelegen is naast De Mobil. Ze vraagt aan een van de mama's of ze op haar kleinste kindje kan passen. De andere mama gaat ermee akkoord, maar opeens krijgt ze een telefoontje en loopt ze weg om dit op te nemen. Ondertussen blijft het kindje alleen achter en begint wat te wenen. Een van de medewerkster vertelt mij dat ze deze situatie heel vervelend vindt want de regel is dat zij

niet op de kindjes passen. Ze zijn geen crèche maar een ontmoetingsplaats.. Ze laat het kindje even liggen, maar legt het daarna in een soort wieg. Meer doet ze niet, want de regel is dat ze zelf verantwoordelijkheid blijven dragen voor het kindje. De mama komt terug en gaat opnieuw zitten. Even later wil ze door, maar dan zegt een van de medewerkster: “Je had beloofd om op haar zoontje te passen, dus nu kan je niet zomaar doorgaan, het is niet onze taak om op jullie kindjes te passen”. De mama gaat de echte mama gaan halen. Wanneer de mama terugkomt, herhaalt de medewerkster duidelijk dat ze haar zoontje niet mag achterlaten omdat dat zij geen creche zijn. De mama verontschuldigt haar.

Een andere vrouw komt terug van de sociale kruidenier met snoepjes voor haar dochttertje. Er ontstaat een gesprek met enkele vrouwen over het feit dat snoep niet goed is voor de tandjes en voor de gezondheid. Ze zou het beter niet eens kopen. Een andere vrouw zegt dat ze bij haar thuis alleen maar water, melk en thee heeft en geen frisdrank geeft aan haar kindjes. Het is een gemeenschappelijk gesprek, waarbij enkele vrouwen zich bemoeien en ook tips geven over wat gezond is en wat het beste is voor aan een kindje van die leeftijd te geven.

Er komt een nieuwe vrouw toe in de Mobil met haar zoontje, haar man is mee en komt even kijken om daarna opnieuw weg te gaan. De vrouw zit neer en haar zoontje loopt rond en speelt met het speelgoed. De medewerksters ontvangen haar en vragen naar de naam van haar zoontje, haar naam en van welk land ze komt. Ze praten Nederlands tegen de vrouw. De vrouw probeert zoveel mogelijk Nederlands terug te praten, maar ze is hier nog maar 4 maanden in België. Ze zegt dat ze moe is omdat haar zoontje al vier nachten niet goed kan slapen omdat hij ziek is. Een andere vrouw die aanwezig is in De Mobil volgt het gesprek en helpt te vertalen wat ze zegt naar de medewerkers, zodat het gesprek op gang blijft. Het is een spontaan gebeuren. Wanneer haar man haar komt halen, wil ze zelf niet mee terug naar huis, ze wil nog even blijven. Het gezin gaat samen naar huis. De andere vrouwen vertrekken ook een voor een naar huis.

Observatie 7 maart 2016 (B(r)abbelkaravaan)

Vandaag organiseert De Mobil voor de eerste keer in Wilsele de Brabbelkaravaan van 10 tot 12 uur. De tent staat er niet wegens de koude, maar als alternatief gaat het door in het buurtcentrum. Het buurtcentrum ligt net naast het Schorenhof. Dit zijn sociale appartementen. Er zijn twee medewerksters aanwezig. Ze hebben een deel van het speelgoed van in De Mobil verhuisd naar hier en stellen het uit in het buurtcentrum. Om 10u komt een vrouw samen met haar kindje, toe in het buurtcentrum. Ze woont hier vlakbij en komt regelmatig naar De Mobil. De mama heeft cake gebakken om de andere vrouwen te verwelkomen. In het buurtcentrum is er ook gratis koffie en

thee voorzien. Een van de medewerkers blijft in het buurtcentrum, de andere medewerkster en ik vertrekken richting de appartementen. We bezoeken alle blokken waarbij we op goed geluk bij mensen aanbellen. Als de mensen opendoen dan leggen we hen uit wie we zijn en wat we doen. Er zijn folders gemaakt over de Brabbelkaravaan die we overal ophangen of meegeven aan mogelijke toekomstige deelnemers. Als we mensen tegenkomen, spreken we deze telkens aan om te vragen of ze gezinnen met kleine kinderen kennen en of ze zelf mama zijn en zin hebben om te komen. We hebben enkele ouders kunnen bereiken die ons zeiden dat ze misschien wel eens langs zouden komen. De dag zelf is er naast de vrouw die er was, nog een iemand gekomen. Het is een vriendin van de andere vrouw die ook in Wilsele woont.

Na een groot uur aanbellen en mensen uitnodigen, keren we terug naar het buurtcentrum. De andere medewerkster en de twee vrouwen zijn aan het babbelen, de kindjes aan het spelen. Om 12uur vertrekken de vrouwen en ruimen we alles op.

Observatie 7 maart 2016 (groepswerking)

Er waren twee vrouwen in De Mobil vandaag, een allochtone vrouw met haar dochtertje en een Vlaamse vrouw met haar dochtertje. De Vlaamse vrouw haar dochter heeft de volledige periode dat ze er waren, geslapen in de kinderwagen. De allochtone vrouw is aan het wenen, ze vertelt aan de medewerkster dat ze haar niet goed voelt. De medewerkster vertelt mij dat ze antidepressiva neemt en heel angstig is, ze mist haar familie die in Marokko wonen.

Een vrouw komt toe in De Mobil en is aan het wenen. Er is een gesprek tussen een medewerker, haar en nog een andere vrouw. Haar kindje heeft elke dag hoofd- en buikpijn omdat het bang is van zijn leerkracht. Samen met de medewerker en de andere vrouw praten ze erover wat ze hieraan kan doen. Ze vraagt zich af of ze eens naar de school zou moeten gaan om met de leerkracht te praten. De andere vrouw zegt dat ze dit ook al heeft meegemaakt en dat het geen slecht idee is om dit eens te doen. De medewerker denkt ook dat dit een goed idee kan zijn

Na dit gesprek gaat de medewerkster samen met de vrouw naar de bureau. Ze helpt haar een brief in te vullen voor de gemeente zodat haar mama naar hier op bezoek kan komen. De brief moet later in het gemeentehuis binnengebracht worden. De vrouw kan niet schrijven dus helpt de medewerkster haar hierbij. Ondertussen praat ik met de andere mama, ze woont naast een studentenkot en vertelt mij dat ze heel wat last ondervindt. Ze vertelt ook over haar kindjes.

Later op de middag vertrekken beide mama's omdat ze hun andere kinderen van school moeten afhalen.

Observatie 8 maart 2016 (proeftuinproject)

Vandaag gaat het proeftuinproject door, dit is in een ruimte naast De Mobil. Er zijn 3 begeleiders, een van Open School, een van het agentschap Inburgering en een van Kind&Gezin. Er zijn 7 vrouwen aanwezig in de proeftuin. Een vrouw die regelmatig komt, vraagt me meteen waar de medewerkster zijn van in De Mobil.

De medewerkers van de proeftuin en de ouders hebben eerst samen gegeten. Er zijn boterhammen, koffie, thee en water voorzien voor iedereen. De mama's hebben het eten van hun kindje bij of eten enkele boterhammen. Er wordt gebabbeld over de kindjes, bevallen en het al dan niet krijgen van een epidurale verdoving tijdens de bevalling. Er wordt gepraat in het Nederlands. Het is een gemeenschappelijk gesprek tussen alle vrouwen en de medewerkster aanwezig. Na het eten, verzamelt een van de medewerksters allerlei stukken speelgoed. Ze vraagt bij elk stuk speelgoed aan de mama's voor welke leeftijd het is en wat de mogelijke gevaren zijn. Na het overlopen van dit speelgoed, deelt de medewerkster bladeren uit met allerlei stukken speelgoed op afgebeeld. De vrouwen moeten het speelgoed ordenen van speelgoed voor baby's tot speelgoed voor kleuters en oudere. Ze krijgen tien minuten tijd om dit te doen. Na tien minuten overlopen ze samen de oplossing waarbij er telkens uitleg gegeven wordt. De medewerkster vraagt heel veel vragen en probeert elke vrouw te betrekken bij het gebeuren. Daarna heeft de medewerkster allemaal foto's van een dokter, bouwvakker,... En ook foto's van een kindjes die spelen met blokken en allerhande. Ze vraagt waarom het goed is om te spelen en waarom het belangrijk is dat een kind speelt. Ze vergelijken het met foto's van spelende kinderen die de basis leggen voor grote kinderen. Na dit allemaal overlopen te hebben, is er tijd voor pauze. De vrouwen zitten door elkaar op zeteltjes of stoelen en drinken koffie. De kindjes spelen of zitten bij hun mama op de schoot. De proeftuin loopt normaal tot 15uur, maar tijdens de pauze staat er een mama recht en begint haar klaar te maken om te vertrekken naar huis. De andere vrouwen beginnen ook de jasjes van hun kinderen aan te doen om te vertrekken naar huis. De medewerkster kijken naar elkaar en een van de medewerkster zegt: "oke, dan is het gedaan zeker?". Ze spreken de vrouwen er niet op aan dat het pauze was en er nog iets na moet komen. Tijdens de pauze heb ik een gesprek met een mama van wie haar kindje geen normaal gedrag vertoont voor zijn leeftijd. Ze legt me uit dat hij niet kijkt als ze zijn naam zegt en ook niet veel praat. Hij kijkt ook niemand in de ogen, ook zijn mama niet. Ze zijn bezig met onderzoek te doen in het ziekenhuis.

Na de proeftuin heb ik een gesprek met een van de medewerkster die als reden van het voortijdige vertrek naar huis aangeeft dat ze de werking niet gewoon zijn. In De Mobil mogen ze komen en gaan wanneer ze willen, ze moeten niet luisteren naar een iemand en niet stil zijn. Ze zegt me dat ze

ondervindt dat de ouders in De Mobil leren van elkaar en er zich goed voelen. Ze vindt dat er heel veel aspecten van inburgering en integratie plaatsvindt in De Mobil. Het vindt plaats zonder dat het echt geleerd of opgelegd wordt. Zo legt ze uit dat andere mama's van elkaar zien dat hun kindje naar de crèche gaat en dan beslissen om hun eigen kindje ook naar de crèche te sturen.

Observatie 10 maart 2016 (groepswerking)

Vandaag was er groepswerking in De Mobil. In het begin waren er twee vrouwen en een koppel. De eerste vrouw en het koppel kwamen samen toe. De vrouw had haar kindje op haar arm, ze vroeg meteen aan een van de medewerksters wie ik was, waarna ik uitlegde dat ik geïnteresseerd was in de werking van De Mobil en daarom eens kwam kijken. Ze ging daarna op een kussen zitten en raakte in gesprek met het koppel. Een van de vrouwen deed haar schoenen af. Ze had geen kinderen bij want deze waren in de crèche. Er kwam een gemeenschappelijk gesprek over de kinderen van beide. De mama zei dat ze heel veel werk had, maar haar kindjes toch liever bij haar houdt dan in de crèche. Tijdens het gesprek wilde een van de vrouwen iets zeggen maar kon niet op het Nederlandse woord komen. De medewerkster sprak het woord "deken" uit en schreef het op het bord. De vrouw oefende de uitspraak "deken" en ging verder met haar verhaal. Tijdens het gesprek kwam er nog een vrouw binnen in De Mobil, die ook deelnam aan het gesprek. Zij kon heel goed Nederlands en vertaalde veel van het gesprek voor de andere vrouw. Ze had ook schoentjes bij voor een andere vrouw in De Mobil, ze waren te klein voor haar eigen zoontje en vroeg of zij ze wilde hebben. De vrouw hoefde ze niet, dus werden ze in de geefwinkel geplaatst. Enkele vrouwen gingen naar de sociale kruidenier, zodat enkel het koppel er nog zat. De vrouw vertelde ons dat ze heel moe waren. Haar oma was sinds een maand en half overgekomen naar België maar ze is psychisch ziek. Ze hadden haar momenteel opgesloten in een kamer thuis. Ze vertelt over alle problemen die ze hebben. De oma is niet meer zindelijk en vannacht had ze alle kranen van het huis opgedraaid en heel luid beginnen roepen. Het was overal nat en ze hadden alles moeten opruimen. De kinderen zijn ook heel bang van haar. Ze vertelt verder dat haar mama niet kan opgenomen worden aangezien er geen plaats meer zou zijn. Een van de medewerkster had gebeld naar een psychiater die ze kennen om informatie te vragen. Zelf heb ik de situatie niet helemaal begrepen, maar het kwam erop neer dat ze met heel het gezin naar de spoed waren gegaan om zo een tijdelijke crisisopvang te vinden in het ziekenhuis. Ze hadden er vijf uur gewacht om te horen gekregen dat daar ook geen plaats meer was. Even later kwam de medewerkster die gebeld af binnen in De Mobil, waarop het koppel nog eens de uitleg deed. De medewerkster verzekerde hen dat ze nog eens zouden bellen om te horen hoe en wat, want zo kan de situatie niet meer verder. Ze praten ook over het financiële aspect omdat de mama heel veel eet, ze veel nieuwe kleren nodig heeft of vuil maakt en pampers moet dragen die

heel duur zijn. De medewerkster zegt dat ze aan dit aspect niet veel kan doen. ze legt de situatie uit dat het geld dat ze van het OCMW krijgen voor iedereen evenveel is en dat dit berekend wordt. De ouders begrijpen haar uitleg en knikken.

De ouders zeggen tegen de medewerkster het volgende: "Jij moet ons redden, jij kan dat! Je hebt het de vorige keer ook gedaan". De medewerkster lacht en zegt dat ze niet alles kan en geen reddende engel is. Ze vertelt me dat ze de vorige keer dat het koppel een probleem had, ze hen heel erg geholpen heeft. De vrouw van het koppel maakt een smeekgebaar naar de medewerkster waarop ze haar vraagt haar te helpen.

Een andere vrouw komt binnen in De Mobil, ze is hoogzwanger. Ze vertelt me dat haar bevalling gepland staat op 20 maart. Ze komt geregeld naar De Mobil samen met haar zoontje. Ze vertelt me ook dat haar zoon al een week ziek is.

Een Marokkaanse vrouw komt binnen in De Mobil, ze kan Marokkaans praten. Er ontstaat een gesprek met het koppel en de medewerkster in een vreemde taal. Ze praatten over verschillende gerechtjes die ze allebei heel lekker vinden. Er ontstaat een gemeenschappelijk gesprek met enkele vrouwen over de wijze waarop ze bepaalde gerechtjes maken en over gerechtjes eigen aan hun streek van waar ze afkomstig zijn. Een vrouw laat mij een foto zien van een dessert dat ze gisteren gemaakt had.

Vandaag was er ook een medewerker samen met één van de vrouwen een school gaan bezoeken. De vrouw moet haar kindje binnenkort inschrijven en twijfelt bij het maken van haar keuze. De medewerker heeft haar vergezeld naar enkele scholen, zodat ze een goede beslissing zou kunnen nemen

Observatie 14 maart 2016 (B(r)abbelkaravaan)

Vandaag vond voor de tweede keer de Brabbelkaravaan in Wilsele plaats. De vrouw die regelmatig naar De Mobil komt, kwam meteen om 10 uur toe samen met haar vriendin. Deze had pralines mee voor alle vrouwen die er zouden komen en de medewerksters. Ze vertelde ons dat haar kindje al een paar dagen aan het vragen was wanneer ze nog eens naar het buurtcentrum zouden gaan om te spelen. De ene medewerkster en ik gingen opnieuw van deur tot deur gaan bellen om de inwoners van Schorenschhof uit te nodigen op onze activiteit. We gingen ook opnieuw langs bij de mensen die de vorige keer een interesse hadden getoond en bepaalde gezinnen die we de week ervoor niet hadden kunnen bereiken. Het meest opmerkelijk was een Afrikaans gezin die heel enthousiast was. Ze vertelden ons dat hun kindje heel ziek was maar dat ze volgende week zeker zouden komen. Ze

gaven ons een soort noten die ze gedroogd hadden in de oven. We hebben enkele enthousiaste ouders bereikt die ons beloofden dat ze volgende week zouden komen. Na een groot uur gingen we terug naar het buurtcentrum waar de andere medewerkster druk in gesprek was met de twee vrouwen. Er zijn geen andere vrouwen meer gekomen. Om twaalf uur gingen de vrouwen naar huis.

Observatie 18 maart 2016 (proeftuinproject)

Vandaag was het opnieuw het proeftuinproject, er waren acht vrouwen aanwezig. Het zijn niet alle acht dezelfde vrouwen als de vorige keer, er zijn veel nieuwe. De vrouwen zitten in een kring en praten met elkaar. Er zijn twee medewerkster aanwezig, een van Open School en een van het agentschap Inburgering. De twee medewerkster zitten mee in de kring en vragen om stilte. De ene medewerkster vraagt aan een vrouw wie er links van haar zit. Daarna vraagt ze wie er rechts van haar zit. Ze gaat zo de cirkel rond en vraagt aan iedereen dezelfde vraag. Daarna vraagt ze aan iedereen om hun rechterhand in de lucht te steken, daarna hun linkerhand. Dan vraagt ze of iedereen hun linkerhand op hun rechterknie wil leggen. De vrouwen doen dit allemaal na. De medewerkster overloopt daarna samen met de vrouwen alle lichaamsdelen. Ze duidt een lichaamsdeel aan en vraagt wat het is. Daarna moet iedereen een lichaamsdeel aanduiden en luidop zeggen wat het is. De vrouwen zijn niet allemaal stil en luisteren niet. De medewerkster vraagt enkele keren of de vrouwen willen stil zijn. Er komt een gesprek over het woord "ruggengraat" aangezien ik dit helemaal anders uitspreek dan een andere medewerkster. De medewerkster vinden dit grappig en vragen aan de mama's hoe het komt dat ik zo anders praat. Er komt een gesprekje over het feit dat ik anders praat dan de andere medewerkster. Een vrouw raadt dat het is omdat ik ergens anders woon. Daarna gaat het gesprek over de ledematen verder, de vrouwen leren de juiste uitspraak en de juiste naam bij elk lichaamsdeel. Daarna is het pauze. De mama's zitten op de zeteltjes of de stoelen en praten onderling met elkaar of spelen met hun kindje. Een van de mama's heeft pizza mee voor haar kindje. Een andere mama spreekt erop en vraagt of hij veel pizza eet. De vrouw zegt dat hij niets anders wil eten en doet dan maar veel groenten op de pizza. Ze zegt dat het de enigste manier is opdat hij groenten zou eten. Er ontstaat een gesprek tussen enkele vrouwen over de pizza van haar kindje en er worden tips gegeven om op een andere manier groenten te geven aan haar kindje.

Na de pauze wordt een verhaal voorgelezen.. Een van de medewerkster leest het verhaal traag voor in het Nederlands, terwijl de andere medewerkster de bijhorende foto's laat zien aan de mama's. Daarna krijgen ze de opdracht om in kleine groepjes te vertellen aan elkaar, in hun eigen taal, over wat het verhaal gaat. De medewerkster verdeelt de groep in kleinere groepen volgens dezelfde taal,

waarna ze vijf minuten krijgen om te overleggen. Na deze opdracht moeten de vrouwen het verhaal proberen zo goed mogelijk na te vertellen in het Nederlands.

Wanneer enkele vrouwen het verhaal opnieuw verteld hebben, krijgt elke vrouw een foto uit het verhaal. Ze krijgen als groep de opdracht om in de juiste volgorde te gaan staan volgens de foto's. Als ze denken dat ze in de juiste volgorde staan, moeten ze elk op de beurt luidop in het Nederlands vertellen wat er op hun foto staat. De opdracht verloopt wat chaotisch en niet alle vrouwen doen zo goed mee.

Als laatste activiteit krijgen de mama's allemaal een of meerdere foto's van een medewerkster. Deze heeft de afgelopen lessen van het proeftuinproject foto's getrokken van de mama's met hun kindje. Nu deelt ze deze foto's uit. De vorige keer hebben ze allemaal een schrift gekregen, waar ze deze foto's mogen inplakken en versieren. Er zijn stiften, stempels, plakband en veertjes voorzien. Enkele vrouwen gaan rond de tafel zitten en beginnen de foto's op te plakken en te versieren. Ze praten met elkaar over hun foto's en tonen ze aan andere mama's. Enkele mama's vertrekken al naar huis. Na het plakken van de foto's praten de mama's met de medewerksters nog een beetje na over hun kinderen en over bevallen. Ook praten we over de landen vanwaar ze komen en hoelang ze al in België zijn. De medewerksters proberen de vrouwen zo goed mogelijk te betrekken bij het gesprek door hen vragen te stellen.

Observatie 21 maart 2016 (kookactiviteit + groepswerking)

Vandaag was de activiteit koken, dit is van 10 uur tot 15uur. Om 10u kwam ik toe in De Mobil, de medewerkster was er al. Ze was bezig met de couscous te koken omdat dit veel werk in beslag neemt. Ze vertelde mij dat dit op verschillende wijzen kan gemaakt worden en dat die van haar heel lang duurt. Ze had nog enkele groenten tekort en vroeg of ik deze wilde halen in de supermarkt. Wanneer ik terugkwam was er een mama toegekomen met haar dochtertje. Het dochtertje heeft een spierziekte en kan niet veel spelen.

Er komen andere vrouwen binnen in De Mobil, ze groeten de andere vrouwen en geven hen drie kussen, inclusief de medewerkster en ik. De vrouwen gaan aan tafel zitten om te helpen met groenten te snijden die later gekookt worden. Een van de vrouwen mag hier normaal niet komen van haar man. Ze komt van de dokter en springt even binnen. De medewerkster staat aan het kookvuur te kijken naar ons en mee te luisteren. Ze vertaalt af en toe wat de vrouwen zeggen en spoort hen aan Nederlands te spreken. De vrouwen zijn in gesprek over de bereidingswijze van couscous, iedereen heeft een andere wijze om dit te bereiden. Ze leggen mij uit hoe ik de groenten moet snijden. Daarna gaat het gesprek over in een ander onderwerp. Een kennis van iemand is aan het

scheiden en is zwanger. Haar man onderdrukt haar heel hard. Ze mag geen Nederlands leren, niet naar school gaan of geen vriendinnen hebben en zit geïsoleerd thuis. De vrouwen kunnen hier niet bij want zij vinden deze zaken heel belangrijk. Daarna gaat het gesprek over in een discussie in verband met het al dan niet abortus plegen. De ene is er tegen omdat dit is wat Allah wil en dan moet je dit zo laten. De andere vindt dit geen gemakkelijke kwestie omdat deze vrouw in een kwetsbare situatie zit. In dit geval vindt zij dat dit wel kan/mag. Er zijn voor- en tegenstanders en ze weten niet goed wat ze moeten besluiten. Er komt een gesprek rond mannen die de vrouwen onderdrukken. Ze vinden dit niet kunnen en leggen mij uit dat die mannen gek zijn. De vrouwen mogen zelf geen vriendinnen hebben of naar De Mobil komen want ze zijn bang dat de vrouwen elkaar gaan opsteken. Wanneer ik zeg dat er in België ook mannen zijn die jaloers zijn, zegt een van de vrouwen mij dat dit in hun cultuur veel vaker voorkomt en erger is.

Het gesprek gaat verder over de samenleving. Een van de mama's maakt zich druk over sommige Belgen. Ze begint heel luid te praten. Ze vertelt dat wanneer ze op de bus zit en haar kindje begint te wenen, de andere mensen altijd beginnen vezelen tegen elkaar. Ze voelt haar telkens heel aangestaard en vindt het raar want het is toch normaal dat kindjes wenen. Ze vertelt dat ze er heel lastig van wordt en dat het haar pijn doet in hartje en dat ze dan veel moet wenen. De andere vrouwen nemen ook deel in het gesprek en vertellen over hun voorvallen waarbij ze racistische opmerkingen krijgen.

Er komen meerder vrouwen toe in De Mobil en moeien zich met het gesprek. Er komt ook een Vlaamse vrouw binnen die niets zegt en in een hoekje gaat zitten met haar smartphone. Haar zoon, die mee is, doet net hetzelfde. Ondertussen koken de vrouwen verder.

In De Mobil, waar de kookactiviteit doorgaat, hangt er een poster uit van alle groenten en fruit, met de Nederlandse naam erbij. Tijdens het koken had er een vrouw een soort groente mee die ik niet kende en ik vroeg wat het was. Omdat ze de naam niet wist, gingen we samen kijken op de poster en we oefenden samen op de namen van de groenten. Soms vroegen vrouwen me ook wat een bepaald iets was of hoe iets noemde, tijdens een gesprek. Dit heb ik meermaals voorgehad.

Even laten zitten vier vrouwen in de zetel te praten over de schoolmogelijkheden. Eén van de vrouwen heeft negen kinderen, van wie er acht naar school gaan en heeft dus heel wat ervaring met verschillende scholen. De andere drie vrouwen luisterden aandachtig naar haar positieve en negatieve ervaringen. Er ontstond een gemeenschappelijk gesprek uit wat de beste schoolkeuze zou zijn voor het kindje van één van de vier vrouwen die het moest inschrijven

Wanneer het eten klaar is, gaan ze allemaal aan tafel. Er is een vrouw die ervoor zorgt dat er genoeg stoelen en plaats is, zodat iedereen rond de tafel kan. Een andere vrouw bedient iedereen en zorgt dat alle genoeg eten heeft gekregen. Tijdens het eten, praten de vrouwen onder elkaar. Ze praten over het eten en over hun kindjes. De vrouwen raken in gesprek over het zoontje van een van de mama's die niet wil eten. Ze geven allemaal tips over hoe ze het misschien kan doen. Wanneer een kindje begint te wenen die niet aan tafel zit, staan meteen een paar vrouwen op om te kijken wat er aan de hand is. Na het eten blijven ze nog even aan tafel zitten, er is een vrouw die de afwas doet. De vrouwen drinken koffie, anderen vertrekken al naar huis.

Een van de vrouwen in De Mobil heeft drie brieven bij die in het Nederlands geschreven zijn. De vrouw kan nog niet goed Nederlands en weet niet goed wat er in staat. Ze vraagt aan de medewerkster om deze samen te overlopen zodat ze beter weet wat ze met deze brieven moet doen. De medewerkster en de vrouw overlopen samen de brieven om te kijken of ze al dan niet belangrijk zijn.

Na een tijdje vertrekken er veel vrouwen. Er komt een vrouw binnen van Kenia, ze er is al even geweest maar dit is lang geleden. Ze heeft een dochttertje van 5 maanden. Haar man is in Kenia. Ze zijn allebei goede lopers. Haar man was er wel tijdens de bevalling maar is erna naar Kenia vertrokken. Wanneer ze in de Mobil binnenkomt, gaat een van de medewerksters er heel enthousiast naar toe. Er worden heel veel complimenten gegeven over haar kindje. Je ziet de vrouw stralen. Enkel ik, een andere vrouw en de Keniaanse vrouw zijn nog in De Mobil. De medewerkster is bezig met op te ruimen. We zitten met drie in de zetel en er komt een gesprek over borstvoeding. Ze praten in het Nederlands, want dat is de enige gemeenschappelijke taal die ze hebben. Erna bleef enkel de vrouw van Kenia nog over, ze bleef nog wat babbelen met ons en vertelde dat ze heel graag eens zou meedoen met de activiteit 'koken'.

Observatie 22 maart 2016 (groepswerking)

Vandaag zijn er aanslagen geweest in de luchthaven van Zaventem en in een metrostation in Brussel. Wanneer ik in De Mobil binnenkom, spreken de medewerkster mij hier meteen op aan. Ze zijn er niet goed van. Een van de medewerkster, van Marrokaanse origine, zou ik vandaag interviewen. Ze zegt me dat dit geen goed idee is omdat ze heel emotioneel is. In de proeftuin zijn er vier vrouwen aanwezig, de andere vrouwen die er normaal ook zijn, komen niet opdagen. De medewerkers denken dat dit komt door de aanslagen. Er zijn twee medewerkers, een van Open School en een van het agentschap Inburgering. Ze hebben een grote mand bij met allemaal voorwerpen in die te maken hebben met Pasen. Er zit een klok, een haas, een ei, chocolade paaseitjes en een kruis van Jezus in.

De voorwerpen worden allemaal benoemd en besproken waarvoor ze dienen en waarvoor ze staan. De vrouwen leren de uitspraak en de voorwerpen bedienen. Na dit, spelen ze een spel. De vrouwen moeten het ei verstoppen terwijl een vrouw buiten wacht. Daarna moeten ze de vrouw leiden naar het ei door te zeggen hoe ze moet wandelen, bijvoorbeeld twee stappen vooruit en een naar rechts. Elke vrouw moet eens de weg zeggen en eens het ei zoeken. Ze leren er spelenderwijs bepaalde benamingen. Na het spel is er koffiepauze. De vrouwen praten met elkaar over de kindjes en Pasen. De medewerkers proberen iedereen in het gesprek te betrekken en stimuleren de vrouwen Nederlands te leren. Na de pauze gaan de vrouwen weg.

Observatie 24 maart 2016 (groepswerking)

Vandaag is er een vrouw gekomen naar de groepswerking. Daarnaast zijn er enkele vrouwen binnengesprongen voor kleren uit de geefwinkel te halen. De vrouw die er zat was van Marokkaanse origine. Ze was heel hard aangedaan door de aanslagen die gebeurd zijn. Ze vertelde ons dat ze het heel jammer vindt dat dit hier gebeurd want dat is de reden waarom zij ooit gevlucht is naar hier. Ze wil ons laten inzien dat deze mensen gekke mensen zijn, ziek in hun hoofd. Ze zegt dat dit geen moslims zijn, maar terroristen. Ze maakt haar kwaad terwijl ze dit aan ons vertelt. Mensen in de Islam mogen normaal geen zelfmoord plegen. De vrouw krijgt tranen in haar ogen. De medewerkers bellen enkele vrouwen op om te vragen waarom ze niet komen naar de groepswerking, ze zeggen ons dat ze niet op straat durven omdat ze zich niet willen verantwoorden en ze niet aangestaard willen worden.

Algemene bevindingen

Tijdens de groepswerking gebeurt het veel dat de vrouwen koekjes meehebben voor hun kind. Ze delen deze met de andere kinderen en met de ouders. Eén keer was er een kindje dat wat ziekjes was en niet wilde eten. Ze wilde enkel een koekje, wat de mama niet bij had. Een andere vrouw had dit gehoord en gaf er eentje dat ze meehad voor haar eigen kindje.

Tijdens de groepswerking gingen de ouders meestal samen weg. Wanneer een vrouw aanstalten maakte om weg te gaan, volgden de andere vrouwen meestal ook allemaal.

Er is een vrouw die hoogzwanger is. Ze blijft toch telkens komen naar De Mobil. Ik vroeg haar waarom ze blijft komen en ze antwoordde erop dat ze niets wilde missen wat hier gebeurt. Ze heeft het gevoel dat als ze er niet is, ze iets mist.

De vrouw die mee was naar de snoezelruimte die nog geen verblijfplaats had, heeft dankzij De Mobil een verblijfplaats. Een van de medewerkers heeft een kamer geregeld voor haar waar ze tot een jaar

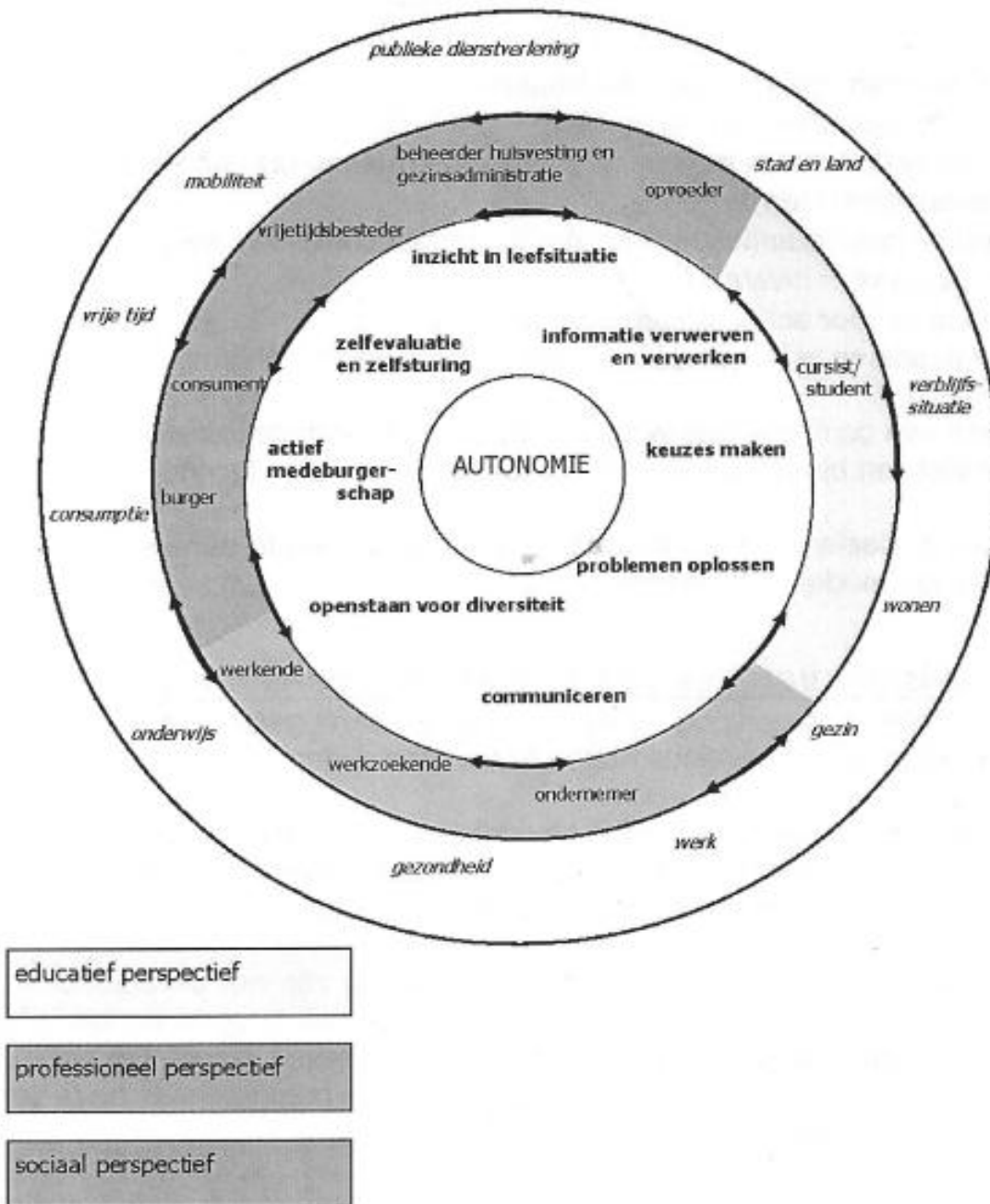
kan blijven. De vrouw is doorheen mijn observatieperiode meer en meer opengebloeid. De laatste keer dat ik haar gezien heb, had ze haar kindje mooie kleren aangedaan en speldjes in haar haar gestoken.

Een van de medewerkers gaat soms de vrouwen gaan halen om zo samen naar de groepswerking te komen. Ze doet dit de eerste keer als de vrouwen nog niet goed weten welke bus ze moeten nemen.

Het proeftuinproject bereikt de juiste doelgroep niet. Wanneer iemand al eens naar Open School gegaan is of al eens Nederlandse lessen gevolgd heeft, is niet meer welkom. De Mobil doet heel erg haar best om vrouwen te vinden die voldoen aan de doelgroep, maar vinden er geen. Wel zien ze dat veel vrouwen die 'al te veel kunnen' toch een bepaalde nood tonen voor Nederlandse les.

Bijlage 5

Het geïntegreerd Doelenkader

Bijlage 6

Interviewprotocol

Aan de hand van dit interview wordt ingegaan op enkele belangrijke topics die aanleunen bij mijn onderzoeksvragen. Deze staan hieronder opgesomd met telkens de bijbehorende vragen.

Elk interview begint met een korte voorstelling van mezelf, waarna ik hen vraag zichzelf ook voor te stellen. Bij de medewerkers hoef ik mezelf niet meer voor te stellen, zij weten wie ik ben. Ik vraag hen om zichzelf voor te stellen, waarbij ze kort zeggen wie ze zijn en hoelang ze al in de Mobil werken. De respondenten tekenen allemaal een geïnformeerde toestemming. Op het einde van het interview bedank ik hen voor hun deelname.

A) Interview met de medewerkers

TOPICS	VOORBEELDVRAGEN (OPTIONEEL)
Voorstelling	<ul style="list-style-type: none">- Korte voorstelling van zichzelf
Rol medewerkster	<ul style="list-style-type: none">- Welke rol neemt u op binnen de Mobil?- Hoe ziet u uzelf binnen de Mobil?- Wilt u hen iets bijleren/meegeven en zo ja, wat?- Wilt u hen bepaalde normen en waarden meegeven? Zo ja, welke?- Hebt u het gevoel dat u hen helpt? En zo ja, op welke manier?
De Mobil	<ul style="list-style-type: none">- Hoe ziet u De Mobil?- Denkt u dat de Mobil bijdraagt aan de inburgering van de ouders die er komen in de samenleving? Zo ja, op welke manier?
Proeftuin project	<ul style="list-style-type: none">- Wat is uw mening over het proeftuin project op dinsdagnamiddag?

B) Interview met de ouders

TOPICS	VOORBEELDVRAGEN (OPTIONEEL)
Voorstelling	<ul style="list-style-type: none"> - Korte voorstelling van zichzelf
De Mobil	<ul style="list-style-type: none"> - Waarom komt u naar de Mobil? - Wat verlangt u van de Mobil? - Hoopt u hier iets bij te leren? Zo ja, wat? - Wat vindt u van de activiteiten die de Mobil organiseert? - Hoe bent u terechtgekomen in de Mobil? - Heeft u veranderingen bij uzelf opgemerkt sinds dat u naar de Mobil komt? Zo ja, op welke manier? - Komt u voor de andere mama's of om te spelen met uw kind?
Burgerschap	<ul style="list-style-type: none"> - Voelt u uzelf een Vlaamse burger? - Wat vindt u het belangrijkste dat u moet kunnen hier in België? - Voelt u zich hier thuis? Waarom wel, waarom niet? - Welke waarden en normen vindt u belangrijk?
Gemeenschap	<ul style="list-style-type: none"> - Voelt u uzelf een deel van de gemeenschap? Waarom wel, waarom niet? - Voelt u zich een deel van een soort gemeenschap in de Mobil?
Proeftuin project	<ul style="list-style-type: none"> - Wat vindt u van het project op dinsdagnamiddag? - Vindt u dat dit project moet blijven, waarom wel, waarom niet? - Waarom neemt u wel/niet deel aan de proeftuin?

